Svenska expeditionen till Spetsbergen år 1861

Förord till den elektroniska utgåvan

Under arbete...

Den skildring af den svenska expeditionen till Spetsbergen, år 1861, som härmed lägges under allmänhetens ögon, är hemtad dels ur den af företagets ledare Adjunkten Otto Torell till Kongl. Maj:t afgifna underdåniga berättelse, dels ur anteckningar och i K. Vetenskaps-Akademiens skrifter tryckta afhandlingar, författade af expeditionens medlemmar, samt ur dagböcker förda af Professor A. E. Nordenskiöld under båtresor i Nordostlandets och Heenloopen Strats föga bekanta trakter; af Professor Blomstrand under färder och geologiska forskningar vid landets norra och vestra kuster; af Doktor Goës, Doktor Malmgren och Doktor Smitt, med särskildt afseende på den högnordiska faunan och floran; af Löjtnant Lilliehöök och Kapten Kuylenstjerna, såsom fartygens befälhafvare. Professor Blomstrand och Herr v. Yhlen hafva ur sina rika förråd af teckningar meddelat taflorna, och för kartan har arbetet att tacka Professor Nordenskiöld och Adjunkt Dunér, af hvilkas stora karta hon är en förminskad kopia.

Att detta arbete, efter ett längre dröjsmål, först nu kan utgifvas, har sin orsak i dess författares Magister Karl Chydenii sjukdom och förtidiga bortgång. Handskriften var vid hans död förd till resans slut, men en icke ringa tid gick förlorad, innan någon bland deltagarne, hvilka hvar för sig hade andra värf, kunde egna en del af sin tid åt bestyret att ordna de olika delarne, fylla de luckor, som lemnats, och bereda arbetets gång genom pressen.

*

FÖRSTA KAPITLET.

Afresan från Tromsö till Carlsö. — Ankring derstädes.— Expeditionens uppkomst, utveckling, plan och utrustning, deltagarnes vilkor och arbetets fördelning. — Resan från Norge till Beeren Island.

Sällan har väl stunden för en afresa blifvit med sådan otålighet afbidad som af den svenska Spetsbergs-expeditionens medlemmar, hvilka den 15 April 1861 voro mangrant samlade i den största och förnämsta af norra Finmarkens städer. Den gästfrihet och den välvilja, vi i så rikt mått fingo njuta, bidrogo väl att på ett angenämt sätt påskynda tidens gång; men likväl föresväfvade oss ständigt tanken på den dyrbara tid, som gick förlorad, och föreställningen, att verksamhet uppe i ännu nordligare trakter kanske redan länge varit möjlig. Men hvilka hinder för en tidigare afresa än i öfrigt funnos, var det likväl ett, som bragte alla de andra att träda i bakgrunden, och detta uppställdes på det mest afgörande sätt af naturen sjelf. Vinden ute på hafvet var nemligen nordlig och nordostlig, dertill våldsam och ofta beledsagad af dimmor och snöfall. Skulle vi ock lyckligen hafva kommit ut ur den vidlyftiga och blott af smala sund genomskurna skärgården utanför Tromsö, hade likväl intet varit vunnet, ty de norska, för fartenpå Spetsbergen byggda fartygen, till hvilka våra tvenne farkoster äfven hörde, äro öfverhufvud taget inga goda seglare, och en kryssning skulle, om det våldsamma vädret ens tillåtit en sådan, hafva fört oss ganska litet fram mot norden. I veckotal hade äfven denna nordliga vind hållit flera andra fartyg, hvilka voro utrustade för fångst i de spetsbergska farvattnen, qvar i Kvalsund, hvarigenom den vestliga segelleden ifrån Tromsö går, utan att de vågat lätta ankar och försöka sin lycka på hafvet.

Ehuru vinden fortfarande var motig, slog dock ändtligen afresans timme, efter tre veckors väntan, den 7 Maj. Kapten Lysholm, chef på ett af norska statens ångfartyg, gick välvilligt våra önskningar till mötes och erbjöd sig att bogsera våra fartyg till den yttre skärgården. Som ångfartyget Aegir underhöll kommunikationen utmed den långa kuststräckan mellan Trondhjem och Hammerfest och nu befann sig på väg norrut, kunde våra fartyg, utan att ångbåtens kurs derföre behöfde förändras, blifva bogserade genom skärgården ett betydligt stycke emot norden till någon tjenlig ankarplats, derifrån det blefve lätt att vid gynnsammare väder sticka ut i sjön. Öfver de i Kvalsund liggande spetsbergsfararne vunno vi derigenom äfven den fördel, att vi både befunno oss nordligare och hade lättare att komma till sjös, och sålunda kunde räkna på att tidigare nå vårt mål eller, rättare sagdt, så tidigt som det för någon detta år var möjligt komma till fältet för vår blifvande verksamhet.

Våra uti Tromsö förhyrda och utrustade fartyg, skonaren Aeolus och slupen Magdalena, togos således, enligt öfverenskommelsen, den 7 Maj kl. 12 på dagen isläptåg af norska kronoångfartyget Aegir. Magdalena var redan förut med kablar fästad vid Aegir; men Aeolus, som låg för varpankare ett stycke ut i hamnen närmare segelleden, sände först vid förbifarten till ångaren sin kabel. Den första kabeln sprang nästan ögonblickligen, men ersattes genast med en annan från Aegir, och sedan vi under det uppehåll af några minuter, som härvid uppstod, ännu en gång sagt farväl åt det vänliga Tromsö, på hvars kajer mycket folk var samladt för att betrakta vår afresa, fördes vi genom ångans kraft hastigt framåt, ut genom Tromsö sund.

Tromsö stad, som nu snart försvann ur sigte (vid 69° 39' 12" nordh latitud och 18° 57' 40" ostl. longitudRäknadt från Greenwich, likasom alltid när en orts geografiska läge hädanefter anföres., byggd på östra sidan af ön af samma namn, har ett särdeles intagande läge och vackra omgifningar, ibland hvilka den höga på andra sidan Tromsö sund sig resande Tromsdalstinden genom sin imponerande gestalt och ansenliga höjd (mellan 4 och 5000 fot) drager uppmärksamheten främst på sig. Staden, som under de senaste decennierna skall hafva gått mycket framåt, är säte för en amtman, sänder sedan 1842 en representant till stortinget och gör derföre äfven anspråk på att vara Finmarkens hufvudstad. Den drifver äfven en icke obetydlig handel samt är numera en af de få orter, hvarifrån fartyg utrustas i och för jagt och fångst på eller i närheten af den spetsbergska ögruppen. De tre öfriga städerna i amtet, Hammerfest, Vardö och Vadsö, ligga väl litet nordligare än denna, men Tromsö utgör likvisst en af de nordligaste punkter på jordklotet, dit civilisationen spridt sitt ljus. Under alla förhållanden sådedesen ort af intresse, måste den blifva det än mer för deltagarne i denna expedition, såsom sista utgångspunkten för resan till nordens obefolkade nejder.

Färden gick först genom Tromsö sund och vidare genom sydliga delen af Grötsund och det långa och smala Langesund. Dagen var vacker och klar, vinden nordlig men svag, och å ömse sidor visade sig stränderna med de vackra utsigter, som den norska kusten öfverallt har att bjuda på, i hela sin vördnadsbjudande storhet. Ännu var landet höljdt af snö, och endast här och der visade sig bara fläckar, om man undantager de i hafvet tvärt nedstupande bergsbranterna, hvilka naturligtvis ständigt äro befriade från snö. Ögat dröjde beundrande vid den skarpa kontrasten mellan de stupande bergen, snöns mjuka former och den nästan spegellugna vattenytan, som åt det hela gifver en så egendomlig och allvarlig prägel.

Om aftonen klockan 7 ankommo vi till Carlsö, hvarest ångbåten brukade lägga till för några ögonblick, och der fartygens bogsering skulle upphöra. Trossarne kastades loss, och efter några manövrer fälldes ankar, från Aeolus på 8 famnars vatten närmare Carlsö, från Magdalena på 12 famnars vatten längre ut i sundet mellan Carlsö och Reenö, nästan rakt söder om kyrkan på den förra ön. Vinden, som tilltagit i styrka och gått öfver till N.O., äfvensom lotsens förklaring, att en segling genom det återstående bandet af skärgården under dessa förhållanden vore omöjlig, tvungo oss nemligen att tygla vår otålighet och qvardröja här någon tid. Detta ofrivilliga dröjsmål kunna vi begagna till en öfverblick af expeditionens organisation i allmänhet samt en kort, på föreliggande handlingar hufvudsakligen grundadframställning af dess uppkomst och utveckling. Innan vi gå längre, torde det också vara skäl att göra en åtminstone ytlig bekantskap med de män, hvilkas verksamhet och äfventyr vi framdeles skola skildra.

Med hvilken liflighet forskningsbegäret under de senare seklerna stadigt varit riktadt mot de obekanta trakterna

längst i norr, med hvilken ihärdighet vigtiga intressen länge hade fästat tanken vid den amerikanska norden, är för alla väl bekant. Det var England, Amerika och Frankrike, som tid efter annan utrustade och afsände en följd af resor »mot Nordpolen», och Danmark, som småningom från sin koloni Grönland hemtade rika skatter af iakttagelser och kunskaper. Emellertid gjorde sig en vetenskaplig upptäckt småningom gällande, genom hvilken den högsta nordens naturförhållanden för Skandinavien fingo en särskild betydelse, jag menar upptäckten af istiden, den geologiska period, då en stor del af den norra hemisferen var i det tillstånd, hvari Grönland ännu är, betäckt med en ofantlig inlandsis, och derefter genomgick skiften af höjning och sänkning och betydande klimatiska förändringar, tilldess nuvarande förhållanden inträdde. Det var skotten Playfair, norrmannen Esmarck, schweitzarne Venetz och Charpentier, som först insågo detta nu så vigtiga factum inom geologien, som af många senare naturforskares arbeten blifvit så väl utredt. Otto Torell beslöt att egna sig åt ett omfattande studium af alla häri ingående förhållanden, att för Sveriges museer i rikaste mått samla materialier för forskningar af detta slag, och att till en början genom resor sjelf göra sig bekant med den högnordiska naturen. Den första färden, 1857, gällde Island, dit Torell åtföljdes af magister Olsson Gadde. Undertre månaders tid genomkorsade han denna ö, iakttog på mödosamma, farliga vandringar glacierernas fenomen och gjorde vid kusterna stora insamlingar af hafsdjur. År 1858 var han redan i Maj, tillsammans med professor Nordenskiöld, i Hammerfest för att afgå till Spetsbergen. Under två och en half månader besöktes på den vestra sidan af landet Hornsund, Bellsund, Isfjord, Amsterdam Eiland, Cloven Cliff (79° 51' N. br.), der rika iakttagelser och samlingar gjordes i zoologi, botanik, geologi. Följande året, i slutet af Maj 1859, var Torell åter på ett den Kongl. Grönländska Handelns i Köpenhamn fartyg, med kapten Ammondsen, under väg till Nord-Grönland, der Egedes Minde uppnåddes den 10 Juli, och derefter Godhavn, Omenak och Upernavik, den nordligaste kolonien, besöktes. I följd af H. Exc. Utrikes-statsministerns förord med stor välvilja understödd af dervarande danska auktoriteter, särdeles dåvarande inspektören hr Olrik, kunde Torell äfven der vinna högst tillfredsställande resultater. Han lyckades att bestiga Grönlands inlandsis, hvilken såsom en enda ofantlig glacier betäcker dess land, och anställde vid kusten omfattande draggningar ända till 280 famnars djup. Från alla dessa färder hemkom Torell med rika samlingar och observationer, med ökad erfarenhet i konsten att beresa dessa aflägsna trakter.

Ett så vackert nit, en så uppoffrande hänförelse för fäderneslandets vetenskapliga ära kunde ej annat än väcka allmänt intresse. Riksens Ständer beviljade ett anslag af 8000 R:dr för befrämjande af den vetenskapliga expedition till Ishafvet, som Torell med biträde af andra naturforskare ämnade företaga; men Statsutskottet, som under sakens behandling fått kännedom omden utvidgade planen, tillade, att det begärda statsbidraget icke kunde betäcka alla med en sådan resa förenade utgifter. Emellertid var härigenom till en början handen räckt åt företaget. Det antogs kunna utföras under samma års sommarmånader; men en dyrbar tid hade redan gått förlorad och det var oundvikligt att hänvisa det till följande året. Emellertid skyndade Torell att förbereda det. Han begaf sig först till Köpenhamn och London. Den i alla Ishafvets faror pröfvade danske polarfararen Carl Petersen, hvars namn är välbekant för hvar och en som läst något om Pennys, Kanes, Hayes' och Mac Clintocks djerfva färder, förklarade sig villig att deltaga och biträda vid utrustningen. Kapten Ammondsen åtog sig att från Grönland anskaffa draghundar m. m. I London, der Torell hade att glädja sig af vår ministers, grefve Platens, nitiska medverkan, såg han sitt företag omfattadt med lifligt intresse af de berömda nordpolsfararne sir Leopold M'Clintock och kapten Sherard Osborne samt af geografiska sällskapets president, sir Roderic Murchison.

Under senare delen af sommaren 1860 besökte Torell Norge, der han sysselsatte sig med iakttagelser öfver glacierer och dermed sammanhängande ämnen, tilldess tid blef att i Tromsö och Hammerfest möta de hemkomna Spetsbergsfararne, för att af dem inhemta upplysningar och vidtaga förberedande åtgärder.

Torell vände sig nu till K. Vetenskaps-Akademien med en redogörelse för de åtgärder han sålunda vidtagit och en förnyad framställning om en i åtskilliga delar förändrad plan för företaget. Denna plan afsåg två särskilda ändamål: dels en naturvetenskaplig, omfattande undersökning af Spetsbergen och dess kuster, delsen geografisk exkursion än längre i norr och nordost. »Det är af vigt», yttrade Torell i sin skrifvelse, »att dessa två delar af det hela så ordnas, att, om äfven den senare, som är af mera vansklig beskaffenhet, skulle hafva mindre framgång än jag tror mig kunna hoppas, expeditionen likväl genom den förra skall få ett tillfredsställande resultat.» »Denna

tanke», heter det i det utlåtande tvenne af Akademiens ledamöter, Hrr Selander och S. Lovén, afgåfvo, »är så riktig och af en sådan betydelse, att den bör läggas till grund för hela företagets ordnande. Att den norrut riktade exkursionen skall gifva nya upplysningar om den högsta nordens geografi är anledning att hoppas, men det kan med visshet väntas, att en väl organiserad undersökning af sjelfva Spetsbergen skall gifva särdeles vigtiga data och materialier, som för lång tid skola blifva fruktbringande för ej blott den högre nordens, men äfven Skandinaviens naturalhistoria. Åtgärderna för dessa expeditionens tvenne mål, af hvilka det ena har visshet för sig, det andra sannolikhet, böra derföre så ordnas, att det förra, väl vunnet, ersätter hvad som möjligen måste finnas ouppfyldt i det senare.»

I öfverensstämmelse härmed skulle hufvuddragen af expeditionen blifva följande: Så tidigt som möjligt borde expeditionen framtränga till Spetsbergens nordligaste kust och söka att derifrån uppnå den fasta isen. Der afgår exkursionspartiet, bestående af Torell, Nordenskiöld, Petersen och utvalda män, hvilka med ett antal hundar, två båtar på kälkar, slädar o. s. v., framgå i nordlig eller nordostlig riktning, uppmärksamma på alla de förhållanden, som kunna leda till en noggrannare kännedom om polartrakt-isens beskaffenhet, äfvensom luftensoch vattnets, om det är synligt, antalet och slagen af djur som ses, om land upptäckes, dess läge och höjd, bergarter, vegetation o. s. v. — allt som kunde leda till lösning af den för närvarande brännande frågan inom geografien, om vid polen det är ett öppet haf eller ej.

Under tiden borde expeditionens öfriga medlemmar på sjelfva Spetsbergen utföra naturvetenskapliga undersökningar och insamlingar af alla slag.

»Byggnaden af Spetsbergens fastland och öar», yttra K. Vetenskaps-Akademiens kommitterade, »är ännu endast ofullkomligt känd, till och med hvad kustens configuration beträffar, och skall lemna rikt fält till rättelser. Sålunda aftecknas Isfjorden på kartorna med hälften af Bellsunds längd, då den likväl tros vara dubbelt så lång och utgöra en ej mindre än 10 mil djup inskärning. Wide Jans Water eller Storfjorden, på kartorna hittills tecknad såsom en vik, är ett sund, hvars stränder lemna tillfälle att framtränga i landets inre. Um landets geologiska byggnad eger man följande kännedom, hvilken vi här meddela hufvudsakligen enligt Nordenskiölds iakttagelser:»

»I norr och sannolikt till norra stranden af Kingsbay, granit. Derefter vidtaga vid södra stranden af Kingsbay, vid English bay, Isfjord, Bellsund, sedimentära lager af olika beskaffenhet, tillhörande antingen kolformationen eller den permiska, i stor utveckling; en secundär formation, efter all sannolikhet Jura, samt en ganska mäktig tertiär bildning, med aftryck af fanerogama vexters blad. Denna lagerföljd är tillräckligt omvexlande och rik, för att i hög grad ådraga sig vår uppmärksamhet och väcka en liflig önskan att se de särskilda bildningarnas inbördes begränsning och mäktighet närmare utredda. Hvadvigt ett uppmärksamt studium af nyare geologiska företeelser, glacierernas fenomener, märkena af deras fordna sannolikt större utbredning, flyttblockens spridning och beskaffenhet, tecknen till landets höjning eller sänkning, drifvedens beskaffenhet och härkomst — hvad betydenhet allt detta måste hafva — derpå böra vi ej här närmare inlåta oss. Glacialtiden, den geologiska period, då ismassor betäckte vida sträckor af jordens yta, ett af de mest betydande skiften i naturens hela historia, framträder med allt bestämdare drag, i samma mån som vi blifva förtrogna med de trakter, som ännu i dag äro skådeplatsen för samma fenomen».

»Zoologien kan vänta sig vigtiga idrag. Genom Torells rastlösa bemödanden äro hos oss samlade betydande skatter af den högsta nordens hafsdjur; genom den nu förestående resan kunna de blifva materialier af framstående rikedom. För detta ändamål böra draggningar ihärdigt utföras på så många punkter som möjligt, från grundaste ställen till de djupaste som kunna uppnås, såväl nära land som, om möjligt, i öppna hafvet. Hvad betydelse en väl utarbetad högnordisk hafsfauna har för kännedomen om vårt eget land, derom påminnas vi af talrika skrifter, bland andra af adjunkten Torells eget värdefulla arbete, hvars inledning behandlar dessa förhållanden. Ett område så stort och så beläget som det nordpolära, med en djurverld, så märkvärdigt analog med den antarktiska, men så fullkomligt skiljaktig från de andra mellanliggande, är af den mest framstående vigt vid forskningarne öfver lagarne för organismernas geografiska utbredning».

»Inom vextverlden torde, hvad fanerogamerna beträffar, endast ett ringa antal arter vara att finna utöfverdem man redan känner från Spetsbergen, men så är det deremot icke med de lägre vexterna. En vidsträcktare forskning, hufvudsakligen riktad åt dessa håll, skall ej fela att gifva goda skördar».

»För fysiken skola magnetiska iakttagelser, meteorologiska observationer, iakttagelser öfver hafvets strömmar och temperatur i olika djup, öfver ebb och flod, måhända öfver vissa ljusets fenomener, blifva rika ämnen, och för astronomien torde åtminstone förberedande åtgärder kunna vidtagas för framtida vigtiga arbeten. Adjunkten Torell hänvisar nemligen till Sabines förslag om en gradmätning vid Spetsbergens kust».

»En gradmätning på Spetsbergen, och således snart sagdt i polens omedelbara grannskap har, utan gensägelse, på ett exakt bestämmande af jordens sanna figur det mest afgörande inflytande. Förslag derom framställdes ock för mer än 30 år sedan af d. v. kapten SabineSe Sabine's bref af den 8 Februari 1826 till Davies Gilbert, i Beechey, Voyage of discovery towards the north pole, London 1843, p. 344., hvilken, såväl på grund af den lokalkännedom han på stället inhemtat, som ock till följd af från andra erhållna underrättelser, ansåg detsamma verkställbart. Sjelf erbjöd han sig att utföra mätningen, hvarifrån han dock förhindrades af andra vetenskapliga uppdrag, som lemnades honom. Enligt Sabines förslag skulle mätningen, utgående från Hope Island, belägen söder om de egentliga Spetsbergen, sträcka sig till Seven Islands och således omfatta en meridianbåge af nära 4½ grader. Norr om Hope Island inskjuter en fjord, Jans Water eller Storfjorden, på hvars båda sidor triangelpunkterna borde utväljas, hvarigenom kommunikationen mellan de särskildastationerna blefve betydligt underlättad, hvilket vore af särdeles vigt. Men huruvida det kan vara möjligt att här finna lämpliga triangelpunkter, är dock osäkert; endast en närmare undersökning på stället kan derom lemna upplysning. Det synes derföre lämpligt att efterse, icke endast huruvida passande triangelpunkter kunna finnas, utan äfven om en baslinie kan på tjenligt ställe uppmätas och med hufvudtrianglarne konnekteras, samt för öfrigt i allmänhet fästa uppmärksamheten på de omständigheter, som på utförbarheten kunna hafva inflytande. Ett sådant uppdrag torde likväl för en enda person blifva väl drygt».

»Vi hafva i korthet antydt, hvilket vidsträckt fält för betydelsefulla forskningar här ligger öppet, äfven om den geografiska exkursionen icke tages i beräkning. Det är arbetena på detta fält, som böra skänka expeditionen ett fullt tillfredsställande resultat. Men detta kan icke ske, om den har blott ett enda fartyg, hvilket blifver bundet i den trakt, der det skall invänta den geografiska afdelningens återkomst.»

»Det är af dessa skäl, som vi fästa Kongl. Akademiens synnerliga uppmärksamhet vid det af adjunkten Torell framställda förslaget om två fartyg. På detta sätt blir allting gynnsammare. Det ena fartyget är hufvudsakligen afsedt för den geografiska expeditionen och för de undersökningar, som kunna göras i omgifningen af den hamn, der det inväntar dennas återkomst. Det andra beseglar kusten så fullständigt som möjligt, för dess vetenskapliga granskning. Denna fördelning på två fartyg är också numera, efter den utveckling företaget fått, nästan alldeles oundviklig».»Det gäller nemligen att från Finmarken till Spetsbergen öfverföra en ej obetydlig personal och materiel, hvartill hör ett tillräckligt antal båtar, expeditionens egentliga rörelsemedel. Om båt någongång saknas, kan något vigtigt förfelas, till och med någon olycka inträffa. Ensamt behofvet af båtar, nemligen: två isbåtar för geografiska exkursioner, — dessa dyrbara farkoster, byggda i England af amerikansk alm och kopprade, och som för närvarande äro upplagda i Molde, måste naturligtvis föras med särskild omsorg; — två draggningsbåtar för zoologiska och botaniska arbeten; två eller tre mindre till fysikerns, astronomens och geologens disposition, taga ett utrymme i anspråk, som ej kan erbjudas af ett enda fartyg, såvida icke detta fartyg skall tagas af större dimensioner än eljest lämpligt är».

»Af dessa skäl, nemligen att med tvenne fartyg expeditionens resultater utan tvifvel blifva mycket betydligare, att personal och materiel ej kunna föras på ett enda, samt att expeditionen derigenom vida mera betryggas mot de faror, som kunna förväntas i de trakter den skall besöka, föranledas vi att tillstyrka adjunkten Torells förslag, att expeditionen ordnas att ske med tvenne fartyg.»

Vetenskaps-Akademien beslöt med anledning häraf att hos Kongl. Maj:t i underdånighet framställa vigten af expeditionens ordnande på detta vis, och på hennes förord täcktes Kongl. Maj:t till densammas utförande anvisa

ytterligare 12,000 R:dr. Tillika behagade H. K. H. Prins Oscar befrämja företaget med den frikostiga gåfvan af 4,000 R:dr. Äfven bland enskilda fann det välvilliga befordrare, och dess ekonomiska bestånd var nu så betryggadt, att det blef möjligt att ordna en större vetenskapligresa än som förut blifvit utförd från Sverige. Utredningen för de zoologiska samlingarna hölls af det naturhistoriska Riksmuseum tillhanda. Den var ordnad med ledning af en länge pröfvad erfarenhet. Den vetenskapliga materielen för fysiska och astronomiska iakttagelser lemnades af Vetenskaps-Akademien, af Universiteterna i Lund och Helsingfors samt af enskilda företagets gynnare. Det var slutligen ett vilkor, till hvilket alla deltagarne förbundit sig: att sjelfva bekosta sin resa till Tromsö och tillbaka samt lefnadskostnaden ombord under resan, uppassningen och akterkajutans förändrade inredning. Det antogs, att dessa utgifter skulle uppgå till omkr. 1000 R:dr, men det visade sig sedermera, att de ej obetydligt öfverstego detta belopp. Man antog visserligen, att under en resa sådan som denna fångst af hvalross, sälar m. m. skulle kunna inbringa ej obetydligt till expeditionens befrämjande. Men på denna tillgång ansåg man sig ej böra lita. »Det skall utan tvifvel inträffa», heter det i Vetenskaps-Akademiens kommitterades utlåtande, »att för de vetenskapliga resultaten månget tillfälle till vinstgifvande fångst åsidosättes, och vi förutse, att expeditionens ledare skall — till de ansenliga uppoffringar han redan under föregående resor gjort — för företagets skuld få vidkännas vida större enskilda utgifter än de, som ofvan äro beräknade för hvar och en af de andra deltagarne. Det är nemligen icke möjligt att noga beräkna allt på förhand, och när saken är i gång, är det stundom lika omöjligt att inskränka dess dimensioner.» När expeditionen återkom, hade dess kostnader också med en ansenlig summa öfverstigit tillgångarne. K. Maj:t framställde vid sistförflutne riksdag till Rikets Ständer proposition derom, att den uppkomna bristen måtte afstatsmedel betäckas. Ständerna lemnade dertill sitt bifall, och företagets ledare erhöll sålunda ersättning för hvad han förskjutit, utöfver de bidrag han i öfverensstämmelse med den ursprungliga planen lemnat, i likhet med expeditionens alla öfriga medlemmar.

Sådan var uppkomsten och utvecklingen af denna resa. Deltagarne deri voro alla på den utsatta mötesdagen den 15 April i Tromsö. Tidigast kommo professor A. E. Nordenskiöld, sekundlöjtnanten i svenska marinen B. Lilliehöök och medicine candidaten A. Goës från Stockholm vintervägen öfver Falun, Rörås och Trondhjem. Senare anlände magistrarne K. Chydenius och A. J. Malmgren, båda finnar, från Helsingfors, och magister F. A. Smitt från Upsala. De hade tagit vägen öfver Östersund, medan d. v. adjunkten i kemi vid universitetet i Lund C. W. Blomstrand och amanuensen vid dess astronomiska observatorium N. Dunér, jemte C. Petersen från Danmark gingo öfver Hamburg till Trondhjem. Torell, kapten Kuylenstjerna och von Yhlen färdades öfver Christiania och Dovrefjell. Det först anländande partiet hade att i Tromsö utrusta de förhyrda fartygen, antaga manskap m. m., medan Torell i Lund och Köpenhamn gjorde öfriga ytterst maktpåliggande förberedelser.

För den utmärkta välvilja, som expeditionen fått röna i Norge och som icke minst bidragit dertill, att trådarna till företaget kunde på utsatt tid löpa tillsammans på en aflägsen ort, står expeditionen i stor förbindelse. Redan flera gånger förut har Norges regering åt svenska vetenskapsmän beviljat fri fart med norska statens ångbåtar. Denna stora fördel har i vidsträcktaste mån kommit äfven denna expedition till del. »Vi kundeej nog prisa», skref en af oss till hemmet, »den stora välvilja, hvarmed vi öfverallt blifvit bemötta i Norge. Befälhafvarne på postångfartygen, som gå mellan Trondhjem, Tromsö, Hammerfest och Vadsö, löjtnanterna Petersen, Otto, Knap och Lysholm hafva, långt utöfver hvad dem ålegat, understödt oss på ett sätt, hvilket är så mycket mera prisvärdt, som vi tagit deras tålamod starkt i anspråk genom vårt stora bagage, och många båtar. Med den äkta sjömannens varma hjelpsamhet hafva de ofta oombedda och med uppoffring af egen beqvämlighet, på allt sätt underlättat våra bemödanden och räckt oss en hjelpsam hand. Med samma tacksamhet kunde vi nämna alla norska auktoriteter, med hvilka vi varit i någon beröring; här i Tromsö stiftsamtmannen Nannestad, kaptenen Tidemand, konsulen Aagaard, öfverläraren Sten, stadsfogden Krogh, sakföraren Ebeltoft m. fl.; i Namsos dr Greve, i Trondhjem grosshandlaren H. Meyer. Norrmännens hjertliga gästfrihet är så väl känd der hemma, att jag ej behöfver beskrifva den — vi hafva i fullaste mått fått njuta deraf.»

Under någon tid hade Torell stått i underhandling om förhyrandet af det från M'Clintocks resa så väl kända ångfartyget Fox. Detta förslag blef om intet, och vi fingo åtnöja oss med Aeolus och Magdalena. De voro visserligen mindre kostsamma, men alla de ojemförliga fördelar, som ångan eger framför seglen, måste vi också

undvara. Emellertid voro, såsom det heter i det yttrande, som afgafs af besigtningsmännen i Tromsö, de båda fartygen »i hvarje hänseende starka och solida samt så förhydda och förstärkta in- och utvändigt, som väl rustade fartyg från Finmarken pläga vara för expeditioner till Ishafvet. Aeolus är 29 ½ kommersläster, Magdalena 26, hvilken drägtighet är den sedvanliga förfartyg, som afgå från dessa orter till Spetsbergen, och tillika den mest ändamålsenliga, emedan man med dem lättare kan söka sig in genom öppningar i isen till fjordarne och mellan de många små öar, hvaraf Spetsbergen omgifvas. Utom vanliga båtar för exkursioner, draggning och fångst ega fartygen en jernbåt och två större båtar; de senare äro ankomna från England, och synas såväl till konstruktion som materiel vara sällsynt goda.» Dessa båda båtar voro under ledning af kapten Sherard Osborne byggda af en berömd båtbyggare, Mr Searl i London, af amerikansk alm, med tunn kopparbeklädnad. Jernbåten, som vägde 20 lispund, var byggd i Köpenhamn af galvaniserad plåt.

På de båda fartygen voro expeditionens deltagare fördelade på följande vis. Ombord å Aeolus, som fördes af Lilliehöök, befunno sig Torell, expeditionens chef; Nordenskiöld, hvilken med honom deltog i ledningen af det hela och utförde geologiska Undersökningar och geografiska ortbestämningar: Malmgren såsom zoolog och botanist; Chydenius såsom fysiker och rekognosör för gradmätningen och Petersen såsom guide. — På slupen Magdalena, som fördes af Kuylenstjerna, var Blomstrand geolog och ledare af de vetenskapliga arbetena; Dunér astronom och fysiker; Goës och Smitt zoologer och botanister, den förre tillika expeditionens läkare, samt v. Yhlen jägare och tecknare.

Den sjuttioårige Anders Jakobsson från Fiskebäckskil i Bohus län, hvilken var på Aeolus såsom biträde åt zoologerna, tillhörde verkligen mera deltagarnes antal än besättningens. Gubben, som efter många färder och äfventyr såsom sjöman, i långliga tider gått de i hans hemtrakt arbetande naturforskare tillhanda, och medföljt Torell på hans resor till Island, Grönland och Spetsbergen, var lifligt intresserad af denna resa, och oaktadt sin höga ålder ännu ganska arbetsför.

Styrman på Aeolus var E. Breii, och besättningen utgjordes af 15 man, de flesta norrmän, några svenskar och quäner. För jagtens skull voro deribland tre fångstmän och två harpunerare, af hvilka den ene var quänen Uusimaa, som tillbragt tjugofem somrar på Spetsbergen, deribland 1858 i Torells och Nordenskiölds tjenst; han var god lots, säker skytt och rask harpunerare.

Besättningen på Magdalena bestod af 11 man, deribland en harpunerare och tre fångstmän. Styrman var F. Mack från Tromsö. Alla voro norrmän, utom harpuneraren, som var quän, och en fångstman, som var svensk.

Besättningarna, som till största delen voro förhyrda i Tromsö, hade den aflöning, som der var bruklig, med en liten tillökning i anseende till det mera jemna arbete, hvartill de skulle användas, och den möjligen större risk, de lupo hos oss än på vanliga fångstfartyg. Bland de öfrige voro Carl Petersen och gubben Anders Jakobsson aflönade. 1[**sist i boken**]

Under den tid, som läsaren behöft för att göra bekantskap med expeditionens personal samt den allmänna plan, enligt hvilken densamma skulle utföras, kunna de tvenne dygn, som tillbragtes för ankar vid Carlsö, anses förflutna. Vinden var hela denna tid N.O. och växte slutligen så, att tvenne ankaren af hvardera fartyget måste anlitas. Under tiden företogo vi exkursioner inåt ön till fots och på skidor. Snön hade fläcktalsN. FUGLÖ, d.9 Maj.lemnat marken, och här och der började redan Saxifraga oppositifolia utveckla sina täcka violetta och lilasfärgade blommor. Zoologerna hade, så långt vinden det tillät, draggbåtarne i rörelse, och en maskin för djuplodningar pröfvades. För öfrigt ordnade vi oss i kajutorna, gjorde några besök ombord hos hvarandra, gästade den vänliga prestfamiljen på Carlsö, och skrefvo de sista brefven före afresan, som vi nu hoppades ej länge skulle låta vänta på sig.

Längre än tvenne dygn blef ej heller denna väntan; den 9 Maj kl. 8 om aftonen lättade Magdalena sina ankaren, sedan vinden, som dragit sig på S.O., blifvit mera jemn. Något senare, omkr. kl. 9 ½, hade äfven Aeolus satt till segel. Vi styrde för en svag bris uppåt sundet mellan Arnö och Vandö. I norr hade vi Fuglö, en klippa, som brant reser sig ur hafvet med en höjd af omkring 2,500 fot och tillsammans med omkringliggande snöhöljda fjell och klippor i kal och ödslig vildhet lät oss, liksom på förhand, se en bild af nordvestra Spetsbergens öar. I N.W. hade

vi Vandtinden, som med sin glacier reser sig på den stora Vandön till en höjd af mer än 3,000 fot. Vinden aftog alltmer och när vi hunnit till Skårö utdog han alldeles. Solen dröjde numera endast omkring två timmar under horizonten, morgon-och aftonrodnad sammansmälte med hvarandra, och färgade i öster, vester och norr den klara och lugna natthimmeln med en skiftning af purpur och guld, som i sydost af den snöhöljda Pipertinden återgafs med ett rosenskimmer, — ett »Alpenglühn» — som åt den storartade och vilda taflan gaf ett mildt behag.

Mot morgonen började vinden tilltaga och växte snart till en frisk kultje, så att vi kl. 4 d. 10 passerade Spennen och snart hunno mynningen af Fuglösund, ett afde nordliga inloppen till Vestfinmarkens skärgård. Allt mer friskade vinden, det efterlängtade hafvet låg framför oss, majestätiskt med sina vördnadsbjudande hvitryggade böljor, fartygen började rulla och lägga sidan till, och med ett »gud være dere naadig» tog vår lots farväl. Kl. 8 samma morgon hade vi Loppen och Arnö akterut, och togo snart den sista pejlingen af Europas fastland.

I loggboken, förd på Aeolus, läses för vakten från kl. 4 till 8, »svår rullning» och för de tvenne följande »svår slingring»; hafvet bjöd oss sitt välkommen, och man såg en och annan lemna däcket för att i kojens ensliga lugn mottaga helsningen.

Den starka vinden förde oss emellertid raskt framåt. Middagstiden den 10 voro vi på 70° 44' N. L. och 20° 32' O. L. På aftonen mötte oss de första hafhästarne (Procellaria glacialis), en högnordisk fogel af måsarnes familj, som från sina häckplatser på Ishafvets öar och fastland ströfvar vidt omkring och förkunnar seglaren, det denne uppnått det arktiska områdets gräns. Det är ej lätt att härleda hans norska namn, Hafhäst, som han äfven bär på Färöarne (Hêavhestur). Holländarne, som tidigast besökte dessa trakter, kallade honom Mallemuck, ett namn, som ännu ofta höres och enligt gamle Martens's tolkning betyder den »dumma myggan», och torde syfta på hans gråa färg, enformigt svärmande flygt och dumdristiga näsvishet.

Med beundran sågo vi denna i sanning hemska härold från polarlandet med den stirrande lömska blicken, den smygande tystnaden, den jemna, sväfvande flygten, sällan afbruten af några hastiga vingslag. Länge plägar han med orörligt spända vingar sväfva öfver fartygets kölvatten och sänker då än den ena, änden andra vingspetsen mot vågen och följer hennes gång, men utan att beröra henne. Sällan hvilar han sig en stund i svallet och ligger då mycket högt och lätt, ofta med utsträckta vingar och lyfter sig, springande på vattnet, utan ett enda vingslag. Träffande säger Keilhau, att formen af hans askgrå vingar ger honom ett visst tycke af Dödskallefjäriln (Sphinx Atropos). Han är en glupsk fogel; med yttersta påpasslighet störtar han öfver hvad som utkastas från däck; späck och fläsk behaga honom mest; torr fisk försmådde han. En vanlig förlustelse bland sjöfarande är att efter fartyget utkasta ett stycke späck, fastbundet i ändan på ett kabelgarn; knappt är lockbetet kommet i vattnet, förrän hela svärmen störtar öfver det. Nu höras snattrande skrän och ett förfärligt oväsen, den ene söker fördrifva den andre, och först efter mycken strid och förtviflade ansträngningar lyckas det en af sällskapet att bemäktiga sig läckerheten och sluka den tillika med en del af snöret. Frossaren märker dock snart att allt ej står rätt till; han känner sig bogserad af fartyget, gör motstånd, lyfter sig och tvingas att återgifva hvad han med så mycken möda förvärfvat. Knappt synes späckbiten åter på vattnet, förr än samma lek ånyo börjar för att alltjemt upprepas, tills intet mera bete återstår; men kastar man ut ett kortare snöre med ett bete i hvardera ändan, blir måltiden dubbelt lifvad, och sättes betet på krok, som icke sällan, grymt nog, händer, är han lätt fångad. Sin vanliga föda hemtar eljest hafhästen, när han är till sjös, af de otaliga skaldjur och mollusker, som hvimla i hafvets yta; bland dem vi skjöto hade en frossat på den vackra snäckan Limacina arctica. Sitt hem har han i den högsta norden, påFäröarne, Islands klippöar, Grönland, det arktiska Amerika, Kamschatka och Novaja Semlja. Han häckar bland de högsta fjell i kolonier af många tusen par och hvarje par har blott ett, men mycket stort, ägg, som lägges redan i början af Maj, undantagsvis i Juni, men ungens fostring är likväl ej slutad förr än i midten af September. Jemte stormåsen (Larus glaucus) och »tjufjo» (Lestris parasitica) är han den öfriga fogelskarans farligaste fiende, genom att plundra deras bon på ägg och ungar. Måhända är det unga individer på andra året, som ströfva vidast omkring på hafvet. Det är anmärkningsvärdt , att han vintertiden blott sällan nedkommer till Finmarkens kuster; han håller sig då sannolikt till sjös bland isen och återvänder tidigt till sina häckplatser.

Hela fogeln och den plats han bebor har en qväfvande aslik lukt och, fångad lefvande, utsprutar han öfver den,

som oförsigtigt söker gripa honom, ur näbbet en tranlik, illaluktande vätska,

»Obscenæ pelagi volucres, foedissima ventris Proluvies, uncæque manus, et pallida semper Ora fame.»

Den 11 Maj tilltog vinden än mera och blef sydligare, och kl. 5 e. m. hade vi uppnått 72° 57' N. Lat. vid 20° 4' O. Long. Vi voro således nu på den polhöjd, der solen denna tid ej går ned, och väntade att för första gången få skåda midnattssolen, men denna gång förgäfves, ty en tjock molnbank i N.O. undanskymde hvarje solglimt. Omkring kl. 8 e. m. fingo vi en obetydlig snöby, några segel togos in, men tillsattes snart åter. Ju längre natten framskred, desto mera gick vinden mot norr; den 12 Maj blåste en kall och isig N.N.O. med mulen himmel, och fartygens stäf,bogspröt och stag voro belagda med is. Det kunde nu. befaras, att fartygen under stormen skulle åtskiljas och möjligen sedan hafva svårt att träffas. Det signalerades derföre från Aeolus, och sedan Magdalena inväntat honom, erhöll hon från chefen följande skrifvelse: »Ordres för slupen Magdalena. Magdalena eger att följa och rätta sin kurs efter Aeolus, tills vi uppnå norra kusten af Spetsbergen och isexpeditionen blifver afsänd. Skulle fartygen genom storm eller mist blifva åtskiljda, träffas de vid Kobbe Bay eller Smeerenberg Bay eller norra udden af Prins Charles Foreland. O. Torell.»

Samma morgon, den 12 Maj, pejlades Beeren Eiland första gången. Längre fram på dagen närmade vi oss denna ö än mera. Den stora mängden af alkor, som numera ständigt omgåfvo våra fartyg, gaf tillkänna, att det land, vi uppnått, var ett arktiskt.

PROCELLARIA GLACIALIS.

ANDRA KAPITLET.

Beeren Eiland. — Dess historia. — Klimatiska förhållanden. — Is och strömmar. — Djuplodning. — Jagt under segling i is. — Ankomst till Spetsbergen. — Ankring mellan Amsterdam Eiland och Vogelsang.

Beeren Eiland observerades, som nämdt är, den 12 Maj, efter det vi tillbragt icke fullt tvenne dygn ur sigte af land. Som vi med all makt ville sträfva mot norden, för att icke förlora någon den tillämnade isfärden gynnande omständighet, var det beslutet att icke fördröja resan genom en landstigning på ön. Men då vinden på eftermiddagen tillät oss att göra endast högst ringa framsteg mot vårt mål, ändrades detta beslut, och vändes kursen kl. 3 mot ön, i afsigt att, såvidt tiden det medgaf, undersöka detta lilla, fullkomligt isolerade land, som i många afseenden borde kunnat erbjuda lärorika iakttagelser. Magdalena, som middagstiden befann sig på 74° 1' N. L. och 17° 15' O. L., således nordligare än Aeolus, hvars läge samtidigt var 73° 59,7' N. L. och 17° 22,3' O. L.För utrönande af hafsströmmens riktning utkastades här en flaska, innehållande ett till svenska ministern i London adresseradt bref med sedvanlig uppgift om tid och ort., hade redan på förmiddagen mött någon drif-is; men från Aeolus varsnades det första isstycket ej förr än omkring kl. 5 e. m.Under det vi kryssade mot den N.O. vinden för att uppnå öns norra sida, genomseglades det ena bandet efter det andra af stycken af hvad man kallar strand-is eller »bay-ice», och som slutligen sågs ligga packad invid landet. Försigtigheten bjöd att ej tränga in med båt i denna is; ty om ock landstigningen lyckats, hade exkursionspartiet sannolikt ej kunnat åter nå fartygen utan att resan fördröjts mer än skäligt var.

Efter att en del af natten hafva hållit vesterut, gjorde vi den 13 åter ett försök att närma oss ön; men som drif-isen ännu låg qvar och förhållandena i öfrigt voro desamma, vidhölls beslutet att icke gå i land.

Ehuru insvept i någon dimma framträdde öns konturer någorlunda tydliga. Den visar sig såsom en brant i hafvet stupande mörk, taffelformig klippa, som i norr temligen tvärt sänker sig till ett vidsträckt lågland. Den kägellika klippa, som reser sig straxt söder om ön, benämnes af normännen »Stappen». Keilhau uppgifver att han ej kunde finna Gull Island, den fordom mycket omtalade ön, hvarest man med anledning af några omtalade blyglansbrott hade trott sig kunna erhålla silfver, och säger, att de norska sjöfarandena ej heller kunde uppgifva, hvarest Gull Island skulle vara belägen. Denna ö lärer dock vara en obetydlig kustklippa på öns sydöstra sida. Öns kuster

undergå inom ganska kort tiderymd betydliga förändringar. Enligt Keilhau — hvilkens beskrifning, jemte den af Marmier och Scoresby, vi anlita, då vår egen kännedom är högst ringa — är ön kring sina stränder omgifven af stenpelare, som äfven i äldre berättelser omnämnas, och som uppstå då klipporna genom förvittring småningom sönderfalla och dervid qvarlemna dessa stenvårdar, hvilka,sedan de en tid såsom ruiner betecknat frostens och vågornas förstörande magt grusas och försvinna i hafvet. Utmed den vanligen brant stupande stranden finner man endast här och der smala låga landremsor eller strandskär, der en landstigning kan göras.

Landet, som sluttar från söder mot norr, är högst på dess sydostligaste del, der det når en höjd af 200 till 300 fot; men två berg höja sig deröfver. Det ostligare af dessa, Mount Misery, blef mätt år 1839 vid den franska expeditionens besök derstädes och funnet vara omkring 1,200 fot högt. För öfrigt erbjuder landet betraktaren ingen synnerlig omvexling, utom den, som uppstår mellan snöfläckarne (Beeren Eiland har nemligen inga verkliga glacierer) i några dälder och den omgifvande gråa och svarta marken, samt mellan den sistnämnda och åtskilliga små sjöar, som finnas på bergsplatån; men något så vidrigt intryck, som man tillagt det i äldre beskrifningar, torde det ej kunna åstadkomma, ty äfven der finnas grönskande fläckar, hvilka tillsammans med utsigten öfver det vida, gränslösa hafvet, som sköljer den fantastiskt sönderbrutna stranden, böra vara rätt behagliga. Keilhau berättar nemligen, att han nära foten af Mount Misery träffade på en liten dal, som var rikt vattnad af en bäck, och der det förekom en gräsoas, hvilken på flera hundra fots längd och ett hundra fots bredd fullkomligt skylde stengrunden med sitt halfalns höga gräs, bland hvilket några barn af den höga nordens flora, en Cardamine, Polygonum viviparum och Saxifraga cernua här och der visade sina täcka blommor. Rhododendron lapponicum har här enligt Malmgren, som 1864 besökte ön, sitt nordligaste vextställe, och att för öfrigt vegetationen erbjuder någonBEEREN EILAND

d. 13 Maj 1861omvexling, synes deraf, att Keilhau erhöll 28 olika arter högre vexter och af kryptogamer 23 arter.

Bland större vattendrag, som finnas på ön, är Engelsk-elfven, så kallad efter en vid dess mynning begrafven engelsman. Helt nära detta ställe komma tvenne stenkolslager ut i dagen mellan de öfriga vid kusten afbrutna bergarterna, och äfven på ett annat ställe på östra kusten, vid den så kallade Stenkolsbugten, finnas fyra stenkolslager, hvilka ligga på lika afstånd öfver hvarandra. Utom denna bergart, en qvarlefva från ett lyckligare klimat i dessa trakter, nämnas såsom hufvudsakligast förekommande lerskiffer, sand- och kalksten, innehållande petrefikater, och äfven blymalmer skola i ringa mängd kunna spåras på ön True description of three voyages by the North-East towards Catay and China undertaken by the Dutch in the years 1594, 1595 aud 1596 by Gemt de Veer. Amsterdam 1598. Edited by Ch. Beke. Works issued by the Hakluyt Society. London 1853..

Menniskornas begär efter vinning har skänkt denna lilla ö en historia. Hon upptäcktes d. 8 Juni 1596Den 9 Juni antages vanligen såsom den dag Beeren Eiland upptäcktes, men af Gerrit de Veer's reseberättelse synes att man såg ön d. 8, kom till den d. 9 och landsteg d. 10 Juni. G. d. Y. pp. 74, 75. af den frejdade holländske navigatören Barentz på hans tredje och sista resa, från hvilken han sjelf icke mer skulle återvända, utan finna sin graf på Novaja-Semljas ogästvänliga kust. Med hela sin expedition uppehöll han sig på Beeren Eiland under tre dagar. På land gjordes intet annat byte än en stor mängd fogelägg; men i sjön dödades en björn om tolf fots längd, hvilken händelse gaf anledning till det namn, ön ännu bär, Beeren Eiland eller BjörnönDet ursprungliga namnet var »Het Beyren Eylandt». G. d. Y. p. 76..Den 1 Juli, då han åter kom till ön efter en i hög grad märklig resa norrut, hvarunder äfven Spetsbergen upptäcktes, var man icke i land; och oenighet mellan Barentz och John Cornelisson Rijp, befälhafvare på det andra af expeditionens båda fartyg, vållade att dessa skiljdes åt, hvarvid den förre gick öster-, den senare norrut. Öfver sju år var ön nu obesökt, till dess engelsmannen Stefan Bennet kom till densamma d. 17 Augusti 1603Enligt Scoresby anf. st. och enligt J. Barrow i hans arbete: A chronological history of voyages into the arctic regions. London 1818, p. 218. Enligt Ch. Beke 1604., utsänd af en Francis Cherie för handel på Lappmarken och för att sedan gå på någon upptäcktsresa. Han benämnde då ön Cherie IslandSom redan blifvit nämndt, var det ursprungliga namnet på Beeren Eiland »Het Beyren Eylandt». Cherie Island har sedan blifvit förvrängdt till Cherry Island och namnet nästan lika allmänt begagnadt som det verkliga. Ryssarne kalla ön Medvyed, såsom Beke uppgifver. efter sin patron. Ehuru allt det byte, han denna gång fick, endast bestod af två räfvar, ett stycke blymalm och några hvalrosständer, kom han dock åter dit det

följande året, och gaf genom den erfarenhet han då gjorde anledning till ett af de mest lönande fångstföretag, hvari Europas nationer någonsin täflat med hvarandra. Den ofantligt vinstgifvande jagten i norra polarhafvet blef nemligen en följd af denna resa. Af foglar funnos då på denna ö en sådan mängd, att de betäckte marken och flögo i så stora flockar, att de förmörkade solen. Hvalross fann man till tusental, och samma förhållande fortfor under de närmast följande åren, och detta djur blef nu föremål för regelbundna fångstresor. För hvarje år blef denna jagt allt förmånligare, sedan man blifvit mera förfaren i sättet att döda hvalrossen samtderjemte lärt sig att taga vara på, ej allenast dess tänder, utan äfven dess skinn och späck. Såsom exempel på huru ofantligt rik jagten kunde vara, må det nämnas, att man en gång år 1608 på mindre än sju timmar lyckades döda mellan 900 och 1000 hvalrossar. På ett af de två fartyg, hvilka det året voro vid Beeren Eiland, försökte man äfven att till England hemföra ett par lefvande hvalrossungar, af hvilka den ena dog under resan, men den andra åtnjöt hedern att blifva presenterad på hofvet, innan han dukade under för så främmande förhållanden.

Det följande året eller 1609 voro engelsmännen åter vid ön, och då togs hon formligen i besittning af det redan 1555 Enligt Xavier Marmier i hans berättelse om franska expeditionens resa upprättadt 1606. Anf. st. Tom. I. p. 257. upprättade bolaget för drifvande af handel med de norra länderna, förnämligast Ryssland, och som derföre kallades Muscovy Company eller Russia Company, ehuru det egentligen hette »Company for the discovery of unknown countries» Scoresby, An account etc. Tom. II. p. 20.. Man fick äfven nu en stor mängd björnar och räfvar, samt upptäckte såväl den omtalade blymalmen på Gull Island, som äfven stenkol, ett fynd, som vunnit i intresse derigenom, att man i våra dagar fått visshet om stenkolens vidsträcktare förekomst i ännu nordligare trakter. Poole, hvilken af bolaget det följande året utsändes för att göra vidare upptäckter norrut samt för att göra försök med hvalfångst, fann äfven på Spetsbergen stenkol, »som brunno ganska bra» Barrow, A cronological history etc. p. 224..Pooles nyssnämnda resa jemte den som företogs af honom 1611 gaf anledning, att man upphörde att uteslutande jaga hvalrossar och begynte att förfölja hvalarne, ett vida förmånligare byte, hvarföre man äfven var tvungen att förflytta fältet för fångsten längre mot norr till Spetsbergens vest- och nordkust. Beeren Eiland besöktes likväl ofta såväl af engelsmännen som af holländarne, ehuru ön förlorade sitt värde som jagtplats i jemförelse med Spetsbergen, ända till dess hvalarne blifvit nära nog utrotade och sälar samt hvalrossar åter började anses som godt byte. Ifrån 1820 således, då hvalfångsten kan anses vara slutad i dessa trakter, kan man antaga, att norrmännen, hvilka jemte ryssarne egentligen numera voro de enda nationer som bereste Spetsbergen, åter började drifva hvalrossfångsten vid Beeren Eiland, och det med sådan oklok skoningslöshet, att numera väl knappast ett af dessa märkvärdiga djur kan få ses i nejden af ön. Ännu 1827 såg Keilhau en hvalrosshjord på öns strand; men detta är troligen bland de sista åren som de funnos der i större mängd, ty man öfvervintrade ofta under denna tid på ön och fortsatte förstörelseverket hela året om. Intet slag af djur försmåddes: fogel, räf, björn och hvalross, allt utrotades af vinningslystnaden; ja man dödade blott för att döda, obekymrad om man ens kunde föra med sig allt sitt byte och lemnade högar af kadaver qvar på stranden, utan att betänka att stället derigenom måste blifva skydt af de qvarlefvande djuren. På detta vis har Beeren Eiland längesedan upphört att vara en källa till rikedom genom hvalrossfångst. Dess omgifning har i stället under senare åren börjat lemna riklig sysselsättning för Norges företagsamma fiskare, ehurunågon betydligare fångst ännu ej kommit i gång; men början synes lofva mycket för framtiden och förtjenar de fiskeriidkande nationernas, isynnerhet norrmännens hela uppmärksamhet. Malmgren meddelar, från sin senaste resa, att vissa fiskarter, som ega vigt för handeln, uppträda här i stor ymnighet: torsk (Gadus morrhua), hälleflundra eller queite (Hippoglossus maximus), kolja eller hyse (Gadus æglefinus), den för tranberedning vigtiga hajen, haakjæring (Scymnus microcephalus), hvaraf endast lefvern användes, och den lika läckra som till färgen präktiga kongsfisken eller uern (Sebastes norvegicus).

Haakjæringfiske idkas numera årligen med flera fartyg från Ost- och Vestfinmarken icke blott här, utan stundom äfven vid Spetsbergens vestkust till och med på 78° N. Lat. Trovärdiga ishafsfarare veta omtala, att torsk under våren finnes samlad vid Beeren Eiland i dylika massor, som i Finmarken och Lofodden benämnas »torskeberg». Hälleflundran tyckes här vara särdeles talrik. Den skeppare, som 1864 förde den svenska expeditionen till Spetsbergen, berättade sig en gång på en kort stund med handsnöre hafva upphalat ej mindre än trettio större

flundror, af hvilka ingen vägde mindre än en half, men mången mer än en hel våg eller omkr. 42 svenska skålpund. En och annan hvalrossfångare plägar också under återresan från Spetsbergen anlöpa ön, om vädret det tillåter, för att fiska hälleflundror, som af all fisk i Finmarken står högst i pris.

Äfven af lodde (Mallotus villosus), som är vigtig för torskfisket, der den begagnas till agn, tror man sig hafva sett stora stim, och sannolikt är, att sillen ej heller saknas här, ty Malmgren iakttog honom 1864utanför sydvestra Spetsbergen. Kortligen, allt antyder, att Beeren Eiland sannolikt en dag kommer att i lif och mensklig verksamhet erbjuda, om ock i mindre skala, ett motstycke till Lofoddens, Shetlandsöarnes och New Foundlands fiskrika stränder och bankar.

Bland dem, om hvilka man med visshet vet, att de frivilligt öfvervintrat på ön, är den skeppare, med hvilken Keilhau reste. Han hade vistats der vintrarne 1824—25 och 1825—26, och ingen af hans åtta män hade varit sjuk.2 Men icke alltid hafva öfvervintringarne aflupit så lyckligt; partier, utrustade från Tromsö och Hammerfest med all möjlig omsorg, hafva om våren funnits alle man döda af skörbjugg. Det är likväl icke så mycket i klimatet, utan mer i sättet att sköta sig under den kalla och mörka tiden, som den största faran ligger.

Om Beeren Eilands klimatiska förhållanden har man icke någon särdeles noggrann kännedom. Ingen af dem, som vistats der längre tid, har förstått att anställa erforderliga observationer, och de som gjort några iakttagelser hafva uppehållit sig der blott under högst kort tid, Keilhau 1827 under några dagar, och den franska expeditionen under Gaimard 1839 blott några timmar. Man har dock af många skäl anledning antaga, att öns klimat är vida hårdare än man af hennes läge kunde förmoda.

Hvilka af de arktiska reseberättelserna man än må läsa, alla stämma de öfverens i att angifva ett sjunkande af temperaturen, när man närmar sig Beeren Eiland. Dimmor blifva mera allmänna, och under Maj, Juni och Juli månader träffas i vanliga fall is uti hafvet.

Då Hudson, känd såväl genom sina resor och upptäckter i de arktiska regionerna, som genom sitt olyckligaslut, på sin första resa år 1607 kom nära Beeren Eiland, öfverfölls han af storm och tjocka, hvilken dock för en tid lättnade, så att han kunde se ön. Poole, hvars resa nyss omtalades, och som förut ofta besökt Beeren Eiland, säger, att Spetsbergen har mildare klimat. Buchan och den berömde John Franklin, liksom Hudson en arktisk martyr, möttes under sin resa år 1818 den 24 Maj af storm och is i närheten af Beeren Eiland, och ifrån nordliga sidan af ön i riktning åt Spetsbergen var isen hopad i sådana massor, att det ej skulle hafva varit en möjlighet att genomtränga dem. Clavering och Sabine träffade den 27 Juni under färden till Spetsbergen år 1823 den första isen vid denna ö och hade samtidigt en stark storm. Den franska expeditionen försökte att 1838 på återfärden från Spetsbergen gå till Beeren Eiland, men träffade på is, så snart de närmade sig detta land, och efter att hafva gått genom drif-isen, funno de den 8 Augusti hela ön omgifven af fast is, sa att det ej var möjligt att komma henne närmare. Lord Dufferin fann äfven is på sex mils afstånd derifrån, efter att redan tidigare hafva erfarit att det blef allt kallare, ju mer han närmade sig ön. Isen sträckte sig i vestlig riktning omkring 140 eng. mil och sedan norrut upp till Spetsbergen. Detta observerades sista dagarne i Juli och i början af Augusti månad. Äfven 1858 träffades här is af Torell och Nordenskiöld. Lovén mötte 1837 i närheten af Beeren Eiland dimmor och stormar, hvilka hindrade honom att landstiga. Han uppgifver också, att den norske spetsbergsfararen har mycken respekt för farvattnen omkring ön — hvilket äfven vi erforo — samt att året förut is legat frånSpetsbergen till densamma, och att detta år passagen till östra sidan af Spetsbergen var stängd af is, hvaraf han fick sigte något nordligare, vid 75° 8' N. L.

Äfven vi träffade, som nämndt är, is vid Beeren Eiland och hade under färden till Spetsbergen länge att skaffa med densamma. Dess ungefärliga gräns gick i riktning åt N.W. Under seglingen i närheten af ön var denna understundom dimhöljd, och temperaturen såväl i luften som vattnet aftog märkbart, då vi kommo i hennes farvatten. Rådfrågas de journaler, som i enlighet med en af Maury föreslagen plan fördes å våra fartyg ända ifrån det vi lemnade Norges kuster, så var luftens temperatur under den 10 och 11 Maj mellan +2° och +4° C, men föll då vi närmade oss ön under 0 och höll sig hela den tid, vi den 12 och 13 seglade i hennes närhet mellan — 1,4° och — 5° C, men steg åter, då vi aflägsnade oss, så att den under flera dygns segling åt norr och nordvest icke

sjönk under —1,4° C. Med vattnets temperatur var detta förhållande ännu mera märkbart. Ifrån att likasom luftens hafva varierat mellan + 2° och + 4,2° C, föll temperaturen, de dagar vi sökte anlöpa ön, under nollpunkten och höll sig omkring —1,2° C. (mellan—1° och —1,6°), men så snart vi något aflägsnat oss från densamma, steg den till + 2,0° à 3,3° C. och höll sig så hög, ända till dess vi närmade oss Spetsbergens kuster. Der sjönk den åter af andra orsaker, men högst sällan var den så låg som vid Beeren Eiland.

Att denna anmärkningsvärda kyla i luft och vatten ej kommer af drif-isen allena, visar sig bland annat deraf, att vi många gånger iakttogo is i vatten, hvarstemperatur var öfver 0°, t. ex. den 14 Maj, då vi en längre tid seglade genom is, der hafvets temperatur var + 3°. Och då vi under vår segling i nordvestlig riktning mötte varmt vatten, men i riktningen mot öster och nordost kallt, så framgår deraf, att det kalla vattnet kommer från det sistnämnda hållet. Det uppgifves vidare af dem, som öfvervintrat på Beeren Eiland, att hafvet kring ön stundom under större delen af vintern är fritt från drif-is och fryser blott invid hennes stränder, samt att isen kommer från norr, nordost och ost. Den skeppare, som Keilhau omtalar hafva öfvervintrat på Beeren Eiland och hvars berättelse om denna vinter han anför, säger, att i julveckan föll regn och snö, att April var den kallaste månaden, då isen först tyckes hafva lagt sig kring ön, att den bröt upp i Maj, och att först i Juli månad drif-is kom ifrån nordost. Lägger man härtill, att Golfströmmen med sitt varmare vatten har sin östliga gräns vester om ön, så har man i dessa omständigheter att söka grunden till den, åtminstone under sommarmånaderna sänkta temperaturen i hennes närhet.

Den is, vi hittills genomseglat, var drif-is eller större och mindre isstycken hopade intill hvarandra; blifva dessa block af vind och våg tätt packade och uppstaplade på hvarandra, få de namn af pack, pack-is eller skruf-is, engelsmännens »hummocks». Genom en sådan pack-is är det vanligtvis omöjligt att segla fram, den bildar ett ogenomträngligt hinder; men den, vi träffade vid Beeren Eiland, var ej sådan, utan en lös eller såsom man brukar säga segelbar drif-is.

En segling deri fordrar dock sin egna method och stora erfarenhet. I mastens salning är en tunna fästadoch i denna står en med isen förtrogen man af besättningen; han är utkiken, fartygets öga, som spejar vidt omkring, för att finna en led, der man kan komma fram; hans vink följa skepparen och rorgängaren, på hans ord lyssna alla, och alle man äro på däck, för att staka fram fartyget, om det behöfves, och freda dess sidor från de svåraste isblocken, allt under rop och larm, då och då afbrutet af utkikens »luff» (lova) och »fall», som varnande ljuder från höjden. Vinden kan vara frisk, men hafvet är stilla, dess rörelser äro dämpade af de flytande massorna, och endast en storm förmår framkalla någon dyning; eljest vore faran vida större. Fartyget vänder än på ena, än på andra bogen, än finner det för en stund en mera öppen väg; men hur det är, får det mottaga mången stöt och behöfver väl sin förstärkta stäf och bog, sin inre förtimring, och skepparens hela vaksamhet att rodret ej må skadas. För de fleste af oss var det något nytt, när fartyget första gången med god fart törnade mot ett isblock och det brakade i dess fogningar; men någon yttrade, då: »detta skall hädanefter blifva vår musik», och snart voro vi vana dervid. Ett mindre fartyg har här fördelen framför ett större; det är jemförelsevis starkare och finner lättare sin väg.

Isen sjelf saknade ej för våra ovana ögon ett egendomligt nyhetens behag. Väl torde en och annan resebeskrifvare med öfverdrift hafva tecknat intrycket af isens vexlande former, men skådespelet är dock alltid fängslande. Från salningen tror man sig se en vidsträckt skärgård af simmande öar af mångfaldiga skepnader och färgskiftningar. Än är det ett väldigt block, uppburet af tvenne otympliga pelare, ej olikt ett forntidamonument, än en ofantlig pokal eller seglet af en båt, än ett bord eller en svamp med smaragdgrön fot och välformad snöhvit hatt, än är det en svan med sin långa hals och hvita fjädrar. Än är isstyckets yta vågrät och låg, än är dess ena ända nedtryckt och den andra uppstående och vildt brusten; brottytorna skifta af blått och grönt, snö betäcker de öfra ytorna, som stundom äro färgade af mörkt grus, som de medfört från den strand, hvarifrån de kommit. Är hafvet också stilla, glida likväl dessa skepnader för strömmen om hvarandra, och taflan vexlar ständigt, än belyst af den låga midnattssolen, än till en del höljd af dimma. Det är vågorna, som med sitt rörliga arbete i vattenbrynet skölja och slicka bort en del af den fasta ismassan och forma den till dessa bilder, och lemna både öfver sig hängando partier och under vattnet, något djupare, utskjutande spetsar, dolda försåt för den ovarsamme seglaren.

Den 13 Maj middagstiden voro vi på 74° 25' N. L. och 17° 3' O. L. och hade således under sista dygnets kryssningar kommit något nordligare och vestligare. Vinden var hela dagen nordlig, vädret kallt, och något snö föll emellanåt; men i dessa trakter hade vi ej att vänta något annat. Beeren Eiland förlorades på eftermiddagen ur sigte. Hafhästar visade sig ibland isen mera sparsamt, hvaremot alkorna blefvo talrikare. De förra flögo som vanligt efter fartygen och slogo ned i deras kölvatten, alkorna inväntade dem deremot, döko ned under deras kölar och voro efter en stund åter synliga ett godt stycke från sidan.

Den 14 Maj på förmiddagen hade vi ännu ymnig drif-is, slät bay-is eller, såsom spetsbergsfararen äfvenkallar den, »detta ars is», och vinden från N.N.O. Vi kryssade och ändrade kurs efter isens läge. Vid middagstiden stodo vi på 74° 40' N. L. och 15° 14' O. L., och straxt derefter, då vi hade kommit ur isen, hvilken här, som redan förut anmärkts, flöt i ett vatten af + 3° C, fingo vi stiltje med några kast från W. t. S. och S.W., och det snöade något. Längre fram på eftermiddagen sprang vinden öfver till N. t. W., höll sig sedan fortfarande på nordlig kant och tilltog mot aftonen. Zoologerne erhöllo en god fångst af talrika mollusker, crustaceer och medusor, som i så ofantligt antal här lefva i vattenbrynet.

Temperaturen, som till den 14 på morgonen hållit sig lika låg som vid Beeren Eiland, höjde sig den dagen något, utan att dock under den 15 öfverstiga + 0,2° C. Om morgonen sågs åter ett isband. Vinden var densamma till riktning och styrka, men gick mot aftonen på N.O. och mojnade af. Det snöade något hela dagen. Vid middagen stod Magdalena 74° 45' N. L. och kl. 4 e. m. på 13° 59' O. Long. Den 15 visade sig hvalar för första gången. Deras blåsande hördes på långt håll, då de med en svag smäll stötte ut den immiga luften igenom sitt spruthål. De voro mycket närgångna, styrde ofta kurs rakt på fartygen och följde dem en stund, två till fyra tillsammans, samt liknade genom sin skenbara overksamhet timmerstockar, drifvande bland böljorna. Det var små näbbhvalar, hörande till delfinslägtet Hyperoodon, med trubbig panna och upprättstående, bakåtböjd ryggfena, ofvantill grönaktigt gråa, undertill ljusa.

Vid middagen den 16 voro vi på 74° 59' N. L. och 11° 11' O. L. Vinden var fortfarande motig, N.N.O. NÄBBHVALAR.intill natten, då den drog sig åt vestlig kant. Temperaturen var densamma som dagen förut, dock något högre vid middagstiden. På eftermiddagen föll det obetydligt snö. På aftonen kl. 9 ändrades kursen åt N.O. Kl. 2 f. m. d. 17 utkastades från Magdalena flaskan N:o 2. Vid middagen voro vi på 75° 18' N. L., 11° 19' O. L. Årsdagen af den norska konstitutionen firades med flaggning och extra förplägning. Vinden aftog allt mera; en seglare var synlig, och följande dagen voro ytterligare två i sigte. Dessa dagar hade vi besök af snösparfvar (Emberiza nivalis), stadde på flyttning från söder; de slogo ned på fartygens tackel och däck; bland dem funnos äfven årsgamla ungar. De tycktes vara mycket uttröttade och visade ej minsta skygghet; efter en kort hvila återtogo de sin mödosamma flygt mot norden.

Den 17 och 18 var vinden för det mesta svag och sjön stilla. Torell beslöt derföre, att en djuplodning skulle anställas ifrån Aeolus. I ändamål att från det stora oceaniska djupet upphemta prof af bottnen och med detsamma, som man hoppades ett eller annat af de djur och vexter, som der kunna lefva, var expeditionen försedd med två omsorgsfullt gjorda apparater, under Chydenii ledning förfärdigade i Tromsö. Den ena var ett djuplodningsinstrument efter Brooke's modell, den andra en bottenhuggare, i hufvudsaken öfverensstämmande med den, som kort förut blifvit begagnad på fartyget Bulldog och är känd under namn af »Bulldog Machine», men med väsentliga förbättringar. Ifrån en båt, bemannad med fem man, utförde Chydenius lodningen, under det Aeolus kryssade i närheten. Den varade från kl. 4 till 9 e. m. Med »Bulldog Machine»och 1,200 famnar lina uppnåddes bottnen, likväl utan att apparaten kunnat verka. Upphalningen medelst vindspel medtog två timmar. Efter en stund gick han åter ut, denna gång med en Brooke's apparat, som tog botten på 1,320 famnar. Litet lera med små nästan mikroskopiska djur, polythalamier, hade fastnat vid densamma.

Den 18 på e. m. förnyades djuplodningen på ungefär 75° 40' N. Lat., 12° 31' O. Long. Med Brooke's apparat, som först användes, erhölls botten på 1000 famnar, och med Bulldog Maskin på 1050 famnar, sedan de kulor, som begagnas att sänka apparaten, en gång förlorats på 50 famnars djup och nya hemtats från fartyget. Apparaten upptogs alldeles full och bevisade sålunda sin fullkomliga duglighet, hvarpå man, ehuru den några

gånger förut med framgång blifvit försökt, likväl haft något skäl att föregående dagen tvifla. Efter återkomsten ombord undersöktes bytet. Den upptagna leran bestod af fem olika lager, innehållande djur, bland andra Annelider och Holothurier, af hvilka djurklasser man ej förut funnit någon art på så stort djup. Belåtenheten med dessa fynd var naturligtvis stor.

Under tiden hade snötjocka uppstått. Fartygen hade kommit hvarandra ur sigte och styrde nu hvar för sig mot den gemensamma mötesplatsen. Näbbhvalar, som allt sedan den 15 ofta gjort oss sällskap, hade nu upphört att visa sig. Medan vi passerade detta bälte af Ishafvet, der de uppehöllo sig, hade vattenytans temperatur vexlat mellan + 2,5° och + 3,8° C. och hafsvattnets färg varit vackert azurblå. Men då vi den 18 Maj befunno oss på 75° 45 N. Lat. och 12° 31' O. Long., föll vattnets temperatur till mellan 0° och +1,3°C. och antog en smutsgrön färg, som till stor del härrörde af en mängd mikroskopiska, slemmiga, illaluktande alger af Diatomaceernas och Desmidiaceernas familj. Vi hade öfvergått gränsen mellan Golfströmmen med dess kända blå färg och det egentliga Ishafvet. Näbbhvalar återsågos ej förr än under hemresan i September på 78° N. Lat. Äfven då var vattnets temperatur omkring 3,8° C. Denna iakttagelse är anmärkningsvärd och gör sannolikt, att näbbhvalar aldrig vistas i kallare vatten och att gränsen för deras nordliga utbredning sammanfaller med hafvets af denna temperatur. Det är dock att ihågkomma, att denna gräns om sommaren rycker några grader nordligare än om vintern.

Den 19 Maj var en ganska vacker dag, ehuru termometern icke steg öfver fryspunkten och vinden var som förut på nordlig kant. Vid midnatt njöto vi första gången af att se solen fullkomligt klar rätt i norr gjuta sina strålar öfver hafvet och drif-isen, hvilken vi åter genomseglade under den senare delen af natten.

Huru mycket än anblicken af midnattssolen må prisas af dem, som ofta göra långa resor för att blott under en enda natt betrakta hennes herrlighet från något högt berg — visst är att så lifligt kan hon icke annorstädes beundras för sin storartade skönhet och prisas för sitt gagn, som här, der hon, om också ofta dold af töcken, men utan nedgång är den ensliga seglarens ledstjerna bland polarhafvets isar.

För första gången observerade Nordenskiöld polhöjden på midnattssolen, och fann den vara 75° 49'. Observationen förnyades natten mot den 20, då Aeolusbefann sig på 76° 9' N. Lat. och 11° 49' O. L. Drif-isen, som hela föregående dagen varit synlig först i O. och S.O., sedermera i N., träffades åter, och vi seglade i is nästan hela dagen. Vinden var nordlig eller N.O. ända till kl. 4 e. m., då han blef O. med någon dyning från S.W. Isen var nu mera snöhöljd och dess former mera storartade och vexlande än vid Beeren Eiland.

En stor mängd rotges (Mergulus Alle) och teistar (Uria grylle) hvimlade dykande och flygande mellan drif-isen, vädret var det vackraste man kan tänka sig, ehuru luftens temperatur på hela dagen ej öfversteg — 1° C. Vinden stillnade och Nordenskiöld, Malmgren, Petersen och Chydenius foro ut på fogeljagt. Båten var snart nedfirad, och gled fram mellan de höga isklipporna på den lugna vattenytan, som helt sakta häfdes af en svag dyning, hvilken kunde skönjas nästan endast af vattnets spolande emot isblocken, som långsamt följde dess rörelser. Luften var klar med blå, sparsamt molnbeströdd himmel, som i förening med isens klart blåa brottytor gaf åt omgifningen ett hänförande behag på samma gång som ett högtidligt allvar. Aeolus skred nästan omärkbart framåt. seglen hängde slappa, från däcket betraktade besättningen sysslolös deras färd, och foglarne kommo utan fruktan ända till fartygets sidor. Allt andades en trygghet och ett lugn, som endast då och då afbröts af skotten från båten och fartyget och af de skrämda foglarnes flygt. Derpå inträdde åter samma högtidliga stillhet. Sedan ett par tiotal rotges och några teistar blifvit fällda och när de länge nog betraktat isen och sceneriet, hvilket från vattenytan tog sig vida bättre ut än från däck, återvände de ombord. Vindensprang öfver till S.O., en god bris fyllde seglen och med raskare fart än hittills fördes vi mot norden.

Af foglarnes närvaro hade vi kunnat antaga att vi ej voro långt från land, och vid middagstiden observerades 76° 19' N. L. och 12° 6' O. L. På förmiddagen hade man från Aeolus trott sig se en skymt af ett aflägset land. Äfven ett segel syntes i N.N.O., men det var icke våra reskamraters fartyg, efter hvilket fortfarande hölls utkik ända till kl. omkring 10 på aftonen, då Magdalenas kända gestalt visade sig vid horizonten i nordvest.

Slupen hade efter skiljsmessan under lodningen och snötjockan hållit vestligare kurs än skonaren och allestädes

der drif-is påträffats hållit vestvart och nordvart och således, friare från is, bibehållit sitt försprång. Den 19 träffade den omkring kl. 1 f. m. drif-is och höll af, hade en tid stiltje, styrde sedan till kl. 4 e. m. kurs åt W.N.W., föll kl. 7 af åt öster, då den på 11° 12' O. L. träffade is, hvarför den åter vände och styrde åt N.W. Denna dag utkastades tvenne flaskor, kl. 10 f. m. och kl. 10 e. m. Den 20 vid middagen var Magdalena på 76° 21' N. L. och 9° 17' O. L. Liksom Aeolus hade hon stillt, och, allt efter som strömmen satte henne, gick hon ömsom i blått, ömsom i grågrönt vatten och dref långa stunder akterut, utan att oroas af dyning. Hvalar visade sig, och några kommo alldeles nära; de voro fortfarande af mindre storlek. I det östliga fjerran sågs en skymt af ett snöland, som äfven kunde tagas för hvita molnhopar af den ovane betraktaren — man påstod det vara Bellsundstindernas snöklädda toppar.

Det land, som antingen inbillningen eller ock blott det öfvade sjömansögat under den föregående dagentrott sig kunna varsna, upptäcktes den 21 och visade sig allt tydligare. Det var Spetsbergen.

Efter att begge fartygen med den friska sydosten styrt mot norden, dervid Aeolus först gjorde ett slag åt N.W., tills han omkring kl. 2 f. m. blef fri för drif-isen, voro de vid middagen temligen nära hvarandra, och enligt pejling af det land, som nyss dykt upp ur böljorna, på 77° 54' N. L. och 10° 35' O. L., hvilket i det allra närmaste öfverensstämde med loggböckernas bestick.

Kl. 1/2 6 på morgonen igenkände man från slupen fjelltopparne kring Bellsund och Isfjorden, och kl. 9 sågs från båda fartygen Prins Charles Foreland. Middagstiden sågo vi redan tydligt dess ännu snöhöljda, spetsiga toppar, och ströko på eftermiddagen för frisk, numera nästan förlig vind förbi dess långa kuststräcka. Landet påminte mycket om Norge, sådant vi lemnade detta i sin vinterdrägt, endast att de i hafvet brant stupande glacierbräckorna med deras sköna grönblåa färg tydde på en vida kallare natur. Ett lågland af helt ringa utsträckning delar ön i tvenne massor af vildt sönderrifna, fastän ej särdeles höga alper. Ur ett chaos af spetsar och kammar höjer sig här och der en enstaka fjelltopp öfver de öfriga, den väldiga tvåklufna »Sortepynt» (de gamle holländarnes Zwart-Hoek) med sin mörka fjellmassa, som starkt afsticker mot den omgifvande snön, och det präktiga, sadelformiga, omkring 4.500 fot höga, från foten till toppen snötäckta berget på öns norra ända. Vinden var isynnerhet på eftermiddagen genomträngande kall, temperaturen vexlade mellan — 3° och — 4° C, men hafvet var likväl fullkomligt isfritt, medundantag af en liten fläck af små (glacier-) isstycken. Dess temperatur hade ifrån Beeren Eiland ända till Prins Charles Foreland ej varit under + 0,4° C. med undantag af seglingen i isen d. 20, då observationerna gåfvo —0,2° och —0,3°.

Klockan åtta på aftonen den 21 Maj passerade vi Forelandets norra udde. De lägre luftlagren hade denna klarhet och utomordentliga genomskinlighet, som är så egen för dessa trakter, och då vi kort derefter seglade förbi mynningen af Kings Bay och Cross Bay, tedde sig med öfverraskande tydlighet, och i slående kontrast mot Forelandets och den öfriga omgifningens vilda bergsspetsar, de så kallade »Tre Kronor», som lika tre pyramider höjde sig långt bort i öster i bottnen af Kings Bay ur den milsvida glacierbädd, hvaraf de omgifvas. Sådana vi nu sågo dem, voro de täckta af snö med undantag af sina nästan vågräta afsatser, som likt röda band i det klara solljuset bjert stucko af mot det glänsande hvita snöhöljet. Derefter följde en kuststräcka af omkring femton engelska mil, som utgöres af nästan en enda ofantlig glacier, här och der afbruten och delad af uppskjutande fjellryggar och derföre benämnd de »Sju Isbergen»; en oerhörd ismassa, som åt hafvet nedstörtar i vilda branter, men inåt landet fortsättes så långt dess höjning tillåter att se.

På morgonen den 22 passerades Magdalena Hook, Deenes Eiland och Amsterdam Eiland med dess norra, mycket omtalade spets Hakluyts Headland, och slupen erhöll ordres, att om möjligt söka hamn vid Norsk-öarne (Norway Islands) eller Cloven Cliff, men snart möttes den af pack-is, som låg norr om Vogelsang, mellan fastlandet, Norsk-öarne och Cloven Cliff och, så långt ögatkunde nå, sträckte sig åt norr och nordvest. Det beslöts derföre att söka ankarplats norr om Amsterdam Eiland, och sedan derifrån med båt nogare undersöka isens läge. Vinden, som allt mer aftog, dog slutligen helt och hållet bort. På eftermiddagen kastade Aeolus ankar utanför Amsterdam Eiland på tolf famnars vatten nära Magdalena, som kommit några timmar förut. Fyra andra fartyg, som vi sedan morgonen haft i sigte, lågo äfven i närheten, liksom vi hindrade af isen att framtränga vidare. De voro

hvalrossfångare från Hammerfest och Tromsö.

SORTEPYNT PÅ PRINS CHARLES FORELAND.

TREDJE KAPITLET.

Båtfärd för undersökande af isens tillstånd. — Hvalross- och säl-jagt. — Exkursioner till Amsterdam Eiland. — En båtfärd norrut. — Vistelse i Kobbe Bay. — Sötvattenssjö. — Segling norrut och längs med nordkusten af Spetsbergen. — Storm och kryssning i Wyde Bay. — Sötvattenssjöar. — Ankomst till Treurenberg Bay.

Drif-isens läge, hur orubbligt det kan synas för det ovana ögat, förändras likväl hastigt af vind och ström, och en väg kan öppnas, der man minst väntar den. Det gällde för oss, att snart få veta hvad vi hade att hoppas och om någon utsigt var för handen att framtränga norr om Spetsbergen. Knappt hade derföre ankaret fallit och däcket på Aeolus blifvit befriadt från de båtar, som under färden belamrat det, förrän ett båtparti i detta syfte genast utsändes. Det var Dunér och Chydenius med tre man, de mest beresta i dessa farvatten: lotsen Uusimaa och harpuneraren på Aeolus, Helstad, jemte en man från Magdalena. De skulle landstiga på Stora Norskön, för att göra magnetiska observationer på samma punkt, der Sabine för 38 år sedan anställt sådana, medan manskapet borde bestiga öns högsta punkt, för att derifrån öfverse isens läge österut. Efter att hafva lemnat fartygen kl. 5 e. m. d. 22 Maj försökte de först att mellan ön Vogelsang och fasta landet tränga österut, men detta var omöjligt för drif-is, som uppfylltsundet och der instängt ett norskt fartyg. Kosan vändes derföre åt nordost i afsigt att från vestra sidan uppnå Cloven Cliff eller Norsköarne, men förgäfves, och slutligen gjordes försök att norrifrån komma fram till dem, men äfven detta hindrades af drif-isen. Som oftast släpade de båten mellan och öfver isstycken, men det skred så långsamt framåt, att de slutligen funno det ändamålslöst att färdas äfven på det viset. Dertill hade vattnets temperatur under den lugna och kalla natten, då blott helt svaga vindfläktar kommo än från ett, än från annat håll hela kompassen rund, sjunkit till —1,5° C, så att isbildning börjat såväl i fritt vatten som isynnerhet mellan isstyckena, och hotade nu att göra rodden långt svårare än eljest och kanske till slut omöjlig, ty den försvårades redan märkbart af de nybildade isnålarnes mängd. Emellertid kunde de från isstycken af 10 till 12 fots höjd ganska tydligt se isens tillstånd ända till Grey Hook. Bortom denna udde syntes en öppen ränna, men vägen dit var stängd af ett bredt isbälte, som, så långt ögat kunde se, fortsattes åt nordost; denna is syntes likväl öfverallt sönderbråkad och ingenstädes var något sammanhängande isfält att se, och det var att förmoda, att den icke länge skulle hindra färden för våra fartyg, om blott en ostlig eller sydostlig vind kom dem till hjelp. Partiet, som sålunda fann omöjligt att framtränga at nordost, styrde kurs åt nordvest, der hela hafvet tycktes ligga nästan öppet; endast här och der sågs ett enstaka isstycke. När de uppnått ungefär 80° N. L. — att döma efter afståndet från Cloven Cliff—, och isen började bli mera sammanträngd, under det drif-isbältet i N.O. visade sig oförändradt rodde de till ett fartyg, som hela tiden legat och drifvit för deAMSTERDAM-EILAND,

d. 25 Juli.

svaga vindkasten. Dess skeppare, den erfarne quänen Mattilas, underrättade dem, att äfven norrut ett isband fullkomligt stängde passagen, såsom man tydligen kunde skönja från hans korpnäste. Med denna upplysning vände de åter mot fartygen, en stund gynnade af en nordlig bris, som likväl snart dog ut, så att årorna måste tillgripas, och kommo ombord den 23 Maj kl. 7 på morgonen.

Under hela färden till höjden af Vogelsang hade ej några andra djur visat sig än alkor och teistar, som i ofantliga skaror drogo norrut, för att återuppsöka sina gamla häckplatser. Samma natt såg man från fartygen stora flockar af gäss (Anser Bernicla) draga mot nordost, kanske till något land ännu nordligare än Spetsbergen. Om tillvaron af ett sådant land hålla sig hvalrossjägarne fullkomligt öfvertygade deraf, att, som de berätta, huru långt man än må komma norrut, dylika skaror af foglar ses med ilande fart styra sin kosa ännu längre mot norden.

»Vi voro som bäst sysselsatta med granskningen af denna hypothes, hvilkens utredande tillhör framtiden, då vi afbrötos af ett äfventyr, som så mycket mindre bör lemnas utan beskrifning, som det för oss hade nyhetens hela

behag och derföre blef mer än vanligt lifvadt. Två man af båtbesättningen voro, som förut blifvit nämndt, harpunerare och bland de bästa hvalrossjägare, man kunde finna. Gevären lågo tillhands laddade med spetskulor, de blankslipade lansarne, de noggrannt uppskjutna fångstlinorna lågo på sina ställen, och harpunerna hängde i fören, der harpuneraren satt, och liksom den ej mindre skicklige lotsen, hvilken styrde båten med akterårorna, ifrigt spanade efter rof.»»Hittills hade likväl intet varit i sigte, men nu tillkännagaf rorsmannen, att han såg hvalrossar på ett håll, som han med handen utvisade. I denna riktning sågos på isen två små svarta punkter, hvilka ett ovant öga på ett så ofantligt afstånd aldrig skulle upptäckt och än mindre hos dem kunnat spåra den ringaste likhet med djur. Jägarne påstodo emellertid, att det var två sofvande hvalrossar på ett isstycke, och vi fortsatte rodden en stund, i afsigt att kunna bedöma, huru långt in bland drif-isen djuren lågo. En kort rådplägning hölls om den genaste och lättaste vägen att komma dem på lifvet: vi valde att gå in i en öppen ränna eller bugt i isen, vid hvars slut det återstod att söka sig fram mellan isstycken omkring 100 alnar, för att komma inom skott- och kasthåll. Ännu i början af den hastiga färden genom rännan hade djuren för våra ögon ej annat utseende än af två gulbruna oformliga klumpar. Plötsligt stucko tvenne hvalrossar helt nära båten upp sina hufvuden öfver vattenytan, med sina två långa, hvita, från munnen nedskjutande betar. En del af sin trinda kropp höjde de ur vattnet, betraktade båten, och döko åter hastigt ned med hufvudet förut. Efter några ögonblick kommo de åter upp, men det ansågs bäst att ej förfölja dessa, för att icke tilläfventyrs skrämma dem, som först utsetts till byte. Emellertid hade vi kommit dessa så nära, att harpuneraren upphörde att ro, fästade linan vid harpunen och stack denne på sin stång. Härunder stod han i fören och tecknade med handen den väg han önskade att båten skulle styras. Högst få ord, blott de nödvändigaste yttrades, helt ljudlösa smögo sig de åtta »mufflade» årorna genom vattnet, och tyst, men ihastig fart gled båten öfver dess yta. Djuren rörde sig ej. Ändtligen lyckades det att komma i skjul bakom ett väldigt isblock. Man behöfde nu ej längre befara, att djuren skulle blifva skrämda, och började att med åror och båtshakar efter harpunerarens anvisning arbeta sig fram mellan isstyckena. Snart var båten tätt under det stora isblocket, mot hvilket en långsam dyning, som häfde de mindre ismassorna i en gungande rörelse, bröt i starka bränningar. Dessa måste undvikas, och båten kom åter inom synhåll för hvalrossarne, och ehuru det af bränningen förorsakade bullret till större delen förtog ljudet af båtens rörelse i isen, dröjde det ej länge, innan djuren började röra sig och det ena höjde hufvudet. Ögonblickligen stod båten stilla, alla hukade ned sig så godt de kunde, och snart hviskades det: »de äro stilla.» Harpuneraren ställde sig med harpunen färdig till kast och gevären lades så nära till hands som möjligt. Ännu några famnar och harpunen hade kunnat nå dem, då djuren åter lyftade upp sina hufvuden, betraktade oss med stolta blickar och höjde främre delen af kroppen, hvarvid den tjocka huden på halsen lade sig i stora veck. »De gå ned! Skjut!— jag den, du den — tätt bakom örat!» Båten stannade, harpunen hven genom luften och två skott brunno af. Båda djuren sjönko ned på isen, det ena orörligt — lotsens kula hade träffat — det andra med tecken till lif. Dunér räckte sin bössa åt rorsmannen. Åter en knall, och en blodström från halsen visade, hvar skottet träffat. Djuret reste sig upp till sin halfva längd. »Skjut, jag hinner ej taga bössan!» ropade Uusimaa åt Chydenius. Skottet gick, djuret sjönk, och en ny blodström från bröstet ingaf hopp om att det fått nog; men hvalrossenvar redan med en del af sin kropp utom iskanten, sjönk ned i vattnet och försvann.»

»Båten sköts nu fram till kanten af det låga isstycket, på hvilket vi alla sprungo upp. Den qvarliggande hvalrossen, ett djur af tio fots längd, erhöll för säkerhets skull ett lansstyng och beröfvades sin hud med dess tre tum tjocka späck, och sitt hufvud med de 1 1/2 fot långa elfenbenslika tänderna. Denna gång hade bössan och ej harpunen varit det afgörande vapnet. Kulan hade ganska riktigt träffat bakom örat, det enda ställe der hon ögonblickligen dödar, ty råkar hon ett annat ställe af hufvudet, plattas hon mot dess otroligt fasta benbyggnad eller träffar en del af hjernan, hvars förstöring ej medför omedelbar död. Intränger hon i någon annan del af kroppen, stannar hon oskadlig i det tjocka späcklagret, — man får ofta hvalrossar, som hafva kulor i späcket — eller ock följer ej döden, förrän djuret hunnit i vattnet, såsom nu var händelsen. Träffas en simmande hvalross dödligt, sjunker han genast, och derföre bör bössan då användas endast för att förvirra honom, till dess han kan nås af harpunen, ty denna och lansen äro dock alltid hufvudvapnen i denna jagt. Vi hade knappt hunnit kasta loss vår båt, innan en otalig mängd måsar, som strax efter djurets fällande församlat sig i närheten, slog ned för att frossa på dess qvarlemnade kropp. Nu som alltid var stormåsen (Larus glaucus), som af den gamle Martens för

dess värdiga hållning fick namnet »Borgmästaren», den ifrigaste och mest oblyge bland gästerne, dernäst den sköna, snöhvita ismåsen (Larus eburneus), Martens' »Rådsherre», och till dem sällade sig äfven en och annan »Krykkie» (Larus tridactylus) och hafhäst.»»Länge hade ej färden varat, innan vi åter fingo sigte på två simmande hvalrossar. Vi kunde ej komma dem inom kasthåll för harpunen, och gevären begagnades utan verkan.

En stund derefter sågs ytterligare en hvalross. Vi skickade honom en kula, han dök genast och var, när han åter kom upp på ett annat håll alldeles ur sin förra kosa, tydligen förvirrad, dök åter och kom åter upp, men nu i fullt raseri. Han framstötte ett kort vrålande, ställde sig upprätt i vattnet och slängde sig hit och dit. Vid båtens annalkande försvann det stora, präktiga djuret i djupet och uppkom först på ett så stort afstånd, att vi ej ansågo mödan värdt att vidare förfölja det.»

Då man närmar sig hvalrossen, måste man, isynnerhet om han ligger på is, vara så tyst som möjligt, för att ej skrämma honom; men detta är ej nödvändigt med sälen, utom då han ligger på fast is bredvid sitt hål, ty då är han ytterst lättskrämd. Är han deremot i öppet vatten eller bland drif-is, kan man genom hvissling eller annat oljud narra honom att komma båten närmare, såsom vi på denna färd flera gånger iakttogo. Hvissling, men isynnerhet blåsning i signalpipan kunde locka en säl ganska nära båten. Han höll då hufvudet länge öfver vattnet, synbarligen lyssnande på det skärande ljudet, dök ned och kom åter upp på ett annat håll. Ett skott skrämde honom endast för en stund.

Den 22 och 23 var för öfrigt hvar och en sysselsatt på sitt håll. Zoologerna hade draggbåtarne i gång, och med glad öfverraskning sågo vi för första gången det nordligaste ishafvets yppiga djurformer hemtas upp ur djupet. Den kolossala räkan, Crangon boreas, medsin svarta, klumpiga kropp och våldsamma språng, hopar af Hippolyternes täcka familj och myriader märlor, Gammari, hvimlade i våra håfvar och bottenskrapor och deribland en och annan fisk af slägtena Cottus och Liparis. I bottnens sandblandade lera gräfde besynnerliga kräftor af Cumafamiljen, stora skaror af musslor och snäckor, Tellina, Yoldia, Astarte och Tritonium, blandade med stora bofasta eller nomadiserande maskar af lysande färger, Terebella, Nephtys, Phyllodoce, Polynoë, m. fl., Vid sådant voro vi ej vane, ty vid våra kuster söker man förgäfves en sådan rikedom på individer af den yppigaste utveckling, som om möjligt öfverträffade den föreställning, vi af föregående ögonvittnens berättelser erhållit. Exkursionspartier afgingo nu i land. Under den mest stilla och angenäma väderlek landstego vi för första gången på Amsterdam Eiland, dock ej utan möda. På stränderna reste sig allestädes en tio fot hög brant eller lodrät vägg, den så kallade isfoten, hvilken bildad undertill af is och ofvan till största delen af snö, ännu stod qvar från vintern. Med händer och fötter höggo vi trappsteg i den fasta snön och klättrade så uppför. Hela landet var ännu betäckt med 8—10 fot djup snö med hård skare, och blott de tverbranta fjellsidorna, der ingen snö kunnat lägra sig, voro bara och bevuxna af Cetraria nivalis, cucullata, islandica och den svarta Umbilicaria arctica, detta högnordiska nödbröd, hvarmed mången polarfarare uppehållit lifvet, samt andra laf-arter. Brungröna mattor på afsatser och i sprickor bildades af Salix polaris och mossor, bland hvilka de allmännaste voro Ptiliclium ciliare, Dicranum scoparium, Rhacomitrium lanuginosum, Gymnomitrium concinnatum, Hypnum cupressiforme, Polytricha m. fl. Här och der uppstuckoCerastium alpinum och Cochlearia, skörbjuggräset från fjolåret, nästan lika gröna som om sommaren.

Det ödsliga i omgifningen mildrades något af sjöfoglarnes skri i klipporna och snösparfvens vårsång, som påminner om lärkans. Det mesta oväsendet fördes af rotges, som i tallösa skaror omkretsade bergens toppar och i snabb flygt sväfvade utefter deras branter under ett ej obehagligt kuttrande och knirrande läte. Alkor och teistar sällskapade i stora flockar på de högre terrasserna. De förra blandade sitt knarrande oljud till den döfvande chorus, hvilkens enformiga melodi då och då afbröts af stormåsens klangfulla stämma, som genljöd i bergen.

De klippor, som bilda denna och omkringliggande öar, äro något öfver 1000 fot höga. Deras nedra sluttningar omgifvas till flera hundra fots höjd af grus, skarpa större och mindre block, ofta lösa och gillrade på smärre stycken — allt isens verk —, hvilket gör en fjellstigning om sommaren ej allenast besvärlig, utan äfven i högsta grad farlig i följd af lätt inträdande ras. De bestå till största delen af en vanligen finkornig grå granit, hvilkens ryggar hafva den kullriga form, som erinrar om den svenska berggraniten. På Amsterdam Eiland öfvergår den i

gneisgranit och glimmerskiffer, med ådror af verklig granit. Kastar man härifrån blicken öfver till de egendomligt vilda och sargade kammar, som utmärka fastlandet, ser man genast, att man har framför sig området för gneisen och glimmerskiffern, sådana dessa vanligtvis uppträda. — Gneisgraniten här erbjuder mineralogen litet af intresse. Några gångar af urkalk uppträda med åtskilliga vackert utbildade mineralier af förvillande likhet med dem, som träffas i vårakalkbrott: idokras, kalkgranat, vollastonit, augit, skapolit, chondrodit, grafit m. fl.

Slupens fångstbåt, som den 23 gjorde sin första utflygt, hemförde en hvalross och en hop af de foglar, som pläga infinna sig vid denna jagt. Natten förut hade Dunér och Blomstrand under en båtexkursion skjutit två sälhundar. Manskapet var hela tiden sysselsatt med fartygens rengöring utan och innan och med andra nödiga skeppsarbeten.

Fartygens befälhafvare hade hela tiden ansett vår nuvarande ankarplats för något osäker. Den låg öppen för hafvet, utsatt för norrifrån neddrifvande is. Slupen hade derföre redan en gång varit färdig att afgå till en bugt, kallad Kobbe Bay, på den något sydligare liggande Dansk-ön (Deenes Eiland), men man ansåg sig böra, om möjligt, på nära håll afvakta isens skingrande och stannade derföre tills vidare qvar. Den 24 Maj blef vinden stark nordost. Magdalena, som låg för varpankare, färdig att lätta hvilket ögonblick som helst, kom på morgonen i drift mot land, satte till segel och gick norrut för att efterse, huru det förhöll sig med isen. Under tiden anlände från en närbelägen hamn norrifrån ett fartyg, hvars skeppare, Rönnbäck, underrättade Torell om isens läge och medtog ordres till Magdalena att gå till Kobbe Bay, dit han sjelf ämnade sig efter att hafva gjort några slag nordöfver. Magdalena, som fann isen tätare packad än förut, ställde genast kosan ditåt, men redan då hade ett drif-isband sträckt sig från de nordliga öarne ned mot Amsterdam Eiland. Efter något sökande lyckades hon dock att finna sin väg genom detta isbälte, som äfven genomseglades af Aeolus, hvilken kl. ett e. m. lättat ankar, sedan manlänge men förgäfves väntat på Nordenskiöld, som på morgonen med fångstbåten och fyra man gått norrut för att ytterligare rekognoscera isen. Längre fram på dagen uppstod stiltje. Magdalena ankrade då för en stund i det lilla sundet mellan Amsterdam- och Deens Eiland, Deens gat kalladt, till dess en svag bris något skingrade ett i vägen liggande isband, då hon bogserades emellan ön och dess skär, der hon fann blott 10 fots djup, och slutligen för segel gick in i Kobbebay, der hon ankrade på 4 famnars sandbotten. Skonaren hade under stiltjen bogserats af tre båtar, och ankrade på natten strax utanför viken. Nordenskiöld hade med sitt parti under tiden återkommit från sin utflygt. De hade lyckats, ehuru med stor möda, att igenom den ännu ganska täta drif-isen framtränga till sundet mellan Norway Island och Vogelsang. Der träffade de Mattilas, Spetsbergens lyckligaste, lugnaste och mest originelle hvalrossjägare. Han hade af is blifvit instängd i sundet, men kort före deras ankomst ånyo kommit loss. Ett ifrån hans slup utsändt parti hade framträngt ända till Red Bay, men ej funnit någon utväg att komma vidare mot öster och han hade derföre beslutat att segla söderut. Våra resande föredrogo hans varma kajuta framför sin öppna båt, läto honom taga den på släp och gingo sjelfva ombord. Mattilas tycktes gifva sig god ro och bjöd ett ypperligt kaffe, en högt värderad undfägnad. Men knappt hade de seglat ett par timmar mot söder, då deras dittills tyste värd plötsligt och utan märkbar anledning tillkännagaf, att han tänkte ändra kurs och styra norrut, ett drag af denna nyckfulla och oförklarliga ombytlighet, som ej är ovanlig hos dessa ishafsfarare. De våra måste derföre göra hemresan i båt.Vinden hade blifvit svagt nordlig, och drif-isen, som de mött vid färden norrut, tycktes alldeles skingrad och försvunnen. De hissade en liten, fångstbåten tillhörig segellapp, och fröjdade sig redan åt en angenäm seglats tillbaka. Det visade sig likväl snart, att drif-isen icke aflägsnat sig långt, utan i stället packat sig till ett ogenomträngligt band, som sträckte sig i N.O. och S.W. emellan dem och skonarens ankarplats. Öfver detta ungefär en fjerdedels mil breda isband blef det nödvändigt att draga båten, ett för fem man ingalunda lätt arbete. Medan de voro sysselsatta dermed sågo de med kikaren våra fartyg lyfta ankar och begifva sig till Kobbe Bay, der dessa enligt aftal skulle uppsökas, i händelse Amsterdam Eiland blifvit lemnad före partiets återkomst. Efter en besvärlig rodd, under hvilken de upprepade gånger voro nödsakade att draga båten öfver stora isflakor, hunno de ändtligen fartygen i Kobbe Bay.

Under hela färden hade de ej sett några hvalrossar, endast några stora sälar, men ingen blef skjuten. Under jagten efter dessa var en olvcka nära att inträffa. En skonaren tillhörig refflad bössa var så rostad, att kulan ej kunde drifvas ända ned, och då harpuneraren detta oaktadt afsköt skottet, sprang geväret i tusen stycken, men

lyckligtvis utan att skada någon af de fem personer, som voro i båten. Endast den, som aflossade skottet, fick en lindrig kontusion i tummen.

Lyckligt och väl voro vi sålunda alla församlade i Kobbe Bay. Natten var i början stilla och vacker och några partier voro ute på alkskytte, men inom kort utbröt från N.O. en så våldsam storm, att skonaren på morgonen måste inlöpa i hamnen, der han ankradenågra hundra alnar från slupen. Zoologerna försökte att dragga, men måste snart uppgifva företaget; med knapp nöd kunde man för storm och sjö från fartygen besöka hvarandra, och af ren barmhertighet måste vi återföra ombord våra hundar, som vi landsatt på en holme, der de ej funno skydd för sjön, som yrde öfver dem.

Danskön, belägen på 79° 41' 59" N. Lat., omkring fem engelska mil lång och ungefär hälften så bred, består till större delen af branta afrundade klippmassor, som mot norra udden blifva mer tillspetsade och der nå ända till 1,200 fots höjd. På vestra sidan inskär emellan dessa klippor Kobbe Bay (holländarnes Robbenbay) två engelska mil djupt, och öppnar sig för seglaren inbjudande genom sitt temligen skyddade och lätt tillgängliga läge. En liten holme i inloppet ger lä för vest och sydvest, och på denna hafva spetsbergsfararne till sjömärke upprest ett stenkummel eller såsom det på norska heter »varde», som äfven någon gång begagnas till postlåda. Vid inseglingen, då man kommer söderifrån, bör man ihågkomma att från inloppets södra strand ett stenref skjuter långt ut i sjön, på hvilket en och annan okunnig seglare redan strandat. Hela konsten består endast i att ej gå landet för nära och ej hålla af, förrän man kommit midt för viken, samt att företrädesvis söka den norra, djupare och renare stranden. Refvet sammanhänger sannolikt med det två engelska mil vester från landet befintliga blindskär, som i storm och vid dyning lätt röjes af bränningarne. Från äldsta tider har Kobbe Bay varit känd som en god hamn, hvilken, ehuru öppen för nordvest, erbjuder många fördelar. Den är den första, som om våren blir fri från is, och på hösten håller den siglängst öppen; den eger god ankarsättning på 3—14 famnar sandbotten och — hvad som är af största värde — man kan der erhålla godt, för fartygens alla behof användbart vatten. I en inskärning på södra stranden vidtager en dalgång, som löper tvers öfver ön och är betäckt af kantiga, svårt tillgängliga klippblock. 1 denna däld är en liten, men djup insjö, som under alla årstider ger vatten, ty alla spetsbergsfarare öfverensstämma deri, att han aldrig bottenfryser.

Denna uppgift, som i betraktande af de långa vintrarne och den förmodade låga jordtemperaturen på en så hög breddgrad föreföll nästan otrolig, funno vi riktig. Vi genombröto det ej mindre än sex fot tjocka istäcket och mätte derunder mellan tolf och fjorton fot vatten. Bottnen var i tjocka lager betäckt af ett grönt slam, nästan uteslutande bestående af kiselskaliga alger, Diatomaceer, samt andra lägre alger, Oscillatorier och Desmidiaceer. Bland dem lefde en art insektlarver, Chironomus, mikroskopiska crustaceer, Cyclops, samt smärre maskar. Våra fysici undersökte temperaturen och funno vid bottnen + 1,1° C, vid ytan 0° C. och 1/2 fot derunder + 0,2° C. Häraf torde man med temlig visshet kunna sluta, att vintrarne, på detta håll af Spetsbergen åtminstone, ej äro särdeles stränga och att kälen icke här tränger ned till ett så betydligt djup som i Sibirien redan vid mycket lägre breddgrad.

Hamnen uppmättes af Kuylenstjerna och Lilliehöök. Kompassens missvisning iakttogs vara 23° 15' W. De magnetiska bestämningarne gjordes dels i dälden, dels på ett sandref vid norra stranden, bredvid lemningarne efter en gammal koja. Denna hade fordom varit bebodd, sannolikt af ryska fångstmän, af hvilka någrahade sina grafvar strax derintill. En nästan dyster stämning grep oss, då vi här en stilla natt, under det den låga solen spred sin egendomligt dämpade dager öfver den ödsliga, stenfrusna stranden, omgifven af de svarta, lafhöljda klipporna, stötte på en af dessa grafvar: en alnshög påle och en liten stenhög deromkring, hvarur två ännu väl bibehållna renskinnsstöflar med sulor af hvalrosshud stucko fram, jemte ett och annat ben, tydligen framdraget af rofdjur. Så jordas man här, der marken ej har mylla nog till en graf, som skyddar mot björn och fjellräf. Intet betecknar det öde, för hvilket dessa så väl som de tusental menniskor, hvilka på Spetsbergen fått sin graf, dukat under; men på förra tiders mordengel i dessa trakter, skörbjuggen, faller närmaste misstanken. Det var måhända några af dessa samme män, som Franklins och Buchans officerare besökte 1818, och hvilkas värdiga skick och religiositet de skildrat med så lifliga färger.

Isens oförändrade läge i norr föranlät oss att dröja några dagar i denna hamn. Hvarje dag inkommo alltjemt lika nedslående underrättelser med fångstfartyg, som inlupo i viken, bland andra med briggen Jaen Mayen, hemma i Tromsö, som nu anlände från Jaen Mayen, dit han gjort en misslyckad resa för sälfångst.

Vinden, som redan efter första dagen saktat sig, vexlade sedan ständigt i rigtning och styrka. Medeltemperaturen för hvarje af de sex dygn, vi lågo här, vexlade mellan — 1,7° C. och — 4,6° C. Det högsta observerade gradtalet var + 0,5° C. och det lägsta — 5,4° C.

Vattnets temperatur på mindre djup öfversteg luftens med 2 till 3 grader, såsom följande exempel visa: den 26 Maj var62

luftens temp. kl. 4 f.m. —3,9° o. samtidigt vattnets —0,6°

» » kl. 12 f.m. —2,4° » » » —0,4°

» » kl. 10 e.m. —1,8° » » » + — 0°

» » kl. 12 e.m. —2° » » » —0,5°

Först den 30 Maj,då vi under seglingen kommo längre från de isbelagda stränderna, mötte vi åter vatten öfver 0° temperatur.

Vädret kunde ej kallas angenämt. Utom en obehaglig, isande, ehuru ej stark kyla, hade vi första dagen storm, tredje dagen dimma och snöslagg, hvilket vi, orättvist nog, då gåfvo namn af spetsbergaväder. Öfverallt var marken ännu betäckt af djup snö och utsigten att framtränga längre mot norden ringa. En hittills okänd nedslagenhet tycktes vilja smyga sig öfver oss, och på Magdalena aftog hoppet att snart få börja den efterlängtade färden mot söder utefter landets vestra kust, enär expeditionens ledare på grund af flera omständigheter beslöt att detta fartyg tills vidare skulle åtfölja Aeolus norrut. Det ansågs nemligen vanskligt, att vid segling i isfyldt farvatten hafva alla behöfliga båtar och tillbehör för isfärden ombord på den senare, och man beräknade dessutom för de första dagarne af denna isfärd förstärkning af manskap från slupen.

På förberedelser till denna färd, hvilkens företagande en tid bortåt blef expeditionens förnämsta syfte, användes också all den tid, som ej upptogs af de löpande göromålen. Ingen längre utflygt gjordes, utom af fångstbåtarne. Våra utfärder gällde förnämligast vikens stränder, de närmaste bergen och dälden på södra stranden. De branta klipporna voro denna tid föga tillgängliga; den skarbelagda snön gjorde väl uppstigningen möjlig, men återfärden blef ofta hastigare änman önskade, äfven om man af alla krafter och i alla möjliga positioner sökte hejda den, och ej utan betänkligheter. Bergarten är gneisgranit, fullkomligt lik den på Amsterdam Eiland. Den botaniska skörden var klen; pä ännu en månad var ej att vänta en utslagen blomma, och mossorna voro till det mesta täckta af snö; lafvegetationen var yppig, men fattig på arter; utom de stående arterna af Cetraria och Umbilicaria observerades Peltigera aphthosa, canina och venosa, Cladonia bellidiflora, digitata och furcata, Lecanora tartarea, turfacea, chlorophana, varia och cinerea, Lecidea geographica, atroalba, jemte många andra. Jagten inbragte den 27 en ovanligt stor isbjörn, som under en exkursion med fångstbåten harpunerades af Aeoli manskap; den 29 hemförde samma båt två storsälar, och Magdalenas fångstmän slogo en hvalross.

Våra fogelskyttar förskaffade oss en mängd för bordet välkomna alkor och teistar, och för första gången en lunnefogel, som är synnerlig med sitt höga, sammantryckta, röda och hvita papegojnäbb, hvilket jemte blicken och hela hållningen ger honom ett egendomligt uttryck af dumdryg sjelfbelåtenhet. Han kunde kallas Spetsbergens nämndeman. Isländarne kalla honom prest för hans allvarliga, patriarkaliska skick, der han sitter långa stunder utanför sin boning, och för hans svarta och hvita drägt. Han är en fogel med afgjordt flegmatiskt temperament. Hela timmar sitter han, helst om aftnarne, och solar sig utanför sitt bo, och låter höra än ett å-hå, som nästan liknar en gäspning, än ett snarkande hrro. Han sitter i nedhukad ställning, men inträffar något, som tilldrager sig hans uppmärksamhet, reser han sig med lodrätt bröst och gör dervid en mängdegna vridningar på hufvudet, liksom ville han med hela sin eftertanke taga kännedom om hvad som är på färde. Han flyger ej gerna, utom under den tid han har ungar; då ser man honom under temligen snabb flygt med täta vingslag från sin häckplats kasta sig i hafvet och såsom en konstsimmare köra hufvudet, likasom tyngdt af det stora näbbet, först i

vattnet, under hvilket kroppen för ett ögonblick försvinner. Aldrig träffar man honom inuti landet, utan på eller vid hafvet, och sällan flyger han högre än till sin häckplats. Skrämmes han i vattnet, flyger han ej gerna derur, utan dyker eller flyktar halft simmande, halft flygande, och slutar flykten vanligen med en dykning, under hvilken han liksom teisten och alkan simmar med vingarne och styr med fötterna. Enstaka foglar äro temligen svåra att komma inom håll, emedan de ständigt dyka. Men träffar man dem i sällskap, hvilket här sällan händer, litar den ena på den andra, de blifva djerfva och komma ända till båten. Det är löjligt att bland en skara simmande lunnefoglar aflossa ett skott: i ett ögonblick äro alla försvunna under vattnet, för att straxt derpå nyfikna åter dyka upp nära båten. Deras utseende är nu i högsta grad förvirradt och komiskt, och sedan de ett ögonblick spejat omkring sig, gömma de sig åter under vattnet.

Lunnen är egentligen ej någon högnordisk fogel, utan en nordatlantisk. På Spetsbergen och Grönland förekommer han ej ymnigt, och hans sydliga gräns torde i Europa vara Bohuslän, der några par häcka på Väderöarne, och i Amerika trakterna omkring Fundy Bay. Spetsbergens lunn är större och har ett högre näbb än sydligare trakters, men det är likväl samma art. I sällskap med alkor och teistar bebor han debrantast i hafvet stupande fjellsidorna. På dessas afsatser, der marken ej är för hård eller der klippan är förvittrad, gräfver han med sina klor och starka näbb en gång, som leder till en utvidgning, rymlig nog för två eller flera foglar, och lägger der ett enda i förhållande till sin storlek mycket stort ägg. Hane och hona hafva båda liggfläckar, ofta flera än en, de ligga vexelvis på äggen och begge deltaga i ungens vård, så att när den ene är sysselsatt i boet, är maken ute för att hemta föda. Ungarne äro tvertemot hvad fallet är hos en mängd andra simfoglar, gäss, änder, svan och lom, under första perioden efter kläckningen lika hjelplösa som sångfoglarnes och måste länge matas i boet, tills de bytt ut sin dunbeklädnad mot fjäder, och först då börja de visa sig på vattnet. Likt öfriga sjöfoglar, som bebo fogelfjell, är lunnen under liggtiden så uppmärksam på sitt kall, att han lätt kan gripas med handen och dragas ut ur sitt hål. Hans talrika förekomst på Finmarkens öar, Island och Färöarne, der han för en stor del af befolkningen är ett vigtigt lifsmedel, har gjort honom till föremål för denna beryktade och lönande, lika farliga som grymma och förödande fångst. Hans förnämsta kläckningsplats i Finmarken är Nord-Fuglö, der äfven under de sista decennierna sådant utrotelsekrig mot lunnen begynt. På denna ö, som eges af en enskild man, dödas numera årligen omkring 30-40,000 foglar, hvaribland äfven alkor och tordmular ingå till ej ringa del. Fångsten göres af fattiga fjell-lappar, som i lön erhålla köttet af de dödade foglarne, men aflemna ägg och fjäder till egaren. Under denna fångst händer det nästan årligenatt en eller flera lappar nedstörta utför de flera hundrade fot höga och branta klippväggarne och omkomma, men det oaktadt har egaren hvarje vår flera kontraktsanbud än han kan antaga. Endast på ett och annat ställe, såsom på Vestmanö vid Island, skötes denna jagt med någon urskiljning, och man dödar blott ungfoglar och lemnar de gamla i fred; man är i så fall viss på att hvarje år hafva säkra leverantörer af ny afkomma. På Spetsbergen skulle denna jagt ej löna sig, der lunnen är en obetydlig kontingent af fogelfjellens bebyggare, för hvilkas skaror han helt och hållet träder i bakgrunden.

Ehuru vinden, som hela tiden hållit sig på nordkanten, fortfarande var vidrig, och underrättelserna om isens tillstånd alltjemt desamma, beslöt Torell likväl att våga ett försök att tränga norr om Spetsbergen. Massor af is sågos drifva söderut förbi oss, och vi kunde häraf sluta att någon förändring inträffat der de kommo ifrån. Kl. 10i på aftonen den 30 Maj gingo derföre båda fartygen till segels, följda af briggen Jaën Mayen, och för en laber nordnordostlig bris började vi i sakta mak kryssa mot norr. Efter ett längre slag från land möttes vi redan på natten af ett tätt drif-isfält, som åt vester sträckte sig så långt ögat från salningen kunde se; mot norr var farleden ännu öppen, endast här och der mötte spridda isblock. Stora skaror teistar, rotges och alkor flögo och simmade kring isstyckena; under döfvande larm och skrän var ett ofantligt stort sällskap »Borgmästare» på ett isstycke församladt kring en flänsad sälhund. Stundom stack en storsäl sitt vackra hufvud öfver vattnet helt nära oss; han visade sig dock mindre allmänt än vi väntat, förmodligen i följd af dentemligen låga lufttemperaturen, då han ej gerna vistas i vattenytan oftare än när han skall hemta andan.

Vinden aftog alltmer, men Magdalena hade inkommit i en norrut löpande strömfåra, och fick ett betydligt försprång framför Aeolus. Hon uppnådde snart Vogelsang, mötte der ett isband, vände mot söder och lade bi midtför Amsterdam Eiland, för att invänta honom. De sammanträffade snart och började på eftermiddagen att

arbeta sig in i den ännu temligen glesa isen. Vinden friskade, och på aftonen hade vi nått höjden af den tvåklufna klippan Cloven Cliff, Spetsbergens nordvestligaste förpost, utan att, fartygen ännu tagit någon svårare törn mot isen. Vi vände mot öster, rännorna mellan isen blefvo allt trängre, i norr och nordost låg en oöfverskådlig sträcka af högt upptornad pack-is, mindre och flatare stycken omgåfvo oss på alla sidor, och det fordrades oaflåtlig vaksamhet och påpasslighet att i den numera något tjocka luften, så godt sig göra lät, undvika de block, som ständigt lågo i vår väg. Esomoftast törnade vi emot, men utan skada för fartygen. Vi räknade den 31 Maj och thermometern visade ej mera än —6,5°. Vinden var isande kall, och man vistades ej gerna på däck, men våra förhoppningar voro nu lifligare och utsigten till deras förverkligande vida ljusare än då vi förra gången sökte tränga fram på detta håll.

Den 1 Juni på förmiddagen började luften klarna och vinden aftog. Vi voro midt för Norskön, på 79° 49' N. Lat. och hade sedan den 22 Maj sålunda gått framåt mot norr endast 3 minuter. På middagen inträdde stiltje, och vädret blef det blidaste och vackraste vi hittills haft. Hafvet var stillt som en spegel, ingen fläktrörde seglen, och Magdalena lade sig, i afbidan på Aeolus, för ankare mellan lilla Norskön och Biscayer Hoek på 10 famnar sand- och algbotten. Fångstmän, jägare och zoologer togo tillfället i akt och satte sig i verksamhet. Magdalenas fångstbåt gick till Rood Bay, Norrmännens Röde Bay, och hemkom med en säl och en ren, den första som fälldes; det var en drägtig fullburen ko, liksom alla renar denna tid på året, så mager, att hon ej räckte till mer än ett mål. Aeolus erhöll en sju fot lång hona af storsälen; hon hade nyss fällt det mesta af sin gamla, gråa, långhåriga drägt, som ännu fläcktals satt qvar.

Välkomna fläktar från S.O. började mot aftonen afbryta stiltjen, och kl. 9 lättade Magdalena varpankaret och fortsatte i Aeoli sällskap kampen mot drif-isen, som i stora flakor och ända till tolf fots höjd satte på oss, och med båtshakar och bärlingar voro alle man i arbete att sätta den ifrån. Den blef allt tätare. Från Grey Hook, som pejlades i O.S.O., sträckte sig ett ogenomträngligt isfält mot norr, i nordost och nordvest, så att man redan strax efter midnatt fick vända mot vester, för att efter någon stunds kryssning i den segelbara isen åter vända i afbidan på pack-isens öppnande af ström och vind. Med samma loverande fram och tillbaka utanför Rödestrand fortsattes hela dagen den 2 Juni, under laber S.S.O. omvexlande med stiltje, klar luft och —2° C, alltjemt i sigte af landet, som här erbjuder en olika anblick mot nordvestra kusten. Mindre söndersplittrade former, långsammare sluttningar, regelbundnare och mjukare konturer gifva tillkänna, att andra bergarter än granit och gneis här äro öfvervägande. Vid Rödestrand, så benämnd efter den röda färgen hos här rådande bergart, sandsten och conglomerat, sänka sig bergen, hvad som ärNORSK-ÖARNE, d.1 Juni 1861.ytterst sällsynt på Spetsbergen, efter hand till ett flackt, enformigt och vidsträckt lågland, som nu låg så höljdt af snö, att man ej kunde skilja stranden från deromkring lägrade isband.

I den intressanta Grey Hooks-kedjan uppträda bergen åter till vanlig höjd, omkr. 2,000 fot, med stor omvexling i de egendomliga mer eller mindre isolerade formerna, regelbundna pyramider, rundade kullar, tvärt afskurna eller kittelformigt urgröpta koner. Öster om Wijde Bay åter visade sig landet, så långt ögat kunde nå, som en långsamt mot hafvet sluttande snörygg utan en enda bergspets.

Vattnets temperatur höll sig omkring —1,5°, och dess färg drog än i grönt, än i blått, det senare isynnerhet utanför Grey Hook. Först på morgonen den 3 Juni hade pack-isen satt ut något från denna förtretliga udde, genom en smal ränna passerade vi den utan svårighet och inkommo i Wijde Bays mynning, som nu bildade ett litet öppet vatten, pa alla sidor omgifvet af is. I söder bay-is ännu knappt uppbruten, i norr den oöfverskådligt stora pack-isen, som i öster var tätt sammanbunden med Verlegen Hoeks lågland genom ett isband, bortom hvilket vi sågo öppet vatten. Vi voro sålunda ånyo spärrade, och under afbidan på isens rörelser upptogs tiden med loverande fram och tillbaka i vikens mynning. Luften mulnade, då och då föll någon trindsnö, vinden var ombytlig och svag, barometern sedan gårdagen i ständigt fallande, och alla tecken gåfvo vid handen, att en stark och stadig vind var att vänta, som skulle blifva afgörande, antingen föra oss åt öster, våra önskningars mål, eller inklämma oss i drif-isen. Så hade mången före oss blifvit fångad i dessa trakter, och inmurad af pack-isen,redlös fått deltaga i dennes med ström och vind vexlande drift, tills fartyget krossats af de påtryckande massorna. I sådan händelse voro båtarne vårt enda val, på hvilka vi alltid kunnat berga oss, men expeditionens framgång

hade blifvit om intet. Den stod nu uppenbarligen på spel, dagens lösen blef: »vi måste fram!» och under väntan på hvad som komma skulle var ingen sysslolös. Fångst- och draggbåtarne voro i verksamhet, och de senare gjorde uti stora, praktfulla hafsstjernor och borrar ett godt byte på 90 famnar stenbotten. Magdalenas fångstbåt återkom med en utsvulten ren. Kl. 9 på aftonen uppstod helt plötsligt en frisk S.S.O. kultje, som lifvade oss med hoppet, att vi i den hade att vänta befrielse och framgång. Den fortfor hela natten äfvensom följande dag den 4, då vi kryssade än i sjelfva mynningen, än något längre in i bayen, och ofta flera timmar lågo bi under dess östra strand. Mot aftonen växte kultjen till full storm, seglen minskades, och vi höllo oss i lä under land. Ännu följande dag den 5 hade stormen ej förmått rubba isens läge, ty mot aftonen, sedan vinden aftagit, gjorde vi ett försök att tränga förbi Verlegen Hoek, men förgäfves, och återtogo vår enformiga kryssning. Flerfaldiga gånger vände vi under Grey Hook, hvilkens plata med branta sidor är ett förträffligt sjömärke. Mot aftonen afgick ett parti på exkursion inåt bayen, hvarom Nordenskiöld berättar:

»Tillfället att genom jagt afbryta kryssningens enformighet, att från dessa aflägsna trakter insamla några naturalster, och att undersöka dessa nejders, för oss ännu alldeles okända geognostiska förhållanden, omfattades med begärlighet af Malmgren, Petersen och mig. Genast då det blef fråga om att sända en båt i land,erbjödo vi oss derföre att medfölja, och några minuter derefter rodde vi i fångstbåten med fyra man emot Wijde Bay's östra strand. Sjögången var icke särdeles märkbar medan vi voro ombord på skonaren, men blef ganska känbar för den lilla båten, och de för dylika utfärder i allmänhet föga benägne sjömännen förutspådde derföre att bränningarne vid stranden alldeles skulle hindra oss från att landstiga. Vi rodde dock raskt vidare, och så snart vi kommit närmare land samt dragit båten öfver ett smalt bälte drif-is, som sträckte sig utmed kusten, några tusen alnar från den fasta iskant, som ännu öfverallt låg qvar vid stranden, afstannade sjögången alldeles, så att landstigningen kunde verkställas utan någon svårighet. Båten drogs ett stycke uppför den fasta iskanten; en man, den beskedlige quänen Bergström, qvarlemnades såsom vakt, vi öfrige gingo inåt landet, hvar åt sitt häll, Petersen och Hellstad för att jaga renar, Malmgren för att samla lafvar, jag för att geologisera.

Landet pa östra sidan af Wijde Bay är ganska flackt och utan jemförelse den ödsligaste landsträcka jag ännu sett på Spetsbergen. Låga, kala, knappast med lafvar betäckta bergkullar eller alldeles ofruktbara grus- och stenåsar, tydliga lemningar af gamla moräner, omvexla här, täflande med hvarandra i ofruktbarhet. Den storartade vildhet, som är så egendomlig för vestkustens branta, spetsiga fjell och der gifver omvexling åt naturen, saknas här helt och hållet. De lågländta kullarne bilda ej heller några lämpliga kläckningsställen för foglar, och äfven djurlifvet är derföre här ganska inskränkt. Allt förenar sig att gifva trakten en prägel af obeskriflig köld och ödslighet.De lösa jordlagren äro nästan uteslutande bildade af granit- och gneisfragmenter, hvilka tydligen blifvit af jöklarne nedförda från det inre af landet; den fasta klyften åter är bildad af upprättstående qvarzitlager, hvilka omvexla med lager af hornblende eller glimmerskiffer. Några försteningsförande bildningar, som kunde fängsla geognostens intresse, förekomma således ej här, men deremot företer nejden ett annat ganska anmärkningsvärdt förhållande. Som de gamla moränerna utvisa, har trakten nemligen förut varit betäckt med jöklar, ehuru dessa numera nästan fullständigt försvunnit. Dälderna mellan bergen, grus- och stenåsarne upptagas i stället af större eller mindre sjöar, som, emot hvad man hade skäl att förmoda om sötvattenssamlingar vid 80:de breddgraden, icke bottenfrysa under vintern. Enligt uppgift af fångstmännen finnes den största af dessa sjöar strax söder om Mossel Bay, men äfven strax invid vår landstigningsplats sågo vi några tusen alnar från stranden en ganska betydlig insjö, belägen på 50 till 100 fots höjd öfver hafvet. Den tycktes vara en half mil lång och kanske hälften så bred, och betäcktes ännu af ett jemnt, ehuru redan alldeles vattendränkt istäcke. Längre inåt landet bildades insjöns strand af en väldig jökel, hvilken stupade lika tvärbrant ned emot sjön, som de, hvilka mynna i hafvet.

Sedan vi några timmar vandrat längs med denna i klimatologiskt hänseende ganska intressanta sjös stränder, och några utmärglade renar blifvit skjutna, beslöto vi att återvända till fartyget. Men den redan förut friska vinden hade under tiden ökat sig till en fullkomlig storm, så att vi för det närvarande ej kunde tänka på att med båten lägga ut från stranden. Vimåste finna oss i att fortfarande dröja qvar, och trösta oss dermed, att vårt jagtbyte, tre renar, åtminstone nödtorftligen kunde sörja för våra magars kraf under vår ofrivilliga arrest. I förmodan att färden blott skulle komma att räcka några timmar, hade vi nemligen ej medtagit några lifsmedel, en stor

oförsigtighet vid en båtfärd i Spetsbergens farvatten, der matsäcken bör vara ett lika nödvändigt tillbehör för den båt, som lemnar fartyget, som årorna och rodret.

Såsom ofvanföre nämndes, lemnade vi, då vi gingo i land, vår bat uppdragen på kanten af den is, hvilken ännu låg obruten qvar vid stranden. Under vår frånvaro hade dock denna iskant blifvit alldeles sönderbråkad af sjögången och stormen, som blåste rätt emot land, och endast med yttersta ansträngning lyckades det för den enda vid båten qvarlemnade mannen att i mån som isen krossades draga båten närmare land. Vid vår återkomst var han alldeles uttröttad och förtviflad öfver detta arbete, och länge hade han säkert ej kunnat hålla ut dermed. Vår för några timmar beräknade färd hade derföre lätteligen kunnat förändra sig till ett vistande under flera veckor på denna kala, ogästvänliga strand. Varnade af detta hotande tillbud, drogo vi båten, innan vi ånyo lemnade den, högt upp emot stranden, bakom ett derstädes sedan hösten fastsittande grundisblock, hvilket bildade ett säkert värn emot storm och drif-is.

Vi återvände derpå ånyo till jagten, men endast en snösparf och en stor vacker ripa blefvo skjutna, den senare med lod af Petersen. Efter några timmar hade vinden så mycket saktat sig, att vi ånyo kunde tänka på vår återfärd, emot hvilken dock ett nytt hinder uppreste sig. Drif-isen hade nu i ansenliga massor hopatsig längs med stranden, och för att komma ut måste vi passera detta isfält, som bestod af idel smärre, under våra fötter sjunkande stycken. Detta var en ingalunda lätt sak, och dels för att kunna hvila oss något, dels för att få en öfverblick öfver isens läge utanför, sökte vi först att uppnå en hög grund-is, som låg ett stycke från det ställe, der vi skjutit ut båten. Emellan stranden och denna isklippa låg drifisen nästan alldeles stilla och orörlig, och att komma ut till den var visserligen mödosamt, men icke förenadt med någon fara; utanför bildade deremot drif-isfältet en med otrolig hastighet och starkt buller emot fjordens mynning ilande isström, hvilken för det mesta bestod af stora, ännu ej sönderbråkade stycken. Att genast skjuta ut båten i denna våldsamma ström var tydligen en betänklig sak, och så otåliga vi än voro att snart uppnå fartyget, nödgades vi dock bakom vår fasta klippa ännu en god stund vänta på ett gynnsamt ögonblick, då isen i strömmen skulle blifva mera skingrad och söndersmulad och således äfven den ögonskenliga faran att få båten krossad mindre. Detta ögonblick inträffade ändtligen, båten sköts ut, och efter en och annan våldsam törn, en kort stunds häftigt arbete och brak nådde vi den ett stycke från stranden nästan isfria fjorden, samt sedan seglet blifvit hissadt äfven snart vart i fjordens mynning kryssande fartyg.»

Att man på Aeolus varit särdeles orolig för detta båtparti, torde knappt behöfva omtalas. Våra farhågor hade än mera ökats vid åsynen af den från det inre af viken kommande isdriften och vår glädje var derföre i samma förhållande stor, då vi åter sågo deltagarne i denna färd oskadde ibland oss.Under fortfarande storm gjorde vi följande förmiddag ånyo ett fåfängt försök att genomtränga ismassorna utanför Verlegen Hoek, och måste således återtaga vår kryssning.

Slutligen förmådde isen ej längre motstå sydostvindens starka påtryckning. Passagen norr om Verlegen Hoek öppnades, och den 6 Juni på morgonen ströko vi ändtligen för en afdöende vind förbi denna udde och inkommo i det öppna farvattnet norr om Treurenberg Bay och Waaijgats eller Heenloopen Strat. Icke nöjde med denna framgång, försökte vi att tränga fram åt nordost till en vik, benämnd Brandewijne Bay, men vår gamle motståndare, isen, var oss genast till mötes och spärrade vår väg. Nu höllos långa rådplägningar om hvad som borde företagas. Vägen var blott öppen nedåt Heenloopen Strat och till Treurenberg Bay. Men från Heenloopen kommo isstycken, dock blott så kallad bay-is eller årsgammal flat-is, och visade att detta sund ännu ej var fritt i sin södra del. Som vi för närvarande ej hade någonting att uträtta i detta sund, hade vi således blott att välja emellan att kryssa bland drif-isen eller gå till ankars i Treurenberg Bay. Vinden började öfvergå på nordlig kant, och ordres gafs att inlöpa i bayen, för att der vara skyddad för drif-isen. En föreslagen båtfärd ansågs ej böra företagas, emedan arbetsstyrkan ombord derigenom skulle minskats och utrustningen af slädexpeditionen fördröjts. På natten till den 7 Juni inlupo vi derföre i viken, och gingo till ankars vid dess vestra strand, under Grafnäset, Aeolus på 6 famnars djup kl. 2 på morgonen och Magdalena strax bredvid på 16 famnar kl. 4, och hade vi efter en långsam veckas segling således tillryggalagt en sträcka,som under gynnsamma omständigheter kunnat göras på mindre än en dag. Vårt exempel följdes af fyra fångstfartyg, som på morgonen ankrade i viken,

en klok försigtighet, ty vinden hade nu afgjordt öfvergått på nordlig kant.

LUNNEFOGELN, MORMON ARTICUS.

FJERDE KAPITLET.

Treurenberg Bay.

Det hade varit vår afsigt att framtränga med fartygen ännu längre mot norr, men sådana förhållandena nu voro, kunde vi skatta oss lyckliga att så tidigt på året hafva uppnått en hamn nära åttionde breddgraden, der vi hade skydd mot isen, så länge vinden höll sig nordlig, och från hvilken vi vid första lägliga tillfälle kunde styra mot nordostlandets ännu af pack-is och bay-is spärrade kuster. Det var i denna samma vik, Treurenberg Bay, som Parry, den ryktbare polarfararen, lemnade sitt fartyg »Hecla» och företog den verldsbekanta isexpeditionen, då han uppnådde 82° 45' N. Lat., en polhöjd, som bevisligen ingen före eller efter honom hunnit. Under hans frånvaro, från den 21 Juni till den 22 Augusti, utförde hans officerare vidsträckta undersökningar i omgifningarne, och vi väntade derföre icke att erhålla några naturhistoriska efterskördar i denna trakt, som vi ansågo vara en bland de hittills bäst kända på Spetsbergen. Våra fartyg ankrade tätt under vestra landet helt nära vikens mynning, för att genast vara färdiga att sticka ut i sjön, när så ansågs lämpligt.

Sedan vi något rådplägat om, huru den sannolikt korta tid, som vi hade att uppehålla oss här, bäst skulleanvändas, gingo vi nästan alla i land. Bredvid vår ankarplats höjde sig en kulle omkring femtio fot; på denna stod ett resligt kors på en hög stenfot, hvilket vi sett på långt håll redan strax efter det vi passerat Verlegen Hoek, och som tjenat oss till sjömärke. Det var icke något af de ryska dubbelkors, som eljest så ofta möta i dessa trakter, utan de civiliserade nationernas enkla kors. Dit ställde vi våra steg och läste snart, ej utan förvåning, denna inskrift:

OPSAT B. 26:TE JUNI AF KAPT. J. HOLMGREN, SKONEREN ÆOLUS AF BERGEN ANKOM DEN 5.TE JUNIOG ER OMRINGET AF IS

ty, såsom vi sedan erforo af en bland besättningen, detta gällde just vår Aeolus. Det var år 1855, som korset blifvit rest under hans sex veckor långa fängelsetid det året, men han hade redan förut en gång, som det sades, under nio veckor varit inspärrad på samma ställe, men båda gångerna kommit loss utan men för besättning eller fartyg. Korset fick derför bland oss namnet »Aeoli kors». Strax bredvid var en »varde» af äldre obekant ursprung. Från detta ställe togo vi först en öfverblick af den nedanför oss liggande viken, och det lif och den rörelse, som för tillfället rådde i denna frän menskliga boningar så aflägsna hamn. Der lågo de sex fartygen, med tillsammans ej mindre än 102 man, en numera sällsynt befolkning i dessa nejder. Flera båtar voro af en eller annan orsak i rörelse, några hade sina segel hissade, och ilade snabbt fram för en frisk vind, fjorden häfde sig oroligt, alkor, måsar och hafhästar höjde sig här och der öfver den mörka vågen, som syntes nästan svart mot strändernas isfot,hvilken under döfvande brus undergräfdes af de regelmässigt återkommande böljslagen. Nära till iskanten lågo redan draggbåtarne från Aeolus och Magdalena; Smitt och gubben Anders i hvar sin båt halade än in bottenskraporna, än rodde de ut för att åter sänka dem ned, allt under liflig sång.

Denna tafla var infattad i en ram af högnordiskt, vinterligt och ödsligt allvar. Gent emot oss på andra sidan viken reste sig det ståtliga Hecla Mount, hvars norra branta fjellmassor stupade mot ett lågland, som med deromkring lägrade fasta och brustna isband bildade ett snöfält, hvilket med ringa afbrott förlorade sig i den oöfverskådliga pack-isen i norr, hvilkens luftiga, ojemna konturer småningom trädde tillbaka i tydlighet, höljda i en gles hafstjocka. I nordost skymtade det nordligaste af Nordostlandets klippor och högsta öar, uppdykande ur massor af snö och is. Söder om Hecla Mount-kedjan öppnade sig en vidsträckt dalgång på vikens sydöstra strand och derintill längst in i bugten, omkring trefjerdedels mil från oss, kunde vi skönja en glacier, som knappt var att urskilja från det täcke af snö och is, som ännu låg öfver mer än hälften af fjorden.

Söder om oss utbredde sig ett slättland, hvarpå höjde sig enstaka, låga, stympade, såsom det tycktes isolerade, käglor, hvilka mot söder alltmer närma sig vikens strand, tills de slutligen lemna endast en smal rand mellan sig och hafvet. Det närmaste af dessa platåformade fjell, utmärkt genom sin kettilform, fick snart, efter vårt ena fartyg, namnet Magdalenafjellet, på hvilket en vård restes till minne af vår vistelse här. Straxt nedanför vår kulle och norr om den är en öde slätt, sakta sluttande mot stranden äfvensom inåt landet,nästan utan snö; marken är idel grus och sten. Derpå synas en mängd små högar af kullersten tätt bredvid hvarandra, de flesta med en liten påle. Vi igenkänna åter en grafplats i högnorden. Norr och nordvest derom begränsas utsigten af afskurna mindre bergåsar, som höra till Verlegen Hoeks-kedjan. Ännu varade vintern; landet var till det mesta täckt af djup snö; men de omgifvande fjellens branta, svarta sidor voro endast fläcktals höljda af snö, som lägrat sig i deras längs- och tverlöpande fåror och sprickor. Allt var svart eller hvitt, och dessa färger, korset och grafvarne, allt förenade sig att stämma sinnet till ett vemodigt allvar och ledde tanken tillbaka till de nu förgätna händelser, som för mer än hundra år sedan gåfvo stället det namn, det ännu i dag bär: Treurenberg.

Korskullen består af hyperit, rik på titanjern; det öfversta lagret var lossadt från det fasta berget och söndersprängdt i större och mindre block, som ännu till stor del hade sitt ursprungliga läge, åtskilda af smalare remmor. På några ställen synas stora hål, ur hvilka block om 50 till 100 kubikfot blifvit utlyftade, hufvudsakligen genom frostens och isens inverkan.

På blocken och i gruset uppstucko en mängd mossor och lafvar, förnämligast Encalypta rhapdocarpa, Gymnomitrier, Hypnum moniliforme, Distichium capillaceum, och för första gången sågo vi den högnordiska Voitia hyperborea m. fl. Af lafvar voro de mest framstående Parmelia elegans, saxatilis, Lecidea atrobrunnea, Solorina crocea och Psoroma hypnorum. Mossornas fruktsättning tycktes i allmänhet på denna breddgrad försiggå trögt, och en stor del togos sterila.TREURENBERG-BAYDen mark, som här och der på kullen och i dess granskap var snöfri, saknade all mylla och lemnade endast sparsam näring åt ett och annat strå af Cerastium alpinum, ännu med fjolårets hvita blomma till utseendet nästan oskadd. Saxifraga oppositifolia och cernua, Cochlearia, en och annan liten Draba och polarpilen, Salix polaris, den enda, högst ett par tum öfver jorden höjda, trädartade vext, som naturen i dessa trakter förmår framalstra, började utveckla sina första knoppar; alla förkrympta och enstaka, nästan försvinnande till intet bland stenblock, skärfvor och grus.

Vi gingo ned till grafplatsen och räknade nära tretio stenhögar. De hade aflång form och omkring en och en half à två fots höjd och i ena ändan en liten påle, hvaraf en och annan hade en rostad spik, som synbarligen hade burit en tafla med inskrift. Vi funno också ett par sådana på marken och läste på en:

HIER LEUT BEGRAVEN MICHIEL PIETER VAN SILT OP T SCHIP DE MEY BOOM. DA- ROP COMMANDEUR KLAAS DANIELS MEIJER

på en annan stod:

JACOB HANS GESTORV OP SCHIP DE JOSUA. COMMANDEUR JAN DE INES ANNO 1730 DEN 26 JUNII

Den färg, hvarmed inskriften gjorts, hade skyddat det underliggande trädet, och bokstäfverna derigenom blifvit upphöjda, under det hela den öfriga ytan afnötts af väder och vind. Här och der lågo strödda ben jemte bräder af likkistor af väl bibehållet virke — så långsamt gårförmultningen i dessa trakter — på hvilka en och annan trädlaf, Caloplaca cerina och Lecanora subfusca hade utvecklat sig. Det är sannolikt, att dessa grafvar ej tillkommit under ett enda år, liksom ej från ett enda fartyg, utan stället har troligen under flera år blifvit begagnadt till begrafningsplats, den tid holländare och andra nationer i tusental drogo till Spetsbergen i härnad mot hvalarne. Parry fann på vikens östra sida en dylik tafla med 1690 till årtal. Platsen företedde nu, under det en kall nordvest sopade det magra gruset och de nakna grafhögarne, en bild af den gränslösaste fattigdom och elände, en tafla, inför hvilken åskådaren tycker sig sjelf försatt i den mest öfvergifna ensamhet och i en belägenhet, blottad på hjelp och utvägar. Anblicken af det hela skulle också sannolikt hos oss väckt dystra tankar, om ej vår lyckliga ankomst hit, till nära åttionde breddgraden, lifvat oss med de bästa förhoppningar att våra önskningar nu skulle gå i fullbordan, och en obunden verksamhet taga sin början.

På isen begåfvo vi oss öfver fjorden till Hecla Cove, Parrys hamn, som mot norr är skyddad af Cap Crozier med dess bergkulle af quartzit. Det var på denna udde Parry och hans löjtnant, Crozier, anställde sina magnetiska och astronomiska observationer, och på dess höjd uppreste en flaggstång med en koppartafla, på hvilken en inskrift skulle förvara minnet af deras vistelse här. Då vi kommo dit, stod der visserligen en stång, men den var blott öfversta delen af Parrys flaggstång. De öfriga bitarne lågo på berget invid och koppartaflan var bortskuren, så att blott under hufvudena af de spikar, hvarmed den varit fästad, ännu några små kopparstycken funnos qvar till ettminnesmärke af Spetsbergsfararnes hejdlösa förstörelselust. På den låga, nästan snöfria stranden låg en mängd drifved, dels stycken stora som långved, dels hela stammar med rötter. Veden var nästan alltid beröfvad sin bark, som blifvit afskalad under den långa färden i hafvet. Men den var frisk, här och der genomborrad af sjödjur, att den liknade en svamp och hufvudsakligen af två slags träd: furarter, hvilka såsom drifved hafva stor benägenhet att antaga rödbrun färg, och pilar, som bibehålla sin hvithet.

Vi samlade stenprof och lafvar och togo vägen åt det stora kullriga berget öster om Hecla Cove, af oss benämndt Hecla Mount. Vi följde dess vestra sida, tills vi trodde oss hafva funnit ett lämpligt ställe för att bestiga det, men hade ej hunnit mera än 4- à 500 fot uppför den temligen branta fjellväggen, då vi erforo, att den väg vi tagit var alltför svår och farlig, och funno rådligast att vända om. Bergsidan var nemligen till den grad söndersprängd, att den blott tycktes bestå af små lösa stenbitar, hvilka vid hvarje steg rasade undan fötterna, och ju högre upp man kom, desto större stycken funnos inblandade i den lösa stenhopen, ja, stundom verkliga block, hvilka, om de en gång kommit i rörelse, skulle hafva bragt en stor del af lagret ofvanför ur jemnvigt och föranledt ett ras, för hvilket det varit alltför vådligt att utsätta sig.

Från nordöstra sidan är berget tillgängligare. Det består af tvenne olika delar, af hvilka den norra är 800 till 1000 fot hög och liknar ungefär en afstympad kegla med nästan tvärbrant stupande sidoväggar och på toppen af denna vidtager en bergplatå, som småningom stiger mot det inre till en höjd af omkring 1720 fot. Det är bildadtaf flera olika lager, grå kalk utan försteningar, quartsit af omvexlande färg och strukturnyancer, åtskilliga olika skifferarter, en egendomlig blandning af lerskiffer och sandsten, samt hyperit. De sedimentära lagren stryka för det mesta åt nordost eller öster och stå nästan upprätta med en ringa lutning åt norr eller söder. Man tror vid första anblicken, att de blifvit uppresta och omkastade vid frambrytandet af de väldiga hyperit-massor, som så ymnigt förekomma i dessa delar af Spetsbergen; men detta är dock icke fallet, såsom senare observationer på de yngre, med hyperit betäckta vågrätt liggande formationerna i södra delen af Heenloopen Strat utvisa. Bergets yta är så förstörd genom köldens och atmosferens inflytande, att endast på jemförelsevis få ställen någon fast klyft kan skönjas, och hela den stora, för det mesta snöfria platån är alldeles höljd af idel små, kantiga bitar och skärfvor, på hvilka en omvexlande och jemförelsevis rik vegetation af lafvar slagit sig ned, och här och der ett stånd af Papaver nudicaule, den högnordiska vallmon, Cerastium alpinum och Carex misandra, ännu blott vissnade qvarlefvor sedan fjolåret. Det enda, som erinrade om djurverldens lif, var några mygghopar (Chironomus arcticus), hvilka till en för Spetsbergen ovanlig mängd svärmade i solskenet kring den varde, som, förmodligen sedan Parry's tid, var upprest på sjelfva spetsen af berget.

Från fjellets topp hade vi en vidsträckt utsigt: åt nordost och öster Nordostlandet; åt söder de inre delarne af Nieuw Vriesland; åt vester de höga och spetsiga fjellen på andra sidan Wijde Bay. Nordostlandet visade sig som ett vid kusterna ganska flackt land, med afrundade bergkullar af föga betydlig höjd. Dess inrevar en enda sammanhängande snöslätt af ungefär samma eller något större höjd öfver hafvet än toppen af Hecla Mount. Äfven det inre af Nieuw Vriesland upptogs af en liknande oafbruten snöplatå. Sedda från hafsstranden hade bergen kring Treurenberg Bay utseende af isolerade, afstympadt kägelformiga toppar. Ifrån toppen af Hecla Mount kunde man likväl tydligen se, att de alla endast äro delar af en gemensam 1000 till 2000 fot hög bergplatå, som närmast hafvet öfverallt blifvit af frost, is och fjellelfvar nedskuren i dälder och afdelad i skilda massor, hvilka åt det inre sammanhänga med hufvudplatån.

Hecla Mount blef sedermera ett af de förnämsta föremålen för våra utflygter och undersökningar på land, såväl för dess intressanta geologiska bildning, som för det tillfälle det erbjöd att öfverskåda isens läge.

Under vandringen vidare inåt viken längs bergets fot öfverföllos vi af en temligen stark snöby, hvarföre vi omkring en fjerdedels mil från fjordens botten vände våra steg hemåt från färden, som för öfrigt varat länge nog och hvarunder vi lastat oss med en rik geognostisk och mineralogisk skörd. Vägen togs öfver isen till dess fria kant, der vi under väntan på båt från fartygen sköto några alkor och en ismås. Bland bergarter, vi hemförde, var äfven hyperit, hvilken från Parrys expedition alldeles icke omtalas, ehuru den uppträder i stora massor. Såsom vi sett, fanns den äfven i stor mängd vid Aeoli kors och var genom sin jernhalt den sannolika orsaken till några oregelbundna förhållanden, som visat sig vid de magnetiska observationerna. Upptäckten af denna eruptiva bergart äfven på vikens andra strand, var för geologerna intressant, men icke så för våra fysici, somfunno att alla magnetiska observationer skulle komma att mer eller mindre lida af dess närvaro.

Vår ankarplats i Treurenberg Bay — norrmännens »Sorgebay» — var belägen på 79° 56' 31" N. Lat. och 16° 55' 30" O. Long. I mynningen är fjorden omkring två engelska mil bred, men innanför Grafnäset svänger den något in åt vester och blir bredare. Vill man ankra under Grafnäset, bör man, så snart man passerat den holme, som ligger utanför detta, styra upp längs landet, tills man kommer midt för stenvården och korset; här träffar man god ankarsättning på 12 à 15 famnars lerbotten. Sydost om Grafnäset, 1½ engelsk mil från vestra och ½ mil från den östra stranden är ett stengrund på 2½—3½ famnars djup, eljest är djupet i viken från 12—60 famnar. På östra sidan erbjuder Hecla Cove en utmärkt hamn med god ankarsättning och lä för alla vindar. Tidvattnet skiftar hvar sjette timme, och skillnaden mellan hög- och lågvattnet belöper sig till fyra och under springtid till sex fot.

Redan straxt efter vår landstigning, medan vi som bäst njöto af utsigten från korskullen, landade der en båt från en bland fångstjakterna och medförde underrättelsen, att ett af dessa fartyg, som försökt gå till sjös, spärrats af ett isbälte, hvilket dragit sig omkring vikens mynning. Också upptäckte vi nu en hvit strimma från öster till vester tvers öfver utloppet, och innan vi vände åter från vår bestigning af Hecla Mount, hade vi erhållit visshet om att vi verkligen voro instängda. Våra förhoppningar om snar befrielse voro likväl icke så lätt nedslagna. Ett isband kan skingras lika hastigt som det kommit. En eller annan dag kunde vi derföre gifva oss till tåls och fortsätta undersökningarne af vår omgifning.

Partier gingo ut på jagt och fångst, likväl med ringa framgång. Endast alkor, som i talrika flockar höllo sig i fjordens midt, erbjödo jägarne ett lätt förvärfvadt byte; de voro ej skygga, och man erhöll stundom fem i skottet, så att efter några timmars jagt ett par tjog ofta hemfördes. Alkan är af en liten gräsands storlek, men ej så köttig; sedan fogeln blifvit flådd, frigöras bröstmusklerna och vingarne från den öfriga kroppen, hvilken förkastas såsom mindre ätlig; hårdt stekta i smör, äro de ganska välsmakande, ehuru ej så fina i köttet som anden. Af Spetsbergens öfriga foglar anses endast ejdern, som här ej har någon transmak, pilgås och rotges af vigt för bordet; de öfriga ätbara foglarne äro dels så små, såsom snösparfven och snäpporna, dels så sällsynta, såsom sädgåsen och ripan, att deras jagt i och för kosthållet är föga lönande. Teisten eller grisslan är oftast så torr och mager, att hon endast i nödfall tillgripes.

Vinden var fortfarande nordlig och isbandet i norr förstärkte sig mer och mer. Först den 9 Juni inträdde stiltje, och på aftonen uppblåste en sydostlig vind, som fortfor de närmaste två dagarne och skingrade isbandet något, men utan att upplösa det. Den 9 var söndag, som eljest öfverallt är invigd åt hvilan; men en hvalross visade sig bland isen, vid en sådan anblick kan intet hejda fångsmännens ifver, och från Jaen Mayen utsattes en fångstbåt. Det var en hona med sin unge, och harpuneraren hade den oförsigtigheten att först döda ungen. Vid dennes skrik rusade modren i vildt raseri mot båten och med en hos ett till utseendet så klumpigt djur otrolig vighet reste hon sig upp och högg den i luren stående mannen med en af sina betar högt upp ilåret. Lyckligtvis blef såret ej mer än en tum djupt, och hugget hade träffat partierna utanför lårpipan; mannen slapp undan från äfventyret, som kunnat aflöpa olyckligt nog, med obehaget att ligga några veckor till sängs.

Några timmar efter denna händelse sågs en präktig isbjörn med nankinsgul pels komma på fastisen från det inre af fjorden och i god ro vanka bort mot Hecla Cove. Båda våra styrmän begåfvo sig genast åstad att jaga det vackra djuret, men jagten blef störd genom att folk från de öfriga fartygen obehörigt blandade sig i vår sak, och björnen, skrämd af bullret och sina många förföljare, började draga sig undan. Vi sågo från fartygen huru han

ömsom stannade för att betrakta sina okloka fiender, ömsom galopperade så mycket han förmådde åt det inre af viken. Jagtifvern grep nu äfven några af oss, som med tre man af besättningen i båt skyndade till fastisen. Eftermiddagen var stilla och herrlig. På ett stycke skrufis låg en väldig storsäl uppkrupen, för att njuta af den milda solen och den angenäma luften, och mellan några isstycken helt nära iskanten simmade ett par mindre af samma slag och höjde esomoftast sina hufvuden, vettgiriga att lära känna de främmande gästerna. På den stora sälen bomade Uusimaa i sin ifver och brådska; de två andra fingo gå ostörda. Björnen hade emellertid flyktat i land, förföljd af några hundar, som tagits med, försvann bland fjellen och så slutade den första björnjagten, hvari någon af oss tog del.

Följande dagen sent på aftonen bestego Torell, Blomstrand och Dunér Hecla Mount från nordöstra sidan. De sågo der huru den sydostliga vinden rasade iHeenloopen Strat och sträckte sig öfver mynningen af vår vik och verkade på isbandet derutanför, så att norra delen af sundet och en liten sträcka af hafvet deromkring låg öppet. När de tidigt på morgonen under hemvägen vid Parry's flaggstång sammanträffade med Nordenskiöld, Lilliehöök och Chydenius, hvilka der hela natten varit sysselsatta med magnetiska och andra iakttagelser, och fingo höra att vattnets temperatur samtidigt höjt sig, syntes utsigterna ljusna och man gladde sig åt tanken, att isfärden snart skulle kunna begynna, Åeolus gå mot Nordostlandet och Magdalena söderut. Den senare var nu färdig till afsegling; den båt och de tillbehör för isfärden, hon fört, voro aflemnade till Aeolus, pemmikanförrådet var redan i Kobbebay öfverflyttadt och hon väntade endast på läglighet att komma ur viken. Vid en flammande brasa af drifved tillredde man sin måltid och glömde alla bekymmer för framtiden.

Men isen tycktes ej vilja försvinna; tre af de jakter, som jemte oss legat i viken och denna morgon utgått, kunde ej ens komma ur synkretsen; äfven briggen Jaen Mayen måste efter en liten seglats till mynningen af viken snart återvända och ånyo lägga sig bredvid oss, och slutligen återkom ett parti, som blifvit sändt i land, för att från höjderna öfverse isens läge, med den underättelse, att den ej var segelbar.

Utsigterna blefvo sålunda allvarsammare och det beslöts att vi skulle den 12 lätta ankare, för att forcera isen, men stiltje och tjocka tillintetgjorde denna afsigt, och detta, som vi snart funno, sannolikt till vår lycka.

Af de tre jakterna, hvilka begifvit sig ut i Heenloopen, inlupo snart efter en besvärlig kryssning tvååter i Treurenberg Bay och lade sig i lä under östra låglandet, der de blefvo liksom vi spärrade, men den tredje höll sig qvar i sundet och hade der att utkämpa mången svårighet så mot is, som storm, tills han mot slutet af månaden blef indrifven i packisen, och endast med knapp nöd räddade sig derutur.

Hittills hade i den öppna delen af viken visat sig blott enstaka mindre stycken af skrufis, så att utflygter med båt lätt kunnat ske såväl till den fasta iskanten i söder, som till den östra stranden; men den starka dyningen, som under stormen inträngde från hafvet, uppbröt denna iskant, och de lösbrutna flakorna började drifva kring, äfven isfoten bräcktes delvis, våra fartyg omgåfvos af knastrande isstycken, och viken blef mindre tillgänglig för båtfärder.

Stiltjen den 12 bebådade ändring i vinden, och denna lät ej länge vänta på sig. Redan följande dag började åter nordlig vind med tjocka och medförde ett skådespel, som till en början försatte oss i någon häpnad. Medan hvar och en var sysselsatt på sin post, skingrade sig tjockan något, och vi blefvo varse, huru stora block af skrufis, det ena efter det andra, från norr med temligen stark fart kommo seglande in i viken, förda af floden och vinden. Det var en egendomligt storartad anblick att se dessa vördnadsbjudande 20—30 fot höga istorn och snömassor, af hvilka ett och annat i höjd uppgick till Jaen Mayens storrå, styrda liksom af en osynlig kraft, ställa kursen rakt mot våra fartyg. Nu var ingen tid att förlora, alla båtar bergades in på däck och draggbåtarne hemkallades, emedan allt manskap behöfdes för att sätta fartygen i säkerhet. Aeolus lyckades snart hala sig upp mot landet på grundare vatten, derhan var fredad för den större och farligare isen. Ett litet berg af sådan upptornad is nalkades i riktning mot Magdalena och skulle med all visshet tagit henne med sig, men lyckligtvis hade floden ännu ej stigit till sin högsta höjd, och det strandade på hennes babords ankare, som låg 8 famnar djupt. Med den stigande floden blef istornet snart åter flott, och sedan Magdalena fått sin kabel fast i briggen Jaen Mayen, som redan låg förtöjd, halade hon sig upp mot land; ankaret hifvades, som ansetts så godt som förloradt, en akterända

fastgjordes med isdragg i land, och med sitt ena ankare på 15 famnars uppgående grund lade hon sig på 4 famnars vatten mellan två stora grundisar. På detta sätt lågo båda fartygen i en hamn, bildad af sådana på grund stående block, hvilka skyddade dem för den drifvande skruf-isen och de flata, omkring 12 fot tjocka ispallarne, hvilka endast med 4 fot lågo öfver vattenbrynet. Alltmer fylldes fjorden, och innan aftonen voro vi bokstafligen fjettrade af is. Vi kunde numera knappt med båt komma i land eller från det ena fartyget till det andra, och det såg ut som vi ej så snart skulle slippa härifrån. Från vår ankarplats, så långt ögat i norr och nordost kunde nå, höjde sig dessa ismassor i en vild oordning af kantiga block, spetsar och snökullar, trotsande hvarje försök att framtränga öfver dem. Isen hade förvandlat allt, hvad af behag och vänlighet naturen här kan erbjuda, i kall och obeveklig hårdhet, och hade vi ej denna dag skrifvit den 13 Juni, hade vi snarare kommit att tänka på förberedelserna till en öfvervintring än på exkursioner och sommararbeten.

Vår sysselsättning på hafvet blef nu i hög grad begränsad. Ebb och flod förmådde väl stundom ändraisens läge och öppna en och annan ränna mellan blocken, men arbetsfältet för draggningen måste inskränkas till dessa sparsamma öppningar och till fartygens närhet. Alkor, teistar och hafhästar försvunno och togo sin tillflykt till mera öppet vatten, och endast måsar, tärnor och tjufjo funno trefnad i vår omgifning. Fotvandringar så på land som öfver isen började också bli högst besvärliga; skaren upptinade för den allt starkare verkande solen och förlorade sin bärkraft, isen »murknade» och brast ofta under stegen. Vid nästan hvarje steg nedsjönk man till långt öfver knäen, och en sjettedels mil medtog krafterna lika mycket om ej mer, än en hel mils vandring under vanliga förhållanden. De första bland oss, som fingo röna dessa svårigheter, voro Blomstrand och Smitt, som den 14 Juni gjorde en 3/4 mils vandring till det inre af viken. Härom Smitt: »Vägen går längs den numera snöfria stranden öfver rullade småsten, som hopats samman till en vall, hvilken från hafvet afgränsar en nu frusen och snötäckt lagun. Men der fjorden svänger in mot vester är det genare att taga vägen öfver sjön. Ofvanpå fastisen är en vattendränkt snö betäckt af ett tunnare islager. För hvarje steg gungar och brister detta täcke under våra fötter, och vi vada till knäen i issörja. Långt borta vid en vak synes en säl njuta af lugnet och solen. Att låta den ligga i fred är ej möjligt, när bössan är till hands och laddad. Vi närma oss försigtigt den mörka fläcken. Men det är omöjligt att smyga sig tyst, när isen brakar för hvarje steg. Ännu är hållet för långt, och likväl anar sälen oråd. Han lyfter sitt hufvud, ser sig orolig omkring och lyssnar till misstänkta ljud, dem vinden förer till hans öra. Det är ej tid attdröja: ett knä mot isen och bössan till kind. Skottet går af, men sälen dyker trygg i sin vak. Vi ville pröfva om Uusimaa hade rätt, då han härom dagen försäkrade, att, när sälen ej är sårad, kommer han åter upp om en stund. Väl en halftimma vaktade vi med färdiga gevär, men ingen säl kom, och ett kallt fotbad blef lönen för vårt besvär och afkylde jagtifvern. Efter en fjerdedels mils gång nådde vi land, som öfverallt bär märken efter fordna glacierers inverkan. Sådant är låglandet mellan stranden och den platåformiga bergsträcka, som brant reser sig en fjerdedels mil vester från fjorden. Man har att gå öfver afbrutna, några famnar höga vallar och kullar, bildade af glimmerskiffer- och qvartsflisor från de närliggande bergen. Den påträngande snöisen har samlat och danat dessa vallar i sträckor, som här och der genombrutits af vårens och sommarens strida bäckar. Ännu är det väl vinter, men hans magt är förbi. Snörasen ifrån bergen, hvilka ljuda likt en aflägsen kanonad, tala om den rörlighet, som solvärmen ger den smältande snön, och här äro låglandets kullar fria från den. Den lilla Saxifraga börjar utveckla sina blomknoppar, hvilka likt röda prickar här och der skymta fram mellan grus och mossa. Och strandvipan, norrmännens »fjæreplytt» (Tringa maritima), springer pipande bland stenarne med sin egendomligar vana att skiftesvis sträcka upp sina vingar, den ena efter den andra. Man får syn på den lilla varelsen, innan bössan är i ordning, har hon försvunnit bland stenarne, hvilkas färg äfven är hennes, men slutligen blir hon vårt byte. Emellan kullarne är färden tröttande nog öfver snön, täckt af skare, så svag att foten vid hvarje steg sjunker alnsdjupt ner. Men på afstånd skymtar en gråhvit fläck, hvilken kikaren visarvara en ren, och gången lifvas. Djuret var uppskrämdt förut, och blott en skymt af mensklig skepnad var tillräcklig att jaga den bort med vindens fart.

Nu måste matsäcken fram och måltid hållas. I hvar fördjupning på låglandet, der snön smält, finnes vatten. Deromkring hoppa i otalig mängd små stålgrå Poduror, dessa den eviga alpsnöns förunderliga bebyggare, hvilka sannolikt taga sin näring bland den lilla verld af djur-och växtorganismer, som i sjelfva snön har sin moderjord. I

tusental flyta de döda och lefvande på vattnet, som är klart och kallare än en källas. Man dricker försigtigt och, af fruktan att få vänta länge innan nästa tillfälle till förfriskning erbjuder sig, så djupt man förmår. Rådsherrar och Borgmästare med den snikne tjufjo i sällskap kretsa derborta. De slå sig ned kring inelfvorna af en ren, som helt säkert fallit för det skott, som nyss hördes från det hållet. Skytten har försvunnit med sitt uppskurna byte, men snart låter han höra af sig igen, och tvenne renar rusa fram från det håll, derifrån knallen kom. Vi träffa också snart skyttarne i bottnen af fjorden, Hellstad, harpuneraren från Aeolus, hade fällt två renar, och Jaen Mayens harpunerare en och, som landet häromkring var fattigt på vildt och derjemte mindre tillgängligt, voro de stolta nog öfver sin jagt, ehuru djuren denna tid voro ytterligt magra. Vi vexla ett hastigt god dag och farväl och skiljas. Den låga strandremsan har mer och mer krupit tillsammans, bergen resa sig närmare sjön. Från en hög kulle, en gammal moränbildning, ser man fram mot en väldig glacier, som i brant stupning, men utan någon egentlig bräcka, slutar en fjerdedels mil från fjorden. Närmast framför den är ett lågland, täckt af rundslipade skiffer-ochandra stenflisor, och med tvenne små färskvatten, der pilgässen redan tänka på rede. Det är såsom ett deltaland genomskuret af en mängd grenar af glacierbäcken, som ilar ned mot hafvet. Närmare oss öfvergår detta lågland i en ås af 70 fots höjd, bildad af lera och sand, påtagligen en ändmorän, som glacieren fordom skjutit framför sig, då dess verksamhet var större än nu. På sina ställen har leran bredt ut sig som en ström, och från glacieren nedspolas ansenliga massor af slam och grus, och elfvens vatten är tjockt deraf. At vester går härifrån en trång öppning mellan bergen, dit vi styra stegen upp mot det branta stenraset vid deras fot. En rödgul quartsit var här rådande jemte glimmerskiffer och kalk. Allt mödosammare blef vandringen, och då skörden af mineralier var klen, togo vi vägen åter hemåt. Den blef långsam och tröttande, och först kl. 5 om morgonen den 15 stodo vi åter på Magdalenas däck.»

Öfver vår fjord låg ofta dimma, men lugna, klara och vackra dagar blefvo ej sällsynta, så att man äfven med måttlig beklädnad kunde arbeta sig varm. Solens ljus och värme återkastades kraftigt och behagligt emellan de bländande isblocken, som hvarhelst de träffat sex famnars vatten stodo på grund, och en båtfärd, som slingrade sig fram genom irrgångarne af öppningar och rännor mellan de hvita, till utseendet lätta, luftiga isklipporna, var i sanning njutningsrik. Så långt ögat kunde se mot norr, höjde sig dessa brustna torn och rasade murverk af snö och staplad is, som, ju längre bort man sökte följa dem, småningom förlorade sina fina, men djerfva begränsningslinier, tills de jemnades af afståndet och i det aflägsna fjerran, såsom ett tunnt snötäcke, sammansmälte med en horisont af renaste blåa färg. Detstarka ljuset, om natten något dämpadt, men under middagen i hög grad lifligt, nästan bländande, blef likväl för en och annan besvärligt, och Kuylenstierna fick göra bekantskap med den i dessa trakter lika ofta förekommande som pinsamma snöblindheten. De flesta af oss voro försedda med snöbrillor med nät af svart metalltråd, men under en topografisk exkursion hade Kuylenstierna försummat att använda dem, och fick för denna oförsigtighet plikta med en så olidlig värk öfver panna och hjessa, att han måste afbryta sitt arbete och lägga sig på stället i en snödrifva. Han hemkom med svårighet och kunde knappast hålla ögonen öppna, men efter några timmars hvila blef allt bättre. Opiivin, indrupet i ögonen, är ett af mången polarfarare bepröfvadt hjelpmedel mot snöblindhet och blef med framgång användt på några bland manskapet.

Under sådana vackra dagar, medan vår vik med dess närmaste omgifning låg i det klaraste ljus, sågo vi huru bergen i söder och sydost höljdes i tät dimma. Den hade sitt ursprung från Heenloopen Strat och uppsteg derifrån till dessa berg, hvilka skilja det från Treurenberg Bay. Detta sunds egendomligheter voro redan tidigt kända af de holländska hvalfångarne och omtalas redan 1671 af den gamle Martens, som derom säger: »Weihegattet är benämndt efter vindarne» — waaijen betyder blåsa, gat ett hål — »emedan en ganska stark sydlig vind blåser ut från detsamma.» På ett annat ställe talar han om, huru han och hans folk vid mynningen af Heenloopen Strat, hvilket namn han äfven begagnar — ehuru han ej vet om det är ett sund eller en vik — icke vågade fortsätta en genom hvalrossarnes anfall afbruten hvalrossjagt, emedan en så stark dimma kom öfver dem,att de fruktade att ej återfinna fartyget. Denna sydliga eller rättare sydostliga vind var äfven rådande i sundet nästan hela den tid, vi lågo i Treurenberg Bay, under det att, blott med få undantag, nordliga vindar herrskade såväl i viken som på nordkusten i allmänhet. Den var nästan alltid ytterst häftig och åtföljdes oftast af en otroligt tät dimma, som

begynte nära sundets mynning och lik en mörk vägg sträckte sig norrut till närheten af Low Island. På denna molnbank gåfvo vi mycket noga akt, och önskade innerligt, men förgäfves, att erhålla om också endast en ringa fläkt af den vind, som fanns deri. Utan att vi kände ens det minsta af den storm, som rasade på knappast en half mils afstånd, och hvilkens brus hördes ända till oss, sågo vi huru under flera dagar molnmassorna oafbrutet jagades efter hvarandra med ilande hastighet och försvunno norrut. Från denna framilande molnström uppstego nu de dimmor, om hvilka vi talat och hvilkas orsak är lätt att finna. Ehuru hafvet norr om Spetsbergen var höljdt af is, steg likväl dess temperatur efter d. 10 Juni så hastigt, att den redan efter fyra dagar höjde sig öfver fryspunkten, och med detsamma måste äfven det deröfver hvilande luftlagrets värme ökas. Vid den östra kusten af Spetsbergen deremot och i södra delen af Heenloopen Strat hålles hafvet nästan hela året, eller åtminstone längre än någon annan del af ögruppen belagdt af ismassor och är såsom en fortsättning af det Sibiriska ishafvet och enligt alla spetsbergsfarares utsago kallare än hvarje annan trakt af Spetsbergen. Ehuru sundet, så långt man från bergen kunde se, visade sig öppet, var dess södra del det likväl icke, hvilket syntes af de ismassor, som kommo derifrån, ochdet erforo vi sedermera af en bland de fångstmän, som utlupit ur vår fjord den 11 Juni. Från dessa trakter strömmar nu den kalla luften genom sundet för att blanda sig med den varmare och tunnare norr om dess mynning. När denna kalla ström råkar den varmare luften, förtätas en del af den senares fuktighet till dimmor, hvilka framdrifvas, tills de åter upptagas och försvinna i ett varmare luftlager. Då den störda jemnvigten är återställd, upphör fenomenet för någon tid, och der den ena dagen den tjockaste dimma herrskat, råder en följande den klaraste luft, i hvilken det aflägsna Nordostlandet visar sig i en renhet och tydlighet, som så ofta förvillar, då fråga är om att bedöma afstånden här uppe.

Den hittills gångbara isen blef allt mera falsk, och exkursionerna i samma mån inskränkta och vanskliga att företaga. Blomstrand gick den 19 Juni på skidor öfver till östra stranden och tog vägen öfver isen inne i viken, emedan hvarje annan numera var ofarbar. Vägens längd och tyngden af de mineralier, han hade samlat, gjorde att tiden förgick, och vi, som stannat hemma på fartygen, väntade honom hela natten, och slutligen i hög grad oroliga, gingo vi ut att söka honom. Som isen på många ställen redan var så sönderfrätt, att den icke har en karl, hade vi också stora skäl till farhågor. Men till allas gläje återkom han lyckligt efter många utståndna svårigheter och omkring 3/4 dygns frånvaro, utan mat och utan annat sällskap än en af hundarne, en trogen följeslagare, men nu besvärlig genom att springa i vägen för skidorna. Att våra farhågor icke saknat grund, visade sig följande dag, då isen brast under tre man från Aeolus, hvilka höllo på att släpahem en skjuten säl, men blefvo likväl jemte sitt byte räddade af en fjerde man, som icke föll i.

Sälarne äro något nyfikna, äfven då de ligga på is, och betrakta noggrannt jägaren, men äro tillika ytterst försigtiga och släppa honom ej för nära, och säljagt på is är derföre ingen lätt sak. Men Grönländarne hafva funnit ett sätt, hvilket Petersen lärde oss, att komma honom inom håll. På tvenne vid hvarandra fästade små medar uppsättes en träram af omkring 1 1/2 alns höjd och 1 alns bredd, försedd med en tvärslå 1/2 aln från medarne. Från det öfversta horisontela stycket hänges ett hvitt tyg, som räcker ända ned. På detta tyg är ett skotthål anbragt svarande mot midten af tvärslån, och så stort, att det lemnar rum för en bössmynning. Skytten sticker bössan genom skärmen och låter henne hvila på tvärslån och förer med denna hela skottkälken framför sig, under det han närmar sig sälen, hvilken icke misstänker det hvita tyget, innan det redan är försent. Uusimaa, den vane skytten, som använde det, erkände dess stora värde.

Af sälar träffar man vid Spetsbergens kuster tre slag, Storkobben eller Haferten, Phoca barbata, den vanliga ringlade sälen, Phoca hispida, som af norrmännen kallas Stenkobbe och hvilken är samma art, som allmänt förekommer i Östersjön och Bottniska viken, samt Grönlands- eller Jaen Mayenssälen, Phoca groenlandica, kallad Sortsiden, som likväl, åtminstone på norra och vestra kusterna är ganska sällsynt i jemförelse med de två första, bland hvilka storkobben mest värderas för sin storlek och sitt tjocka späcklager. Man må dock ej föreställa sig att någondera är ymnig, ty redan Martens anmärkte att »Spetsbergen har mera af Hvalross menmindre af sälar», hvilka dessutom liksom Hvalrossen lidit betydligt genom den ihållande och skoningslösa jagten i dessa trakter.

Vignetten framställer Magdalena upphalad mot land och förtöjd i sin ishamn; efter en fotografi tagen

midsommardagen.

Magdalena.

FEMTE KAPITLET.

Treurenberg Bay. — Isbjörn. — Sommarens ankomst. — Befrielse.

Den 19 Juni var årsdagen af Spetsbergens upptäckt. Men tyvärr blef han ej firad så, som minnet af den store mannen förtjenat, hvilken åt de flesta af Europas nationer visade vägen till hvalfångsten i dessa haf, under två århundraden en källa till rikedom, jemförlig endast med Californiens och Australiens guldverk i våra dagar.

Den tanken. att ju närmare endera polen man öfverseglade det haf, som enligt de gamle låg oafbrutet mellan Europa och Asien, desto kortare måste vägen till Catay eller China blifva, hade förmått Venetianarne John och Sebastian Cabot, fader och son, att omkring 1497 från England gå åt vester för att söka Catay. De kommo till Labrador eller Newfoundland och trodde sig då hafva funnit Catay. Det var sonen Sebastian, som under sin expedition 1498 tog vägen öfver Island, förbehållet att i det förmodade Catay se en kontinent, som låg emellan Asien och Europa. Dessa de första försök att finna en nordvestpassage till Stilla Oceanen gåfvo upphof till hela den följd af företag i denna riktning, hvilkas syfte först i vårt århundrade förvisats till inbillningens område. Portugisaren Gaspar Cortereal's och hans brodersexpeditioner, 1500, 1501, 1502, med bestyrkande af Cabotfs uppgift om fiskrikedomen vid Newfoundland, och med det sextonde århundradets stora och talrika portugisiska och franska fiskeriföretag vid dess kuster till följd; fransmännen Aubertfs och Jacque Cartier's, 1508 och 1534; spanioren Gomez's 1524; engelsmännen Thorne's 1527, med den första plan att gå öfver nordpolen, Hore's 1536 af ett hundra tjugo man och deribland trettio modiga och vettgiriga gentlemen sammansatta expedition, Frobisher's tre expeditioner, 1576, 1577 och 1578, hvilka sägas ännu fortlefva i traditionen hos eskimåstammarne kring den vik, som bär hans namn; Georg Weymouth's 1602, James Hall's, af Danmark utrustade tre expeditioner 1605, 1606 och 1607, John Knightfs 1606 — dessa förelöpare till senare företag mot nordvest och mot norr hade alla haft samma öde, att förfela sitt mål, men hafva mer eller mindre ökat vår geografiska kunskap.

Sebastian Cabot hade misslyckats att nå China på nordvestlig väg; han vände derföre uppmärksamheten mot nordost, för att bättre lyckas utefter Asiens horra kust. En handelsförening hade bildat sig, det s. k. Company of Merchant Adventurers, sedermera Muscovy Company; af den hade sir Hugh Willoughby blifvit utsänd 1553 med tre skepp, af hvilka två infröso i Arzinaflodens mynning och dess besättning med anförare blefvo rof för hunger och köld. Det tredje fartygets chef, Chancelor, hann Hvita hafvets stränder och återvände lyckligt efter ett besök hos czaren i Moskwa. Detta var det första företag mot nordost och nu följde Cancelor's och Burough's expeditioner 1556 och 1557, Bassendini's, Woodcock's och Browne's 1568, Petfs och Jackman's 1580, hvilka hunno Novaja Semlja, men återkommo alla med sammaresultater hvad hufvudsyftet angick, men för öfrigt med mer eller mindre lycka. Dessa voro alla engelsmän. Inom det öfriga Europa gingo holländarne denna tid i spetsen för handel och sjöfart. Der lefde i Middelburg den store köpmannen Balthasar de Moucheron, emigrant från Belgien, i Amsterdam en annan emigrant, den märkvärdige geografen Peter Plancius, grundläggare af en navigationsskola, ur hvilken denna tids största sjömän alla utgått: Willem Barents, Davis, Drake, Jacob van Heemskerck och Naï. Moucheron var upphofvet till den första holländska expedition, som utgick 1594 med tre fartyg och likaledes riktades mot nordost. Ett af fartygen var från Amsterdam och fördes af Barents, som, ledd af Plancii instruktion, omseglade Novaja Semljas nordöstra udde ända till Oranien Eilanden, under det de två öfriga fartygen ej kommit längre än till Kara Bay. Följande år utsändes ånyo en flottilj af sju fartyg, af hvilka Barents förde befälet öfver två; de återvände utan att hafva kommit längre än förut. För tredje gången utrustades 1596 en expedition af två fartyg och nu ensamt af Amsterdam, det ena under Heemskercks och Barents' ledning, det andra under Jaen Cornelis Rijp. Det är denna expedition, som för oss har närmare intresse, ty under den upptäcktes

Spetsbergen.

Om man får anse den af Gerrit de Veer förda dagboken fullt trovärdig, står denna resa ensam i sitt slag. Enligt hans uppgifter skulle Barents, såsom både Beke och Peterman äfven hålla före, kringseglat Spetsbergen och det i midten af Juni månad, den tid, da, så vidt man hittills iakttagit, pack-isen i oafbruten sträcka sammanbinder Beeren Eiland med Spetsbergen och uppfyller hela hafvet i nordost, öster och sydost ända tillNovaja Semlja. Möjligheten af den kurs Barents tagit är sålunda att söka ensamt i något ovanligt och för det ifrågarande året egendomligt förhållande i isens läge. Att beklaga är likväl att de Veers journal ej är förd med den noggrannhet, som vore önskvärd, för att i allo undanrödja hvarje tvifvel på att den kurs, som angifves, verkligen följts.

Den skulle varit ungefär följande: Från Beeren Eiland styrde fartygen för en vest- och sydvestlig vind nordvart och ömsom nord t. ost (missvisande kurs) under fyra dygn, tills de den 16 Juni efter en förmodad väg af 120 eng. mil måste vända för is. Derefter kryssades under den 17 och 18 sydvart, för att nå yttersta udden af en istunga, som skjöt ut sydost hän. Följande dag sågs land och de voro på 79° 49' N. Lat. Nu vändes vestvart, och den 21 fälldes ankaret på 79° 42' N. Lat. utanför kusten nära en fjord, som låg i norr och söder (Heenloopen Strat?). Inuti den gjordes en båtfärd till ett par öar (man kunde förmoda Fosters öar). Den 23 seglade man nordvestligt, men måste snart vända för is (Verlegen Hoek?) och gick tillbaka till den förra ankarplatsen. Man lyftade ankaret åter och seglade »utefter landets vestra sida» (antagligen åter i Heenloopen), men sydvestlig vind hindrade fartygen att nå öarne, man gick tillbaka och lade sig 16 eng. mil vester om den stora fjorden i en vik (Treurenberg Bay?). Den 25 seglade de längs land, träffade på en annan fjord (Wijde Bay?), vände in i den och seglade 40 eng. mil sydvart, kryssade så ut igen, nådde den 28 »Vogel-Hoek» (Hakluyts Headland?) och vände så sydvart och derpå vest. Den 29 styrdes sydost och ost, på 76°50' sattes åter ut från land för isen; den 31 stvrdes sydvart, och den 1 Juli sågs Beeren Eiland åter.

Upptäckten var sålunda förenad med en kringsegling af hela Spetsbergen, en färd, som såvidt man vet ingen efter Barents under en enda resa gjort, och blir ännu märkligare, då man tager i betraktande den korta tid, som derpå användts, och beskaffenheten af den tidens fartyg. Vi böra likväl här ej förbigå att omnämna, att Asher i sin märkvärdiga och underhållande inledning till «Hudson the Navigator» betviflar den af Beke och Peterman uttalade åsigten om Barents' resa och hänvisar, såsom motbevis, till en karta af Hondius, som första gången utgafs 1611 och andra gången 1614, på hvilken en kurs, i intet öfverensstämmande med de Veer's berättelse, finnes angifven och som endast berör vestra och en liten del af norra kusten till Wijde Bay. Samma kurs är äfven angifven af en holländsk författare med signaturen H. G. A. som under striden mellan sitt land och England om besittningsrätten till Spetsbergen 1613 utgaf ett arbete om detta land och dess upptäckt. I denna afhandling har han ej allenast afvikit från Gerrit de Veer's berättelse och utgifvit sin för att vara skrifven af Barents sjelf, utan ock — hvilket gör hans uppsats i hög grad misstänkt — andragit namnet »Spitsberghe», hvilken benämning, här för första gången förekommer och som aldrig begagnats af Barents. Denne och hans följeslagare kallade denna ögrupp Greeneland, emedan de trodde sig hafva kommit till en del af detta bekanta polarland. Senare gjorde man skilnad mellan Greeneland och Groneland eller Engroneland och Hudson, som först uppställde denna åtskilnad, menade meddet förra Spets-bergen, med det senare Grönland. Han kallar det förra äfven Newland — holländarnes Nieuland, hvaraf engelsmännen gjorde »King James his Newland». 3

Men vi återvända till Treurenberg Bay. Blomstrand, som hittills af intet naturhinder låtit afskräcka sig från att ständigt vara i verksamhet på land och bland fjellen, beslöt att, åtföljd af styrmannen på slupen, Mack, begifva sig vesterut, och »halft på skämt», säger han i sina anteckningar, föreslogs då de utkommit på den ännu snöbetäckta slätten norr om den bergskedja, som skiljer Treurenberg Bay från Wijde Bay och Mossel Bay, att färden skulle gälla den sistnämnda viken. En ren med stora ståtliga horn, som de efter en timmas vandring på skidor fingo i sigte, förledde dem att taga kosan söderut, men efter en fruktlös jagt vände de åter mot nordvest. De sökte nu att, med undvikande af den egentliga bergskedjan, nå en ur snön uppskjutande enstaka klippa, hvilken syntes utgöra hennes sista utsprång emot slätten norrut. I en bister motvind sträfvade de raskt fram åt nordvest mot detta mål, hvilket de slutligen nådde och från vestra sidan bestego, ehuru med möda för den djupa snöns skull. »Till min förundran, säger Blomstrand, fann jag berget helt och hållet bestå af en grof, kristallinisk,

ytterst lätt söndervittrad kalksten af blekgrå färg, på utsidorna skäligt urgröpt och fårad, påtagligen genom inverkan af vågsvallet, då berget en gång utgjorde Spetsbergens yttersta udde.» Sedan de gått öfver en med snö fylld klyfta, som delade berget i tvenne delar, hade de åter att stiga upp till den egentliga fjellplatån och möttes der af en storm med luften mörk och töcknig och full af fina isnålar.Sedan de en stund vandrat framåt, som de trodde, i samma riktning som förut, rådfrågade de kompassen och funno att de i tjockan råkat taga vägen söderut. De återtogo sin förra kurs och kommo till en sakta sluttande snöslätt. Utför denna foro de på sina skidor utan att veta hvart det egentligen bar, emedan dimman förtog utsigten. Då de på detta sätt kommit utför berget, funno de att deras goda lycka fört dem just till det ställe, der en nedstigning var möjlig, ty öfverallt annorstädes, så långt man kunde se, stupade den 1000 fot höga bergsplatån nästan tvärbrant ned mot den dal, hvari de nu befunno sig. Efter en stunds hvila fortsatte de sin färd, först på skidor, men sedan till fots, då bara grusplaner började framträda. Färden gick nu söderut längs med stranden å ena sidan och de lodrätt stupande, från norr till söder gående fjellen, å den andra. Bakom ett utsprång från dessa fjell hoppades de finna den sökta Mossel Bay, men länge förgäfves. Fyra renar kommo i sigte; på dem gjordes jagt, och en blef fälld. Blomstrand fortfar i sina anteckningar: »På andra sidan bergspynten öppna sig snart nya utsigter öfver nya slätter med ständigt samma enahanda vida snöfält, afbrutna af smala grusbankar och låga ryggar af anstående berg, som dels utgöras af hård quartsit med hvita, långsträckta glimmerblad, dels af mörkgrön hornblendeskiffer, ofta i en märkvärdigt skarp lagervexling utan tecken till öfvergångar. Ännu visade sig ingen antydning till en fjord, som kunde anses för den sökta Mossel Bay. »Bakom nästa höjdsträckning hafva vi den säkert.» Denna hanns och en annan, och åter en annan stängde den länge väntade, dock sent omsider uppnådda utsigten af den sökta viken.»»Mossel Bay är, såsom de vanliga sjökorten i olikhet med Parry riktigt angifva, en i norr och söder djupt inskärande fjord, i öster genom vidsträckta lågland på omkring 1 mil skild från de egentliga bergen, som deremot på vestra sidan tyckas gå nära intill stranden. Grey Hooks-kedjan synes sträcka sig längre i norr än den yttersta låga pynten af den bergsrygg, som begränsar fjorden.»

Efter att fåfängt hafva spanat efter det egentliga målet för färden eller rysshuset vid Mossel Bay, hvilket af besättningen på Aeolus, då han för några år sedan liksom nu var innestängd i Treurenberg Bay, blifvit iståndsatt för att tjena till bostad under en möjligen nödtvungen öfvervintring, togo de nattqvarter i en bergsskrefva, öfver hvilken de af skidor och skid-stafvar hopsatte ett tak, som de täckte med stenar och mosstufvor, och försökte att sofva under detta tarfliga skydd mot snö och vind. För Mack lyckades det, men trötthet och köld gjorde det omöjligt för Blomstrand, som i stället ströfvade omkring och undersökte de närmaste klippsträckningarne, till dess de kl. 6 1/2 om morgonen begynte återfärden. Luften var nu klar med herrligt solsken, och en koja kunde upptäckas i bottnen af fjorden, men det fanns nu intet skäl att söka den.

Vid det yttersta utsprånget af bergskedjan stötte de åter på renar, af hvilka de sårade en, men de afstodo från hans förföljande, för att icke onödigtvis förlänga vägen. De hade dessutom nog af den redan fällda renen som de ej kunde medföra långt, utan lemnade den, betäckt med stenar till skydd mot rofdjur. Under det de voro sysselsatte dermed, upptäckte de tättvid stranden tvenne stugor i den vanliga Spetsbergsstilen, fyrkantiga med platta tak, af hvilka den ena var i godt stånd, den andra deremot förfallen. Att göra en omväg på en mil eller kanske mera för att besöka dessa byggnader var emellertid omöjligt under de omständigheter, hvari våra vandrare befunno sig. De begåfvo sig derföre vidare och togo vägen rundt omkring den yttersta bergklacken, men snön var lös och djup, och vägen blef oändelig, och tröttheten öfverväldigande. Nedanför kalkberget skildes de åt. Den ene gick tillbaka i de gamla spåren, hvilka tycktes hafva blifvit en stråkväg för renarne, den andre höll sig närmare stranden. Begge hade samma öde, nemligen att falla i en djup sömn, när de en gång nedkastat sig i snön för att hvila. Efter halftannat dygns frånvaro med blott en skeppsskorpa till proviant framkommo de nästan samtidigt till Aeoli kors, der de af kamraterna helsades välkomna med skott och glädjerop.

Ty midsommaraftonen var kommen. Det var en söndag, hvilken alla höllo helig, och vi voro ense att på hemlandssed fira den nordiska festen, solens högtid. At hennes värme och ljus hade vi här haft att fröjda oss mången dag, och äfven nu strålade hon klart från den vackraste blåa himmel. Men ur den styfmoderliga jorden hade hon ej förmått att framlocka blad och blommor nog till en krans, än mindre för en midsommarstång,

oumbärlig för stundens glädje. Rådlösheten varade likväl ej länge. Bland örterna måste prydnaden hemtas, och då de ej voro att få på land, fick hafvet släppa till dem. Der växte yppiga skogar af alger, bruna Laminarier med fyra fot långa blad och nära lika långa stjelkar. Med dessa kläddes en hög stång,som restes på Aeoli kulle och pryddes med alla flaggor och standertar, som stodo till buds. Der svajade de skandinaviska färgerna i brokig vexling af gult, blått, rödt och hvitt, i många upplagor af Sveriges gamla flagga, unionsflaggan och dannebrogen, och midsommars-stången med sin dystra grundton var snart förvandlad till en framtidssinnebild af ståtligaste slag. Bredvid tändes en stockeld, ett väldigt Balders bål, af drifved, och till denna eldpyramid, som sände röken högt mot himlen, samlades under dånet från briggens kanoner och mistlurars larm allt hvad lif och anda hade från de tre fartygen. På en grundfast sten, af naturen danad till bord, med en matta af lafvar, uppdukades förfriskningar, och på en annan uppträdde en talare, att till vår glada öfverraskning förkunna, det Spetsbergens fyra störste skalder dagen till ära äskade ljud.

Man lägrade sig så beqvämt som möjligt bland stenar, grus och snö, och nu följde inspirationens och sångens frukter, än ett allvarligt recitativ, än en lekande allegro, än en erinran från det förflutna och aflägsna, än en anspelning på äfventyren för dagen. Sist sjöng Chydenius:

Här vid solens fest, långt upp i höga norden, Må till först vi glade dricka solen till. Aeolus är still, Neptunus sträng är vorden, Och med isens bojor han oss fjettra vill. Solen ensam är emot oss huld och god, Hon begjuter oss med gyllne strålars flod.

Sol och bål och brasa lifva våra sinnen, Hemmets härdar skymta för vårt öga fram. Derföre en skål för alla gamla minnen, Vänner, fränder kära, och den ädla stam, Som oss ammat. Våra hjertan stå i brand! Lefve! lefve högt de Skandinavers land!Här är is och grafvar, här är sol och löje, Mensklighetens saga för vårt öga står. Köld och värme vexla, liksom tår och nöje, Hvar ett menskohjerta än på jorden slår. Hela mensklighetens skål vi drickom då! Här på gränsen vi af hennes välde stå!

Vi njöto af förfriskningarne, undfägnades längre fram på aftonen med renstek och andra högnordiska läckerheter, manskapen fingo extra förplägning, och först efter midnatt gick hvar och en till sitt. Det var en skandinavisk fest från början till slut, oförgätlig för en hvar, som tog del deri. De fyra nordiska folken, Svenskar, Norrmän, Danskar och Finnar, voro här representerade, och äfven Lappen saknades ej; hans kända drag röjdes hos Jaen Mayens harpunerare. Bålet, midsommarstången, Aeoli kors och den brokiga och oroliga samlingen, belyst af den flammande stockelden, kullen med grafvarne, den oöfverskådliga packisen, öfver hvilken midnattssolen på det molnfria fästet rätt i norr strålade mildt och hoppfullt — allt bildade en tafla, som genom sina kontraster gjorde ett outplånligt intryck på oss alla. Den sorglösaste lek och det mest tryckande allvar kämpade om väldet; den förra vann, ty »sällan hafva väl glasen klingat muntrare än vid grafvarne i Sorgebay».

Under det vi samlade oss på kullen, hade våra flaggor för en svag sydost vändt sig mot norden; med glädje hade vi mottagit denna helsning från söder, ty den ingaf oss ett svagt hopp om en kraftig och länge efterlängtad sunnanvind, som ensam kunde drifva isen ur fjorden och öppna vårt fängelse. Föga varaktig blef glädjen, ty ett par timmar efter midnatt gick vinden åter öfver till nordlig.Midsommardagen medförde ingen förändring; den nordliga vinden fortfor. Sedan vi på stranden förlustat oss med målkastning, brottning och andra idrotter, samlades alla på Magdalena, att der fördrifva aftonen.

Bäst vi sutto i kajutan, hördes ropet: »en björn!» och då vi skyndade upp på däck, sågo vi en isbjörn, som helt nära fartyget i sakta mak lunkade på isen och hoppade från det ena isstycket till det andra. En båt utsattes genast, v. Yhlen, harpuneraren och några man sprungo ned, och snart voro de tätt invid ett högt isstycke, som låg emellan dem och ett annat lägre, på hvilket björnen stod. Af någon anledning dröjde det innan man fick gevären i ordning, ett skott klickade, och fångstmän från briggen Jaen Mayen lade ut, mot all förmodan, hunno fram till stället, fällde björnen med ett väl riktadt skott och togo honom utan vidare såsom sitt byte. Vi blefvo i början något förvånade öfver detta handlingssätt, men fingo snart veta, att det var brukligt på Spetsbergen. Våra fångstmän voro visserligen ledsna att bytet, hvaraf de skulle erhållit sin andel, gått dem ur händerna, men icke det minsta uppbragte mot folket på Jaen Mayen; de skulle hafva gjort pa samma sätt, om de varit i tillfälle dertill.

Man kan upptäcka ett byte, jaga det länge, ja, såra det, och likväl kan ett parti från ett annat fartyg komma och döda det, och sedan behålla det för sin del, utan att den minsta träta uppkommer mellan dessa ingalunda passionsfria och ganska vinningslystna menniskor, som hafva jagten i dessa nejder till sitt yrke. Jaen Mayens folk kommo äfven genast, såsom om intet ovanligt passerat, till sidan af Magdalena och visade den stora,vackra björnen, och vi, som redan började förstå oss på spetsbergssederna, låtsade om intet.

Isbjörnen är dessa trakters envåldsherre och konung, ehuru de norske hvalrossjägarne gifvit honom den lägre, men icke mindre betecknande, värdigheten af Spetsbergens »länsman». Hans styrka och vighet, otrolig för den, som första gången ser hans klumpiga yttre, hans skarpa syn och lukt och hans färdighet att röra sig i och under vattnet göra honom till sälarnes och hvalrossarnes farligaste fiende. I granskapet af dessas vakar och vid iskanten lurar han på rof, och med ett väldigt språng, någon gång af ända till 15 fots längd, störtar han från någon hummock, eller emellan dem, öfver sitt offer och är stark nog att bortsläpa eller ur vattnet draga en sälhund eller hvalross långt tyngre än han sjelf. Man häpnar öfver hans styrka, då man ser honom med ett enda slag af sin labb döda en hvalross. Sälhundar och hvalrossar söka sommartiden mestadels drif- och packisen, och då blir denne ett kärt tillhåll äfven för björnen, öfver den gör han långa utflygter, kommer vintertiden med den ner till Beeren Eiland och träffas ofta tjugo till trettie mil aflägsen från närmaste land. Parry säg honom på isen på 82 1/2° N. Lat. På sådant sätt gästar han ej så sällan Islands kuster, och så väl äldre som nyare berättelser veta omtala, att han stundom hunnit ned till Noriges kuster, under hvilken färd han sannolikt har tillbringat mer än ett dygn i vattnet. Sednast 1851 skall en sådan emigrant hafva skjutits vid Kjöllefjord i ostfinmarken. Omkring åtta till tio fot lång och fyra till fem fot hög, med plumpa proportioner, men lätt och smidig i sin gång, tar hansig särdeles ståtlig ut, der han med afmätta steg och i sakta mak rör sig mellan och öfver hummocks, på hvilkas spetsar han långa stunder håller utkik och vädrar efter byte; blir hans uppmärksamhet fästad på något ovanligt, reser han sig i lodrät ställning, lyfter nosen och vädrar omkring i luften.

Ej så sällan stöter man på honom i land, i dalgångar och på fjellsluttningar, der han sannolikt jagar räf, fogel och renar, eller förser sig med ägg, men i brist på allt detta håller han äfven till godo med grönsaker. Här ser man ofta i snön de fotslånga och nästan lika breda spåren af hans labbar, och längs snöbranterne djupa och breda fåror, som löpa ända ned i dalgångarne; det är hans rutschbanor, i hvilket sätt att färdas han lärer vara ganska drifven. Någon gång träffar man hela flockar af isbjörnar. Ar 1863 lade en norsk fångstbåt till vid en af de sju öarne, der samme män hösten förut slagit en betydlig mängd hvalross på land. De funno nu inga hvalrossar, men öfverraskades af åsynen af den mängd björnar, hvaraf ön hvimlade. En vild sälle af besättningen, en quän, rusar genast med lansen mot skaran, några af björnarne sätta sig till motvärn, men han nedsticker den ene efter den andre; hans kamrater i båten, lifvade af exemplet, falla äfven in och inom kort voro tjugufem stycken nerlagde. De öfrige togo till flykten. Vid sitt sammanträffande med menniskor visar han ej något begär att anfalla, utan snarare en med försigtighet parad nyfikenhet, en egenskap gemensam för nästan alla högre djur i trakter, der menniskans förföljelser och grymhet ej hunnit blifva, så att säga, tradition bland dem. Ofta närmar han sig dristigt, men mera liksom för att lära känna hvad han ser, än i afsigtatt angripa. Anfalles han nu, sätter han sig någon gång till motvärn, men mestadels tager han till flykten i vildt galopp. För öfrigt är lynnet och modet hos honom, liksom hos de flesta djur, mycket olika, allt efter som det bestämmes af hunger, moderskärlek eller andra affekter.

De berättelser vi ega om hans anfall på menniskor äro ej många; grönländarne, som ofta jaga honom, hafva visserligen mycken aktning för hans mod och styrka, men veta ej att omtala några olyckshändelser.

Vi erinra endast två fall, der isbjörnen gått anfallsvis till väga. Öfver det ena har De Veer lemnat en beskrifning jemte en pennritning i sin dagbok under Barents' andra resa, 1595, och skall hafva inträffat på Staten Eiland, en liten ö mellan Novaja Zemlja och fastlandet. »Den 6:te September», säger han, »gingo någre af vårt folk i land att söka stenar, ett slags diamanter, som i mängd finnas på Staten Eiland. Och medan två af folket lågo helt nära hvarandra, sysselsatte härmed, kom en stor, mager, hvit björn hastigt smygande på dem och tog den ene i nacken. Denne, som icke visste hvem det var, som tog honom i nacken, ropade då högt »hvem är det som tar mig i nacken?», hvarpå den andre reste sig, och då han fick se att det var en gruflig björn, ropade han »Kamrat, det är

en björn», och derpå stod han upp och sprang sin väg. Men björnen bet mannens hufvud sönder och sög ut blodet, hvarpå det öfriga folket, som var i land omkring tjugo till antalet, skyndade dit för att antingen frälsa mannen, eller drifva björnen från hans döda kropp, fällde sina pikar och gevär och anföllo björnen, som ännu stod och åt på mannen. Men när björnen märkte, att de kommo mot honom, for han emot dem medraseri och fick fatt i ännu en af dem, som han slet i stycken, hvarefter de öfrige togo till flykten. Vi som voro på skeppet, när vi fingo se att vårt folk flydde till stranden, gingo skyndsamligen i våra båtar och rodde så fort vi kunde dem till hjelp. När vi kommo i land, sågo vi ett hiskligt skådespel, våra två döde män, som björnen hade så grymt sönderslitit. När vi sågo detta, uppmanade vi vårt folk att vända om med oss och att med gevär, sablar och pikar anfalla björnen; men de ville icke alls efterkomma, några af dem sägande, »våre män äro redan döde och vi skola nog få björnen utan att löpa så stor fara; om vi kunde frälsa våra kamraters lif, då skulle vi skynda, men nu böra vi icke hasta, utan vänta bättre lägenhet, ty vi hafva att skaffa med ett grymt, vildt och blodtörstigt djur». Då gingo tre af våra fram mot björnen, som alltjemt fortfor att äta och icke fruktade vårt folk, ehuru vi voro åtminstone trettio der, och de tre, som gingo fram, voro Cornelis Jacobs, styrman på Wil. Barents' skepp, Wil. Gijsen, lots på pinassen och Hans van Nuffelen, skrifvaren hos Barents; och efter att styrmannen och lotsen hade skjutit tre skott utan att träffa, gick skrifvaren än längre fram, och när han såg att han var på skotthåll, lade han an på björnen och träffade honom i hufvudet, emellan båda ögonen; men björnen höll ännu mannen fast i nacken och lyfte sitt hufvud, med mannen i sin mun, begynte dervid att vackla, hvaruppå skrifvaren och en skottsk matros drogo sina sablar och höggo in på björnen så skarpt, att sablarne brusto sönder, men ändå ville björnen ej släppa mannen. Slutligen kom Wil. Gijsen till dem och slog med all magt björnen på nosen med sin bössa, hvarvid björnen föll till marken understort tjut, och Wil. Gijsen sprang på honom och afskar hans strupe. Den 7:de September begrofvo vi våre män på Staten Eyland, flådde björnen och togo huden med till Amsterdam.»

En annan händelse omtalar Scoresby:

»Då en kapten Cook på skeppet Archangel år 1788 gick i land på Spetsbergen i sällskap med läkaren och styrmannen, blef han oförmodadt anfallen af en björn, som inom ett ögonblick hade honom mellan sina labbar. I denna fara, då ett aldrig så ringa dröjsmål hade kunnat föra döden med sig, ropade han åt läkaren att skjuta, och med beundransvärd sinnesnärvaro och säkerhet afskjöt denne geväret, träffade björnen i hufvudet, och kaptenen var frälst.»

Det händer nästan alltid att i de trakter, der han uppehåller sig, han, ledd af sin fina lukt och lockad af köksångorne, gör närgångna påhelsningar på det ställe, der man någon tid haft sin rastplats. Såväl grönländarne, som de, hvilka öfvervintrat i arktiska trakter, veta berätta härom, och äfven vi fingo göra bekantskap med björnar utanför tältdörren. Så berättar Rink, att i Sydgrönland, för ej långt tillbaka, en Eskimåfamilj om natten väcktes af sina hundar och blef till sin stora förskräckelse varse en björn till nära hälften inkrupen i husets ingång. Men denne var honom för trång, han gick bakom boningen för att undersöka ett skafferi, kom så tillbaka, men mottogs då med ett par kulor och kröp ned till stranden, der han dog. En annan gång helsade en björn på en Eskimåhydda, för att bereda sig ett mål på något späck och sälskinn som låg derutanför. Endast hustrun och barnen voro hemma, medan mannen var ute på fångst. Hon väntade att björnen skulle tillerna henneett närmare besök, tog derföre sin lampa, lagade i beredskap en knippa torrt gräs och ställde sig vid sitt tarmskinnsfönster. Det dröjde ej länge förr än björnen stack in hufvudet genom fönstret, men blef nu mottagen med eld och lågor. Han drog sig brummande tillbaka och började krafsa på väggen, för att genom den bana sig väg. Han hade också hunnit göra sig en temligen stor öppning i denna, då några Eskimåer, som händelsevis färdades derförbi, dödade honom.

Ofta träffas han i vattnet, simmande från det ena isstycket till det andra, och är då lätt att harpunera eller fånga, hvilket sätt grönländarne helst begagna. Men på större isfält eller på land betäckt af murken vårsnö, öfver hvilken han sjelf på sina stora trampytor rör sig med lätthet, under det jägaren sjunker djupare än till knäs för hvarje steg, är han svår att upphinna. Under sådan jagt på is eller land har det någon gång händt att björnen anfallit sin förföljare. W. Scoresby d. y. berättar: »För några år sedan, då ett hvalfartyg blef instängdt af drifis vid kusten af Labrador, tog sig en björn, som äfven förut stundom visat sig i skeppets granskap, en gång djerfheten att komma ända intill fartyget, troligen i afsigt att se sig till godo af det afskräde, som kocken kastat utombords.

Alle man voro under däck och skaffade, emedan ingen vakt behöfdes. En djerf sälle, som tillfälligtvis fick se björnen, hoppade oförsigtigt ner på isen, beväpnad blott med en handspak, som man tror, för att försäkra sig ensam om äran af bedriften. Men björnen, troligen rasande af hunger, afväpnade genast sin motståndare, grep honom i ryggen med sina väldiga käftar och lopp så hastigt bort med sitt byte, att när de bestörte kamraterna lemnade sinmåltid och sökte honom, björnen med sitt offer var för långt borta för att något räddningsförsök kunde komma i fråga. En nästan dylik jagt fick ett lustigare slut. Hjelten var en sjöman på ett fångstfartyg, »Neptunus», från Hull, som 1820 var ute på hvalfångst vid Grönland. En stor björn vankade omkring på isen långt från fartyget. En af besättningen, som för tillfället hade hemtat mod ur glaset, tågade trots allas afrådan, beslutsamt mot björnen, beväpnad endast med en hvalfisklans. Efter en tröttsam färd öfver murken snö och brusten packis kom han slutligen endast några famnar från sin fiende, hvilken till hans öfverraskning gjorde front och syntes utmana honom till envig. Då började modet att sjunka, dels emedan det hunnit afdunsta med rummen, dels till följe af fiendens bistra uppsyn och oväntade taktik. Han fällde sin lans och intog en ställning, som kunde passa lika så väl för anfall, som för försvar. Björnen stannade också. Förgäfves sökte äfventyraren samla mod till ett anfall mot en fiende, så fruktansvärd och med en så fast hållning. Förgäfves skrek han, sträckte fram sin lans och låtsade ett angrepp. Fienden, som antingen ej förstod detta eller föraktade hans modlöshet, höll envist stånd. Redan började matrosen darra i alla leder, lansen förlorade sin stadga, blicken, dittills fast, började förlägen irra omkring, men fruktan för kamraternas åtlöje verkade ännu, och han vågade ej att vända. Men björnen, som hade mindre betänkligheter, begynte att gå framåt. Hans närhet och hans säkra steg utsläckte nu den sista gnistan af mod, som fåfängan hade hållit vid lif; matrosen vände och flydde. Nu kom farans stund. Mannens flykt lifvade än mera björnen, och mera öfvad och bättre rustad för färden öfver snön,vann han snart på den flyende. Denne kastade bort lansen, sitt enda försvar, som nu var till hinder. Detta väckte björnens uppmärksamhet, han stadnade, tassade på den, bet i den och fortsatte jagten. Åter var han i i hälarne på matrosen, som hade märkt lansens gynsamma verkan och nu släppte en vante. Listen lyckades, men björnen förföljde åter efter några ögonblick, då offrades den andra vanten. Matrosen vann äter något försprång, men var snart ånyo upphunnen och lät nu hatten gå, som så länge uppehöll björnen, att vår hjelte lyckligen hann sina kamrater, som från fartyget skyndat till hans bistånd.

Honan har stor omsorg och tillgifvenhet för sina ungar, som födas vintertiden och som minst under två år följa henne, och det är ej ovanligt att träffa henne i sällskap med en årsgammal och en tvåårig unge. Dessa försvarar hon med mod och klokhet. Scoresby omtalar en björninna med sina två ungar, hvilka förföljdes på isen af några sjömän. Hon gjorde allt sitt till för att påskynda ungarnes flykt, sprang ängslig än framför än bakom dem, och ådagalade genom ett eget läte och egna åtbörder sin oro och bekymmer för dem.

Grönländarne veta att berätta, att hon vid början af vintern skiljer sig från sin familj, låter insnöa sig och faller i vintersömn, ur hvilken hon ej vaknar förr än solen åter står temligen högt. Nu föder hon merendels två ungar, och är efter den långa fastan så svag, att hon har svårt att gräfva sig ut ur snön och blir ett lätt byte för eskimåhundarne. Honor, som ej äro drägtiga, skola åter liksom hannarne under hela vintern vara i rörelse.

Den låga pannan, de bakåt lagda öronen och de små ögonen gifva isbjörnen en arg och illasinnad uppsyn,och af den bruna björnens kloka ansigtsdrag eger han nästan intet. Likväl visar han ej så sällan prof på en viss fintlighet och beräkning, hvarpå Scoresby också vet omtala mera än ett exempel. Så är han i sin jagt efter sälhundar försigtig och listig. Stundom öfverraskar han den vid sin vak sofvande sälen på det sätt, att han simmar under isen till vaken, och sälen, som ej har annan utväg, då han blir skrämd, än att kasta sig i vattnet, råkar lätt i björnens gap. Han förstår äfven att i motvind smyga sig på sälarne; härvid brukar han vika framlabbarne under sig och glida ljudlöst fram endast med bakbenens tillhjelp. Man träffar derföre utsidan af de förra ofta sliten och gleshårig.

Man skall någon gång hafva sett honom, sårad, med framtassen upptaga snö och hålla den öfver såret, liksom för att stilla blödningen. Äfven vet han undgå giller och försåt.

Isbjörnens kött. ehuru groft, låter väl äta sig; lefren, som skall vara rätt smaklig, är deremot enligt flera

sjöfarandes intyg högst ohelsosam; dess förtärande medför feber med affjällning af yttre huden och någon gång döden. Hans skinn och det två tum tjocka späcket derunder gör honom lika eftersökt som hvalrossen, och han står med denne i jemnhögt pris, eller till tio Rdr Spec. och derutöfver.

Isbjörnen blef tidigt känd af Europeerne, ty redan de förste kolonisterne på Grönland i tionde århundradet fingo göra bekantskap med honom, och satte en viss heder i att hafva sammandrabbat med en isbjörn. Omkring 1060 reste en isländare vid namn Audun till Grönland, der han för hela sin förmögenhet tillbytte sig en lefvande isbjörn, hvilken han tog först till Sverige ochsedan förde till Kung Sven i Danmark, åt hvilken han förärade honom. I ersättning fick Audun en hederlig pension.

Af de fyra fångstfartyg, som samtidigt med oss inkommit i viken, hade, såsom är nämndt, tre snart lemnat vår ankarplats, och Briggen Jaen Mayen var nu ensam qvar med oss. Så länge vi alle voro samlade, hade vi ofta besök af deras skeppare, två norrmän och två quäner; de senare originaler af första slag, af hvilka vi redan gjort bekantskap med Mattila. Den lika ordkarge Vercola tog lika liten del i dagens frågor; med skinnpelsen på och den oumbärliga snuggan i munn höllo de vår undfägnad till godo, tysta men med hufvudet utan tvifvel fullt af tankar på hvalross, späck och speciedalrar. De norske skepparena voro mera meddelsamme, och sedan vi blifvit ensamme med Briggens skeppare, Haugan, var han en ej ovälkommen gäst, med sina berättelser om ishafsfärder, om fångsten på Jaen Mayen och de nederlag, som kammarladdningsgevären under senare åren gjort bland sälarne der, och någon gång var han sjelf värd och trakterade oss med »marveben», en af Spetsbergens mest värderade läckerheter.

Ofta nog användas till skeppare på dessa fångstfartyg, matroser och simple harpunerare, ja någon gång en för detta kock, sällan verklige navigatörer. Knappast ega de kunskap om kort och bestick, —»de göra bestick», såsom det heter, »med båtshaken» — än mindre kunna de taga en polhöjd — »de se solen», när tillfälle gifves, »helst genom buteljbottnen». Eljest sträcka de likt flyttfoglar rätt i norr, och komma de i sigte af Spetsbergen, äro kompass, sextant och kort öfverflödiga, ty hvarje udde, hvarje klippa är dem der bekant. Der äro de hemma,djerfva, outtröttlige och lidelsefulle jägare och fångstmän, som med fara af förlisning i isen, tvungna öfvervintringar, hunger och skörbjugg, och dessa färders alla öfriga obehag ofta hemfört mycken rikedom till sina redare. Men en sägen vill veta, att någon gång, då afdriften blifvit för stark, dimman långvarig och kompassen för mera beqvämlighets skull blifvit flyttad förut i kettingens närhet, det har händt att en Spetsbergsfarare tagit miste om väderstreck och förirrat sig till Jaen Mayen eller Shetlandsöarne.

Trenne veckor hade nära gått till ända, och vår tvungna overksamhet blef alltmer tröttande. Zoologerne voro de ende, som isen till trots, hade någorlunda jemnt arbete. Draggningen lemnade ymnig, om ock ej alltid särdeles omvexlande skörd, och deras tid var fullständigt upptagen af fyndens undersökning och förvaring. De öfrige voro sysselsatte med kartors kopierande för kommande färder och observationers uträknande; pä Aeolus fortgingo enligt regeln för hvarje timma i dygnet meteorologiska iakttagelser, och tidvattnets skiftning uppmättes.

Men vår otålighet växte dagligen och vi spejade ifrigt efter hvarje skymt till förändring. Den 27:de aflägsnades isen ändtligen något från det inre af viken, och för första gången kunde vi sedan den 13:de med båt gå öfver till dess östra strand. På aftonen samma dag satte väl isen för den nordliga vinden åter in, men den var nu ej så packad, och man kunde färdas fram, om man ej skydde att här och der släpa båten öfver isstyckena.

Lilliehöök begaf sig nu med Petersen till andra stranden för att närmare undersöka isens läge i vikens nordöstra del. De återkommo efter några timmar medunderrättelsen, att vägen fortfarande vore stängd, och att isens läge var detsamma, som under alla föregående utflygter, men att Heenloopen Strat, så långt de kunnat se mot söder, var fritt från is. Deras uppgift styrktes kort derefter af några andra bland oss, som skyndat till Hecla Mount, för att begagna den frihet att röra sig, isen i viken åter förunnat.

Den 29 beslöts att utsända två båtpartier. Båda voro rustade med proviant för fem dygn i hopp om att kunna utsträcka färden längre än hittills varit möjligt. Det var en glädjande syn, då de starkt bemannade båtarne under ömsesidig flaggning och skallande lefverop på aftonen satte ut bland den numera glesa drifisen, och vi njöto redan på förhand af den befrielse, som nu tycktes vinka, på så nära håll.

Nordenskiöld med Petersen och fyra man gingo i den mindre engelska båten. De hade att ytterligare undersöka isen och, om möjligt, att nedlägga en mindre proviantdepot någonstädes norrut. Då de kommit till nordöstra spetsen af den landtunga, som nedanför Hecla Mount åtskiljer Heenloopen Strat och Treurenberg Bay, och hvars yttersta spets, som nu blifvit kallad Cap Foster, ligger enligt Nordenskiölds bestämning på 79° 57' 50" N. L. och 17° 13' 30" O. L., måste de likväl afstå från sin första plan, att segla öfver sundet och tränga fram långs vestkusten af Nordostlandet; ty den storm med tjocka, som ständigt rasade i Heenloopen hade nu tilltagit i häftighet, så att den blef känbar äfven i vår vik. De lade derföre till i en liten bugt vid udden, för att i skydd af båtens tält afbida ett mera gynnsamt tillfälle att komma norrut.Det andra partiet afgick under Dunér och Chydenius i afsigt att uppnå den längst mot norr utskjutande udden af egentliga Spetsbergen, Verlegenhoek. De skulle af fångstbåten med timmermannen Nilsson och fyra man föras så långt isen tillät och sedan på land gå till uddens yttersta spets.

»Efter fem timmars ansträngt arbete i isen, som endast tillät oss färdas i smala i tusen krökningar böjda kanaler, hade vi straxt efter midnatt hunnit med båten tre fjerdedelar af vägen. Då isen der hindrade vidare rodd och stakning, och den återstående vägen ej var lång, landsatte vi alla effekter på den här, likasom ända från Aeoli kors, flacka stranden och lastade dem på en kälke. Denne drogs af fem man — två måste stadna vid båten, — men färden blef långsam i den mjuka och vattendränkta snön, och ännu svårare öfver de bara fläckarne af grus och sand, och då hela slätten utåt udden slutligen blef alldeles snöfri, buro vi sakerna fram till den närmast yttersta punkten, der vi slogo upp vårt tält kl. 3 på morgonen. Det nu öfverflödiga manskapet fick återvända till båten.

Udden ligger blott ett par fot öfver det högsta vattenståndet och den lilla fasta klippa, som bildar yttersta spetsen är lika låg. Ett par tiotal famnar från denna udde, der den gamla svenska flaggan för en stund planterades, uppslogs ett aflångt tält, hvari de magnetiska observationerna skulle anställas, och något längre derifrån ett annat till bostad. Längre vesterut visade sig en annan udde, som tycktes ligga nordligare, med några småklippor. Sedan Dunér tagit några timvinklar och måndistanser, begaf han sig ditåt utefter stranden af den bugt, som åtskiljer båda uddarne, och under tidenordnade Chydenius hvad som behöfdes för de magnetiska observationerna. Dunér återkom vid middagstiden, och hade funnit att den andra udden verkligen låg något nordligare. Vi begåfvo oss derföre dit mellan 5 och 6 e. m. försedde med instrumenter, och framkommo efter något mer än en timmas vandring utefter bugten, hvilken troligen är den, som på gamla kartor kallas Wilelm Tolkes bugt. Landet nordvest om densamma liksom hela den stora udden norr om det berg Blomstrand besökt, är en öde slätt, men den yttersta spetsen är en klippa af 50 fots höjd. Astronomiska och magnetiska observationer anställdes undet det vi så vidt möjligt var, skyddade oss mot den skarpa och obehagliga sydost, som på eftermiddagen började blåsa. Återtåget till lägerplatsen skedde litet efter midnatt. Uddens läge, bestämdt af Dunér, var 80° 3' 21" N. L. och 16° 32' 15" O. L.; men ännu längre åt vester, skild från denna udde genom en vik, ungefär lika stor, som den vi kringgått, syntes en tredje udde som låg ännu litet nordligare.

Under det vi tillredde vår aftonmåltid, tilltog vinden än mer, och med häpnad sågo vi ej långt från oss två fångstfartyg, Vercola's och Nilssons jakter, indrifvas i packisen och komma i en högst vådlig belägenhet. Det började att regna starkt. Regndropparne föllo stora och tätt, men tälten höllo dem ute. Vi sökte att få någon hvila, men den blef mången gång störd af stormens tjut och regnets smattrande, och flera gånger hotades tältet hvarunder vi sofvo att kastas öfver ända, men genom att gärda omkring det med stenar och drifved fingo vi det slutligen att stå. Regnet fortfor tills eftermiddagen den1 Juli, då vi, kort efter det vi stigit upp, öfverraskades af röster utanför tältet, på hvilka vi snart igenkände män från slupen, utsända för att hämta oss ombord, ty man tänkte lätta ankar och gå till segels.

Sedan de hvilat och förfriskat sig litet efter sin ansträngande färd, nedtogos tälten, sakerna instufvades och fördes till kälken. Isen hade af vinden blifvit svårt packad mot Verlegen Hoek, och det hade varit omöjligt för våre män att framkomma med båten mer än omkring halfvägs till det ställe, der vi förra gången landstego. Vägen till lands blef derigenom längre, snön hade blifvit mera uppblött af regnet, till slut måste vi bära våra saker, emedan kälken

sjönk ned i den flera fot djupa snösörjan, och vi hunno båten ej förr än efter 4 1/2 timmars tungt arbete. Vinden hade fortfarande samma riktning som förut och skar viken i en linie från sydost till nordvest, så att det var stilla söder om denna linie och storm norr derom.

Under vår exkursion hade vi ej sett någon fogel mer än en Lestris och för första gången en Phalaropus fulicarius, som uppehöll sig i en liten öppning mellan isen vid stranden. För att ej för uppstoppningen förderfva denna lilla vackra snäppa, tillsade vi Uusimaa att sända en kula så tätt intill dess hufvud, att den skulle falla af kontusionen. Han gjorde så, och det kan med skäl kallas ett mästerskott. Fogeln hade två liggfläckar.

Båten sköts ut och under en tre timmars svår färd genom drifisen, tätare packad än vi någonsin förut träffat den, öfver hvilken båten mångfaldiga gånger måste dragas, talade vi om det sista dygnets händelser och möjligheten af var befrielse. Vår ledsnad öfver afbrottet i observationerna vid Verlegen Hoek försvann först helt ochhållet när båten åter gungade på öppet vatten, och hafvet syntes öppet åt nordost, så långt man kunde se. »Hafva vi nu förlorat en efterlängtad observationsplats, stå dock tusende åter, om vi blott verkligen komme ut ur vårt fängelse» tänkte vi, när vågen lekte och brusade fritt framför stafven, och kursen styrdes på fartygen, som vi med glädje sågo hafva utbytt ankarplats, och nu lågo under vikens östra strand.»

Ty stormen från Heenloopen hade bragt isen att långsamt röra sig utanför fjorden mot nordvest och packat honom kring Verlegen Hoek, och inuti viken blef den allt glesare. Kuylenstjerna hade den 30:de gått öfver till östra stranden till tvenne af fångstjakterna. Dessas skeppare hade dagen förut kryssat i Heenloopen Strat, utan att finna is, så långt ögat kunnat se mot söder. Med denna underrättelse återvände han, och förslag väcktes att gå öfver viken och förbi Cap Foster söka genom Heenloopen tränga söderut. Men det syntes mer än sannolikt att södra delen af detta sund omkring Waijgats öarne ännu var spärrad af is, den sydostliga stormen fortfor ännu, och planen förkastades. Det beslöts emedlertid att lätta ankare och gå till östra stranden, som var friare från is, och derifrån man lättare kunde lägga ut till sjös, när isen i fjordmynningen och omkring Verlegen Hoek det tillät. Magdalena var snart segelklar, full stiltje rådde, bogserbåtar utsattes och alle man om bord lemna villiga händer att sätta isen ifrån och med storårorna öka farten. Sällan har väl någon, som utträdt ur en fångenskap i fullare mått njutit de första dragen af friheten, än i denna stund Magdalenas befolkning, och den känsla, som intog alla, då fartyget nu gled fram i segelbart vatten, kan lättareaf enhvar tänkas, än beskrifvas. Efter en stunds arbete träffade hon ungefär midt i viken öppet vatten och på samma gång kom hon in i vindstråket från Heenloopen, bogserbåtarne togos in och för en styf kultje styrde hon bidevind upp mot stranden under Cap Foster, der hon kl. 8 om aftonen ankrade på sex famnars stenbotten.

När Aeolus samtidigt med Magdalena var klar till afsegling, fann han, det ankarkettingen tagit fast under en stor grandis. Besättningen sändes att nedhugga isblocket, men först efter fem timmars arbete lyftade sig detta, och kettingen blef klar. Under tiden hade drifisen åter satt in mot vestra stranden, och först följande morgon lättade han ankar och bogserade sig genom isen. Liksom Magdalena kom han snart inom gränslinien för vinden från Heenloopen, men hade knappt satt till segel, förrän vinden växte till full storm, som började sätta honom ned mot drifisen. Faran var öfverhängande, och så många händer, som funnos ombord, hade hårdt arbete att berga segel. Ett par hvarpankare fälldes, men stoppade lika litet som bogseringsbåtarne, då ett i rättan tid utfördt isankare och ännu en båt, som från Jaen Mayen hastade till bistånd, räddade vår Aeolus, och med åter tillsatta segel kom han lyckligt öfver till östra stranden, der ankaret fälldes några kabellängder från Magdalena.

Vi hoppades nu att hvarje stund få lemna viken, och styrman Mack sändes med båt till Verlegen Hoek, att afhemta Dunér och Chydenius. Om deras färd hafva vi redan taget kännedom, de återkommo på natten den 2 Juli. Nordenskiöld med sitt parti hade qvarhållits af stormen i Stratet, och återvände redan den 1 Julitill fartygen. Petersen hade under denna färd funnit ett arbetadt stycke träd med några initialer, och vårt folk igenkände deri en fiskkafvel från Lofodden.

Sedan den ena af de två jakterna lyckligen kommit loss ur isen och styrt tillbaka in i viken, voro vi nu åter fem fartyg samlade på vår nya ankarplats norr om Hecla Cove. Det sjette, Vercola's jakt, som nära två dygn legat utanför bayen i skruf-isen med flagg på half mast, lyckades slutligen genom ett förtvifladt tilltag att med fulla

segel pressa sig fram, men åt vester inåt Wijde Bay, der han lyckades slå sig fri ur isen till nya färder, hvilka tyvärr längre fram slutade med skeppsbrott.

Den närmaste isen i fjorden var numera ganska gles ända bortåt Verlegen Hoek. Det beslöts derföre att lyfta ankar och göra ett försök att tränga fram, Magdalena åt vester, Aeolus åt norr.

Kl. 11 f. m. den 2 Juli gingo två af fångstfartygen ut, middagstiden utlöpte Jaen Mayen, och kl. 12 1/2 började Magdalena och strax derefter Aeolus bogsera sig ut ur viken, ty ehuru den sydostliga vinden fortfarande rasade i Heenloopen Strat hade vi inne i viken stiltje med svaga flägtar från vester.

Innan afresan hade Kuylenstjerna erhållit af Torell en instruktion af följande innehåll: Magdalena borde, såsnart vind och is det medgåfvo, afsegla från Treurenberg Bay. Dess kurs skulle bestämmas i samråd med Blomstrand och Kuylenstjerna. At Blomstrand anförtroddes ledningen af de vetenskapliga arbetena. På de ställen, dit någotdera af expeditionens fartyg anlände, borde i stenvardar underrättelser om fartygets färd dittills och kurs för framtiden nedläggas. Följande ställen skulle i förstarummet för detta ändamål besökas; Isfjorden: Ryss-stugan vid Advent Bay; Sydkap: sydändan af Storfjorden; Storfjorden: Whales Point på östra sidan af fjorden. Då lägenhet dertill funnes, borde i andra rummet följande ställen förses med underrättelser. Treurenberg Bay: Aeoli kors; Mossel Bay: Ryss-stugan; Wijde Bay: Ryssstugan på östra sidan af fjorden; Rood Bay: Ryssstugan; Stora Norskön: sydvestra sidan af ön; Magdalena Bay: Grafplatsen; English Bay: Lord Dufferins varde; Prince Charles Foreland: norra och södra uddarne; Bel Sound: holmen utanför Middel Hoek eller grafpynten i Nordhamnen; Horn Sound: Ryska ruinerna; Storfjorden: Whales head på vestra sidan af fjorden; Ryk Yse's öar: södra udden af Storön. Skulle ej Magdalena under senare delen af sommaren hafva sammanträffat med, eller fått underrättelser från Aeolus, som vid den tiden borde vara på återväg från norra kusten, borde hon i medlet af September söka att nå Kobbe Bay. hvarest Aeolus skulle invänta den geografiska expeditionen.

Skulle denna expedition till följe af oförutsedda händelser så Länge uteblifva, att ett längre qvardröjande ej voro förenligt med fartygens säkerhet, borde fartygen återsegla till Tromsö, efter att i Ryss-stugan i Rood Bay hafva qvarlemnat umbärlig proviant, gevär och ammunition. Såvidt möjligt och med fartygets säkerhet förenligt vore, borde på Magdalena en båt och två man disponeras af Blomstrand och Dunér, en båt med tre man användas uteslutande för zoologiska draggningar, en fångstbåt med harpuneraren och tre man drifva den stora jagten. Till sist heter det:

»Närmare bestämmelser med afseende på den väg som härifrån bör väljas, anser jag mig ej böra göra,utan öfverlåter till Herrar Blomstrand och Kuylenstierna att välja mellan Heenloopen Strat och vestra vägen omkring Verlegen Hoek.

Slutligen tillönskar jag kapten Kuylenstjerna all lycka på den förestående färden och tackar honom för det uppoffrande och oförtrutna nit han visat för befrämjandet af expeditionens mål.

Treurenberg Bay den 2 Juli 1861 ombord på skonerten Aeolus.

OTTO TORELL.»

Vår skilsmässa, lika efterlängtad som befrielsen, syntes ändtligen inträffa, ömsesidiga lyckönskningar gåfvos och mottogos, och samtlige Aeolider följde Magdalena på väg i båt under det angenämaste väder. Till en början släpades hon fram mellan obetydliga isband, men snart mötte tätare och större is, båtarne intogos, och man stakade sig fram. Hennes följeslagare togo afsked, och med mångfaldiga lefverop åtskildes vi. Sedan hon en timma smugit sig fram bland isblocken, fick hon öppet vatten och på samma gång god vind, segel tillsattes, och hon passerade omkring kl. 3 det smala isbandet, som låg i vikens mynning strax söder om Verlegen Hoek. Från tunnan i märsen kunde ingen öppning ses, och då hon styrde litet åt nordost, råkade hon ut för Heenloopens häftiga sydost-storm åtföljd af tjocka. Mellan kl. 5 och 6 styrde hon derföre åter vesterut, och när hon kom ur molnbanken på höjden af Verlegen Hoek, syntes tydligen huru isen kring denna udde, som med så mycket skäl fått sitt namn, oafbrutet sammanhängde med den oändliga packisen i norr och spärrade vägen. Hon måste derföre åter vända österut, kryssade under natten i mynningen af Heenloopen, kom en gång heltnära Nordostlandet, och

fick derunder pröfva hela styrkan af stormen från stratet. Temperaturen föll till — 1°, och sjögången, som redan förut var svår, tilltog alltmer. Då ingenting vanns med att hålla sjön och slita segel, sökte hon sig åter in i bayen under Cap Foster, hvarifrån hon utgått, och ankrade der kl. 1 på morgonen den 3 Juli.

Aeolus hade kort efter Magdalena lyftat ankare och bogserat till vikens mynning. Här lade han sig för isankare vid en grundis, för att afbida sin fångstbåt, som på morgonen utgått. Den återkom först kl. 6 e. m., och kl. 11 om aftonen gick Aeolus till segels, styrde österut till midt framför Heenloopen Strat, men som vinden och tjockan redan då voro så starka, att man ej gerna kunde våga att segla vidare i det obekanta och trånga farvattnet, vände han åter vesterut kl. 1 1/2 på natten, och då vinden alltmer tilltog, beslöts att återgå till förra ankarplatsen, dit han kl. 4 på morgonen styrde upp för att ankra bredvid Magdalena. Aeolus stötte dervid på grund men utan skada, och blef kl. 7 1/2 flott igen med tidvattnet. Nu lågo således åter båda fartygen bredvid hvarandra i samma vik, men å ingendera sidan var återseendet gladt, ty våra försök voro äfven nu förfelade. Den sydostliga stormen fortfor hela dagen och höll oss qvar. Himlen var klar, men öfver Nordostlandet och sundets mynning låg, såsom vanligt, en tät tjocka. Ändtligen den 3 Juli vid middagstiden började dimman och stormen i sundet något aftaga, Aeolus kunde åter lyfta ankar och med refvade segel styrde han med god fart norrut, men efter något mer än tvenne timmar, vände han åter för packisen, som låg ifrån Shoal Point, Nordostlandets vestligaste udde, sålångt vester och norrut man kunde se. Nu kryssade han söderut till kl. 11 på natten, då han lade bi, och Lilliehöök gick med båt till Nordostlandet, dör han satte i land, men utan att finna någon tillgänglig ankarplats, ty drifisen belägrade öfverallt stränderna. Aeolus höll derföre sjön under kryssning mot stormen, som pröfvade vår tackling. Den stod likväl bi, och endast en tackelhängare och stroppen till klofallets öfra block sprungo. Mot morgonen upptäckte vi slutligen en liten ö vid östra sidan af Heenløopen Strat, nära Nordostlandet, der de tre gamla bekanta fångstfartygen lågo för ankar. Vi seglade äfven dit och kl. 4 på morgonen den 5 Juli fällde vi ändtligen ankar på ett nytt ställe, vid nordöstra sidan af ön. Skonaren och slupen voro således nu åtskilda, och med glad längtan, ehuru ej med fullt ut lika stora förhoppningar som förut, motsågo vi framtiden.

Magdalena låg ännu i några dagar qvar vid låglandet öster om Treurenberg bay, strax norr om Point Crozier, under det stormen fortfarande blåste från stratet, men utan att isen syntes ändra sitt läge, eller den öppna ränna, hvaraf sundet fortsattes, märkbart vidgas. Det såg nästan ut, som om vinden upphörde, när den väl passerat det öppna vattnet, och dess verksamhet på den tätt sammanpackade ismassan blef sålunda nästan ingen. Den svarta, låga töckenbank, hvaraf stormens område oaflåtligen betecknades, upphörde der isen vidtog. Knappt en vindflägt krusade vattenytan inne i viken, när man väl hunnit något söder om den öppna låglandssträcka, hvarinvid vi med knapp nöd kunde hålla oss förtöjda. Vid Verlegen Hoek, som likväl på några få mils afstånd låg nästan helt och hållet i vindens riktning, hadeden redan förlorat sin kraft, och på andra sidan udden, inuti Wijde Bay höll vinden sig, efter de underrättelser vi senare inhemtade, fortfarande på vestkanten. Vi hade sedermera mer än ett tillfälle att iakttaga detta fjellvindarnes märkvärdiga beroende på rent lokala förhållanden, som här gaf sig så påtagligen tillkänna. Stratet å ena sidan, liksom Wijde Bay å den andra, båda öppna, långsträckta vatten, båda omslutna af nästan parallelt löpande, höga fjellsträckningar, kunde betraktas såsom två skorstenspipor med godt luftdrag, genom hvilka luften utrusar med häftighet, utan afseende på huru den rör sig utomkring. De båda i sned riktning mot hvarandra fortlöpande hafsarmarne mötas vid Verlegen Hoek, vindarne beröfva hvarandra ömsesidigt sin kraft, och det var lätt förklarligt, om också oss till föga gamman, att drif-isen, liksom bunden af en osynlig makt, kunde ännu dag för dag blifva der den var och fortfarande qvarhålla oss i vår förlägenhet.

Man må ej föreställa sig att vintern numera herrskade oinskränkt, fastan vi ännu alltjemt voro stängde af is. Sommaren nalkades med stora steg, och Juni manad är Spetsbergens vårmånad. Solen höjde sig alltmer, och hennes strålar voro ingalunda kraftlösa. Snön blef först mjuk, som man säger, och vattendränkt och försvann fläcktals från marken, och lagunerna antogo under hand sin sommarkarakter och förvandlades till små färskvatten. På kullen med Aeoli kors och den släta udden med grafvarne straxt norr derom, de enda ställen, som vid vår ankomst voro bara, började den 11 Juni Cochlearia fenestrata och polarpilen att öppna sina knoppar; den 22 plockades den första utslagna blomman af Saxifraga oppositifolia, ett tecken till att midsommarsolen ändtligen vunnit seger öfver den nordliga vintern,och den 26 blommade Draba alpina, Cochlearian, Gardamine

bellidifolia och Saxifraga cernua, och här och der syrgräset, Oxyria, och pilen, och till dem slöt sig i början af Juli Cerastium alpinum. Men ej allenast snön, isen och vexterna rönte solstrålarnes tilltagande kraft, utan djurriket väcktes äfven af dem till lif. Små Poduror hoppade lifligt omkring på snön, redan den 7 sågs uppe på Hecla Mount, öfver 1500 fot öfver hafvet, en mängd myggor, och den 21 togos nära Aeoli kors Dipterer, hvilka dock, sanningen att säga, ej vågade lyfta sina vingar till en högre flygt än en eller annan fot öfver marken. Små spindlar och en art i den redan upptinade jorden lefvande maskar, liknande våra daggmaskar, hittades här och der.

Under nästan hela tiden af vårt vistande i viken stod thermometern öfver fryspunkten, och efter den 22 Juni sjönk han ingen gång derunder, ja, en gång steg han till och med till + 15° C. i solen. Medeltemperaturen under Juni månad, då äfven de kalla dagarne i dess början under kryssningen utanför Red Bay tagas med i beräkning, var enligt 305 på Aeolus anställda observationer + 1,7° C.

Att luften uppvärmdes, att marken upptinade, snön bortsmälte och isen i viken och kring stränderna lossnade och smälte i kanterna, var verkan af en aldrig, nedgående sol, som vid middagstiden stod mer än 30° öfver horisonten. Men äfven vattnet, uppfyldt som det var af kolossala ismassor, visade en ej allenast märkbar, utan äfven ganska stark temperatur-förhöjning. Ifrån att under den första veckan hafva hållit sig under fryspunkten och till och med fallit till — 1,5° C. steg dess värme sedanofta öfver 0° och nådde till och med+ 2,6° C., under det den deri flytande isen synbarligen smälte och dervid upptog värme från vattnet. Denna höjning, som naturligtvis ej kan tillskrifvas solens omedelbara inverkan, iakttogs isynnerhet de tider på dagen, då floden satte in från hafvet, och det var således derifrån det varmare vattnet kom, hvilket troligen lika mycket som solvärmen och vågsvallet bidrog att lösa det istäcke, som låg öfver det inre af viken, och att genom smältning minska de isstycken som omgåfvo oss, och lika mycket verkade på deras i vattnet nedsänkta del, som solen på den, hvilken höjde sig deröfver. Vid slutet af månaden hade kanten af den fasta isen i dess inre dragit sig tillbaka ett stycke söder om det läge, den vid Parry's ankomst innehade och som af honom blifvit angifvet.

Nederbörden var under förra delen af Juni ganska betydlig, men uteblef under den senare alldeles. Oftast kom den i form af snö; blott en gång, den 11 Juni, regnade det, och detta var tillika första gången under var vistelse vid Spetsbergen. Den från S.S.O. kommande vinden medförde den 1 Juli åter ett ganska stridt regn. Mot slutet af månaden försvann äfven dimman, som förut tidtals besvärat oss, likväl icke så ofta som snöfall. Blott en gång var den så stark, att mistlur måste användas, för att draggbåten från Aeolus skulle kunna hitta tillbaka till fartyget.

Med Juli månads början inträdde sommaren och det med den förvånande hastighet, hvarom man i ett sydligare luftstreck knappast kan göra sig en föreställning. Den snö, som ända till sista dagarne i Juni höljde en stor del af dalar och berg i vinterdrägt, och den is, som ännu lag i fjordens inre, syntes ega en mägtighet, som mer än välskulle kunna trotsa den arktiska sommarens ringa värmegrad. Men vi bevittnade snart, huru äfven på åttionde breddgraden solen kan åstadkomma underverk och liksom genom ett trollslag väcka den domnade naturen till lif. Isfoten, undergräfd af dyning och vågsvall, bräcktes och störtade i hafvet, grundisarne tärdes af våg och sol och delade sig i väldiga block, hvilka under starkt brak nedrasade, nästan timma för timma kunde man märka, huru de bara fläckarne på fjellsidorna och det jemna låglandet blefvo allt större och större, strida elfvar brusade, der man nyss ströfvade omkring på skidor, och utskuro djupt det lösa gruset på terrasserna och dess sluttningar; allt flera vattensamlingar bildades på låglandet, hvilka i hög grad försvårade exkursionerna, och i hvilkas iskalla vatten mången erhöll ett ofrivilligt halfbad. Blommorna började hastigt spira och skjuta blomster, och botanistens portör fick framtagas ur sitt gömsle, — med ett ord, våren hade uträttat sitt verk och sommaren var inne. Temperaturen steg nu stundom till + 11° C. i skuggan, det starka ljuset besvärade allt mer ögonen, värmen kändes tryckande vid strängare arbete i solen, och de lägre luftlagen blefvo mindre sigtige till följe af solrök.

Näset, der vi lågo, höjer sig terrassformigt i sakta sluttning mot Hecla Mount, och, afslöjad sin vinterdrägt, liknade marken med sin lösa yta af grus, skiffer-, hyperit- och kalkstensflisor en åker i träda, glest bevuxen af några Saxifragor, Drabor, Cardamine bellidifolia och Cerastium alpinum, dessa den arktiska florans plebejer, hvilka nu voro i sitt bästa flor. Vid snövattensamlingarne vistades i små flockar Fjæreplytten, Tringa maritima, för att söka larver, och här och der sågs den vackra Phalaropus plocka den i dessa vatten ymniga, ännu ej

utveckladealgen Nostoc commune. En och annan Eider hade här sitt konstlösa näste och hade nyss lagt sina ägg. Utmed stranden och mestadels omkring elfvarnes utlopp visade sig stora skaror af kryckjor, Larus tridactylus, som i sällskap med hafhästar och tärnor, Sterna arctica, oroliga och larmande, frossade på Limacinor, hvilka snäckor i ofantliga stim denna årstid gå till vid Spetsbergens kuster och i det inre af fjordarne, der de vid vår och glacierelfvarnes utflöden i vattenbrynet hafva sina älsklingställen. Tärnorna svärmade omkring i luften och störtade i snabb flygt öfver sitt byte, under det hafhästarne simmade och i maklighet hemtade sin föda.

För att närmare undersöka isens läge, seglade Dunér med styrman Mack i fångstbåten till Verlegen Hock. De hade en svår återfärd mot den tilltagande stormen, under hvilken slupen förde ut två ankaren och en förtöjning i land, och aterkommo med underrättelsen det packisen var oförändrad, och ingen led öppen. Blomstrand och Smitt, som tidigare bestigit Hecla Mount, hade likväl derifrån utefter Verlegen Hoek sett en strimma af öppet vatten, hvilken troligen snart åter slutit sig, då den ej kunnat upptäckas af båtpartiet. Värmen vid fjellbestigningen omtalades såsom tryckande och stiltjen på bergets topp fullständig, under det storm och tjocka såsom vanligt rådde strax bredvid i sundet. På aftonen den 4 Juli afgick åter ett parti till vestra sidan, denna gång von Yhlen med harpuneraren. De återkommo följande dag med samma oangenäma underrättelse, som den förra beskickningen. Jagten hade likväl under denna utflygt varit god, och de medförde en säl, en ren och en björn samt en stor mängd örter. Liknande underrättelser angående isen medförde en slup samt briggen JaenMayen, då de, den förre samma dag, den senare dagen derpå ånyo, efter ett försök att passera udden, kastade ankar bredvid Magdalena.

Den 6 Juli gingo Blomstrand och Dunér till det inre af bugten. De begåfvo sig först med båt till den fasta iskanten, som ännu qvarlåg något söder om Hecla Cove och derifrån till fots på de fasta isbankarne utmed strandbrädden, tills de märkte, att fjordisen ännu var så stark, att den höll att gå på, då de på den fortsatte sin färd till bottnen af viken, mellan de öppna vakar, som här och der funnos. Blomstrand berättar vidare: »Vi bestego ett omkring 1200 fot högt fjell, hvari två mägtiga hyperitgångar genomsätta lerskiffern och kalken, hvaraf berget utgöres, och styrde kosan öfver den innersta, breda strandslätten, ett slags fortsättning af de ansenliga moränbildningarne från den störa glacier, som upptager bottnen af fjorden och på sidan begränsas af två ansenliga kalkfjell, hvilkas hvita färg redan på långt afstånd bjert afsticker mot de svarta bergsträckningar, som längre utåt fjorden bilda Hecla Cove-kedjan. I hörnet af sista kalkberget mot glacieren, längs sidan af denna, strömmade i vilda språng genom en trång klyfta en ansenlig glacierelf, som tömde sig i färskvattens-lagunen. Vi gjorde ett försök att komma upp på glacierens yta och klättrade uppför kalkberget genom en trång, brant stupande, klyfta, der vi hade nog att göra, för att arbeta oss upp i det skarpa stenraset. Utsigten uppifrån ersatte rikeligen vår möda. I förgrunden de vildt sönderbrutna, stupande kalkhällarne, under oss den brusande och skummande fjellfloden och, som medelpunkten och hufvudpartiet af taflan, glacierens egendomliga, kolossala ismassa, i bakgrundenbegränsad af de brokigt sammansatta fjellen, samt fjorden och bergen bortåt Verlegen Hoek, der en öppen strimma mellan packisen tydlig och omisskännelig glänste i solskenet och lofvade oss snar befrielse ur den långvariga fångenskapen. För att undvika det besvärliga, branta raset, gjorde vi en omväg åt norra sidan af fjellet, der vi slutligen hade att åka utför en snöbrant, hvilket, då man en gång väl beslutat att öfverlemna sig ensamt åt tyngdkraften och den »naturliga kälken», som Scoresby säger, utan all fråga är af alla möjliga fortskaffningsmedel det vigaste. Hemvägen var tröttsam, men utan äfventyr. Sömnen tyngde ögonlocken, och vi gladde oss åt den jemförelsevis angenäma hvila, som rodden öfver den öppna delen af fjorden skulle gifva. Den alltmera växande stormen gaf dock, då vi väl hunnit utom läet af bergen, armarne ett så strängt arbete, att vi gerna för en stund åter skulle gripit, till fötterna. Ehuru tätt under land hade vi en lång sträcka ej annat att göra, än att med kraft ro rakt deremot, då vi efterhand af strömmen ensamt sattes ned mot fartyget.»

Med anledning af de lockande skildringar, hvilka det den 4 afgångna recognoscerings och jagtpartiet gjort öfver den yppiga växtligheten på vissa fläckar af vestra stranden, företog von Yhlen med en man den 7 Juli en botanisk utflygt tvärs öfver viken. Partiet steg i land en qvart mil söder om förra ankarplatsen vid en elf, som genomskar den ler och grusbank, hvilken temligen brant stiger från stranden till omkring femton fots höjd. Den mängd fossila snäckor och musslor, hvilka i den äro inbäddade, röja vid första ögonkastet en för detta hafsbotten. Utom

arter, som ännu finnas lefvande i fjorden strax bredvid, träffades ett skal afMytilus edulis, som numera ej lefver vid Spetsbergen; ett fynd af intresse, som sedermera på flera ställen upprepades. Ett skal af Mya truncata med ännu bibehållen mantel- och sifonbeklädnad visade att, geologiskt taladt, ej lång tid förflutet, sedan landet höjt sig med tio till femton fot. Ofvanför branten öppnar sig en grusslätt, som i breda terrasser höjer sig mot de låga fjellen i vester. Det mesta af marken var snöfritt, men naket på örter, som vanligt här uppe på låglanden, men närmast elfvens utlopp har det fordna hafvet lemnat efter sig en bättre jordmån. Här förnöjes botanisten af enstaka blomstergrupper, visserligen ej tillräckligt täta att skyla, marken, men stora och vackra nog för de måttliga anspråken, sådan jord och sådant luftstreck ingifva.

Det såg nu ut som här varit högsommar. Några Drabor började redan gå i frö. Brokiga buketter vexlande i gult, gredelint och hvitt — af Ranunculus nivalis, den storblommiga Papaver nudicaule, Potentilla pulchella, Saxifraga oppositifolia, nivalis, cernua, rivularis, cæspitosa och flagellaris, Polygonum viviparum, Pedicularis hirsuta, Braya purpurascens, Silene acaulis, utom de vanliga, Salix polaris, Oxyria reniformis, Cerastium alpinum, Cochlearia fenestrata och Cardamine bellidifolia, alla i blom — voro glest strödda öfver den svarta och gråa marken af grus, lera och skiffer. Täckast var Andromeda tetragona, denna Spetsbergens ljung, som ej tyckes behöfva någon matjord, ty bland skifferflisor, mellan hvilka ej ens finnes något grus, och der ingen annan ört får näring, spirade hon ensam upp med sina hvita lillekonvaljelika blommor, hvilkas storlek och rena färg förhöjdes mot den mörka bottnen. Här och der visade äfven Dryas octopetala sina stora hvita blommor. Alltprunkade, om ock i enkel fägring, men något fattades i denna arktiska äng, som med all sin täckhet likväl hade ett drag af ödslig stelhet. Det var gräsmattan med dess grönska, man saknade, och som här var representerad endast genom några strån af Carex nardina och rupestris, Juncus biglumis och Luzula hyperborea. Ett par arter små diptrer svärmade omkring bland blomstren och fullstäncligade denna tafla af ett lif, som naturen endast i miniatur och med minsta omvexling i former här låter framträda, ty man befinner sig på en punkt, der vilkoren för hennes skapelser äro i aftagande, och det intryck hon gör på sinnet är den mot lifvet karga öknens.

Detta blef den sista utflygten i Treurenberg Bay. Från ett bland fångstfartygen erforo vi, att en ränna öppnat sig längs Verlegen Hoek, vi lättade ankar och gingo i sällskap med briggen och ett annat fångstfartyg till segels.

Nära var det likväl att vi ej ens nu kommit genom isen vid Verlegen Hoek. Vinden, som i närheten af Heenloopen Strat var frisk, aftog såsom vanligt, då man närmade sig Verlegen Hoek, is mötte, och det ansågs redan omöjligt att slå sig igenom, hvarföre alla tre fartygen ankrade i en af de små bugter, som skjuta in i spetsen af udden. Vid en utflygt i land, hvari de flesta af oss togo del, blefvo vi dock snart varse, att isen var så fördelad, att man borde kunna komma fram, hvarföre ankaret åter lyftades kl. 2 e. m., och Magdalena bogserades genom isen vesterut. Under denna färd fick man sigte på fyra hvalrossar; bogseringsbåten förvandlades genast till fångstbåt, och äfven från Jaen Mayen utsattes en båt för djurens förföljande. Vi kunde helt beqvämt åse jagten från fartyget, se huruhvalrossarne tid efter annan vältrade sig öfver vattenytan, huru modren, ty det var tydligen en sådan, i mån som faran kom närmare, häfde sig med hela sin tyngd öfver sin unge, ett så godt som fullvuxet djur, liksom för att med våld pressa honom under vattnet, då han sjelf ej tycktes inse vådan af att hålla sig öfver detsamma. Emellertid hafva jägarne hunnit närmare, och harpunen borrat sig in i hennes egen kropp. Vi kunde tydligt urskilja, hur båten häfdes och sänktes vid djurets våldsamma ryckningar, tills slutligen en välriktad kula gjorde slut på hennes dödskamp. Fångstlinan gjordes fast vid ett isstycke, bytet lemnades tillsvidare och jagten började på nytt; vi kunde höra hur ungen vrålade, liksom i förtviflan sökande sin moder, tills äfven han föll offer för harpunen. Nöjet att en gång hafva varit vittne till en hvalrossjagt kunde långt ifrån uppväga det hemska intryck, som åsynen deraf efterlemnade. Och hvad är dock detta mot de scener af mord och slagtande, då hvalrossen stickes på land i skaror af hundradetal, der hela hemligheten af jagten består i att först slå ned de närmast hafvet liggande, då liken af dessa äro tillräckliga att stänga vägen för de öfrige. — Jaen Mayen tog å sin sida de tvenne återstående, och bytet blef sålunda broderligen deladt. Zoologerna skyndade till, att för uppstoppning rädda djurens skinn, och hvalrossarne bogserades till fartyget, der skinnen aftogos hela, i stället för att man, såsom brukligt är vid fångst, delar dem i tvenne halfvor. Djurens kroppsvärme belöpte sig + 34° C, oaktadt de en dryg halftimma döda legat i vattnet.

Blomstrand och Dunér gingo undertiden i land på Verleegen Hoek för att afsluta sina iakttagelser ifrånförmiddagen och efter en half timmes vistelse der återvände de till fartyget. I sakta mak, ty vinden var svag, och Magdalena hade vanligen ingen brådska, styrdes nu framåt i sicksack mellan den fördelade drifisen. Men mot aftonen inträdde tjocka, som inom kort nästan helt och hållet stängde utsigten och gjorde det nära granskapet med isen dubbelt betänkligt. Strax före midnatt visade sig i söder midt emot solen en ljus gård eller båge, uppkommen genom strålarnes brytning och återkastning i dimlagret. Vinden friskade något, farten ökades, och de täta, omilda törnar Magdalena nu fick vidkännas, erinrade oss om, att utrymmet i sjön började blifva allt för inskränkt. I rättan tid skingrade sig dimman, och vi blefvo snart öfvertygade om, att vi fördjupat oss i packisen och ej längre hade skäl att styra efter kompassens anvisning. Skrufis omgaf oss på alla håll, men söderut några kabellängder från oss låg dock östra delen af Wijde Bay öppen, sa långt man kunde se, och vi kunde prisa oss lyckliga att efter några timmars stakning och bogsering med tvenne båtar hinna fjordens öppna vatten.

Men det var ännu ej slut på vår fångenskap. Ett ansenligt band af drifis låg packadt utmed fjordens vestra strand och sammanhängde vid Grey Hook i oafbruten sträcka med den stora »isbaxen» i norr. För att passa på tillfället, i händelse någon farled skulle öppna sig utmed denna udde, kryssade vi hela dagen den 9 från och till iskanten. Mot aftonen dog vinden ut, och två partier gingo i land för att botanisera och bese en rysskoja på fjordens östra strand. Efter en lång men angenäm vandring under den stilla natten med dessklara himmel återkommo de först följande morgon ombord. Samma stiltje fortfor, spridda isblock började med tidvattnet sätta in i fjorden, och bogseringsbåtarne bemannades, för att sätta Magdalena i säkerhet bakom den sandrefvel, som mot norr omsluter Aldert Dirkses bugt, der hon längre fram på förmiddagen lade sig för ankar.

Isen hade sålunda ännu en gång gjort oss ett streck i våra beräkningar, men vi hade goda utsigter att uppehållet här ej skulle blifva särdeles långvarigt, och en hvar gick till sitt arbete, glad att för alltid hafva bjudit Sorgebay farväl.

ÆOLUS I TREURENBERG BAY, DEN 14 JUNI.

SJETTE KAPITLET.

Planen för isfärden. — Hvalross.

Vi hafva följt fartygen intill den stund, då de gått hvar och en på sitt håll, Aeolus åt öster och Magdalena åt vester. Innan vi återtaga berättelsen om deras skilda färder, böra vi kasta en blick på ett företag, hvars utförande blef om intet genom vår månadslånga instängning i Treurenberg Bay, den geografiska expeditionen norrut, hvilkens plan i alla dess enskildheter blifvit uttänkt och med så mycken omsorg förberedd af Torell. Ur hans officiella redogörelse, der han med sin egen erfarenhet sammanordnat alla de uppgifter, föregående polarfarare efterlemnat, låna vi följande framställning deraf.

»När man befinner sig tätt under åttionde breddgraden endast 100 svenska mil från nordpolen, framställer sig alltjemt den frågan, om hindren för polens uppnående äro oöfvervinneliga, eller om ej åtminstone en del af det mellanliggande afståndet kan öfverfaras. Man återkallar i minnet alla de planer, som följt på hvarandra, de nya hypotheser om polarverldens fysiska beskaffenhet, som efterträdt de gamla eller sökt göra dem vacklande, under det att problemet likväl ännu är olöst, oaktadt män sådane som Barrow, Parry, Scoresby, Wrangel ochPeterman, hvilka hafva den största erfarenhet eller den djupaste lärdom i arktiska förhållanden, ansett Nordpolen ej ligga utom den möjliga gränsen för menskliga upptäckter.

Det torde derföre vara lika ursäktligt, som det är lätt förklarligt, att äfven vi, Nordenskiöld och jag, då vetenskapliga syften redan förut fört oss inom polarverldens områden, grepos af samma längtan, som bemägtigat sig så många andra före oss, och att äfven vi genom försöket att framtränga mot den högsta norden ville, i hvad på oss berodde, låta den svenska vetenskapen taga sin del i dessa sträfvanden. Naturförhållandena tilläto oss ej att utföra hela det arbete, hvarpå vi beredt oss, men jag anser mig icke desto mindre böra redogöra för sättet, på

hvilket den geografiska expeditionen blifvit förberedd.

Innan detta sker, torde det dock vara nödigt att kasta en blick så väl på de åsigter om polarhafvets beskaffenhet, hvilka bland vetenskapsmän gjort sig gällande, som på förut gjorda försök att framtränga till den nordligaste delen af jordklotet och de methoder, som en alltjemt förökad erfarenhet gifvit vid handen för sådana upptäcktsresor, äfvensom för de resultater som oaktadtalla felslagna förhoppningar deraf vunnits i geografiskt hänseende.

Hvad polarhafvets beskaffenhet beträffar, hafva tvenne alldeles motsatta meningar länge blifvit förfäktade af särskilda författare och resande. A ena sidan har man påstått, att det nordligaste polarhafvet är antingen rent af isfritt eller åtminstone så mycket öppet, att ett fartyg skulle kunna genomfara det. Geografen Barrington sökte bevisa, att till och med 89:de graden blifvituppnådd af hvalfångare, och engelska parlamentet utfästade under förra århundradet stora belöningar för den, som seglade till de högsta breddgraderna, ja utsatte till och med ett pris för det fartyg, som förmådde segla till nordpolen.

Under inflytande af dessa åsigter utrustades kapten Phipps' stora expedition, som skulle söka att segla till nordpolen. Den fann redan på 80:de breddgraden vid Spetsbergen en ogenomtränglig massa af is och återvände efter stora svårigheter med oförrättadt ärende hem med fartygen, hvilka besättningarne en tid varit i begrepp att öfvergifva. Kapten Buchans expedition 1818, under hvilken sir John Franklin förde befälet öfver det ena fartyget, hade ungefär samma uppdrag och samma utgång.

I stället för att norr om Spetsbergen eller mellan Spetsbergen och Grönland finna ett isfritt haf, återkommo Phipps och Buchan med den erfarenheten att, sedan en gång norra Spetsbergens latitud blifvit hunnen, vägen för ett fartyg var stängd af ogenomträngliga ismassor, hvilkas södra gräns visserligen var föränderlig, men dock alltid påträffades. Alla expeditioner, som från Cooks till våra dagar sökt segla mot norden genom Behringssundet, hafva ännu sydligare träffat likadana ismassor, hvilka obevekligt förhindrat färden mot norr. Sunden emellan arktiska Amerikas ögrupper hafva likaledes befunnits tillstängda, och det öppna Polarhaf, hvilket kapten Penny enligt Maury fann i Wellington Channel, och doktor Kane i Smiths Sound, var fullt af is, när Belcher och Hayes sedermera sökte genomsegla det.

På theoretiska grunder har Maury sökt bevisa, att Polarhafvet vore öppet och segelbart, och Petermanntycktes biträda hans åsigt och sökte styrka den genom bevis hemtade från den erfarenhet man dittills vunnit. Med undantag af Kane och Hayes har likväl, så vidt jag vet, ingen af de män, som sjelfve iakttagit polarisen, delat denna mening. Tvärtom har Sir Leopold Mac Clintock, den kanske förste auktoriten i dessa stycken, bestämdt förnekat detta öppna polarhafs tillvaro. Theorien om detsamma har emedlertid genom de mäns stora och välgrundade anseende, som antagit den, blifvit en lika vigtig som omtvistad vetenskaplig fråga, hvilken kan lösas endast på erfarenhetens väg. Hvarje bidrag till dess utredande måste derföre anses vara af största värde. För min del har jag ej kunnat öfvertygas af de bevis, man anfört för ett öppet hafs tillvaro, och då intrycket af hvad jag såg under min första vistelse på Spetsbergen talade för motsatsen, slöt jag mig obetingadt till den åsigten, enligt hvilken det nordliga polarhafvet är betäckt af is, om också större eller mindre öppningar kunna finnas deri.

Utom af Mac Clintock hyllades denna mening af Scoresby, Parry, och Franklin efter mångårig bekantskap med ishafvet och dess natur. På ett sådant haf kan man ej segla, utan, vill man framåt, måste isen bära den resande, och frågan blir då, om isen är sådan att man kan komma fram derpå. Scoresby är, såvidt jag har mig bekant, den förste, som utförligt framställt ett förslag om sättet att färdas på isen. Hans mångåriga erfarenhet, sanningskärlek och grundliga, för hans yrke ovanliga lärdom göra honom till en af de vigtigaste auktoriteterna i allt, som rörer den. högsta norden, och han är också den, som med fartyg bevisligen framträngt längre mot polen än någon annan. Hans åsigt har en så mycket störrebetydelse, som han under många år och i åsyn af isen tänkt på möjligheten att färdas med slädar på densamme. Uti en serie af afhandlingar i Memoirs of Wernerian Society och i sitt bekanta arbete, Account of arctic Regions, söker han med stöd af egen erfarenhet om isens beskaffenhet och med exempel från slädfarten i Canada och Sibirien, visa möjligheten af att från Spetsbergen framtränga på isen mot eller till nordpolen. Han tror, att renar skulle kunna med fördel användas som dragare och säger, att de stora

isfälten, han såsom hvalfångare lärt känna, ingalunda äro för ojemna för slädfärder. En gång såg han ett isfält, som var väl en half engelsk mil långt och så jemnt, att man skulle kunnat åka på det med vagn. Andre hvalfångare, som tillfrågades om isens beskaffenhet, innan Parry företog sitt försök att upptäcka nordpolen, gåfvo liknande svar.

Under det att kapten Phipps' expedition låg fast uti isen vid de så kallade Sju öarne norr om Spetsbergen, besteg kapten Lutwidge en af dessa öar, hvarifrån han hade fri utsigt mot norr. Efter honom heter det på mänga sjökort, att norrut syntes hvarken land eller vatten, isen var jemn och sammanhängande, »flat and unbroken».

Sir John Franklin, som förde befälet på kapten Buchans ena fartyg, inlemnade till Engelska Amiralitetet ett förslag, hvari han erbjöd sig att med båtar, dragne på slädar, söka från Spetsbergen komma till nordpolen. Planen förföll, ty Franklin anträdde i stället en af sina stora landtresor i arktiska Amerika. Kapten Parry, som efter afslutandet af de tre resor, på hvilka han sökt finna nordvestpassagen, upptog Franklins plan och erbjöd sig att hufvudsakligen på sätt som Franklin föreslagitsöka utföra densamma, har äran af att dertill hafva gjort första försöket. Förslaget antogs af Amiralitetet, bombfartyget Hecla utrustades att afgå till Spetsbergen, och båtar på slädar samt annat tillbehör anskaffades. I Hammerfest togos åtta renar samt renmossa till deras fodrande ombord. Smeerenbergs hamn, hvarifrån båtexpeditionen skulle utgå, och der Hecla skulle invänta dess återkomst, var så full af is, att annan ankarplats måste sökas på Spetsbergens norra kust. Då de föga tillförlitliga kartorna gåfvo ringa hjelp, förgick under sökandet efter hamn en god del af den bästa årstiden. Slutligen inlopp fartyget i Treurenberg Bay, och båtarne afgingo. Parry fann mycket mera öppet vatten, än vi träffade, och rodde obehindradt norrut på en sträcka, der vi hela sommaren endast sågo is.

När isen blef så tät, att båtarne ej längre kunde ros mellan den, började den egentliga slädfärden. Isen befanns dock vara helt annorlunda än man väntat sig. I stället för att bestå af flata fält var den nästan uteslutande skrufis. Oförtrutet, men långsamt arbetade manskapet sig dock framåt och uppnådde högre latitud än någon före eller efter dem. Till slut märkte dock Parry, att han äfven hade strömmen emot sig, tillgången på proviant bestämde tiden för återvändandet, och han återkom lyckligt till fartyget och seglade med detsamma till England.

Hufvudskälet hvarföre Parry ej hann längre tillskrifver han sjelf isens beskaffenhet. Han fann den ej sådan den beskrifvits af Scoresby och hvalfångarne, eller sådan som Lutwidge sett den, flat, jemn och obruten. Äfven strömmen var, såsom nämndt är, ogynnsam och årstiden så långt framskriden, att den mjuka snön gjordefärden högst tröttsam. Båtarne voro allt för tunga, de drogos af 14 man hvardera, slädarne af en olämplig konstruktion och de hjul, som jemte dem voro anbragta, voro obrukbara. Utrustningen och provianteringen var ungefär densamma, som på senare expeditioner brukats, men den förra i många hänseenden för tung, och den senare för knapp för arbetande manskap. Renen visade sig ej heller lämplig som dragare, han förtär 4 skålpund renmossa om dagen, men förmår ej draga mer än 150 à 200 skålpund och är för sådana färder på långt när ej så användbar som hunden.

Parrys resa förblef ensam i sitt slag. Något nytt försök att på isen gå mot norden gjordes icke. De arktiska expeditionerna slutade dock ej med Parrys. Först kom Sir John Ross med Victory, och upptäckte den magnetiska polen; derpå Sir John Franklins så olyckligt ryktbara resa och de många expeditioner, som från Amerika och England 1848—1858 utrustades för att söka honom, till dess doktor Rae och kapten M'Clintock slutligen lyckades att lyfta den slöja, som så länge hvilat öfver hans öde. Dessa, för den geografiska vetenskapen så verksamma, så kallade Franklins expeditioner, ledde genom nödvändigheten att så noga som möjligt genomsöka alla orter äfven till vigtiga förändringar i det gamla sättet att göra slädfärder. Genom kapten M'Clintock, som deltagit i tre arktiska expeditioner före den, öfver hvilken han sjelf hade befälet, lärde man sig att vistas längre i det fria, att öfverfara allt större väglängder, att beräkna provianten, så att den största möjliga qvantitet närande föda upptog så litet utrymme och vigt som möjligt. Benfritt kött, torkadt vid hög temperatur, förvandlades till pulver, som smältes sammanmed fett och förvarades i stora hermetiskt slutna bleck-kanistrar. Detta så kallade »Pemmican» tillsammans med benfritt fläsk, sönderstött bröd, socker, the, kryddor och concentrerad rum utgjorde provianten. På omkring 2 1/2—3 skålpund sådan föda kan en man arbeta hela dagen i arktiskt klimat.

Talg, förvarad i säckar af segelduk, användes att koka födan och smälta snön till vatten i särdeles ändamålsenliga kok-apparater af jernbleck. Beklädnaden är en vigtig del af utrustningen. Till regel gjordes, att alla kläder skulle sitta ledigt. Pelsverk visade sig snart olämpligt, och i stället brukades ylle närmast kroppen och ofvanpå en blus och byxor af fin segelduk. Fotbeklädnaden är en af de vigtigaste artiklarna för resor i högnorden. Så länge snön var fast, begagnades »mokassins» af sämskadt skinn, innanför hvilka buros »wrappers», ett fyrkantigt stycke ylletyg, och strumpor. När snön blef lös och började smälta, befunnos stöflar af segelduk vara bäst. På sådant sätt vann man det första och oundgängligaste vilkoret för långa marcher, nemligen att foten ej tryckes eller klämmes, och det lyckades att undgå frostskador. Utom de kläder han bar, förde hvarje man med sig 7 skålpund extra kläder, hvilka förvarades i små ränslar färdiga att tagas på ryggen, om så skulle behöfvas. En sofsäck af tjock filt utgjorde hans bädd. Under alla lades först på snön eller marken en oljad pressening eller ett stycke tyg, som var vattentätt genom cautchuk, och deröfver en fäll af buffelskinn eller en filt. Alla hade öfver sig ett gemensamt täcke. Ett tält af fin bomullsduk af 7—8 skålpund vigt för sju man begagnades, när ej vädret var för hårdt eller kallt, men under de sista åren byggdes snöhyddor hvar natt under Februari och Mars månader.Några verktyg med tillbehör för att laga, hvad som kunde gå sönder, samt gevär med ammunition och astronomiska instrumenter fulländade utrustningen. Alltsammans packades på slädar. Dessas konstruktion var en sak af största vigt, hvarföre ock nya konstruerades i stället för de tunga och svårhandterliga slädar, som Parry och Franklin begagnade. Medarne, tunna och skodda med stål, gjordes så svängda att de nästan utgjorde en del af en cirkelbåge. Öfver dem fästades långsgående träslåar, som uppburos af korta stolpar. I stället för att fast förbinda medarne med hvarandra förenade man dem genom lösa tvärstycken, som fästades med remmar af sälskinn. På sådant sätt blef det möjligt att draga de tungt lastade slädarne öfver den mest ojemna is, utan att sönderbryta dem. En botten af segelduk sträcktes öfver slädan, så stor att packningen kunde betäckas med sidostyckena. Dragtag gjordes fast framtill, vid hvilka dragbälten för män eller hundarnes selar fästades. En man kunde på en sådan släde draga 200—220 skålpund och en hund 100 skålpund.

Vanliga packningen för en släde, dragen af sju man, var 14—1500 skålpund. Der landet sådant medgaf, infördes ett system af depoter, hvarigenom de resande sattes i stånd att från sista depoten utgå med så mycken proviant som kunde dragas på slädan. Efter den erfarenhet, som vanns, kunde 7—8 man sålunda påräkna att hafva nog proviant för 40 dagar utom det qvantum, som depoterna innehöllo eller som kunde afstås af återvändande reservpartier. När sålunda kapten M'Clintock under sin första expedition 1848 ej kunde vara ute mer än 40 dagar, så lyckades han under sin tredje resa att vara ute 105 dagar, hvarunder han tilryggalade omkring200 svenska mil, och till liknande resultat kommo äfven de andre officerarne, så att man kan anse denna erfarenhet stadfästad. Om Franklins besättning haft denna erfarenhet, hade den sannolikt kunnat rädda sig, såvida den ej varit angripen af sjukdom. M'Clintock säger också efter sin tredje resa, att man ej känner en punkt på norra hemisferen, derifrån ej menniskor kunna nå menniskoboningar.

Erfarenhet och eftertanka hade småningom utbildat detta system att färdas i trakter, som förut ansågos otillgängliga, och man tillegnade sig allt mer och mer af Eskimåernes lefnadssätt och färdighet i att öfvervinna polarnaturens svårigheter. Så infördes bruket af snöhyddor. Doktor Rae öfvervintrade i sådana, och Mac Clintock, åtföljd af Petersen, utförde med hjelp af dem en af de märkvärdigaste arktiska resor, hvarunder han, Petersen och en man sofvo i snöhyddor under Februari och Mars månader i en köld, som ofta kom qvicksilfret att stelna. Men i ett annat nästan ännu vigtigare stycke tillgodogjordes Eskemåernes sed, nemligen i begagnandet af hundar, i stället för att, såsom under föregående expeditioner, manskapet sjelf dragit allt, hvad det fört med sig.

Amiral Wrangel hade för längesen i Sibirien visat, med hvilken fördel hundar kunna användas på upptäcktsresor. Carl Petersen hade omkring 20 år lefvat vid de danska colonierna i Nord-Grönland och vunnit ej blott full insigt uti sättet att färdas med hundar, utan äfven insett deras användbarhet, och han medtog derföre sitt hundspann, när han följde med kapten Penny på dennes expedition att söka Franklin. Det gjorde sådana tjenster, att äfven Belcher och Kane sökte använda hundar, och under M'Clintocks sista resa ingingo också hundarnesom en väsendtlig del i utrustningen och rättfärdigade fullt hvad man af dem väntade. Ty utan dem hade Franklins öde troligen ännu varit en olöst gåta. En hund behöfver intet utom sin egen föda och kan med ett skålpund pemmican

om dagen till föda draga 100—150 skålpund, då en man behöfver 2 1/2 till 3 skålpund föda om dagen och dessutom en död vigt i kläder, tält m. m., men ej förmår draga mer än dubbelt. I yttersta nöd kan slutligen hunden slagtas och förtäras. Hvad de olika slagen af hundar beträffar, så hafva inga visat sig för detta ändamål användbarare än Eskimåernes.

Efter denna framställning torde det vara klart, att konsten att färdas norrut ej kan anses längre stå på samma ståndpunkt, som då Parry gjorde sin expedition från Spetsbergen.

Frågan blef derföre: hvilka utsigter till framgång har nu ett dylikt företag och huru bör det ordnas? Parry slutar berättelsen om sin expedition år 1827 med den förklaring, att han ej anser det kunna utföras. Men 1845, således efter många år af mogen eftertanka och ny erfarenhet om slädexpeditioner förklarade han i ett bref till Amiralitetets Sekreterare Sir John BarrowBarrow, Voyages of Discovery and Researches within the arctic Regions, pag. 313. att, om en slädexpedition kunde gå ut så tidigt från Spetsbergen som i April månad, skulle den kunna hinna till nordpolen och undgå de tre hufvudsvårigheter, Parry haft att bekämpa, nemligen isens ojemna beskaffenhet, snöns mjukhet samt strömmen, som dref isen mot söder. Isen, säger Parry, skulle då visa en hård och obruten yta, på hvilken han tror, att man skulle kunna vandrafem svenska mil om dagen. Den skulle sannolikt ligga stilla, och renar äfven kunna användas. Såväl utläggandet af depoter som utsändandet af partier, hvilka skulle möta de återvändande, föreslås. Den ende man, som gjort försöket, men misslyckats och förklarat det hopplöst, kom sålunda efter långt begrundande slutligen till den åsigt, att en dylik resa vore möjlig. Men äfven Amiral Wrangel var af samma åsigt. Han for två gånger på hundsläde långt norr om Siberien, hvarunder han dock erfor olägenheten, att ej vara försedd med båt. Under hans expedition kördes med hundslädar äfven till nya Sibirien, omkring 50 svenska mil norr om fasta landet, och Wrangel yttrar sig likaledes gynnsamt för ett försök att nå nordpolen.

Efter denna historiska öfversigt af polarfärder öfvergår jag till berättelsen om det sätt, hvarpå jag sökt förbereda och utföra ett liknande företag. Icke tillfreds med de upplysningar och förklaringar, angående den högsta nordens förhållanden, hvilka jag af litteraturen kunnat inhemta, hade jag dessutom sökt, så vidt jag kunnat, förskaffa mig upplysningar af praktiske män, hvilkas omdöme och råd härvid kunde vara af vigt. Redan vid återkomsten till Hammerfest efter min första resa till Spetsbergen yttrade en af de raskaste och mest ansedde hvalrossjägarne, som många år seglat under Spetsbergen, att han ansåg företaget att på isen söka framtränga mot nordpolen utförbart, och sade sig önska att sjelf deruti deltaga samt tillstyrkte att begagna hundar.

Då de naturhistoriska arbeten, som fört mig till Island och Spetsbergen kräfde fortsatta undersökningar, reste jag 1859 till Nord-Grönland. Emedan detta landsinnebyggare ständigt begagna hundar till dragare och mycket färdas på isen, trodde jag mig med skäl derstädes kunna vänta värdefulla underrättelser och råd. De upplysningar jag kunde vinna af inspektören öfver Nord-Grönland, Herr Olrik, tjenstemännen vid colonierna, Herrar Hansen, Fleischer och Bolbro och läkaren doktor Phaff, m. fl., hvilka alle hade praktisk bekantskap med hundslädar och isfärder, styrkte mig i tron på en isfärds utförbarhet, och två af nämnde personer förklarade sig till och med villige att deltaga deruti, om den komme i fråga. Alldenstund Eskimåerne kunna köra långt till sjös på sälhundfångst och alla vintrar färdas längs kusten från Upernavik till Omenak, omkring 40 geografiska mil, saknas ej i Nord-Grönland erfarenhet om isens beskaffenhet.

Under min vistelse på Grönland passerade Mac Clintock der förbi på återresa från sin sista så berömda expedition. Med honom följde Carl Petersen, som då deltagit i tre Franklins expeditioner, under hvilka han tillbragt fem vintrar uti arktiska land. Till honom vände jag mig med förtroende. Mac Clintock yttrade sig med stort loford om honom. När till denna erfarenhet från de Engelska och Amerikanska expeditionerna lägges en tjugoårig vistelse i Grönland, kan man med fullt skäl anse Petersen för en man, vid hvilkens omdöme man kunde och borde fästa den yttersta vigt. Han kände i grund hundsläden och hvad med den kunde uträttas, samt i allmänhet hvad i ett arktiskt klimat kan åstadkommas till lands och vatten. Honom hade måhända Kanes expedition att tacka för sin räddning, och slutligen, en sak af stor vigt, han hade med Mac Clintock tillbragt en hel vinter i Baffinsbugtens drifis ochkunde således som ögonvittne yttra sig om isens beskaffenhet långt till sjös

och huruvida den medgåfve bruket af hundar, eller ej. Hans svar var gynnsamt för hela planen, och han förklarade sig villig att sjelf deltaga i färden.

Jag ansåg mig nu med fullt skäl kunna skrida till praktiska förberedelser, i den mån de voro möjliga. Jag råkade Petersen uti November 1859. Nästan samtidigt väcktes vid Riksdagen de förut omnämnda motionerna om ett anslag till mig såsom understöd för företagandet af en ny vetenskaplig resa till Spetsbergen. Innan anslaget beviljades, hade jag förklarat mig önska att med det naturhistoriska syftemålet förena ett geografiskt. Särskildt styrktes jag i denna önskan, när "Professor Nordenskiöld förklarade sig vilja deltaga uti färden och deråt egna sina krafter. Jag ansåg mig hafva grundade skäl att hoppas, om ej särdeles ogynnsamma omständigheter skulle inträffa, kunna framtränga antingen rätt i norr eller mot nordost. Funnes land, borde en depot der kunna läggas. Och äfven om hvarken det ena eller det andra skulle lyckas, borde vi med våra båtar kunna mycket bidraga att utreda Spetsbergens endast högst ofullständigt kända geografi. Jag började emellertid förbereda expeditionen efter bästa förmåga, hvarunder nödvändigheten af en resa till England äfvensom till Finmarken snart blef mig tydlig.

Planen för den geografiska expeditionen var följande. Om vi kunde segla under den senare hälften af April från Finmarken, och isen ej vore allt för svår att genomtränga, kunde vi med någorlunda utsigt påräkna att nå norra Spetsbergen under förra hälften eller midten af Maj månad. Spetsbergsfarare hade förklarat, att de redan i slutet afApril nått Nordostlandet på Spetsbergen. Men äfven om vi ej kunde komma österut, kunde vi hoppas att vinna nästan samma nordliga latitud vid nordvestra Spetsbergen, om vi ginge ut derifrån mot nordost. Nordenskiöld, Petersen och jag med två man skulle begagna jernbåten samt dertill två hundslädar. Enligt hvad jag förut nämnt, kunde vi påräkna att med tre spann af de bästa hundarne och egna krafter framdraga en tyngd af ungefär 3000 skålpund. Båtens tyngd, 400 skålpund, och den döda vigten för fem man, nemligen tält, sofsäckar, kläder och kokapparater, omkring 400 skålpund, utgjorde tillsammans 800 skålpund, hvartill kom årornas tyngd. Återstoden, 2200 skålpund, blefve proviant, hvaraf ungefär 24 skålpund komme att dagligen afgå för hundarne, och 12 skålpund för fem man, samt talg till bränsle 3 skålpund dagligen.

Efter denna beräkning skulle fem man utan hjelp af depoter eller reservpartier kunna hålla sig ute mellan 40 till 50 dagar. Att denna beräkning ej är för hög, torde synas deraf, att Parry, som hade långt tyngre båtar och inga hundar, kunde vara 60 dagar skild från sitt fartyg. Dessutom hade vi grundad anledning att af jagt på sälar och isbjörnar vänta förstärkning i provianten. Emellertid var det vår mening, att utom vår egen båt och vårt eget parti två reservpartier skulle med hvar sin båt följa oss vid utgåendet. Jag beräknade, att det af dessa partier, som först skulle återvända borde kunna under 4 eller 5 dagar underhålla expeditionens hela styrka, 15 man och alla hundar, som medtogos, samt derefter hafva nog proviant att kunna med trygghet uppnå fartyget. Det andra partiet borde kunna följa oss 9—10 dagar och derpå också gå tillbaka. På sådantsätt skulle hufvudpartiets proviant blifva orörd 9—10 dagar och vi kunna dröja ute så mycket längre. En eller flera depoter borde dessutom läggas upp på bestämdt ställe så nordligt som möjligt.»

Sådan var planen till ett nytt försök att framtränga i den högsta nordens hittills obekanta trakter. Torell hade länge egnat sig åt dess utarbetande och åt dess fulländande i alla dess enskildheter. Två hufvudomständigheter satte sig emot företaget, den af ihärdiga nordliga vindar allt för länge fördröjda afseglingen från Tromsö och isens beskaffenhet vid den årstid, expeditionen uppnådde norra Spetsbergen. Redan vid Amsterdam Eiland funno vi isen i drift och ofarbar, men företaget ansågs af oss härigenom snarare gynnadt, genom utsigten att med fartygen kunna segla nordligare. Den sista utredningen påskyndades derföre, och Magdalena följde Aeolus med en del af utrustningen och för att bistå honom, som under isfärdens första dagar skulle sakna största delen af sin besättning. Det var under den långa instängningen i Treurenberg Bay, som isen, på samma gång den omgaf oss, visade sig alldeles omöjlig för slädfärd, och när slutligen fartygen kunde lemna bayen, var årstiden så långt framskriden och isen i ännu större utsträckning så uppbruten, att färden ej mer var att tänka på. Om man också efter veckors arbete möjligen kunnat komma till slätare is, hade man likväl icke sedan kunnat hinna till någon särdeles hög breddgrad. Detta var desto mer nedslående, som vi voro så nära ett företag, åt hvilket vi egnat så mycket arbete, hvars alla förberedelser voro undangjorda. Hvilka mödor än dervid kunnat förestå oss, hade de

likväl varit oss lika välkomna, som det nu var nedslående att afstå från en uppgift, hvilkenslösande länge varit vårt käraste mål. Ännu en exkursion gjordes från Aeoli ankarplats vid holmen under Nordostlandet af Chydenius och Petersen. Långsmed land norrut var det öppet vatten ett stycke framåt, sedan kom is, som stängde all färd för ett fartyg och der bakom omvexlande vatten och isbälten, så långt ett beväpnadt öga med säkerhet kunde urskilja. Med bestämdhet kunde man icke afgöra, om isen längst bort vid horisonten var fast eller bruten, och Petersen afgaf den förklaringen, att isens ogynnsamma beskaffenhet fortfarande gjorde framgången af en slädfärd till den grad oviss, att han ej ansåg sig böra tillstyrka densamma, och tanken derpå måste helt och hållet öfvergifvas. Möjligheten af en sådan utgång hade ej varit förbisedd, när expeditionens plan från första början blef ordnad, och den blef derföre så anlagd, att om isfärden mot norr måste uteblifva, man på annat sätt kunde se de geografiska undersökningarne till godo. Nordöstra Spetsbergen och dess öar voro hittills högst ringa eller alls icke kända, och forskningar åt detta håll borde blifva mycket tacksamma; vinterisen började nu försvinna från fjordar och stränder, och vi hade så mycket större hopp att i detta hänseende vinna resultater af värde. Medan derföre Lilliehöök och Malmgren stadnade om bord för att taga vård om fartyget och fullfölja de vetenskapliga arbetena der, rustade sig Torell och Nordenskiöld att med Petersen företaga en båtresa genom Heenloopen Strat, och Chydenius åtog sig att med den lilla jernbåten gå norrut för att utföra recognosceringsarbetet för gradmätningen.

Den ö, der Aeolus nu låg för ankar, var den, som sedermera benämndes Depot-ön, och som ligger imynningen af en temligen stor bugt, hvilken, hittills okänd, fick namnet Murchisons vik. Öns nordliga spets ligger enligt Nordenskiölds bestämning på 79° 59' 51" N. Lat. och 18° 13' 30" O. Long. Snön qvarlåg endast här och der i de låga klippornas skrefvor och blottade en mark af den mest ofruktbara beskaffenhet. De petrefakttomma, lätt sönderfallande och otydligt lagrade kalkklipporna, som jemte inblandningar af flinta och qvartsit bilda denna liksom öfriga öar och omgifningarne närmast mynningen af bugten, betäcka marken med sina gulgråa, mot all växtlighet fientliga spillror och gifva dessa ogästvänliga trakter en hemsk prägel af död och ödslighet.

På eftermiddagen besökte Nordensköld, Malmgren, Chydenius med Petersen några af de närmaste öarne och öfriga omgifningar. »Vi antogo enligt de gamla kartorna, att det vatten, vid hvars mynning vi lågo, vore begynnelsen till ett sund, som först gick österut och sedan utsände grenar åt norr och söder, afskiljande det närmast i norr och söder belägna landet från det egentliga Nordostlandet, så att landet norrut, hvars vestligaste udde är Shoal Point, vore Stora Stenön och landet söderut den på kartorna så kallade Nordost-ön. Parry, som icke besökte någon annan del af Nordostlandet än landet vid Shoal Point, hade visserligen på sin karta låtit dessa sund försvinna och utprickat, d. v. s. på intet vis bestämt angifvit ifrågavarande vatten såsom en vik, och vi kunde derföre ingalunda lita på den senare uppgiften, isynnerhet som de gamla holländska kartorna förtjena temligen mycket förtroende. Vi begåfvo oss förbi den närmast i nordost belägna ön, på hvilken finnes ett rysshus i temligen godt stånd jemte ett stort grekisktkors, hvarföre äfven dessa små öar af Spetsbergsfarare vanligen benämnas Ryssöarne. Vi styrde mot den tredje ön i samma väderstreck i förmodan, att den sammanhängde med det större landet. Vi kunde dock icke med båt komma fram längre än till kanten af den fasta is, som ännu låg rundtom ön och derifrån fortsatte österut. Vi lemnade derföre båten och begåfvo oss till fots öfver den skrala isen till landet, som vi nu först sågo vara en ö, genom ett isbelagdt sund skild från landet i nordost och helt och hållet bildad af samma slags kalk som Depot-ön. Nordenskiöld stadnade qvar på ön för att taga polhöjden vid midnatten, och vi andre begåfvo oss å väg öfver isen först till en liten holme och derifrån till landet, som här temligen brant stupar mot hafvet, passerade en i bottnen snöhöljd dalgång, i hvilkens midt en väldig bäck framstörtade, och bestego derefter ett omkring 700 fot högt fjell. En öfverblick härifrån af isens läge norrut utsläckte vårt sista hopp att framtränga åt detta håll, och föga belåtne till mods togo vi vägen till fartyget, som vi hunno på morgonen under en skarp blåst.»

Den 7 Juli kl. 5 e. m. begåfvo sig åter Nordenskiöld och Malmgren ut på en exkursion åt öster. Sedan de af båten blifvit lemnade vid iskanten, gingo de med en man först till den ö, som redan blifvit besökt, och derifrån långsmed södra kanten af landet österut. Isen var på sina ställen dålig, och här och der fingo de vada till knäna i issörja, men med iakttagande af någon försigtighet kommo de lyckligen i land på den halfö, som äldre kartor benämna Stora Stenön. Dess vestra del är ett af små kalkklippor och dessas spillror betäckt lågland, som

östligare, der båtpartiet steg i land,öfvergår i en bergshöjd af samma bildning, som den vi sett vid Hecla Mount, brokig skiffer, qvartsit, grå och hvit kalk, ofta med flintbollar. Landet höjer sig här i ett par terrasser, hvilkas sidor ofta äro täckta af ras och här och der stupa brant ner i fjorden. De tvärbranta bergväggarne af kalk voro tillhåll för stora skaror måsar, som hade sina nästen i springor och klyftor. Öfverst sågos kryckjor (Larus tridactylus) och stormåsar (Larus glaucus) och derunder, 50 till 150 fot högt, ismåsar (Larus eburneus) sysselsatte att rufva sina ägg. För upptäckten af ismåsens häckplats, hittills obekant och fridlyst för naturforskarens påhelsning, har vetenskapen att tacka Malmgrens skarpa öga. Han såg honorna, der de lågo i sina nästen, men för tillfället var det omöjligt att närmare undersöka ägg och bon, hvilket först längre fram lyckades. Sedan de gjort en ortbestämning, fortsatte de färden något längre inåt viken och togo derefter vägen öfver isen, till den så kallade Hvalrossudden på södra sidan bayen. Här gjorde de åter en bestämning och hvilade ut.

Under natten uppstack storm, som tilltog ju längre det led mot morgonen, och det var ej lätt att komma i lä. Man gjorde tidigt uppbrott och tog vägen hemåt öfver isen till en af de små kalkholmarne. Här öfverraskades de af en björnfamilj, som längre fram på isen mellan norra stranden och en holme var som bäst inbegripen i en måltid på sälhund och nu spärrade vägen, den enda, der isen var lämplig att beträda. Honan med en två-årig och en årsgammal unge voro de, som egentligen lagt vantarne på fångsten, ty hannen, underlägsen henne i styrka, tycktes ej få dela målet. Han höll sig på tillbörligt afstånd och vankade i stora lofvar nedslagen och orolig omkring sina sjelfviska fränder, hvilkai god ro satte sig ned som hundar, för att slicka sina blodiga labbar och lugnt betrakta våra vandrare. Desse voro ej rustade för storjagt och gingo sålunda miste om ett eljest lätt förvärfvadt byte. Efter en stund bröt familjen upp, sannolikt för att anställa ny jagt efter sälhundar, som i stor mängd lågo vid sina hål på isen.

Enligt aftal skulle en båt från Aeolus på morgonen afhemta partiet vid iskanten, men under stormen behöfde han alle man att vaka öfver sin säkerhet, der han i den öppna ankarplatsen med två ankaren knappast kunde hindras från att komma i drift. Från södra delen af viken kommo dessutom isblock drifvande för vind och storm med en hastighet, nästan lika stor med en för full maskin gående ångbåts, och blott med möda lyckades vår Aeolus undvika dem. För starkare vågsvall var han dock skyddad af Depotön, sedan vinden dragit sig till syd-sydvestlig, som med mer eller mindre häftighet var rådande hela den tid vi denna gång här uppehöllo oss. Denna omständighet visar, att den sammanpressade luftmassa, som framrusar ur Heenloopen Strat, utkom, breder ut sig åt alla håll och förlänar åt norra delen af Treurenberg-Bay sydostlig, åt Nordostlandet syd-sydv. vind.

Sedan de från en holme hade hemtat ett skulderblad af en hval, hvilket Nordenskiöld under förra exkursionen der hade påträffat, återkommo de den 8 Juli kl. 7 e. m. ombord med den båt, som, sedan vinden något lugnat sig, på eftermiddagen afgått för att möta dem vid iskanten.

Tiden varnu inne att bestämma, huru arbetet i enlighet med de omändrade planerna skulle fördelas. Det manskap, som borde åtfölja hvarje parti, utsågssamma afton, och man beslöt, att det södra partiet först skulle utrustas och med det snaraste afgå.

Följande dagen, den 9 Juli, blef dock intet i detta hänseende uträttadt. Ifrån Heenloopen Strat, der, såsom vi redan genom en spetsbergsfarare fått veta, trots den ständigt hårda vinden, is ännu fanns qvar längre söderut, kommo med den sydliga strömmen massor af drifis, och med den en stor mängd hvalrossar, hvilka togo allas uppmärksamhet i anspråk. Man hörde på långt håll deras underliga läte, en blandning af vrålande och groft skällande. Fångstbåten utsattes genast, och alle voro i spänd väntan huru jagten skulle aflöpa. Inom kort var ett djur träffadt af harpunen och genomborradt af lansen, så åter ett, då några af oss satte ut båt för att på närmare håll betrakta fortsättningen af det blodiga skådespelet. Fångstmännen voro så godt som på alla sidor omgifna af hvalrossar, Uusimaa stötte den ena harpunen efter den andra i djuren, och det var en liflig syn, då han på en gång hade fem af dessa kolosser spända för sin båt, hvilka i vild fart förde honom framåt. Den ena harpunlinan inhalades nu efter den andra, och hvarje djur fick med lansen sin dödsstöt, vattnet färgades rundtom af deras blod, och de drogos upp på isen. Derefter fortsattes samma blodbad till kl. 4 e. m., då isen satte med strömmen sydvart, hvalrossarna följde den, och jagten upphörde. Fjorton fullvuxna djur och en unge hade blifvit fällda, och

manskapet fick för dagen full sysselsättning att hemföra och afspäcka bytet. Hela flocken bestod endast af honor med ungar.

Hvalrossen utgör den länk i kedjan, som sammanbinder de på land och i hafvet lefvande däggdjuren. Såväl äldre som nyare undersökningar, hvilka gjorts af vår tidsHVALROSSARutmärkte naturforskare, Baer, Steenstrup och Sundevall, visa, att detta djur så till benbyggnad som lefnadssätt kommer ganska nära uttrarnes familj, och bör sålunda i djursystemet erhålla plats mellan dem och de egentliga sälhundarne.

Omkring tolf fot lång och i omkretsen öfver buken nästan lika tjock, med sitt i förhållande till denna storlek lilla hufvud, som utan insänkning vid halsen skjuter fram ur den säcklika kroppen, och med sina ofullkomliga extremiteter, som likt skinnlappar hänga på sidorna, ger han vid första ögonkastet intrycket af ett djur, som ej ännu hunnit fullständigt utveckla sig. Det är en larv med ett chaos af oformliga organer, som låter tanken falla på en plastisk massa, hvilken konstnären ännu gifvit blott en tillstymmelse till formen af ett däggdjur. Den tjocka ofta sprickiga och såriga huden, som vid djurets rörelser i djupa fållor lägger sig om halsen och omkring armvecken, är mer eller mindre glest beväxt med temligen korta hår, af ljus eller mörkbrun färg, hvilken vexlar allt efter djurets ålder, så att den blir ljusare, ju äldre djuret blir. Sedd rätt framifrån tager han sig deremot ej illa ut. De hos hannarne ända till två fot långa, vid roten tre tum tjocka, något bakåt och inåt krumböjda hvita betarne, den stora mulen beväxt med ett skägg, der hvarje strå är ett borst af nära två liniers tjocklek vid basen och fyra tums längd, de gloende, spanande ögonen med sitt rödaktigt hvita, gifva honom ett visst värdigt utseende, der han liggande på isen lyfter sitt hufvud och betraktar den båt, som nalkas honom.

Det är lätt begripligt, att hans rörelser på land skola blifva högst inskränkta och mera bestå i ettframvältrande af den otympliga kroppen än i någon egentlig gång. Härunder ser det ut som om hans framben, med hvilka han liksom endast gör försök att gå, vore honom till föga nytta, och än viker han den sladdriga foten under sig med dess ryggsida nedåt, än vrider han den utåt, än inåt. Också går han ej gerna långt upp i land eller på isen, utan håller sig så nära vattnet som möjligt, att han med blott en lindrig rörelse kan bringa sin kropp ur jemvigt och rulla ner i sjön. Om höstarne deremot, då de enligt sin vana i stora flockar gå upp på de lägre stränderna och under flera veckor stadna i land, blifva de först anlände af de efterkommande, ofta med hugg och slag, trängde allt högre upp och äro nu i en ganska hjelplös belägenhet, i händelse de öfverfallas.

I vattnet simma de helst i flockar, tätt slutne till hvarandra, och höja esomoftast samtidigt sina hufvuden för att hemta andan, nästan som delfinen utstöta de ett flåsande, som höres långt, och dervid bildas en liten sky af imma och vattenstänk framför hvar och en. Sedda på långt håll och framifrån ega isynnerhet de yngre, som ej hafva stora betar, något af menskliga drag i sitt ansigte, och det är ej osannolikt, såsom Scoresby anmärker, att hvalrossen ej litet bidragit till uppkomsten af dessa historier om hafsmän, med hvilka den nordiska fantasien befolkat hafsdjupet. Ofta sofver han i vattnet och visar då antingen blott hufvudet eller derjemte en del af ryggen och öfverrumplas i denna ställning lätt af harpuneraren. Han håller sig ej gerna långt ifrån land och, liksom sälhundarna, träffas han aldrig utefter den vidsträckta drifisen utanför Grönlands ostkust. Sannolikt söker han helst grundt vatten, der han har lättare att från bottnen uppgräfva sin föda. Härom och omhans öfriga lefnadssätt har Malmgren meddelat följande. »Liksom sälarne röra sig hvalrossarne endast med tillhjelp af fötterna såväl på isen som på de sandiga hafsstränderna, och den funktion man ansett tillkomma deras betar, att vara ett slags hjelporganer till dessa ofullständiga extremiteter, är en ogrundad gissning. Det är obestridligt att de begagnas såsom vapen och äro som sådana fruktansvärda, men deras bestämmelse för öfrigt är helt annan än att vara lokomotionsorganer, ty det är endast med tillhjelp af dem han kommer åt sin föda. Jag fann hvalrossen lifnära sig uteslutande af två musslor, Mya truncata och Saxicava rugosa. som lefva ingräfda i bottenleran 3—7 tum djupt, på 10—50 famnars vatten. För att komma åt dessa, måste han med betarne uppgräfva dem ur leran. Med tillhjelp af sina trubbiga tuggtänder och tungan uttager han djuret skickligt ur skalet och sväljer det otuggadt. Hos de många fullvuxna honor af 10—11 fots längd, som jag var i tillfälle att öppna, fann jag magen städse fylld, af nästan hela djur, med väl bibehållen sifon och fot af Mya och Saxicava, de senare i långt mindre antal, än de förra. Musslorna voro märkvärdigt väl skalade, bland flere tusende fann jag endast ett djur af Mya, som hade en skärfva af skalet påsittande. En enda gång fann jag äfven ett djur af annan klass än Molluskernas bland innehållet

i hvalrossens mage, nemligen en jättelik Priapulus caudatus, som också lefver begrafven i bottenleran. Det var endast hos de fullvuxna, jag fann magen fylld af skalade mollusker. De fjolåriga ungarne deremot, som redan voro öfver ett år gamla, och ännu åtföljde sina mödrar, hade antingen ingenting i magen eller ock något, som liknade, och säkert var, ystadmjölk. Deras betar voro ännu blott 1/2—1 tum långa och räckte icke under underkäken. Innan ungen sjelf kan lifnära sig på de gamlas vis af musslor, som ligga inbäddade i hafsbottnen, måste betarne hafva uppnått en längd af minst 3—4 tum. Denna längd hafva de när ungen fyllt två år. Hos två unga, ur samma flock fångade, hvalrossar, som af fångstmännen enhälligt förklarades vara ungar i tredje året, voro betarne af denna längd och magen var till hälften fylld af skalade Mya och Saxicava. Således lifnär sig en två-årig hvalross oberoende af modren, men till dess ungen uppnått denna ålder diar han. Jag fann också ymnig mjölk i spenar och ljufves hos alla honor med sina öfver år gamla ungar. Af dessa iakttagelser följer, att hvalrosshonan däggar långt in på andra året, eller till dess ungens betar blifvit så stora, att de kunna användas till födans uppgräfvande, och vidare, att hon icke föder hvarje år. Honor, som nyss födt hålla sig, medan ungen är liten, ensamma med denne och visa sig ej i flock, men de, som dägga på andra året, träffas samlade med sina ungar, under det de fullvuxne hannarne vistas annorstädes. Hvar de fullvuxna oxarne denna tid hafva sitt tillhåll är ovisst. Hvalrossfångare förmoda att de i stora hjordar ströfva omkring »på banken» d. v. s. på grund längre från land, medan honorna med sina ungar besöka fjordarne och hålla sig i allmänhet nära land. De fullvuxna af båda könen lefva alltid i skilda flockar, honorna för sig och oxarne för sig.»

Hans älsklingstillhåll under sommaren är drifisen, helst den jemna, på hvilken han gerna sofver, isynnerhet under solskensdagar. Här har man någon gång tillfälle att noga betrakta deras former och rörelser. Den ene ligger medhufvudet öfver iskanten och klappar isen med bakfötterna, en annan reser sig på de korta frambenen och kliar sig med bakfoten i hufvudet — en i högsta grad öfverraskande, tafatt och komisk rörelse hos denna köttklump — flertalet äro försänkta i sömn. Ofta ligga de på ett isstycke i så stort antal, att detta tryckes djupt under vattnet, och mången gång låter här ej trängseln förena sig med sämjan; de hugga hvarandra med betarne och bära länge märken efter dessa hemtvister. Lyckas det harpuneraren att öfverrumpla en så på isen hvilande flock, gör han i flesta fall god fångst, ty djurens begär att sällskapa med och bistå hvarandra drager flera än den först angripne i förderfvet. Båten närmar sig så tyst och nära, som möjligt I ett af de sofvande djuren stöter harpuneraren sin harpun, som mer liknar en båtshake än en piludd och är försedd med ett löst skaft, hvilket lossas från harpunen när den träffat djuret. Vid harpunen är fästad en fin, men stark, tio famnar lång lina, som får löpa genom särskilda utskärningar i båtens reling. När nu en hvalross blir träffad, rusar han genast ned från isen, och resten af flocken, som naturligtvis vaknar vid bullret, skyndar likaledes hufvudstupa i vattnet. Med hastig fart dyker djuret rätt ned, linan, som med sin ena ända är fästad vid båten, löper ut, att det ryker omkring dess inskärning i båtkanten, ofta brista en eller flera af hennes parter, och fören tryckes ända till relingen i vattnet. Tre roddare hålla med all magt båten tillbaka, men den skjuter ändock fart, bogserad af den väldiga maskinen af muskler och ben. Nu visar han sin breda rygg åter öfver vattnet, en blodig fåra följer honom, och båtens kölvatten är blodigt. Han höjer sitt hufvud för att andas, vänder det och stirrar på sina förföljare medutstående ögon, röda som glödande kol. Snart ger han vattnet ett brusande slag med bakfötterna och försvinner för att efter några ögonblick åter höja sig. Hans kamrater, i början något häpne, hasta till hans hjelp, samla sig rundtom båten i fruktansvärda flockar af tio till trettio stycken och under högljudt vrålande höja de oroliga blickar mot sina fridstörare. Nu kräfver jagten jägarens själsnärvaro och hela uppmärksamhet. Är harpuneraren väl rustad, ertappar han och fängslar, så långt harpuner och linor räcka, den ene åskådaren efter den andre vid båten, som sålunda mången gång har att uthärda styrkan af tio och än flera af dessa kolosser, hvilka slitas hvar och en åt sitt håll. Fångarne halas nu en och en i sender till båten, harpuneraren fattar sin tveäggade lans, gifver djuret ett slag öfver hufvudet, hvarvid det plägar vända sig något mot båten, och sänker det mördande vapnet djupt i dess bröst. Det döende offret slår förtvifladt omkring sig, båten darrar i alla fogningar och vattnet färgas rundtom än mera högrödt af blod. Nu följer samma scen med de öfrige fångarne. När djuren dött, dragas de upp på ett isstycke, hvarpå huden med späcket aftages, klyfves i två halfvor, och framdelen af skallen afhugges för att erhålla tänderna. Då en harpunerare har ett djur af flocken fast vid båten, får enligt jagtbruket ej en annan båt jaga samma flock, emedan den då sprider sig. Ett sådant tilltag är ej rådligt, och det skall på Spetsbergen hafva

inträffat, att en harpunerare med lansen dödat en annan, som sålunda förstörde jagten för honom. Harpunerarens yrke är vådligt och olyckor äro dervid ej sällsporda.

Eljest är hvalrossen aldrig den förste, som anfaller. Parry berättar, att han på sin affärd norrut ifrånvestra kusten af Low Island träffade stora hjordar af hvalross, som gingo ned från isen och följde båtarne, och säger vidare: "Under våra närvarande förhållanden voro vi belåtne med att icke ofreda dem, ty de skulle snart hafva förstört våra båtar, om någon blifvit sårad, men jag tror att de aldrig äro de förste att anfalla."

I sammanhang härmed må anföras, hurusom den båt, hvilken ifrån Phipps skepp, Racehorse, var utgången för att undersöka Low Island (1773), blef under en jagt så hårdt anfallen af hvalrossar, att den skulle hafva dukat under, om ej en båt ifrån det andra fartyget, Carcass, hade kommit till hjelp. Den sedermera så berömde sjöhjelten Nelson var befälhafvare på denna båt.

Äfven Martens omtalar ett dylikt äfventyr från sin resa 1671. Sedan tio hvalrossar blifvit dödade på is utanför Heenloopen Strat, "kommo de andre omkring båten och slogo hål genom båtens bräder, så att mycket vatten rann in; vi måste vika för deras mängd, emedan ju längre, dess fler församlade de sig, och följde oss så länge vi kunde se." Ett af de farligaste äfventyr med dessa djur hade likväl en båt under Buchans och Franklins expedition 1818, som i närheten af Cloven Cliff utgick på hvalrossjagt. Den anföll en på is sofvande hvalrosshjord, men djuren rusade med sådan fart ut i vattnet att manskapet måste gifva vika och släppa dem fram. Komne i vattnet började de ett så vildt och ihärdigt anfall mot båten, att man ej hann ladda bössorna, utan med yxor och lansar fick värja sig så godt man kunde, ända till dess en, som hade ett laddadt gevär. aflossade detta mot munnen af den, som enligt allasöfvertygelse ledde anfallet, hvarpå detta upphörde, och alla samlade sig omkring den sårade och simmade bort med stor fart, bokstafligen bärande upp honom med sina tänder. Endast en liten unge utan tänder stadnade qvar, fortsatte anfallet med raseri och rusade med hufvudet mot båten. Sårad af flera lansstygn upphörde han likväl ej med sina anfall och förföljde sina motståndare tills han blef dödad.

"Sie sind beherzte Thiere und stehen einander bey bis im Tode" säger Martens, och de gamla reseberättelserna äfvensom de norske fångstmännen veta omtala ännu flera prof på detta hvalrossens mod och deras tillgifvenhet för hvarandra. Det är ej ovanligt, att harpuneraren under striden mot en hvalrossjord får flera hål och läckor i sin båt, så fast denne också är byggd, och äfven under vår vistelse vid Spetsbergen drabbade detta öde Skepparen Nilsson, som gått ut med en båt för att hjelpa sina harpunerare, då desse som bäst voro i fejd mot en hjord. Några djur vände sig genast mot hans båt, genomborrade den med fem hål, och skepparen fick skyndsamt återvända till sitt närbelägna fartyg. Det bästa försvar i denna kinkiga belägenhet, säger Scoresby, är att kasta sand i djurens ögon, då de öfvergifva båten och skingra sig. Eljest veta de norske fångstmännen berätta om själsnärvaron hos en deras yrkesbroder, hvilken under striden mot en hjord fick sin båt genomborrad. Denne började förfyllas, men harpuneraren hade ej lust att lemna stridsplatsen; han kastade af sin tröja, tillstoppade med denna läckan, återtog lansen och gjorde rikt byte.

Som vi sett, har honan stor tillgifvenhet för sin unge, ofta ser man henne i faran fatta honom undersin framfot, trycka honom intill sitt lif, dyka ned och återkomma upp bärande honom på ryggen. Blir han först fångad, söker hon att återhemta honom ur båten, och hvalrossjägarne veta omtala ett tillfälle, då hon fattat harpuneraren i stället för ungen under sin fot och dykt flera gånger ner, innan hon märkt sitt misstag. Detta skall hafva händt en qvän, som likväl oskadd återkom från äfventyret.

Hvalrossen är liksom isbjörnen ett högnordigt djur och förekommer mer eller mindre ymnigt utefter en stor del af polarhafvets iskuster. Ett par luckor lära likväl, så vidt vår ofullständiga kunskap om dessa trakter tilllåter ett antagande, finnas i denna utbredningszon: utefter Sibiriens kust mellan Jenisey's och Kolyma's mynning, i arktiska Amerika mellan Cap Barrow och Prince Regents Inlet skall han ej vara iakttagen. Trakterna omkring Behringssund, nordvestra och nordöstra Amerika, der han är eskimåernes, förnämsta näringsmedel, Novaja Semlja och Spetsbergen torde vara de ställen der han ännu är mindre sällsynt, ehuru menniskorna gjort allt för att utrota honom. I öster är hans sydliga gräns strax norr om Alevterna, eller mellan 56° och 57° N. lat., och i vester gick han åtminstone under förra århundradet ända ned till S:t Lorenzoflodens mynning på 48° N. lat. Vid

Grönlands bebodda kust visar han sig sällan och endast på ett ställe af den obebodda sträckan på ostkusten mellan Nord- och Sydgrönlands distrikter skall han årligen hafva sin höststation och gå i land, men jagas sällan. Likväl lära de gamle Skandinaverne på Grönland drifvit stark handel med hvalrosständer, och hafva sannolikt ej ringa bidragittill hans utrotande. På andra sidan Baffins-Bay åter är han allmännare och trifves såväl i de större som de mindre vikarne, norra delen af Hudson-, Repulse- och Jones-Bay.

Vi hafva sett att hvalrossen blifvit så godt som förjagad från Beeren Eiland och kommer numera sällan dit. Samma öde väntar honom på Spetsbergen, der sedan 1820, — då norrmännens nuvarande jagt i ishafvet egentligen tog sin början, efter att flera år förut hafva legat i dvala — åtta till femton små fartyg från Hammerfest och Tromsö fortsatt andra nationer, isynnerhet Ryssarnes, förödande krig mot Spetsbergens hvalrossar. Vi sakna noggrannare uppgifter på antalet djur, som under de tre närmast förlidna decennier blifvit der dödade, men vi hafva för oss en årsberättelse öfver Finmarkens amt för decenniet 1820—29, hvilken visar, att under intet af åren mellan 1821 och 29 mindre än 340 djur dödats, men att jagten i medeltal gaf årligen 500, och 1829, då den drefs med 16 fartyg, ända till 1,302 djur. Dessa tal synas kanske små, men äro stora nog i förhållande till det inskränkta och förut hårdt eftersatta jagtområdet och dessa djurs ringa alstringsförmåga. De fordom rika jagtplatser på vestkusten, Prince Charles' Foreland, i Cross- och Kings-Bay, Magdalena-Bay och Bell-Sound, som äldre berättelser omtala, äro nu så godt som öfvergifna, och sällan göres numera der någon större fångst. Ännu omkring 1820 fällde likväl den äldre Scoresby i Magdalena-Bay 120 Hvalrossar, under Buchans expedition sågos stora hjordar i samma vik, och äfven för några år sedan dödades der 200 djur. Han har trängts tillbaka till nordkusten, men är ej heller der så talrik som fordom, och vi sågo aldrig störrehjordar än på 30 till 40 djur. Nordöstra, östra och sydöstra kusterna, hvilka största delen af året spärras af is, som först på hösten något skingras, erbjuda deremot hvalrossen en fristad, någorlunda tryggad för fångstmännens angrepp, och ännu lefva der stora skaror. Med fara att förlisa i isen göra ännu hvalrossjägarne der ett rikt byte, men om sådan fångst som den, hvilken Rijke Ijse omkring 1640 gjorde på de öar, som bära hans namn, hör man ej mera talas.

Hvalrossen förekommer äfven vid Hvita hafvets östra kust och jagas af de finska stammarne derstädes. Det är sannolikt härifrån han någon gång förirrat sig till ryska lappmarkens och enligt äldre och nyare uppgifter, äfven till norska Finmarkens kuster. Härom berättar från äldre tider både Knud Leem och Pontoppidan, och 1816 blef en fälld vid Lurö i Nordlanden, och sednast omkring 1827 träffades en hvalross vid Ingö. Men att han under den fornhistoriska tiden skulle haft något egentligt tillhåll eller varit föremal för fångst vid Finmarken, såsom man velat påstå, grundar sig på ett missförstånd. I konung Alfred den stores bearbetning af Orosii verldsbeskrifning finnes införd berättelsen om en resa, som en viss Other, en norrman från Halogoland omkring år 870 gjorde längs norska kusten till Biarmaland eller trakterna omkring Hvita Hafvet, för att, sannolikt på vikingens sätt, skaffa sig hvalrosständer, en redan då högt värderad handelsvara. Han har mundtligen framfört till Alfred denna sin berättelse, der han skildrar resans gång, omnämner hvalrossen, »horshvælum,» såsom ett dittills af honom okändt djur, som jagas af Biarmerne, talar mot slutet om, sitt enskildta lif, och tecknar sig såsom en mägta rik man, till hvilken Skritafinnarne eller finmarkens lappar gåfvoårlig tribut, bland annat af hvalben, »hvales bane», och skeppståg af hval eller delfinhud, »hvales hyde» såsom det heter i den anglosaxiska grundtexten. Dessa ord hafva af Forster i midten af förra århundradet blifvit återgifna med hvalrosständer och hvalrosshud, och häraf har man slutat, att hvalrossen varit jagad af desse skattgifvare. Som vi sett, begagnar likväl Other särskild benämning för hval och hvalross, och af hela hans berättelse framgår intet, som på minsta vis talar för någon hvalrossfångst vid finmarkens kuster, åtminstone under hans tid. Lika tvifvelaktiga äro de gamla uppgifterna, som häntyda på Hvalrossens fordna förekomst vid Orkneyöarne och Island.

De äldsta underrättelser, vi ega om hvalrossen, datera sig från denne Others reseberättelse, och han blef sålunda till en viss grad känd af de civiliserade nationerna omkring 100 år före Grönlands kolonisering af den Skandinaviska stammen. Hans äldsta, anglosaxiska benämning, var »horshvælum» eller hästhval, och i Speculum Regale, ett arbete från trettonde århundradet, utmärkes han med Rostungur, som sannolikt var hans namn bland Grönlands kolonister. Hans nuvarande namn är holländskt och betecknar alldeles detsamma som det anglosaxiska. Det dröjde likväl länge innan hvalrossens utseende och lefnadssätt blef noggrannare kändt inom

Europa, och »Sjöelephanten, Elephas marinus,» såsom han af medeltidens lärde kallades, blef ämne för de mest äfventyrliga afbildningar och beskrifningar. Så talar den lärde Polacken Matthias Mechovius i midten af sextonde århundradet om fiskar i Ishafvet, kallade Morss — den finska och slaviska benämningen, hvarifrån Fransmännens Morse — som med tändernas tillhjelp stiga upp på bergenoch derifrån kasta sig ned genom att flyga, och Olaus Magnus i Rom vet att berätta om »fiskar af elephantens storlek, hvilka kallas Morsi eller Rosmari, som kasta sig öfver menniskor på hafvets stränder och sönderslita dem med sina tänder.» Vi kunna ej anföra alla dylika berättelser, som medeltiden har att uppvisa, den ena otroligare än den andra, men hänvisa dem, som önska noggrannare kännedom om hithörande historik, till Baer's lärda och i högsta grad intressanta afhandling om Hvalrossen, i Petersburger Academiens Memoirer för år 1838. Först genom Engelsmännens och Holländarnes expeditioner till Ishafvet under sextonde seklet erhöll man tillförlitliga underrättelser om hvalrossen, tills han, såsom förut blifvit omtaladt, i början af sjuttonde århundradet hemfördes lefvande till London, från hvilken tid vår egentliga kännedom om detta märkvärdiga djur tager sin början.

I början af sjuttonde århundradet då jagten och fångsten begynte på Spetsbergen, dödades hvalrossen mest för sina tänders skull, som värderades den tiden till tre gulden pr skålpund eller en medelstor tand på tre skålpund till 9 gulden. Var tanden större, betalades mera per skålpund och en på fem skålpund uppgick då till 25 gulden. Späcket af ett medelstort djur beräknades till 18 gulden, så att en hvalross allmänligen betalades med 36 gulden. Detta pris vexlade likväl betydligt allt efter fångstens utgång för året, mellan 25 och 70 gulden för hvarje hvalross. Huden förkastades såsom oduglig vara. En fångst af hvalross, sälhund och hvitfisk fördelad på två Holländska fartyg, hvilka Engelsmännen 1613 togo i besittning på Spetsbergen, värderades till den ej obetydliga summan af 130,000 gulden, häri inberäknadtfångstredskap och båtar. Hvad som gör hvalrossen numera till en så värderad handelsvara är späcket och huden. Späcklagret under huden är omkring tre tum, men på buksidan något tunnare, och ett fullvuxet djur anses kunna gifva omkring en tunna tran. Huden bildar rå eller beredd ett bland de starkaste material för seldon och maskinremmar och står särdeles högt i pris. Den beräknas i rått skick skålpundvis, och årliga utförseln från Norge af sådan rå vara belöper sig numera till omkring 100- till 130,000 norska skålpund, hvaraf ofta mer än hälften går till Ryssland, der den begagnas hufvudsakligen till seldon; resten finner afsättning på Altona, Hamburg och Bremen. Tänderna, som i hvithet och hårdhet täfla med elfenbenet, afsättas äfven i Hamburg och Altona med en årlig utförsel af 500 till 1,500 norska skålpund. Priset på stället för en hel Hvalross vexlar mellan 10 och 20 Rdr spec. Liksom sälhunden blir han såsom unge lätt tam, men hittills har det ej lyckats att i Europas klimat hålla honom länge vid lif. Hans kött är liksom sälens mycket mörkt och groft, men har ingen osmak, och låter i brist på bättre kost väl äta sig.

HVALROSSJAGT.

SJUNDE KAPITLET.

Torells och Nordenskiölds första båtfärd.

Den 10 Juli var utrustningen af den mindre engelska båten fullbordad. Proviant för sju man under fyra veckor var intagen, och båten med dess bemanning försedde med hvad i öfrigt kunde behöfvas under en längre färd i dessa ödsliga trakter: kokapparat och talg till bränsle, verktyg, linor, en harpun och ammunition, tält, sofsäckar m. m. För att visa huru våra längre båtexpeditioner voro försedda, må följande förteckning öfver den ifrågavarande utredningen meddelas: 100 skålpund fint krossadt rågbröd, 96 skålpund skeppsskorpor, 61 skålpund salt fläsk, 26 skålpund d:o kokt, 78 skålpund rimsaltadt fläsk, 33 skålpund kokt salt kött, 8 skålpund skeppssmör, 6 skålpund bordssmör, 5 lådor svensk pemmikan, 2 lådor bouillon de poche, 4 skålpund torkade potäter, the och socker blandade och afvägda i portioner för 30 dygn, 14 skålpund brändt och malet kaffe, 14 skålpund brunt pudersocker, 19 buteljer bränvin, 9 d:o destilleradt, salt och peppar, 2 skålpund bladtobak, 1/2 ankare vatten; i reserv: 64 skålpund skeppsskorpor, 2 lådor engelsk pemmikan, 55 skålpund talg till bränsle. Utom nödiga klädespersedlar, förvarade i små linnerenslar, medtogos: 1 båttält, 1 latinsegel med mast, 5 åror och roder, 1

båtshake, Svensk flagg och flaggspel, 1 hakspik. 1 pressening, 1 isjern, 1 ballastskofvel, 7 dragbälten, såg, yxa och hammare, löståg, 1 harpun med lina, 7 sofsäckar, 7 par blå brillor, kokapparat med ett kärl rymmande 3 till 4 kannor, 1 stekpanna, 7 förtenta jernskedar, 7 bleckmått, hvardera om ett halfstops rymd. och slutligen astronomiskainstrumenter samt Wrede's apparat för magnetiska bestämningar. Före afresan öfverlemnade Torell till Lilliehöök några instruktioner, enligt hvilka Aeolus borde hålla sig på nordkusten af Spetsbergen mellan Wijde-Bay i vester, Brandewijns-Bay oeh Cap Fanshaw i öster. Fartygets kurs skulle bestämmas af Lilliehöök efter samråd med Malmgren oeh Chydenius. När en hamn lemnades borde i en lätt igenkänlig stenvarde fartygets närmaste destination angifvas. Då fartygets säkerhet ej nödvändigt annorlunda fordrade, skulle en båt med tre man hållas Chydenius, och en båt likaledes med tre man Malmgren tillhanda. I händelse ej någondera af de i dessa dagarne afgångna båt-partierna hade återvändt innan den 20 Augusti, borde lämpliga åtgärder vidtagas för deras uppsökande. Fartyget borde dock ej för dessa undersökningar uppehålla sig längre i farvattnen norr om Spetsbergen, än med dess säkerhet vore förenligt, utan, då is och årstid gjorde det nödvändigt, återvända efter att vid Aeoli kors hafva qvarlemnat öfverflödig proviant och ammunition. Dessutom blef öfverenskommet, att skonaren vid den nuvarande ankarplatsen skulle lemna en liten depot af lifsmedel och ammunition. Kl. 7 på aftonen samma dag stego Torell, Nordenskiöld och Peterssen med fyra man i båten, och under ömsesidiga lyckönskningar lade man ut från fartyget. Ur Nordenskiölds reseberättelse låna vi följande framställning af denna färd.

»Kosan togs söderut ifrån ankarplatsen förbi mynningen af Murchisons bugt till norra delen af den s. k. Nordostön. I mynningen af bugten lade vi till vid en liten holme, midt på hvilken ryska sjöfarande hade upprest ett vackert kors med en mängd inskrifter, ritningaraf spjut m. m. Sedan vi härifrån tagit några pejlingar, rodde vi till det land, som på gamla kartor kallas Nordostön, hvilken skulle sträcka sig längs en betydlig del af Nordostlandets sydvestra kust. Kl. 6 om morgonen kommo vi dit och togo vårt första rastställe på dess nordvestra strand. Sedan båten blifvit uppdragen och tältet utspändt, gingo vi inåt landet till några temligen höga kalkklippor vid södra stranden af Murchisons bugt, ifrån hvilka man har en särdeles tydlig utsigt öfver hela den af otaliga holmar uppfyllda fjorden. Vi kunde likväl ej upptäcka början till det sund, som enligt kartorna skulle skilja Nordostön från Nordostlandet. Bergarten var en lagrad kalk utan försteningar, hvilkens lager voro i hög grad vridna och hade varit utsatta för inverkan af den eruptiva hyperit, som med flera gångar genomsatte dem. På stranden lågo stenblock kringspridda af andra bergarter än traktens egna, en iakttagelse, som vi ofta hade tillfälle att förnya. Den visar huru verksam isen är att flytta stenar från ställe till ställe, och är upplysande för frågan om de erratiska blockens förekomst i Europa. För öfrigt bestod marken till det mesta af kantiga stenar och flisor, en följd af frostens verksamhet att sönderspränga de fasta bergen, som på Spetsbergen är sa i ögonen fallande. Stora massor af lösa stenar betäcka nästan öfverallt såväl underlandet vid kusterna och dalarne, som bergens sluttningar ända till flera hundra fot högt.

Återkomne till båten intogo vi vårt morgonmål, kröpo in i våra sofsäckar och sofvo ganska godt på båtbottnen ända till aftonen, då vi väcktes af kocken för den första resdagen med ett rykande kaffemått. Åliggandet att tillreda mat gick nemligen i tur emellanvårt manskap, och det utgjorde en skyldighet för den, som var kock för dagen, att stiga tidigare upp än någon annan, för att få det varma morgonmålet — merendels kaffe — i god tid färdigt, och att likaledes icke lägga sig förr än alla våra, visserligen ganska få, husgerådssaker voro rengjorda och ordnade. Det öfriga manskapet hade, långt innan kocken var färdig härmed, krupit in i sina sofsäckar, och då, såsom man lätt kan finna, rastetiderna voro ganska knappt tilltagna, skulle skyldigheten att vara kock blifvit ganska betungande, om den för hvarje särskild man varat mer än en dag i sender. Vi sofvo nästan alltid i båten, öfver hvilken under rastetiden ett tunnt, takformigt bomullstält var draget, som öfverallt var så väl fästadt vid båtkanten, att äfven under den starkaste storm intet drag uppstod. Äfven för regn skyddade detta tält, om det vårdades och sköttes ordentligt. Öfver hela båtbottnen utbreddes sedan en stor pressening af samma tunna tyg, som tältet, men oljad, och uppå den lågo vi, hvar på sin en gång för alla bestämda plats, i våra varma sofsäckar af grof filt, som voro hopsydda öfverallt utom en öppning omkring en half aln nedom ena ändan, hvarigenom man kröp in i den. Till och med då man, såsom vanligen fallet var, låg half klädd i dessa sofsäckar, blef bädden

ganska varm, och man sof snart i dem lika väl som på den bästa bolsterbädd, utan att märka någon obehaglig träsmak ifrån den hvarken mjuka eller jemna bottnen i båten.

Då solen under vår vistelse i dessa trakter aldrig sänkte sig under horisonten, var skilnaden mellan dag och natt ganska ringa, och det blef derföre temligen likgiltigt, hvilken del af dygnet användes tillsoftid. Men emedan temperaturen under dagen i alla fall oftast var någon grad högre än under natten, togs det vid våra båtfärder till regel att färdas framåt under dygnets kallare del, natten, och att rasta om dagen. Kaffe serverades af kocken, såsom redan förut nämdt är, alltid före uppbrottet, midnattstid spisades litet kall mat, och innan man lade sig om morgonen, intogs hufvudmåltiden vanligen af varm soppa, merendels på vildt, skjutet under nattens lopp. Under första delen af dessa båtfärder, medan vi besökte Nordostlandets vestkust, erhöllos ej några renar; men redan vid Cap Fanshaw blefvo ett par ståtliga djur skjutna, och sedan sörjde Petersens förträffliga lod derför, att kocken aldrig saknade färskt renkött, hvilket alltid föredrogs framför köttet af eidrar, alkor och fiskmåsar. Den rika tillgången på drifved gaf oss för det mesta bränsle i öfverflöd. Sättet att färdas och tillfredsställa de dagliga behofven var sig likt dag från dag, och vi skulle ej ansett en noggrannare beskrifning deraf nödig, om den ej visade, huru man i ett oblidt klimat och helt och hållet beroende af egna resurser kan färdas ej blott utan svårighet, utan äfven med en viss grad af beqvämlighet.

Den 11 på eftermiddagen rodde vi vidare söderut. Efter en stunds rodd gingo vi i land för att från en kulle, som ej tycktes vara långt aflägsen, öfverskåda kusten. Såsom det ofta händer i högnordiska trakter, misstogo vi oss dock alldeles om afståndet, och vår vandring blef mot förmodan temligen dryg. Vi hade hoppats att ifrån denna kulle få se det sund, som skulle skilja Nordostön från Nordostlandet; men funno att det snö- och isbetäckta landet höjer sig till en iskamm, som tyckes stå i oafbruten förening med jöklarne i detinre af Nordostlandet. Öfverallt visade sig spår till att landet höjt sig i en sen tid; hvalben och snäckskal af ännu lefvande arter sågos ligga ymnigt högt öfver nuvarande vattenytan.

Först vid midnatt återkommo vi till båten och rodde ännu ett stycke åt det inre af sundet. Hvalrosshonor med sina ungar visade sig här och der i vattnet, och fångstmännen började sin grymma jagt. En hona med unge blef snart ett offer för sin moderskärlek. Den lilla ungen kunde nemligen ej snabbt nog komma undan, och modren ville icke öfvergifva sin äskling. Då hon märkte hans fara, tog hon honom emellan frambenen och dök ned, men i brådskan att komma undan släppte hon honom snart igen och måste åter upp till vattenbrynet för att ånyo än dyka ned med ungen, än med knuffningar jaga honom bort ifrån det farliga grannskapet. Detta upprepades flera gånger, tills ändtligen ett lyckadt harpunkast ändrade jagtens beskaffenhet. Den numera medelst harpunen och den starka linan för båten spända hvalrossen bogserade oss fram med otrolig hastighet, allt fortfarande åtföljd af sin unge. Efter en stund blef hon trött, farten minskades, linan indrogs, och hon dödades med några lansstygn, drogs upp på ett isstycke och »flensades», d. v. s. beröfvades hud och späck. Äfven ungen blef dödad, men sjönk och gick förlorad. Emedan vår båt redan förut var tungt lastad, lemnades skinnet med fastsittande späck på en holme, och betäcktes med stora stenar för att vara skyddadt, tills vi återkommo.

Den del af Nordostlandets sydvestkust äfvensom af de utanför liggande små holmar och skär, som vi hittills hade besökt, bestå uteslutande af en enformig, förgeologen och botanisten föga intressant kalkformation, i hvilken icke några tydliga spår till försteningar kunna upptäckas. En svart udde, som något söderut sågs skjuta ut ifrån fasta landet, och som, enligt hvad vi vid återfärden märkte, egentligen är en ö i Wahlenbergs bugt, lofvade oss dock en kärkommen förändring i denna enformighet, och vi beslöto derföre att der taga vårt dagqvarter. Efter en emot förväntan lång rodd nådde vi dess ostligaste udde. Vi hade någon svårighet att under de branta stränderna finna en plats för båten och rodde en lång stund, innan vi funno ett ställe, der vi kunde draga upp honom på isen. Detta sätt att berga båten funno vi sedermera vara det lämpligaste. Båten stöddes med drifved eller hvad eljest var till hands, så att han stod på kölen.

Hyperiten hade blifvit allt mera rådande och höjde sig från vattenytan i lodräta väggar af två eller trehundrade fots höjd, hvilka blefvo mer och mer sönderklufna i basaltens vanliga former, gigantiska, upprättstående, merendels fyrsidiga pelare. Den svarta marken såg här långt rikare ut än den nakna gulgrå kalken vi förut

passerat, och en torftig men vacker växtlighet sågs mellan klyftorna, som voro bebodda af en stor skara alkor, tejstar och måsar, hvilken dock icke var jemförlig med den kolossala fogelkoloni, som vi sedermera träffade i ett stort hyperitberg på andra sidan af sundet. Vi skulle nu vara vid ändan af den så kallade Nordostön, men som endast är en framskjutande del af Nordostlandet. Det sund som finnes på gamla kartor är antagligen endast gissadt. Vi rastade här, spisade våra under natten skjutna eidrar och alkor, och den 12, kl. 4 eftermiddagen rodde vi vidare utmed den djupa bugten, som nu vidtog,och som vi gifvit namn af Wahlenbergs bugt. Snart mötte vi en myckenhet is och lade till vid ett högt grundisstycke för att ifrån dess topp taga reda på isens läge och finna en utgång ifrån de omgifvande massorna. I bottnen af bugten syntes två fjordar sträcka sig inåt landet. Vägen till Fosteröarne syntes temligen fri, och kursen styrdes dit. Vår framfärd stängdes dock snart af ett alldeles genomfrätt isfält, genom hvilket det blef nödvändigt att »bråka» sig fram. När isen nemligen ej är tillräckligt stark för att man skulle kunna draga båten öfver den, måste man bana sig en väg genom vaggning af båten, trampning, slag med åror, isbillar m. m. Det är ett ytterst mödosamt arbete, och vi voro både trötta och glada, då vi ånyo nådde öppet vatten. En mängd hvalrossar syntes, hvilka voro mycket nyfikna och närgångna. Medan vi vaggade båten fram, höjde sig en hvalrosshona, som höll en liten unge emellan framlabbarne, högt öfver vattnet, nyfiken att taga reda på orsaken till det ovanliga bullret. Hvalrossarne fingo dock för denna gång vara i fred, och emot midnatten emellan den 12 och 13 Juli ankommo vi till Fosteröarne.

Vi bestego toppen af den ett par hundrade fot höga ön och njöto af den storartade utsigten. Höga berg med branta väggar begränsa här både sidor af Heenloopen Strat. På flera ställen ser man väldiga glacierer, af hvilka en är öfver en mil bred och står med sin lodräta vägg ut i hafvet. Mellan isen höllo sig ofantliga skaror af alkor för att der söka sin föda; af deras flygt kunde man se att de hade sina bon på sydvestra sidan af Heenloopen. En mängd hvalrossar rörde sig vrålande i sundet. Den praktfullabelysningen af en sol, som vid denna årstid ej går ned, och det rika djurlifvet gaf hela landskapet en alldeles egen och storartad prägel, som gör ett djupt intryck på åskådaren.

Från dessa i midten af Heenloopen Strat belägna, på lif och vegetation fattiga hyperitklippor styrde vi den 13 Juli kl. 2 e. m. genom den isfriaste delen af sundet till landet söder om Wahlenbergs bugt. Redan på afstånd kunde vi se, att denna kust i geologiskt hänseende är alldeles olik de enformiga trakter vi hittills besökt. I stället för de i nordvestra delen af Nordostlandet rådande torra och lågländta kalkkullarne ser man här 1,500 till 2000 fot höga, emot hafvet tvärbrant stupande fjell, nederst bestående af horisontala, mycket regelbundet ordnade gråa lager, hvilka upptill äro betäckta af en tjock, svart hyperitbädd, på hvilken man åter här och der kan märka gråhvita lager af kalk eller kisel. Vi landade på flera ställen af kusten och funno de sedimentära bildningarne bestå af vexlande kalkstens-, sandstens- och qvartsitlager. Vid en bäck upptäckte vi petrifikater först i lösa stenar på stranden, följde det låga underlandet och funno de vackraste petrifikater under tre kalkpelare, hvilka reste sig ur massan af lösa block, som betäckte bergets fot. Detta fynd gladde oss så mycket mera, som vi förut ej funnit petrifikatförande lager på norra Spetsbergen. Af dem, som vi här träffade i största ymnighet, drogo vi den slutsatsen, att lagren tillhörde den permiska formationen. Sedan vi rott ett par mil längs med kusten rastade vi en stund vid ett ställe, der hyperitbildningen nar ända ned till hafsstranden och bildar en några hundra fot hög, svart, emot stranden långsamt sluttande kägla. Ifrån desstopp kunde vi se, att en fast och obruten is låg utöfver hela södra mynningen af sundet. Så långt ögat kunde nå, var isen jemn, och intet vatten syntes mellan den. Planen att ro omkring hela Nordostlandet måste således öfvergifvas, och vi beslöto att i stället längs med vestra stranden af Heenloopen återvända till fartyget för att, om isen det tillät, derifrån företaga en ny båtfärd till Sju-Öarne och Nordostlandets nordkust.

Något efter midnatten (13—14 Juli) sköto vi åter ut vår båt och styrde mot Syd-Waijgats-öarne. Vi hade rott endast en liten stund, då en tjock dimma lade sig öfver hela trakten, så att vi förlorade all landkänning, och det blef svårt nog att med kompassen leta sig fram ibland drifisstyckena. Så villande är dimman i dessa trakter. Otaliga hvalrossar tumlade i vattnet, eller lågo tätt samlade på de öfver allt kringclrifvande låga isstyckena. Ett enda sådant var ofta så fullpackadt med hvalrossar, att ej allenast isstycket, utan ock en del af hvalrossarnes kroppar var nedsänkt under vattnet, medan andra hvalrossar summo omkring isstycket och, då de ej funno någon

ledig plats, genom hugg med sina stora betar sökte drifva bort dem bland sina kamrater, som redan lågo der. En gång, då vi i dimman kommit alldeles nära ett sådant lågt isstycke, på hvilket 30 till 40 hvalrossar lågo tätt bredvid hvarandra, utan att märka eller bekymra sig om båten, som nalkades, uppgaf en af manskapet ett plötsligt rop. Hvalrossarne kastade sig genast med stor oreda och mycket buller i sjön, men kommo straxt upp igen bakom ett närbeläget isstycke, syntes mycket nyfikna, trampade vatten, så att en tredjedel af kroppen höjde sig öfver vattenbrynet, ochföretedde derunder med sina stora kroppar och långa betar en högst egendomlig anblick.

Efter mycket ordande om kurs och strömmar, och sedan mer än en gång ett af jord svärtadt, högt isstycke, som låg helt nära båten, blifvit ansedt för ett aflägset stort land med bergtoppar och jöklar, nådde vi land vid den största af Waijgatsöarne, Wahlbergs-ö. Vi drogo upp båten på den fasta iskanten, och när dimman skingrats, gick Torell upp på toppen af ön. På dess öfversta spets var frisk vegetation, och något lägre omkring 200 fot öfver hafvet växte en sådan mängd af den arktiska Vallmon, Papaver nudicaule, att marken var nästan betäckt deraf. Middagstiden efter ett par timmars sömn, kröp jag som vanligt ur min sofsäck för att taga solens höjd. Medan jag efter slutade iakttagelser lade in instrumenterna, märkte jag en björninna med sin unge, hvilka ifrån ett närliggande isstycke betraktade och förmodligen redan länge betraktat båten samt observatorn. Som något gevär icke fanns tillhands, väckte jag en af männen i båten, men innan bössorna blefvo redo, började björnarne ana oråd och begåfvo sig på återtåg. Harpuneraren Hellstad förföljde dem en stund utan att kunna upphinna dem och såg på afstånd en större björnhane, som förmodligen hörde till samma familj.

Följande eftermiddag gjorde vi en utflygt till det inre af ön, som är temligen vidsträckt och bildar en omkring 100 fot hög, tvärbrant hyperitplatå, från hvilken en mindre kägla, målet för vår vandring, uppstiger till en höjd af omkring 500 fot. Redan under den föregående dagens utflygt hade Torell härstädes märkt några ungar af fjällrackan, Canis lagopus, hvilkavoro så närgångna eller så litet vana vid menniskor, att en af dem sprang af och an framför Torells fötter och lekte med en snösparf, som han nyss fångat. På toppen af ett mindre alkfjell träffade vi nu ett vidsträckt räfnäste, som tycktes utgöra tillhåll för en betydlig koloni af dessa djur. Marken var i alla riktningar genomgräfd med smärre gångar, i hvilka en mängd ben och kroppar af halfruttna alkor voro nedmyllade. De ungar, som vi jagade fram ifrån nästet, togo merendels ain tillfiygt till alkfjellets mot hafvet tvärbrant stupande klyftor, men erfarenheten hade ännu ej lärt dem tillräcklig försigtighet, ty ofta stannade de bakom en sten ett litet stycke från det ställe, der de krupit fram ur jorden, och satte sig der ned i allsköns ro för att betrakta oss. Några af dem blefvo skjutna och voro ganska feta. Under denna årstid har blåräfven riklig föda på Spetsbergen, der han frossar i alkfjellen och bland ejdrar som häcka på lågland; ty vanligen bygga dessa på sådana holmar, som under kläckningstiden icke äro tillgängliga på isen. Men hvar han under vintern får sin föda är svårt att förstå. Så vidt man vet, flytta då alla foglar, utom den sällsynta fjellripan, och man har ej funnit några lemlar, hvaraf han skulle kunna lefva. Han ligger ej i vintersömn, och de som öfvervintrat på Spetsbergen hafva ofta fångat honom i stort antal.

Vi spanade noga efter det sund, som man uppgifvit skola finnas mellan Heenloopen Strat och Storfjorden, men kunde icke upptäcka det. Vi räknade åtta glacierer, som gingo ut i hafvet mellan den östliga udden af det egentliga Spetsbergen och Duim-point. Öster ut och i sydost syntes endast is, det haf, vi der sågo, är så godt som obekant.Om aftonen rodde vi tillbaka öfver till det på försteningar rika berget på sydvestra sidan af Nordostlandet, som fått namnet Angelins berg. Under öfverfärden sågo vi åter otaliga hvalrossar, hvilkas åsyn till den grad eggade fångstmännens ifver, att vi slutligen måste gifva det efterlängtade tillståndet till jagt. Snart var ett af de fredliga, intet ondt anande djuren spändt för vår båt med harpun och lina, tröttade ut sig genom att bogsera båten, och blef, sedan linan efter hand inhalats, dödadt af ett säkert riktadt lod från Petersens reffla.

Medan denna hvalross, som var en hona, ännu bogserade oss framåt, flydde hennes unge till de andra, och plötsligt samlade sig ifrån alla kanter öfver femtio hvalrossar omkring båten och summo i en halfkrets efter oss på nära skotthåll. Till och med den vid den nordiska djurverlden så vane Petersen blef i början något häpen vid denna syn och bad oss hålla alla bössor i beredskap för att blifva kantrade åtminstone med heder. Men de kommo ej af hämdbegär, utan af nyfikenhet, och följde oss i all fredlighet en lång sträcka på helt nära håll, som oftast höjande sina klumpiga hufvud så högt som möjligt öfver vattnet för att bättre kunna öfverskåda våra

förehafvanden. Ännu då vi hade dragit den fångade hvalrossen upp på ett isstycke och höllo på att flensa honom, betraktade hans kamrater oss, plaskande ibland de kringflytande isstyckena, tills blodet, som blandade sig med vattnet, jagade dem bort.

Sedan vi vid Angelins berg insamlat ett sa stort förråd som möjligt af försteningar, rodde vi derifrån den 16 kl. 3 om morgonen till vestra sidan af sundet, för att se om det ej vore möjligt att der framtränga längre söderut till det nyupptäckta sundet emellan Storfjordenoch Heenloopen Strat, som vi så ofta hört talas om. Under rodden fingo vi åter en af dessa arktiska dimmor som äro så hinderliga för seglaren i ishafvet. Den kom framvällande mot oss, och snart sågo vi intet utom vår båt och de närmaste isstyckena. Inom kort fingo vi likväl ett lifligt skådespel. På ett högt isstycke, som sannolikt stod på grund, upptäckte Peterssens skarpa öga en björnhona med två ungar. Han sände en reffelkula emot modren, ehuru utan att träffa henne dödligt. Till stor och högljudd fröjd för manskapet, som påstår, »att björnen, oaktadt sin ohjelplighet till sjös, tror sig vara en stor sjöman, och derföre, då tillfälle dertill erbjuder sig, tager sin tillflykt till sjön, hvarest han dock är ohjelpligt förlorad och lika lätt att döda som ett får», hoppade alla björnarne genast ifrån isstycket ned i vattnet och summo undan. Vi rodde förbi ungarne, som fräste emot oss, och upphunno snart modren, som sköts af Petersen. Så snart hon var upptagen i båten, rodde vi efter ungarne, af hvilka jag träffade den ene. Det dröjde ej länge, innan äfven den andre var dödad. Samma dag sågo vi yttermera en mycket stor björn långt borta på den söderut liggande fastisen. Medan vi rodde vidare fram öfver den spegellugna sjön, sågo vi oräkneliga skaror af alkor mellan isen. I allmänhet är det ett märkligt förhållande, att man uti Ishafvet ingenstädes finner rikare djurlif än just invid och mellan isen. Detta gäller ej blott sådana djur, som uppehålla sig på den för att der söka hvila, såsom sälhundar och hvalrossar, utan äfven andra. Grönlandshvalen, ett ibland de största djur man känner, finner endast mellan isen tillräcklig föda, likaså Narhvalen, och på Grönland göres den största fångsten af sälhundar just uti de så kalladeisfjordarne, der inlandsisen skjuter ut i hafvet. Man kan vara viss att under isbergen finna hafhästar och andra foglar, som der söka föda och alkorna flyga långa vägar för att nå isen, när den brutit upp nära deras bon.

Middagstiden nådde vi vestra stranden af sundet och lade till vid ett högt och praktfullt berg, som till det yttre har stort tycke med Angelins berg, ehuru det är vida högre och mera storartadt. Detta berg är på kartan betecknadt med namnet Lovéns berg. Dess öfre del, som till det mesta består af hyperit, har med sina flata, brant stupande och svarta sidytor stor likhet med ett tak. De under hyperiten horisontelt liggande ljusa kalk- och sandstenslagren med sina i sundet nästan lodrätt stupande sidor gifva hela berget utseende af en regelbunden kolossal byggnad. Nederst är dess fot omgifven af ett brant stenras, på hvars låga grund, som vid hvarje steg glider undan fötterna, man endast på få ställen vill våga en fjellstigning. Hela denna bildning är något helt annat än granit- och gneisbergen, cch likheten med Kinnekulle och de andra Westgötabergen hos oss är i ögonen fallande, hvilka likväl äro vida lägre. Såväl kalk- som sandstenslagren voro rika på försteningar, de förra isynnerhet på kolossala arter af slägtet Productus. Ett berg strax norr om detta visar huru isen verkar på sitt underlag. Den lagrade kalken, var till en del betäckt af hyperit, och öfverst låg en glacier. Der hyperiten fanns, hade den sin form qvar och äfven berget bibehöll der sitt ursprungliga utseende, ty hyperiten är en ytterst hård bergart. Deremot voro på den andra sidan af berget, som ej skyddades af hyperitlagret, de horisontala kalklagren till stor del afnötta och bergets sida var nästan halfrund. På samma sätt hafva säkerthos oss Westgötabergens siluriska lager en gång af glacierer blifvit bortslipade och bortförda, der ej den fasta trappen skyddat dem, och deras spillror sedermera spridda öfver låglandet ända till den nordtyska slätten. Vi sågo här, hvilka stora massor af lösa stenar till och med en liten jökel förmår skjuta framför sig, när dess underlag är en lös bergart. Vandringarne under och på dessa berg, äro temligen farliga. Ofta får man se och höra betydliga bergras, och just der vi föregående dagen vandrat, fingo vi se en väldig stenhop med ett förfärligt brak störta utför berget ned i sjön. Frost is och vatten äro i ständig verksamhet, att splittra och förstöra dessa praktfulla minnesvårdar öfver en förgången djurverld.

Sedan vi gjort en rik samling af försteningar, rodde vi den 17 Juli om aftonen vidare söderut för att om möjligt uppnå och närmare undersöka det nyfunna sundet emellan Storfjorden och Heenloopen Strat. Vi rodde utmed två glacierer, af hvilka den ena tycktes hafva framför sig ett underland, som halfmånformigt sköt ut i hafvet, hvilket här ständigt uppgrundas af de sten- och grusmassor glaciererne nedföra. De voro tydligt skiktade i skarpt

afgränsade omkring fotstjocka lager, hvilka möjligen torde beteckna mängden af de årliga snösamlingarne. På isens förmåga att obruten forma sig efter sitt underlag erbjödo dessa glacierer de bästa exempel. Midtpå en af dem voro lagren nästan vågräta, men närmare sluttningarne, der de hopträngdes mellan dalens sidor, böjde de sig i oregelbundna linier, hvilka man dock kunde tydligen se vara fortsättningar af de på midten vågräta lagren.Efter ett par timmars rodd hade vi nått gränsen för vidare framträngande. Den fasta isen låg ännu obruten intill land, så att vi ej hade annan utväg än att vända tillbaka. Det skedde på samma väg, som vi kommit, och vi fortsatte att följa vestra stranden af Heenloopen Strat. En bred jökel, som gick tvärbrant ned i hafvet, upptog en timma att passera. Derpå kom en annan, som låg såsom ett berglager öfver ett lodrätt hyperitberg och störtade sålunda med sin is öfver klipporna i vattnet. Hyperiten fanns särdeles vackert afslipad och refflad, och här, såsom på flera andra ställen funnos många tecken till att isen förr haft större utsträckning på Spetsbergen.

Gynnade af en stark ström hunno vi snart Duim-point, der vi drogo upp vår båt. På en holme derutanför hade en hop ejdrar sina bon, der vi funno några, oaktadt den framskridna årstiden, ännu friska ägg, som voro oss välkomna, emedan vi redan något ledsnat vid den alksoppa, som, om vi undantaga ett ej fullt lyckadt försök att förtära den ena af våra fällda unga isbjörnar, under de senare dagarne ständigt utgjort vår föda. De flesta äggen innehöllo likväl ungar, dem manskapet förtärde med god matlust. Stormåsen, Larus glaucus, hade här redan nästan flygga ungar.

Den 18 Juli om aftonen rodde vi till Cap Fanshaw. Ungefär på midten af vägen passerade vi det största alkfjell, som vi hittills sett. Svarta klippor, 800 till 1000 fot höga, stupa här på en sträcka af omkring 1/4 mil alldeles lodrätt ned i hafvet, bebodda af milliontals alkor, hvilka sitta tätt packade vid hvarandra i alla klyftor och springor, och vi fingo bevittna den bokstafliga sanningen af den kända berättelsen, att luften förmörkas,om man aflossar ett bösskott mot ett dylikt alkfjell af de utflygande foglarnes mängd, utan att man dock kan märka någon förminskning bland dem, som sitta qvar så lugna att några, som hade sina nästen lågt, kunde nås ifrån båten och blefvo tagna med händerna. Hvar vi rodde fram funnos dessutom talrika skaror af alkor på och mellan isen för att söka föda.

Emellan vår vändpunkt 1 1/2 mil söder om Lovéns berg och Cap Fanshaw, äro kalk och hyperit de rådande bergarterna. Det mer än 2,000 fot höga Lovéns berg bildas, såsom förut är nämndt, af vexlande kalk- och sandstenslager, af samma formation som de försteningsrika lager, hvilka träffas vid Angelins berg och vid mvnningen af Bell-Sound. Genom ett mägtigt band af svart hyperit är denna gråhvita nedre del af berget skild från dess under större delen af året snöbetäckta hjessa af kalk. På båda sidor om Lovéns berg sänker sig hyperiten, så att den norrut redan före Duim-point når hafsytan. Mest storartadt uppträder denna bergart dock vid Alkfjellet midt emellan Duim-point och Cap Fanshaw. Alldeles lodrätt stupar här ned i hafvet en ända till 1000 fot hög bergvägg, som öfver allt är vertikalt söndersplittrad i basaltlika, upprättstående, fyr- eller åttkantiga, ofta under en betydlig del af sin längd alldeles fristående eller endast med en smal kant vid hufvudberget fastsittande pelare, och liksom för att bilda kapiteler på dessa, har dess allra öfversta del stundom åter ett lager af gråhvit kalk.

Geologiskt arbete upptog oss hela dagen. Underst låg en hvit och mörkröd sandsten med otydliga aftryck af lägre hafsväxter, deröfver en grå kalk, i nästan horisontala lager med petrefakter, som närmade sig dem,vi träffat i de två förut undersökta bergen; ofvanpå detta lager utbreder sig en mägtig hyperitmassa, och på denna hvilar åter ett kalklager, stundom genombrutet af lodräta hyperitgångar. Kalken innehåller en stor mängd flintbollar och drushål fyllda af kalkspatskrystaller. Sådana bildningar uppträda på östra stranden af Lommebay ett stycke in i fjorden, under det dess vestra strand till sin geologi är likartad med Hecla Mount: nästan upprätta lager af mörkgrå kalk utan försteningar, brun och grå skiffer. I norr stöter denna bildning i mynningen af fjorden till en glacier, den största vi hittills sett på Spetsbergen. Den skjuter ut bågformigt i sundet och stupar i hela sin omkring halfannan mil långa sträcka ner i hafvet. Isens lager voro vågräta. Sedan vi passerat Cap Fanshaw, sökte vi i början förgäfves något lämpligt rastställe. Bergraset gick ända ned till hafsstranden, och isfoten, den vid stranden efter islossningen qvarblifna delen af vinterisen, på hvilken vi hittills vanligen dragit upp båten, då vi skulle rasta, var redan nästan helt och hållet bortsmält. Efter en rodd af närmare en mil inåt Lommebay nådde vi likväl

en låg och smal, emellan stenraset och fjorden belägen sandstrand, på hvilken vi drogo upp vår båt. Något längre åt det inre af fjorden aflägsnar sig bergskammen ännu mera ifrån stranden, och bergens sidor äro icke mera tvärbranta, utan bilda terrassformiga, i jemförelse med andra närbelägna delar af Spetsbergen ganska gräsrika afsatser, hvilka utgöra ett älsklingstillhall för renar. Straxt sedan vi landat, gick Petersen på jagt och fällde inom en kort stund tre stora, präktiga djur. Vi hade svårt att föreställa oss, att dessa renar voro samma slags djur, som dem vi för knappast fyra veckorsedan erhöllo i Sorgebay. De voro då så magra, som hade de bestått endast af skinn, ben och senor, och dessa deremot skulle i fetma kunnat täfla med en gödoxe på en engelsk kreatursexposition, ty den största renen hade ett fyra till fem tum tjockt fettlager på länden.

Den 19 Juli om aftonen rodde vi öfver sundet till den ö, på hvilken vi under nedresan lemnat huden af hvalrossen, som vi fångat. Oaktadt vi med afsigt hade lagt vårt byte på en ö, från hvilken den fasta isen redan lossnat, och dessutom gömt det under en hop af stora stenar, hade björnarne likväl vädrat gömstället. Huden, som före uppläggningen blifvit delad i tvenne halfvor, var svår att återfinna, de tunga stenarne voro undankastade, den ena halfvan och hufvudet släpade i sjön, den andra åt annat håll ett långt stycke bort. Späcket var öfver allt noga afgnaget, men huden oskadd; den hade tydligen varit för seg, äfven för björnens tänder.

Från denna ö seglade vi genast med god vind vidare, ungefär samma väg som vid nedresan, till Depotholmen i Murchisons bugt. Aeolus hade redan afseglat, och efter aftal hade Lilliehöök i en stenvård qvarlemnat en liten depot och en skrifvelse, angifvande de vigtigaste händelserna under vår frånvaro, den kurs han ämnade taga, m. m. Vi voro nu hårdt lastade med hvalrosshud, björnhudar och tre renskinn samt en mängd petrifikater. För att lätta vår båt lemnade vi derföre qvar en säck med försteningar, en öfverflödig brödtunna och den af björnen afspäckade hvalrosshuden, och seglade vidare utan att rasta till den 20 om aftonen, då vi uppnådde Shoal-point.

Denna udde bildas af ett lågt sandland, från hvilket endast här och der några små kalkklippor, liknandedem vid Ryssöarne och Nordostön, skjuta fram i dagen. Stranden är öfverallt betäckt med en oerhörd massa drifved, bland hvilken man finner bitar af pimsten, näfver, kork, störar, flöten från fiskerierna vid Lofodden, m. fl. saker, som blifvit ditförda af sydliga hafsströmmar. Drifveden bildade en bred linie längs stranden. Längre upp var en annan linea, dit vattnet numera knappast når, ej ens under springflod, och troligen blifvit upplyftad under landets höjning. I denna linie var drifveden långt äldre och höll på att sönderfalla. Under det Torell undersökte allt detta, fann han bland annat en välbehållen böna af den vestindiska skidvexten Entada gigalobium. Denna böna, som blir öfver 1 1/2 tum i genomskärning, flyter med golfströmen öfver den Atlantiska oceanen, hittas icke sällan vid Norges kuster och utgör funnen vid norra Spetsbergen det vackraste bevis, att Golfströmmen uppnår denna höga breddgrad. Lyckan hade gynnat oss äfven vid vårt val af rastställe. Helt nära funno vi en stenvård, som inneslöt en flaska med ett bref från Lilliehöök, af hvilket vi erforo, att Aeolus föregående dagen hade afseglat från den redd, vid hvilken vi nu lågo, och ernade sig norrut till Brandewijn-bay. Vi seglade således vidare emot norr och försökte först att framtränga emellan Lågön och Nordostlandet; men då framfärden åt detta håll snart hindrades af fast is, vände vi och togo kursen vester om ön. Efter en segling fördröjd af dimma och ett långt i hafvet utskjutande kalkref kommo vi förmiddagen den 21 Juli till norra sidan af denna stora, låga ö, som träffande blifvit benämnd Low Island, het laage Eiland. Ej heller här funno vi Aeolus, men väl qvänen Mattilas med sin jakt. Han berättade oss, att Lilliehöök natten förut afseglattill Stratet, och att man ifrån masttoppen på jakten med kikare kunde se Chydenii båt vid randen af den fasta is, som ännu betäckte Brandewijnbay.

Under början af vår resa i sundet hade vi varit gynnade af ett utmärkt klart och vackert väder. Men redan vid Syd-Waijgatsöarne begynte dimma tidtals infinna sig, och under vår resa från Cap Fanshaw till Lågön rådde en oafbruten med fint regn förenad tjocka. Våra saker och kläder voro derföre vid ankomsten till Lågön så våta och fuktiga, att vi, för att torka dem, nödgades dröja derstädes litet längre än eljest ämnadt var. En stor eldbrasa uppgjordes af drifved, som här, liksom vid Shoal-point. i ymnighet kunde samlas på stränderna, vårt lilla båtsegel spändes upp till skydd emot vinden, kläderna torkades, en allmän hår- och skäggklippning anställdes, och vi ställde så beqvämt till för oss, som omständigheterna medgåfvo.

Efter att sålunda hafva rastat ut, och sedan vi till Mattilas' vård öfverlemnat vår återstående hvalrosshud och våra

trenne björnhudar, rodde vi den 22 om morgonen vidare till Brandewijnbay för att söka upp Chydenius. Kosan styrdes i början i den af Mattilas angifna riktningen till en hög bergsudde, som i söder begränsar fjorden. Då vi kommo närmare denna udde, kunde vi vid randen af fastisen urskilja den af Chydenius begagnade lilla röda jernbåten. Vi rodde genast dit och träffade honom just som han skulle företaga en utflygt till Cap Hansteen. Sedan vi för hvarandra redogjort för våra färder under de sista veckorna, och af Chydenius fått upplysning om, att Lilliehöök snart ånyo väntades till dessa trakter, beslöto vi att på stranden norr om fjorden afbida hans ankomst och styrde derföre genast kosan dit genom temligen tät drifis.Landet emellan Bird- och Brandewijnbay upptages helt och hållet af höga berg, som löpa ut ända till hafsstranden och der afslutas antingen med brant stupande fjellväggar eller med ofantliga stenras. På isfoten vid ett sådant drogo vi upp vår båt. Straxt vester om oss reste sig ett högt berg som vi bestego, och kommo vid ungefär 1,500 fots höjd upp på en nästan helt och, hållet snöfri platå, som i norr begränsas af Birdbay, emot hvilken fjord de höga klipporna stupa lodrätt ned. Från denna platå reste sig en med djup snö eller snarare lös, finkornig is betäckt topp, från hvilkens högsta spets vi, gynnade af det herrliga vädret, åt alla håll hade en utomordentligt vidsträckt och storartad utsigt. I norr begränsades horisonten af ett ändlöst isfält, i hvilket man från denna höjd ännu icke kunde skönja någon öppning, och hvars enformighet endast på några få ställen var afbruten af de norr om Nordostlandet belägna ögrupperna, de Sju-öarne, Walden Island, stora och lilla Table Island, samt det land, som på Parry's karta betecknas såsom Distant Highland. I öster stängdes utsigten af den höga, ödsliga snöslätt, som upptager hela den inre delen af Nordostlandet; i vester kunde man, det stora afståndet oaktadt, klart urskilja konturerna af bergshöjderna omkring Norsköarne och Cloven-Cliff; i sydvest syntes Grey-Hook och Hecla- Mount, samt söder om detta fjell två isolerade, mycket höga, spetsiga, snöhöljda toppar, hvilka tycktes vara belägna vid norra stranden af Storfjorden.

Den 23 Juli om eftermiddagen kunde vi med kikare se, att tvenne skonare kastat ankare vid Lågön. Vi förmodade, att den ene var Aeolus, och beslöto att genast ro dit, så snart drifisen, som för det närvarandelåg tätt packad i viken, begynt att med den ändrade strömmen något skingra sig. Efter ett par timmars väntan på gynnsam ström sköto vi ut vår båt. I och med detsamma sågs en björn simma emellan isstyckena. Alle man togo hurtigt i årorna, och en liflig kapprodd begyntes. Det märktes snart, att björnen var underlägsen. Sjelf tycktes han äfven göra samma iakttagelse, han sökte nå stranden och vände ofta om sitt hufvud med ett hväsande läte för att se, huru det försprång han ursprungligen haft allt mer och mer minskades. Slutligen, då vi kommit på 20 till 30 stegs afstånd, jagade Petersen en kula genom hans hufvud. Efter slutad jagt rodde vi åter till vårt rastställe, derifrån söderut tills vi träffade Chydenius, och i hans sällskap lyckades vi snart leta oss fram genom den ändlösa labyrint af lösa isstycken, som öfver allt betäckte hafvet vester om Bird-och Brandewijnbay, och den 23 Juli om aftonen voro vi åter på vår Aeolus och funno allt väl ombord.»

GRUPP AF ISBJÖRNAR I MURCHISONS BAY.

ÅTTONDE KAPITLET.

Chydenii båtexkursion.

Vi återvända till den 10 Juli, den dag, då det båtparti, hvars resa vi i det föregående skildrat, afgick från Aeolus. Det var beslutadt att Chydenius med jernbåten skulle söka sig norrut till öarne nordligast om Spetsbergen och om möjligt sedan österut, för att rekognoscera trakten för gratmätning. Den 11 Juli var hans utrustning färdig, med proviant för fyra män under fyra veckor och en reserv af pemmikan för två veckor, liksom det dagen förut utgångna partiet. Manskapet voro timmermannen Nilsson och matroserne Norager och Brandt. Före afresan lemnade han en skrifvelse för att, i händelse af någon olycka, fria hvar och en annan från ansvar. Med godkännande af båtens utrustning och på grund af de ordres, som Torell gifvit Lilliehöök, bestämde han deri den 20 Juli såsom den tid, omkring hvilken han vore att åter vänta i Aeoli nuvarande ankarplats. Under ömsesidiga lyckönskningar lade han ut om aftonen och styrde med god vind norrut.

Vid ankarplatsen uppreste Lilliehöök en stenvarde och nedlade deri enligt föreskrift några förråd bestående af två

lådor pemmikan, 40 skålpund bröd, och någonammunition, samt i en flaska en skrifvelse, som uppgaf, att han först ernade gå vesterut för att se om Magdalena ännu låg qvar i Treurenberg Bay, och derefter söka komma till Brandewijn Bay. Ön benämndes härefter Depotholmen. Den 12 kl. 3 1/2 e. m. afseglade han och fällde omkring kl. 8 e. m. samma dag ankar på vår senaste ankarplats i Treurenberg Bay. Magdalena, hade, såsom vi veta, redan lemnat viken. Lilliehöök, som strax efter ankringen begaf sig ut med fångstbåten, nedlade vid Aeoli kors en till Torell ställd rapport, hans fångstmän harpunerade sex hvalrossar och en unge, och följande dag kl. 11 f. m. gick han åter till segels, nordost hän för S.S.O. vind, med klar himmel och smul sjö. Vid Shoal Point mojnade redan vinden af, en mängd drifis låg vesterut från denna udde, och på aftonen gick Aeolus till ankars vid uddens sydvestra strand.

Mattilas kom om bord och anmälte att han gjort ett fynd på stranden under en hop drifved. Det var en depot, som för 34 år sedan blifvit der nedlagd under Parry's expedition: ett gevär, numera obrukbart, en ammunitionskista af träd, invändigt blybeklädd, innehållande skarpa och lösa patroner, brännare och löst krut, allt fullkomligt väl bibehållet, och elfva stycken hermetiskt tillslutna lådor. Vi voro särdeles nyfikna att erfara huru dessas trettiofyraåriga innehåll motstått förgängelsen, och i en redan af Mattilas öppnad låda funno vi en anrättning af stekt kött, inbäddadt i gelé och fett, lika smaklig, som hade den varit tillagad i går. På de större bleckdosorna var instämpladt: »Seasoned Beef»; de mindre utvisade ett lika läckert innehåll »Unordered rounds of Beef», 2 stycken änterpikar samt några söndriga blecklådor, af hvilka eninnehöll något förmultnadt kaffe. På den väl förfärdigade ammunitionskistan kunde tydligen ordet »Hecla» urskiljas, och träet var, liksom allt trä på Spetsbergen, nästan icke det ringaste angripet af luften. Bössan, ammunitionslådan, en pik och ett par lådor med kött öfverlemnade upphittaren till Aeolus, såsom reliker, värdefulla för hvarje polarfarare.

Det öde, med ljusgrå kalksplittror betäckta, slättlandet hade så godt som ingen vextlighet. Endast Vallmo, Saxifraga oppositifolia och cernua jemte några få arter mossor och lafvar förmådde här uthärda ett tvinande lif, och botanisten hade intet att hemta, geologen något mera. Ungefär en fjerdedels mil från närmaste strand träffade Malmgren vid foten af en liten kalkkulle ett tunnt lager af uppslammad lera och sand, hvari en mängd fossila musselskal, uteslutande Mytilus edulis, voro inbäddade, hela och söndersmulade om hvarandra, största delen af kraftig vext. Sådana fynd gjordes flerstädes på Spetsbergen och bilda ett talande vittnesbörd om landets jemförelsevis hastiga höjning, liksom de häntyda på, att någon förändring i strändernas form, eller möjligen i klimatet, egt rum, som under närvarande förhållanden gör lifvet omöjligt för dessa djur, hvilka företrädesvis bebo ebbens område närmast stranden. Om drifveden, som samlar sig här liksom på mången af de lägsta stränderna, är förut taladt.

Hafvet utanför Shoal Point är mycket grundt, mestadels omkring 8 famnar, och på 3—5 mil från närmaste land träffades aldrig öfver 12 famnars djup. Draggningen bedrefs med all magt och var temligen vinstgifvande.I en liten bugt söder om udden låg ännu någon is, på hvilken en mängd sälar hade sitt tillhåll i solskenet.

Emedan man för isens skull icke kunde segla norrut, såsom ämnadt var, låg fartyget qvar der ända till den 17 Juli på morgonen då Chydenii parti åter anlände ombord. Vinden var hela tiden på sydostlig kant ända till den 16 på eftermiddagen, då den blef vestlig, så stillt, derpå N.W. och sedan åter stillt till den 17 på eftermiddagen. Om sin färd berättar Chydenius:

»Sedan min utrustning genom Lilliehööks försorg blifvit gjord på bästa vis, och sakerna blifvit af mitt manskap nedförda i båten, tog jag ett hjertligt afsked från fartyget och styrde för god förlig vind norrut i afsigt att först besöka landet vid Shoal Point, och der, allt efter isens läge, besluta hvilken väg vidare skulle följas. Det gick ganska bra framåt, och på mindre än tvenne timmar hade vi hunnit nära det första målet, men ett bredt band af stor packis hade lagt sig närmast den sydvestra kusten, och den dyning, hvaraf vi redan en tid haft känning, bådade än starkare blåst och försvårade redan nu infarten mellan de första isstyckena. Jag ansåg det då vara bättre att gå omkring udden och söka land i lä, der isen efter all sannolikhet borde vara försvunnen, och tog derföre vestlig kurs. Båten seglade icke illa bidevind, ehuru dess utseende ej lät ana något sådant. Vi sågo ett fartyg i norr och betraktade med nöje en hop hvalrossar, som några alnar från oss än reste sig upp i vattnet

flåsande och bölande, än åter försvunno, allt under det de följde vår lilla rödmålade båt, hvilken tycktes ådraga sig deras synnerliga uppmärksamhet.Vi gingo med god fart framåt en stund, till dess vi blefvo utsatta för hela styrkan af Heenloopens vind, som alltmera tilltog. Båten, som ej var mer än 14 1/2 fot lång och 4 1/2 fot bred, var hårdt lastad och låg ej mer än en half fot öfver vattnet. Den var likväl ganska styf, men då isen icke tog slut och vi redan voro på höjden af Shoal Point samt vinden alltmera ökade sig, så att båten slutligen tog in vatten, funno vi det rådligare att här löpa in mellan isstyckena och draga upp båten på ett sådant, än att hålla sjön. Att ro var ej att tänka på, ty detta skulle ej bragt oss framåt en hårsmån. Vi lofvade upp, begagnade oss af vindens tillfälliga aftagande och vände efter nära en timmes segling åt vester österut för att söka en öppning i isen, men en god stund förgick, utan att vi fingo sigte på någon sådan. Isen låg packad som en mur, och vågorna bröto sig mot den i famnshöga bränningar med ett dån, som i förening med braket af de sammanstötande isstyckena var nästan döfvande. Med åror och segel höllo vi oss ett par famnar ifran detta obehagliga grannskap, båten tog in allt mera vatten, och det var hög tid att vi efter en half timmes arbete kl. 2 på morgonen funno en öppning mellan två grundisar, bakom hvilka en liten isfri bugt var belägen, ty eljest hade vi varit tvungna att kasta större delen af vår last öfver bord. Vi föllo af in i öppningen och efter att hafva passerat in i en kanal längre in bland isen voro vi i jemförelsevis lugnt vatten, ty isen dämpade som vanligt vågorna och häfde sig blott långsamt och majestätiskt i dyningen. Derefter drogo vi upp båten öfver ett jemnare isstycke och så fortforo vi att dels draga den öfver is, dels staka den i de öppna rännorna mellan isen till kl. 5 på morgonen. Vi rastade nu och togo alla saker från båten upp påisen för att undersöka om något tagit skada. En del af brödet, som befanns vara vått, afskildes, och under det kaffe kokades, gjorde jag tillika med en man ett försök att begifva mig till fots först öfver de lösa isstyckena och sedan på fastisen i land, men detta blef omöjligt och jag vände åter till båten. Allt packades åter in, och vi började kl. 7 att draga båten på eller mellan is, samt nådde slutligen omkring kl. 11 på dagen den fasta isen, der vi slogo läger.

Jag begaf mig härifrån i land med en man, som snart fick återvända. Jag såg, att isen oaktadt stormen låg ett godt stycke vester om Shoal Point, äfvensom att hafvet var öppet ett stycke norr om landet, der jag befann mig, samt att Nilssons jakt låg för ankar i det öppna vattnet. Landet var lågländt, blott fyrtio till femtio fot öfver hafvet, och bergarten, samma slags kalk som på Depot-ön, stack blott på få ställen i fast klyft fram i dagen. På högsta delen funnos små vattensamlingar, hvari några ejdrar simmade. Jag tog vinklar för kartan, gjorde en tur till bottnen af en liten norrut in i landet inskjutande bugt och insamlade derunder några vexter, återvände till båten, spisade, och sof några timmar. Sedan gick jag åter i land på den yttersta udden, och träffade der skepparen Nilsson, som var ute på fogeljagt. Han följde mig till vår båt för att se huru vi hade det, och sedan vi druckit vårt the, togo vi ned tältet och gjorde oss redo att genom isen gå förbi udden. På morgonen kl. 12 1/2 började vi färden, gingo genom en öppen ränna, som jag från land fått sigte på, och voro kl. 2 på öppet vatten norr om udden. Längs landet var vägen öppen, men is stängde den norrut, och vi seglade österut, tills vi kl.fvra mötte is, sora sträckte sig ända till land. På stranden låg ofantligt stor drifved, större än vi någonsin hittills sett, och vid några kalkkullar fann jag en vextlighet, lifligare än kalken annars här bestod sig. Någon svart marmor med röda och hvita ådror sökte jag förgäfves, ehuru vi nu borde vara just på det ställe, der Parry säger sig hafva sett sådan. Isen kunde åter kringfaras, och efter en stunds rodd åt vester kommo vi förbi isudden och höllo åt nordost, landstego på en liten holme för ett ögonblick och kommo kl. 5 1/2, efter att hafva hållit samma kurs, till en annan ö. Der satt bakom en sten en fjellräf hopkrupen, som i sin ljusa vårdrägt af manskapet i början togs för en björnunge; han tog snart till benen och sökte att simmande undkomma oss, då jag fällde honom med ett skott, — en välgerning, fastän tyvärr något sen, för holmens fogelkoloni af tärnor och ejdrar, i hvilkas bon jag fann blott sönderbitna ägg. Den eljest så ofruktbara kalken på denna holme hade af de talrika foglarne blifvit förvandlad till en jemförelsevis rik jordmån, och var nästan helt grönklädd af mossa och vexter, som i det klara, varma solskenet gjorde ett särdeles behagligt intryck. Under det föregående dygnet hade vi hvilat blott ett par timmar, och jag lät manskapet efter sin qvällsvard af kall mat gå till hvila, samlade de vexter jag Kunde påträffa, besåg en liten sjö, der en flock af den vackra Phalaropus vistades, och lade mig kl. 9 f. m. Vi sofvo i våra sofsäckar på stranden och hade det mycket godt, ty i solskenet steg thermometern till + 10° C. och höll sig i skuggan vid + 4° à 5° C. liksom hela tiden, sedan vi lemnade Treurenberg Bay. Sedan vi förtärt vår middag och rustat oss till afresan, fingo vi kl. 5 e. m.

Aeolus i sigte, som hadeåterkommit från sin tur till Treurenberg Bay. Men förgäfves uppsatte vi flaggan på högsta spetsen af holmen för att visa, hvar vi voro; den observerades ej, intet svar följde, och fartyget vände åter söderut. Vi satte åter kurs åt nordost. Efter en stunds segling tog vinden af och med årornas tillhjelp kommo vi kl. 11 e. m. till den udde, som från Shoal Point-landet sköt ut ett godt stycke mot norr. Sedan några vinklar blifvit tagna och andra observationer gjorda, begaf jag mig till ett rakt i norr beläget mindre berg för att se, huru isen låg, hvilket från hvarje annat ställe var omöjligt, tv hela landet var flackt och blott 10 å 15 fot öfver hafvet. Den smala landtunga, på hvars udde vi befunno oss, var djupt inskuren af sjön eller rättare utgjordes af en lagun med ett par famnars bred öppning mot sjön vesterut, och i lagunen utföll en liten bäck, som kom från den snö, hvilken ännu låg qvar på norra sidan af det fjell, dit jag sträfvade. Redan något van att bedöma afstånd på Spetsbergen trodde jag mig ej af den genomskinliga luften kunna blifva så bedragen, som jag i sjelfva verket blef, ty berget tycktes mig ligga helt nära, och likväl var verkliga afståndet 15,000 fot, som jag på återvägen mätte med mina steg.

Jag måste gå öfver ännu en bäck, ej djup, men strid, hvilken dock ej i storlek kunde jemföras med en annan, som utföll i den ännu isbetäckta bugten öster om landtungan, ty denne var en liten elf, upprunnen på längre bort belägna fjell. Snön vid bergets fot var mjuk, men kunde dock passeras, och från dess topp såg jag, att isen norrut och åt nordost var mycket fördelad. Äfven framskymtade Low Island något, och färden dit syntes ej kunna draga ut många timmar. Återvägen tillbakavar ödslig, endast is eller naken kalk hvarthelst jag såg. Då jag kl. 4 på morgonen den 14 Juli kom åter till båten, fann jag manskapet uthviladt och, oroligt öfver mitt dröjsmål, redan på fötter. Jag ernade om möjligt fortsätta färden hela dagen och kl. 7 på morgonen voro vi åter på väg. Isen, som låg norrut, hade emellertid af strömmen blifvit satt söderut närmare till oss och på samma gång blifvit mera fördelad. Som jag för hvilket pris som helst ville framåt och under de föregående dagarne af samtalet mellan mitt folk funnit, att en och annan icke hyste stor benägenhet att slå sig fram genom is, och jag äfven nu märkte en viss likgiltighet, satte jag mig, som ofta förut, sjelf till åran. Jag styrde kurs nord till vest för att, allt eftersom det föll sig lägligast, komma antingen till Low Island, som vi hade rätt i norr, eller ock ut till öppet vatten i vester, hvilket dock norrut på höjden af denna ö begränsades af is.

Sålunda rodde vi ett stycke framåt, uppehöllo oss en stund med jagt på måsar, hvilka af alla arter slagit sig ned på ett på isen liggande hvalrosslik. Isen var mycket fördelad och endast ett par gånger behöfde vi staka oss fram. Så gick det till kl. 11; emellertid hade floden börjat sätta mot söder och isstyckena kommo i stark drift. Norager och Brandt, som under tiden skrämt upp sig sjelfva, visade sig nu än mer motvillige och förklarade slutligen att de icke trodde det vara möjligt att någonsin komma fram till Low Island, samt bådo mig afvakta strömmens kantring. Men det var tydligt att denne då skulle packa isen kring ön, och då de dessutom icke arbetade, utan endast med häpna blickar betraktade isstyckena, som rörde sig om hvarandra, lade jag till vid ett större isblock, gaf befallning att dragaupp båten, höll middag, och beredde mig derigenom tillfälle att öfvertänka, hvad som vore lämpligast att göra. Efter middagsmålets slut lät jag sätta kurs på fartyget, som låg vid Shoal Point, och gaf tillkänna att jag ernade byta om manskap. Nu ändrade de sig och bådo mig ej vidhålla detta beslut för deras kamraters skull ombord. Jag visste mig kunna fullkomligt lita pä timmermannen Nilsson och Norager, hvilken senare tydligen blott för ett ögonblick häpnat och eljest var känd som en djerf karl; när derföre timmermannen lade sig ut för de andra, lät jag saken bero och satte kurs mot Low Island, dit vi icke hade lång väg qvar. Omkring kl. 1 e. m. togo vi åter till årorna och kl. 5 voro vi vid kanten af den fasta is, som omgaf ön. Färden försvårades ej så mycket af drifisen, hvilken packat ihop sig, som af den flata bay-is, vi slutligen kommo till, och som hvarken bar båten eller ville gå sönder för våra fötter. Omkring två timmar hade vi att arbeta deri, ehuru vår väg utgjorde blott några hundra famnar. Från iskanten, der vi nu slogo läger, var det omkring 1/4 mil till land. Dit skyndade jag med Brandt för att se huru isen låg. På en ås nära stranden af omkring 50 fots höjd kunde jag öfverse nästan hela ön samt isen t norr, öster och vester. At alla håll utom åt söder och sydvest, derifrån vi kommit, var det endast is, som åt öster och nordost emot landet var slät och fast. Åsen var en fortsättning af det enda berget på ön eller Parry's Qvarz Rock, och strök längs med vestra stranden ifrån söder mot norr. Till vår rastplats på isen på vestra sidan, som låg nära en half mil från öns sydligaste spets, kommo vi åter kl. 7 e. m.,

intogo vår qvällsvard och hvilade ut efter den sista långa färden.Den 15 på förmiddagen lät jag Nilsson nedföra en drifvedsstock till båten, för att deraf göra en mede att fästa under dess hvassa köl. Jag hoppades nemligen att kunna fortsätta färden åt nordost och öfver den fasta isen framtränga till Nordostlandet, hvilket utan denna mede blifvit svårt, tv kölen skar in i isen, och de till båten hörande medarne hade blifvit lemnade ombord, emedan en dylik färd ej vid afresan förutsattes. Under tiden gick jag i land att bese ön, som redan 1773 besöktes af Phipps' expedition och 1827 af Parry. Sådan de beskrifvit henne, är hon ännu i dag.

Hon är, med undantag af Quarz Rock, dit jag nu begaf mig, och den redan omtalade åsen, mycket slät, ligger endast några fot öfver hafvet och påminner något om Stora Stenöns öde kalkslätter. Stränderna äro låga klipphällar, omvexlande med sanddyner, hvari lemningar af skeppsvrak och hvalben äro inbäddade, förutom en mängd drifved. Längs vestra kusten sträcker sig en lagun, som ej är synnerligen bred och åtminstone på ett ställe står i förbindelse med hafvet. Den var ännu isbelagd och här och der funnos runda hål, som sälarne begagna för att komma upp på isen. På östra kusten sågs äfven en lagun. On var nästan fullkomligt snöfri och de snömassor, som ännu lågo vid foten af Qvarz Rock, höllo på att försvinna och gåfvo upphof åt en ganska stor och djup elf, som ilade ut i lagunen. Närmast stranden var marken betäckt med stycken af lerskiffer, som äfven på några ställen i fast klyft stack upp i dagen. Längre upp är den här och der belagd med större och mindre flata hällar, hvilka på öns norra sida bestå af hyperit och nästan hafva formen af sexsidiga skifvor. Den ursprungligen fasta klyften har här liksomvid Aeoli kors och flerestädes remnat i sådana regelbundna stycken. Slätten nedanför berget, der denna fattiga mark hålles fuktig utmed rännilarne och lagunerna, är fläcktals höljd af mossa, hvarur spridda stånd af skedört, Cochlearia, och syrgräs, Oxyria, jemte en och annan Ranunkel och Vallmo höja sig, och på sjelfva berget, hvilket består af qvartsit och sandsten, vexte ymnigt mossor och lafvar. Berget är, såsom Parry angifver, omkring 150 fot högt, och man har derifrån en god utsigt öfver ön och kringliggande trakter. Jag begagnade mig af tillfället att taga några vinklar och återvände till båten med de vexter och stenprof, jag samlat, och qvarlemnade instrumenterna för att sedermera åter begagnas. En fjellräf och några foglar voro de enda lefvande varelser, som syntes. En björn hade under vår sömn gjort en påhelsning i närheten af båten och der, såsom spåren utvisade, vädrat omkring och gjort sina undersökningar. Vi fingo ej se honom, men långt borta tycktes han ej vara, ty när jag mot aftonen återkom för att fortsätta observationerna, var en instrumentlåda, som jag lemnat med locket uppåt, mycket rigtigt vänd med bottnen upp, och i det betsade träet syntes spår af hans klor. Björnen hade ej funnit det mödan värdt att slå sönder den, utan ställt den tillbaka på dess plats, fastän upp och nedvänd.

Från berget kunde jag se Aeolus ännu ligga qvar vid Shoal Point, och då isen vesterut hvarken var tät eller sträckte sig särdeles långt från land, och det sedan var öppet vatten, beslöt jag att skynda dit, innan han afseglade, för att åtminstone få en man ombytt, ty fruktan och motvilja hade åter börjat insmyga sig. Den fasta isen var dessutom nu så dålig, att det kunde hända,att man, bäst man stod på densamma, sjönk ned ända till midjan, och detta ingaf ej stora förhoppningar för en isfärd, helst med endast en med. När jag derföre omkring kl. 9 f. m. den 16 återkom till båten, hvilade jag först några timmar, och middagstiden begåfvo vi oss under det klaraste och herrligaste väder å väg rakt vesterut. Snart kunde jag dock af den alltmer ogenomskinliga luften och den mörka randen kring vestliga horisonten inse, att tjocka var att vänta, hvarföre vi fortskyndade vår färd, allt hvad vi förmådde, men hunno ej öppet vatten, innan tjockan, beledsagad af en temligen stark vestlig vind, kom öfver oss omkring kl. 5 e. m. och bortskymde både land och sol och alla föremål på 40 till 50 alnars afstånd. Vi fingo nu styra efter kompassen. Det var att vänta, att vi med denna vind skulle få en ökad ismassa att passera, och vi fingo mera än vi förmodat, ty då dimman för ett ögonblick något lättade, såg jag från ett högt istycke, att vi hade fullt ut lika lång väg qvar till öppet vatten, som då vi började vår färd. Isen blef nu dessutom så packad, att vi oupphörligt fingo draga upp båten, ofta nog bana väg med yxan. Strömmen förde isen på samma gång norrut, så att vår ställning möjligen kunnat blifva ganska farlig, om vi ej arbetat raskt undan. Länge hörde vi vågornas brusande och slående mot iskanten, men innan vi nådde detta efterlängtade mål, måste vi först passera öfver bay-is, som låg en fot under vattenytan eller just så att båten ej kunde flyta, och hvarpå vi mer än en timme fingo draga båten, under ett fint duggregn, som pä kläderna förvandlade sig till is. Kl. 12 på natten kommo vi ändtligen

i öppet vatten. Till kl. 3 på morgonen den 17 Juli fortsatte vi rodden åt S.W. undersamma dimma. Vi märkte, att vi voro i det grunda och af skär uppfyllda farvattnet mellan Shoal Point och Low Island. För att ej ro vilse under sökandet efter fartyget, lade jag i land vid en liten holme eller rättare klippa, i hvars närhet vattnet var så grundt, att vi en gång stannade fast, innan vi upptäckte den. På denna holme sutto ejdergåshannar i flera rader kring stranden, församlade i tusental och så tätt som möjligt packade intill hvarandra, och skreko alla så högt de förmådde. De hade enligt sin besynnerliga vana samlat sig för att tåga af till andra trakter och lemnat honorna ensamma qvar för att kläcka ut äggen och vårda ungarne. Vi försökte att närma oss denna bullrande skara och hoppades att åtminstone kunna hålla någon qvar, men de voro vaksamma, och vid vårt annalkande försvunno de alla söderut i dimman. Landet vid Shoal Point skymtade emellanåt fram, men försvann åter. Vi kunde nu ej hafva långt till fartyget, men vi voro alla för trötta för att vilja äfventyra ett par timmars ytterligare rodd under sökandet efter detsamma och ankrade derföre båten från aktern och förtöjde den stadigt från fören vid klippan, lastade ut en del saker, slogo upp tältet öfver båten, och utan att bry oss om någon föda, insomnade vi nästan ögonblickligen.

Om morgonen, då dimman något skingrat sig, sågo vi Aeolus på obetydligt afstånd. Efter en i hast intagen frukost begåfvo vi oss af kl. 9 och voro ombord kl. 10 f. m. Dimman fortfor hela den dagen och den följande natten, och det var ej att nu tänka på någon ny färd, hvartill emellertid förberedelser gjordes. Det afvatten skadade brödet, 16 skålpund, utbyttes mot annat, och för att lätta båten qvarlemnades den dertill hörande skrapan med 120 famnars tross samt annan öfverflödig tyngd, och i stället togos båtens medar, Brookes djuplodningsapparat med 150 famnar fin lina vägande omkring 6 skålpund samt något proviant. Brandt fick befallning att stanna ombord och ersattes af Jakobsson, som förut förklarat sig villig dertill. Omkring kl. 1 e. m. voro vi åter färdiga att afgå norrut, men vinden, som var sydlig, blåste hårdt, och utan nödtvång gick man ej ut med någon båt, hvarföre affärden uppsköts. Under denna blåst föll temp. till + 1,2 ° C, ifrån att under månaden icke hafva varit under + 2°, men vi lågo också midt för luftströmmen från Heenloopen Strat.

Vi hoppades att vinden sträckt sig ända upp till isen och drifvit denna nordöfver, och att vi möjligen med fartyget kunde komma ända till Brandewijne-Bay, hvarföre jag beslöt att följa fartyget åt norr och sedan vidare afgå med båt. Sedan en rapport till Torell blifvit nedlagd i en stenvård, lättades ankaret och middagen observerades 80°13' N. Lat., eller nära nog höjden af Low Islands' sydligaste udde. All den is, som för två dagar sedan legat vester om denna ö och gjort exkursionspartiet så mycket besvär, var nu fullkomligt försvunnen. På eftermiddagen blef vinden nordlig, vi kryssade nordvart i det nu öppna farvattnet, och på eftermiddagen gick vinden allt mer ostligt. På aftonen, då vi observerade 80° 25' X. Lat. lemnade jag åter fartyget för att börja min andra båtresa. Efter en timmes rodd mötte vi ett smalt drifisbälte, som vi genomgingo, och styrde mot den mera sammanpackade drifisen. Jag gick upp på ett högt isblock och såg norrut idel svårpackis. Jag styrde derifrån åt vester, men öfverallt hade isen samma svåra utseende, så långt man kunde se. Österut tycktes den vara glesare, och vi rodde i denna riktning till kl. 11, då äfven denna väg var stängd, och dimma uppstod, som åt öster hindrade utsigten. Jag styrde då till en enstaka stående grundis på ungefärligen 80°26' N. L. omkring 1 1/2 mil från Nordostlandet, hakade fast båten och tog nattläger. Detta var det största isstycke, som jag under hela resan sett, ty det var tio famnar i omkrets, det stod på grund på tio famnars vatten, och dess högsta höjd öfver vattenytan var fyra famnar. Denna högsta sida stod ända från bottnen lodrätt upp öfver vattnet, och den öfra ytan sluttade derifrån starkt ned ända till vattenbrynet. Derigenom var den massa, som var öfver vattnet, ej så stor, som man af höjden kunnat tro. Ofvantill var den betäckt med snö, men sidorna visade en ren, klarblå is. Sedan vi sofvit i detta icke så litet farliga granskap och hållit frukost, styrde jag den 20. åt nordost till isen, som aflägsnat sig något både åt norr och österut, men likväl visade sig så svår, att jag ej ville försöka att gå fram till Walden Island, som vi nu hade i N.O. t. O. på omkring 1 3/4 mils afstånd, utan vände vesterut för att försöka gå omkring isudden och sedan möjligen uppåt Little Table Island eller Ross Islet. Under denna rodd träffade jag Aeolus, som låg för stiltje och motström nästan på samma punkt, der jag lemnat honom och fick underrättelse, att så långt man från hans salning kunde se, isen låg från Walden Island vesterut, hvarföre jag åter styrde åt nordost till den bugt i isen, från hvilken jag på morgonen lagt ut, och der en öppen farled snarast vore att vänta. Jag blef ej heller sviken i dennaförmodan, ty vid

min ankomst dit på eftermiddagen hade en ränna öppnat sig åt nordost. Jag framträngde i denna ett godt stycke, men mötte slutligen tätt packad is, och åt alla håll kunde ej annat än svår skrufis urskiljas. Walden Island hade jag i O. t. N. på omkring 1 1/2 mils afstånd och var således åtminstone på 80°34' N. L., ty nordvestra spetsen af denna ö ligger enligt Parry på 80° 35' 38". Seven Islands med sina höga, ståtliga berg bildade liksom en oafbruten mur i öster och nordost. Beverly Bay och Bird Bay, lågo framför mig i sydost. Då jag ändtligen lyckats komma så långt norr ut, var det svårt att afstå ifrån att gå fram till Walden Island; men isen var under de senaste dygnen i stark rörelse, afståndet var ännu stort och faran att komma i drift med isen var ögonskenlig, så mycket mera, som vi voro långt inne deri. Jag vände derföre kl. 1/2 5 e. m. om samma väg jag kommit, sedan jag likväl en stund väntat, att isen skulle öppna sig vidare åt norr, men strömmen och slutligen S.V.-vind satte tvertom ihop den, så att jag höll på att blifva fast. Sedan vi väl voro ur isen, styrde jag kurs åt sydost mot bergen söder om Brandewijne Bay och framkom till den fasta isen under desamma kl. 10 e. m. Sjelfva viken var täckt med fast, ehuru redan murken is, men på norra kusten af Low Island och i sundet mellan ön och Nordostlandet, höll isen nu som bäst på att lossna, dref norrut och ökade än mer drifismassan, ur hvilken jag således kommit i grefvens tid. Det ena dimlagret aflöste nu det andra, och vädret, som hela dagen varit utmärkt vackert, blef kulet och obehagligt.

Ehuru dimman qvarlåg den följande dagen, begaf jag mig upp på de berg söder om viken, vid hvilkasfot båten låg och som bilda den udde, vi benämnt Cap Hansteen. Det var svårt att komma fram, ty isen var ganska skral, men med iakttagande af någon försigtighet lyckades jag nå stranden. Sedan jag gått förbi tvenne glacierer, som skjuta nedåt nordvest, kunde jag ifrån en landtunga och längs med glacierens norra kant beqvämt komma upp på berget, som var omkring 1,300 fot högt. På den fullkomligt snöfria bergsplatån samlade jag vexter och tog bland dem den vackra lafven Usnea melaxantha. Men förgäfves väntade jag i fem till sex timmar, att dimman skulle lätta så mycket, att jag kunde få se, huru isen låg eller göra några observationer. Jag lemnade derföre instrumentlådorna och ställde dem så, att om en björn vågade sig så högt, han ej vid första åtkomsten skulle rulla dem nedför det at hafssidan lodrätt nedstupande berget, och återvände till båten, dit jag kom kl. 5 e. m. Mot morgonen lättade dimman och under det jag afvaktade, att det skulle blifva fullkomligt klart, fick jag se en båt komma från Low Island. Jag inväntade den. Det var Torell och Nordenskiöld med södra båtpartiet på väg till skonerten. Sedan vi berättat hvarandra våra öden, gick jag upp på berget. Utsigten var nu klar. Isen norrut hade förändrat sig. Der jag senast varit, var det ej mer än ett bälte af 1/2 mil till fast is kring Walden Island. Jag fick från denna punkt ypperliga vinklar för kartan och gradmätningsrekognosceringen, hvilka i sammanhang med dem, jag redan tagit, och med ledning af Parrys karta gåfvo mig ett klart begrepp om, huru nätet borde ledas ända ned till mynningen af Heenloopen Strat. Under det det andra partiet gjorde en excursion till norra stranden bestämde jag uddens läge, som är 80°17'15" N. Lat.

och 19°34'45" O. Long. Då jag derefter rodde ut på viken, för att möjligen möta kamraterne, hade jag ett äfventyr, som förtjenar omtalas.

Under hela den tid vi med båten legat under Cap Hansteen, hade en ensam hvalross uppehållit sig i närheten bland isen. Han var ständigt vid dåligt lynne, bölade och flåsade, och visade sig än på ett håll, än på ett annat. Under det vi rodde, icke långt från vår rastplats, kände vi att båtens akter hårdt trycktes ned i vattnet och fingo se vår gamle bekante, hvilken med sina tänder huggit tag i masten och en åra, som voro lagda så, att de sköto något ut öfver aktern. En af besättningen, som satt på den delen af dem, som låg inne i båten, steg upp, och hvalrossen slant ned i vattnet och försvann för en stund, men upphörde ej med förföljelsen. Det gick något sjö, så att man ej kunde skjuta säkert, och vi lade derföre till vid ett drifisstycke för att derifrån ge honom en minnesbeta, ifall han vidare hade lust att ofreda båten. Han dök upp helt nära och fick af mig en kula, som tycktes hafva gjort god verkan, ty han begaf sig bort tvärs öfver viken och öfvergaf sitt älsklingsställe. Jag återvände efter detta äfventyr till mitt förra rastställe, der Torell och Nordenskiöld snart inträffade, och vi begåfvo oss till Low Island, till vår gamle vän Aeolus».

Aeolus hade omkring halftannat dygn legat för svag och motig sydsydvest vind till den 21 Juli, då han för en laber nordvest styrde sydvest mot sin förra ankarplats vid Depotholmen. Massor af bay-is sågos nu sätta ut från

Wijde Bay och för strömmen drifva mot norr. Under aftonen inträdde stark tjocka och Aeolus lade bistraxt utanför holmen för att afbida klarare luft. Fångstbåten sändes i land, för att nedlägga rapporter och intaga friskt vatten, hvarefter den gick ut på jagt. Tjockan tilltog alltmer och kl. 4 på morgonen den 22 gick Aeolus till ankars i sin förra hamn. Man gjorde exkursioner i land och erhöll snart kännedom om det södra båtpartiets korta uppehåll här, och om dess kosa norrut. Fångstbåten återkom på aftonen med fyra gamla och en ung hvalross, och sent på natten inträffade Malmgren, som med styrmannen gjort en utflygt till norra stranden af Murchisons bugt. Strax lyftades åter ankare och för en frisk sydlig kultje styrdes nordvest, för att efterspana båtpartien och gå dem till handa. På morgonen passerades Shoal Point, då fångstskepparen Nilsson kom om bord för att säga farväl, ty han ernade vända åter till Tromsö, och tillfället begagnades att med honom sända underrättelser till hembygden. Middagstiden den 23 uppnåddes höjden af Brandewijne Bay, Lilliehöök lade bi och gick i båt till Low Island, der skepparen Rosendahl med sin skonert låg för ankar. Denne meddelade att han nyligen sett båda båtpartien i Brandewijne Bay, och Lilliehöök styrde genast dit, men ej ett spår af dem kunde upptäckas, hvarföre han återvände ombord och gick till ankars strax öster om norra spetsen af Low Island. Länge hade Aeolus ej legat der, innan båda båtarne kl. 8 e. m. kommo till fartyget och sålunda voro åter alla samlade ombord på Aeolus.

Förberedelser till nya båtresor började nu. Torell och Nordenskiöld skulle utgå för att så vidsträckt som möjligt undersöka Nordostlandets hittills obekanta kuster, och Chydenius hade att fortsätta sittrecognosceringsarbete och föra gradmätningsnätet så långt åt söder i Heenloopen Strat, som omständigheterna medgåfvo. Undertiden gjorde vi exkursioner på Low Island. Chydenius hade vid sitt förra besök här trott sig finna, att om en gång en gradmätning i dessa trakter komme i fråga, det vore möjligt att på Low Island i riktning af S.O. till N.W. uppmäta en bas om 1/4 till 1/2 mils längd, och en närmare undersökning af ön gaf fullt stöd åt denna förmodan. Öns längd är omkring en mil. Nära nordspetsen bestämdes latituden till 80°20'11", magnetnålens inklination var på samma ställe 80°40' och deklinationen 17°42' W.

Den 26 om aftonen var det norra båtpartiet fullt färdigt att afgå, rustadt med proviant för fyra veckor, men för öfrigt endast med det aldra nödvändigaste. Emedan isen sågs ligga fast norrut, medtogos båtens medar. På det att partiet måtte vara tryggadt, i händelse båten i isen gingo förlorad eller måste öfvergifvas, beslöt man nedlägga en depot och jernbåten på stranden af Brandewijne Bay. Vinden, som föregående dagen varit sydlig och full storm, stillnade under dagens lopp, och på aftonen afgick Torells och Nordenskiölds parti med samma båt och manskap, som under förra resan. Aeolus hade före skiljsmessan erhållit instruktioner att begifva sig tillbaka till sin förra ankarplats vid Ryss-öarne för att ifrån Depot-ön taga ombord de af den förra båtexpeditionen qvarlemnade effekter, äfvensom bereda Malmgren och Chydenius tillfälle att i denna trakt anställa några exkursioner. Sedermera hade han att gå till södra delen af Heenloopen Strat och intill den 24 Augusti uppehålla sig å lämpliga ankarplatser emellan Fosters- och Syd-Waijgats-öarne, och efter den24 Augusti söka en ankarplats i Lomme Bay, för att der invänta den återvändande geografiska expeditionen. Skulle isens drift eller andra oförutsedda omständigheter göra det nödvändigt, borde fartyget från följande ställen efter ordning invänta båtexpeditionens återkomst: vid Ryssöarne, mynningen af Wijde Bay, Red Bay, Norsk-öarne och Kobbe Bay. Uteblefve båtexpeditionen så länge, att skonaren genom ett för långvarigt uppehåll på norra kusten skulle löpa fara att utsättas för en öfvervintring, skulle han småningom segla till Spetsbergens mera sydliga hamnar och derpå till Norge. För öfrigt hade han att vidtaga de i den föregående instruktionen angifna åtgärder rörande vetenskapliga arbeten, rapporters nedläggande, utsättande af proviantförråd m. m.

Lilliehöök, Malmgren och Chydenius jemte en man följde de afresande i den norska snipan. Fångstbåten, som skulle gå på jagt till samma vik, bogserade först den danska jernbåten, hvari den proviant och de saker voro stufvade, som skulle komma att tillhöra depoten. Hela tåget, fyra båtar med sexton man, styrde rakt på vestra udden af norra stranden af Brandewijne Bay. »Då vi kommo närmare viken, sågo vi, att en stor del af isen försvunnit, och att den, som fanns qvar, till större delen redan var splittrad. Norrut hade packisen nästan alldeles dragit sig undan för den sista stormen. Kl. 12 nådde vi midten af vikens mynning, snipan tog jernbåten på släp, fångstbåten gick på jagt och återkom med tvenne sälar och en hvalross. Med nordostlig vind började nu en stark tjocka att utbreda sig, och under det vi rodde genom viken tilltog hon alltmer. Slutligen blef hon så tät, att hvarje

tecken till landförsvann, och då vi efter en stunds rodd kommo till ett bälte af mycket fördelad drifis, kunde vi knappast se isstyckena, innan vi voro tätt inpå desamma. Bland denna drif-is vistades en mängd hvalrossar och ringsälar, Phoca hispida, som af norrmännen kallas stenkobbe. Denna sälart är på Spetsbergen ej allmän och sågs endast några gånger på norra kusten. Han håller sig om sommaren ständigt bland drif-is och nära vattenytan, der han hemtar sin näring bland mindre kräftor och fiskar, förnämligast af den lilla högnordiska torsken, Merlangus polaris. Vintern åter tillbringar han i fjordarne, i hvilkas is han gör sig hål för lufthemtning. Af alla däggdjur är han det, som blifvit iakttaget på den nordligaste breddgrad, ty Parry såg honom under sin polarexpedition på 82° 45' N. Lat. Det är samma säl, som i Östersjön och dess vikar, ja äfven i Ladoga och andra finska sjöar, utgör föremål för en temligen stor och inbringande jagt, under det han på Spetsbergen för sin ringa storlek mindre värderas, och sättes tillbaka för den stora och feta storkobben eller haferten, Phoca barbata. — Stora skaror hafhästar, måsar, teistar och rotges svärmade mellan isen, de flesta för att hemta föda åt sina nyss kläckta ungar.

Båtarne blefvo af en händelse litet åtskilda, förlorade hvarandra ur sigte och kunde endast med svårighet hålla samma kurs. Genom ropande fingo vi slutligen rätt på hvarandra och voro då tätt under en lodrätt i hafvet stupande bergvägg, som vi omöjligen kunnat urskilja förr, än vi voro blott ett par famnar derifrån. Derefter följde vi troget stranden åt, ända till dess vi kommo till en åt sydvest utskjutande låg klippudde, som nästan uteslutande bestod af hyperit, söndersprängdliksom den vid Low Island och Aeoli kors. Vid denna uddes östra strand lade vi i land kl. 3 f. m. den 27 Juli. De till depoten hörande sakerna landsattes, jernbåten drogs upp, en drifvedsbrasa upptändes och vi intogo en liten måltid, för att stärka oss efter den långa rodden. Torell utsåg plats för depoten, och förvissade sig om att den var lika tillgänglig från landsidan som från stranden. Undertiden lättade dimman, Hellstad gick på jagt och återkom med två renar, de vackraste djur man kunde önska att se. Också hade de här rikliga betesmarker.

Till den branta bergskam, som här lopp fram ett litet stycke från den plats, der vi rastade, begaf sig Malmgren för att samla vexter och gjorde en rik skörd. Ingen punkt, som vi hittills besökt, hade företett en så rik vextlighet som denna, såväl i mångfald som i frodighet. På de lägre sluttningarna, nedanför de hopar af stenblock, som här, liksom öfverallt der bergarten är gneis eller granit, omgifva fjellets fot, vandrar man här och der öfver en fuktig och mjuk matta med lifligaste grönska, till största delen bildad af mossa, Aulacomnium turgidum och Hypnum uncinatum, såsom ett tjockt täcke utbredt öfver ett svart torflager om en fots mägtighet. På denna fuktiga mark frodades i mängd några grässlag: Alopecurus alpinus, Dupontia Fisheri, Poa cenisia, och bland andra örter utmärkte sig här den lilla Ranunculus hyperboreus. Fotshögt syrgräs, Oxyria reniformis, och storbladigt skörbjuggsgräs, Co-chlearia fenestrata, sköto upp i förvånande yppighet på de mindre sanka ställena, blandade med den ståtliga Ranunculus sulphureus, hvars stora guldgula blommor voro i jemnhöjd med vandrarens knän. Att ej nämna deövriga bland dessa den arktiska jordens gunstlingar, Saxifragor, Cerastium alpinum, Potentilla emarginata, hvilka fått fogelfjellen till hem, och här så starkt stucko af mot de förkrympta styfbarnen vi träffat på grusöknarne. De aldra torraste ställen voro här ej heller lottlösa: gula Drabor och Vallmo, jemte Saxifragor, Cardamine bellidifolia, Dvergpilen och Dryas, omvexlande med rödlätta fläckar af det hittills okända gräset, Catabrosa vilfoidea, voro liksom buketter strödda öfver den gråbruna marken. Bland mossorna utmärkte sig den amerikanska Pottia hyperborea, och bland lafvarne den i nord- och Sydamerika utefter Cordillererna uppträdande Usnea melaxantha, hvilken liksom mången annan ört är egendomlig för östra Spetsbergen, under det den saknas på vestkusten, så olika är naturen hos de tvenne kusterna, åtskilda endast af ett jemförelsevis smalt högland. Fjellets branta sluttningar voro ej heller utan vextlighet, ehuru sparsam, och från 1,500 fots höjd nedförde Torell några exemplar af Luzula hyperborea, Vallmo och Stellaria Edwardsi. Lokalen var ock gynnsam, berget sluttade mot söder, och milliontals alkor och teistar häckade der.

Mot middagstiden försvann dimman, och man började arbetet med depotens nedläggande. En grop gräfdes på en liten sandslätt midt på udden, och provianten nedlades deruti samt öfvertäcktes med grus och sten. Derpå inpackades alla till båten hörande saker under båtens tofter, denne hvälfdes öfver det nedgräfda och omgafs med sten längs med kanterna. Den der nedlagda depoten bestod, utom af jernbåten med segel, medar, tält, åror, roder, fyra dragbälten och en skofvel för uppgräfvande af provianten, af nio lådor, hvaroch en innehållande 43 skålpund

pemmikan, och en tunna med 70 skålpund skeppsbröd.

Den norska snipan lemnade först stället, hvilket vi kallade Depot-udden, kl. 2 e. m., och rodde med rask fart tillbaka till fartyget. Det afgående partiet stannade i och för några vidare anordningar ännu en stund qvar, innan det begaf sig till de trakter, der ännu ingen annan än Phipps varit.

BÅTDRAGNING PÅ IS.

NIONDE KAPITLET.

Torells och Nordenskiölds andra båtresa.

Om denna resa hemta vi ur Torells och Nordenskiölds anteckningar följande:

»Vi rodde ut ur Brandewijne Bay och styrde var kosa norrut. Isen hade under sista nattens stiltje hopat sig så tätt utanför Bird bay och Beverly bay, att vi ofta endast med svårighet kunde framtränga genom de smala öppningar, som ännu voro qvar mellan den och fasta landet. Vårt första rastställe togs på Nordcap, Nordostlandets nordvestligaste och nordligaste udde.

Ifrån denna plats begåfvo vi oss den 28 Juli kl. 1 e. m. vidare. Då vi passerade uddens nordligaste sluttning, stego vi för några ögonblick i land för att taga en öfversigt af isens och det kringliggande landets läge. Såsom man för några dagar sedan tydligen kunde se från spetsen af snötoppen, låg då ännu tätt packad drif-is norr om hela Nordostlandet, men den sydliga storm, som rasat medan vi voro ombord på fartyget, hade inom två dygn skingrat isen ända till Walden-ön och Sju-öarne. Stora lösa isfält drefvo likväl ännu omkring mellan Sju-öarne och fasta landet, så att vi ansågo det för rådligast att denna dag icke färdas längre än till en af de sydost om Nordcap belägna öar, som vi benämnt Castréns öar. Ett efterlängtadt tillfälle att genom måndistanser erhålla en absolut längdbestämning erbjöd sig här.Nordenskiöld fick här erfara en sällsam synvilla. Då jag, säger han, från öns östra sluttning betraktade Cap Platen, tyckte jag mig på denna udde se några i hvita skjortärmar och sydvester klädda sjömän, som voro sysselsatta med att uppbygga en stenvård. Likheten var så slående och figurerna rörde sig så naturligt, att jag redan var fullkomligt öfvertygad derom, att någon af de i våra tidningar ryktesvis omtalade engelska expeditionerna från öns östra sida framträngt till denna udde, och att dess manskap nu var sysselsatt med uppresandet af en vård till minne af sin färd. Jag tillkallade harpuneraren Hellstad, som äfvenledes såg detsamma och trodde sig igenkänna någon skeppare från Tromsö eller Hammerfest. Plötsligen skingrades dock illusionen af anmärkningen, att afståndet emellan dessa punkter var alltför stort, för att figurerna, som rörde sig på Cap Platen, skulle kunna vara menniskor af vanlig storlek, och alltsammans upplöste sig i en af de i dessa nordliga trakter så ofta förekommande hägringar. Det luftlager, som omgaf de mycket söndersplittrade klipporna på yttersta udden af Cap Platen, hade under den lugna, vackra, klara dagen blifvit uppvärmdt och kommit i en dallrande rörelse. Den häraf uppkomna olika ljusbrytningen gaf äfven klipporna en skenbar rörelse, och resten af illusionen bildades genom dessa söndersplittrade klippors egendomliga gestalt. Den aldra yttersta klippan bildade stenvården, en mot denna utskjutande berghäll sydvesten, några snöfält de hvita skjortärmarne o. s. v.

Vi bestego toppen af den 900 à 1000 fot höga klippan, af hvilken den större af Castréns öar består, och hvars S.V. sida sluttar långsamt mot hafvet och nu var snöfri. Från denna höjd hade vi en god utsigt öfver helahafvet emellan Sju-öarne och fasta landet. I stället för att, såsom vi väntat, skingra sig, hade isen ånyo samlat sig emellan oss och Sju-öarne, så att vi för det närvarande hade föga hopp att kunna framtränga dit. Följande dagen den 29 Juli, som kom med det herrligaste väder, vågade vi likväl försöket att leta oss fram emellan den täta pack-isen, som var i häftig rörelse, och det med den framgång, att vi, utan att behöfva släpa båten öfver något isstycke, efter några timmars rodd lyckligt och väl ankommo till vår bestämmelseort, — men »det var s'gu Held og ei Forstand», sade Petersen.

Det första som mötte oss, då vi nalkades Sju-öarne, var en stor isbjörn, hvilken tycktes vara sysselsatt med säljagt på fast-isen, som ännu låg qvar emellan dessa öar. Vi lade genast till vid randen af isfältet, bakom ett högt stycke skruf-is, och lågo der en stund alldeles stilla och tysta. Snart märkte björnen oss och började smyga sig fram, än nosande i vädret, än resande sig högt på bakbenen för att kunna med tillhjelp af ögonen komma till mera säker kunskap, än nosen tycktes gifva. Gången och rörelserna voro smidiga som en katts. Efter otaliga bugter och krokar, tydligen gjorda för att ej ingifva oss någon fruktan, var björnen ändtligen inom skotthåll. Petersen sköt först, Hellstad sedan, begge dock bom. Björnen vände genast om, skyndade undan så fort han kunde, kastade sig slutligen i vattnet för att nå land, och vi rodde så hastigt som möjligt åt samma håll för att afskära återtåget men utan framgång.

Vi landade samma dag kl. 3 e. m. på södra spetsen af Parrys ö. Nordenskiöld begagnade sig af det vackra vädret till bestämmande af uddens läge. och gjorde några mindre utflygter. Följande dagen bestegTorell öns högsta topp, medan Nordenskiöld längs med stranden företog en vandring, som mot förmodan blef ytterst besvärlig oeh farlig. »Fjellen å öns nordvestra sida stupa så tvärbrant ned i hafvet, att man, för att komma förbi dem, antingen måste framgå på den smala och numera ganska osäkra isfot, hvilken under vårt besök på ön på de flesta ställen ännu var fastsittande vid fjellets fot, eller, der denne saknades, välja sin väg på de lösa isstycken, som temligen tätt packade, men i ständig rörelse, omgåfvo stranden. Då slutligen vid ett ställe, omkring en fjerdedels mil från båtens ankarplats, såväl isfot som lös is saknades, och då tillika återvägen, emedan drif-isen något skingrat sig, var stängd, återstod intet annat än att klättra ett stycke upp på den nästan tvärbranta bergväggen, klänga sig fast i springor och klyftor och på detta sätt gå fram utefter det alltjemt lika branta fjellet. Kl. 8 om förmiddagen hade jag gått ut och återkom först kl. 2 om natten, våt ända till midjan, trött och hungrig. I förmodan att färden endast skulle räcka ett par timmar hade jag nemligen ej tagit någon mat med mig, och dessutom på inrådan af Petersen, som aldrig visade benägenhet för bergrvandringar, klädt mig i skor, för att med större lätthet kunna klättra i bergen. För detta ändamål var denna drägt naturligtvis ganska lämplig, men deremot ytterst oangenäm, då jag, såsom flera gånger under dagens lopp var fallet, hade att vada ända öfver knäna i iskallt vatten. Då Torell och jag följande morgon för hvarandra omtalade våra vandringar, kommo vi underfund med, att ungefär samma tid som jag gick längs med isfoten och de branta fjellväggarna, hadeTorell och hans folk ifrån fjellets spets rullat stora stenar ned i hafvet».

Parrys ö bildar en oval af ungefär en svensk mils längd, hvilken nästan helt och hållet är uppfylld af tvenne öfver 1,500 fot höga fjell, hvilka afskiljas genom en låg, tvådelad däld, som på öns östra och norra sidor fortsättes i tvenne, vid vårt besök på ön ännu isbetäckta bugter. Bergarten är gneis, genomkorsad af granit-ådror, i hvilka man här och der finner kristaller af turmalin. Fastän den geologiska bildningen således var densamma som på nordvestra Spetsbergen och skilnaden i nordlig latitud ej uppgick till en grad, var likväl olikheten både i vext- och djurlif i hög grad påfallande. Det är temligen troligt, att den kalla hafsströmmen österifrån är orsaken till detta förhållande. I dälden är vegetationen ytterst fattig, till och med på de med fogelspillning gödda fjellsidorna ganska ringa, bestående endast af några få arter fanerogamer, bland dem Spetsbergens gula vallmo, och nödvuxna lafvar. Här och der fanns dock någon grönska, och på ett ställe betade tre stora och feta renar, som blefvo skjutna. Af foglar sågo vi här talrika teistar, rotges och stormåsar, men endast några få ismåsar och alkor. Spår af räfvar kunde man se i sanden.

Det vackra väder, som med ringa afbrott hittills gynnat våra båtfärder, slutade nu, och vi hade efter denna tid nästan ständigt att kämpa med regn och dimma. Sålunda nödgades vi att den 31 Juli ligga stilla vid Parrys ö för dåligt väder. Den följande dagen kunde vi endast med svårighet genom dimman och den tätt packade isen tränga oss fram till den östligaste af Sjuöarne, Martens' ö, och äfven de båda följande dagarnevar det fortfarande dåligt väder med regn och snö, så att inga geografiska iakttagelser kunde anställas. En nordlig storm dref isen söderut, och vi hade ej annat att göra än att afvakta förändring till det bättre. Vårt hopp att komma öfver till Parry's Distant High Land tillintetgjordes derigenom, att isen dref in emellan det och oss. Vi bestego under dessa dagar högsta bergstoppen på Martens' ö, men kunde icke se någonting derifrån för tjocka och snöyra, och vid nedstigandet hade vi till och med svårighet att genom den tjocka dimman leta oss nedför de branta

bergsluttningarna tillbaka till båten. Stenarne på toppen af fjellet voro på vindsidan betäckta med en löst fastsittande, tydligen genom kondensering af vattenångorna nyss uppkommen, glänsande isskorpa af några liniers tjocklek, hvilken vid minsta vidröring lossnade och nedföll under stort buller söndersplittrad i tusen bitar. Något snöfält kunde vi ännu icke upptäcka på 800 å 1000 fots höjd. Äfven på denna ö blef en ren skjuten af Petersen. Under sin jagt efter den stötte han på ett bo af en liten vacker vadare, Charadrius hiaticula, som här för första gången sågs af oss pä Spetsbergen.

En morgon, då vi under ovädret höllo oss under båtens tält, väcktes vi plötsligt af ett böss-skott. Vi rusade ut för att se hvad som var pa färde och funno dagens kock stå triumferande med bössan i hand vid sidan af en nyss fälld björn. Kocken, hvilken efter vanligheten stigit tidigare upp än de andra för att tillreda kaffe, hade, då han trädde ut ur båten, fått se en stor björn i begrepp att börja en undersökning af vårt köttförråd, och med en väl riktad kula genast straffat en sådan djerfhet. En annan björn kom ännu närmarebåten, innan vi blefvo honom varse. Petersen träffade honom i hufvudet, skottet var ej dödande, men efter en kort jagt blef han fälld.

Den 4 Augusti hade vädret ändtligen något förbättrats, så att timvinklar och middagshöjder af solen kunde tagas. Den 5 begåfvo vi oss vidare till den nordligaste af de tre stora Sju-öarne, Phipps' ö. Den består, liksom Martens' ö, af flera enstaka, omkring 1,800 fot höga fjell, hvilka äro förenade med hvarandra genom lågt land, betäckt af drifved och fartygssplittror betäckt. Liksom vid Shoal Point funno vi bland denna drifved ganska mycket näfverbitar, pimpsten och ofta med latinska bokstäfver märkta fiskekaflar, m. m. Lemningar af hval-skeletter sågo vi ligga högt ofvan hafvets nuvarande yta, såväl på det låga näset på Martens' ö, som på stranden af den från öster inskjutande bugten i Parrys ö. Allt tyder på en betydlig höjning af landet sedan den tid, då de holländska hvalfångarne först besökte dessa nejder.

Vi gingo nu till råds om vidare företag. Den hårda nordliga stormen hade pressat isen söderut, så att det kunde blifva svårt att komma åter till Nordostlandet genom den för vind och ström drifvande packisen. Vi hade börjat vår resa med proviant för fyra veckor. Vårt förråd af pemmikan var genom jagten orördt, men skulle vi blifva längre tid uppehållna på Sju-öarne, kunde vi ej räkna på annan förstärkning än björnkött, ty renar funno vi ej flera och alkor icke heller. Underligast var, att vi hvarken sågo hvalrossar eller sälhundar. Det var derföre nödvändigt att söka komma tillbaka till Nordostlandet.Sedan en af de högsta bergstopparne på ön blifvit bestigen, en ortbestämning gjord, m. m., återvände vi derföre den 7 Augusti till Castréns öar. I förbifarten stego vi i land vid vårt första rastställe på Parrys ö. Medan Nordenskiöld der uppmätte några solhöjder för att bestämma kronometerns dragning, klättrade Torell och Petersen upp på några närbelägna bergshöjder för att taga reda på isens läge. Då de kommo ned till båten, berättade de, att man kunde se en öppen gata i drif-isen åt Nordostlandet till, och de hoppades derföre, att inga svårare hinder skulle möta vår återfärd. Vi sköto derföre genast ut vår båt ånyo och styrde kosan åt det håll, der isfältet hade synts mest öppet. Men antingen vi icke kunde från den låga båten få rätt på den öppning i drifis-fältet, som vi sett från bergshöjderna, eller om, såsom sannolikare är, den smala öppningen hastigt ånyo tillslutit sig, nog af, vi hade icke rott en fjerdedels mil, då kanalerna blefvo allt kortare och krokigare, och vår båt på alla sidor tätt omgifven af drifis. Nu var ej annat att göra än ömsom lossa alla sakerna från båten, bära dem särskildt öfver isfälten och derpå draga båten efter, ömsom, då någon smal öppning visade sig, ånyo lasta in sakerna och med årorna staka båten fram, ty någon egentlig rodd kom knappast i fråga. Då man tillika betänker, att vi hvarken från båten hade någon vidsträckt utsigt, och således foro fram liksom på måfå, och att isen var i ständig rörelse, så att kanaler än öppnade sig, än ånyo sköto ihop, ofta med sådan hastighet, att vi endast genom den ytterligaste påpasslighet kunde värja båten från att sönderkrossas, kan man lätt finna, huru mödosam och farlig en sådan färd är genom ett fält af pack-is. Isynnerhet en gångpröfvades vår båt, så att vi knappast trodde han skulle hålla. Han pressades dervid så, att formen förändrades, vatten inströmmade i mängd genom nåten och sakerna summo omkring deri. Den sega amerikanska almen bestod ändock profvet. Endast några af de tunna spanten bräcktes, och sedan vattnet blifvit öst, var båten utom en mindre bräcka lika god. Ett stort isfält, på hvilket fanns högt upptornad is (»hummocks»), gjorde oss god tjenst under den värsta delen af färden. Från dessa hummocks var det möjligt att se temligen långt, och vi kunde skönja, hvar islabyrinten började öppna sig emot söder. Medan vi sålunda långsamt arbetade

oss fram, drefvo vi med isen åt öster, och först efter nära tolf timmars ansträngningar nådde vi öppet vatten i närheten af den ö, som vi sedermera besökte och benämnde efter Scoresby. Vi styrde härifrån till Castréns öar, dit vi kommo kl. 5 om morgonen den 8 Augusti, och lyckligtvis funno vi der ymnig drifved. Genast uppgjordes en stor stockeld, vid hvilken vi torkade våra genomvåta kläder, ty de flesta af oss hade under färden öfver pack-isen och vid sprången från ett isstycke till ett annat fallit emellan dem och fått ett mer eller mindre fullständigt kallt bad. Under denna färd hade vi haft det egendomliga skådespelet af vädersolar, hvilka äro så vanliga i polartrakterna, likväl mindre allmänna under sommaren än under vintern.

Ehuru vi hade föga hopp att kunna framtränga långt, fortsatte vi likväl följande dag vår rodd österut. Innan kort blef isen så tätt packad, att endast en smal ränna återstod närmast land, men snart var äfven denna stängd och vi vände tillbaka till den udde, vi nysspasserat och som på äldre kartor oriktigt är angifven såsom landets nordligaste udde, och till följd deraf erhållit det numera föga lämpliga namnet Extreme Hook. Vi uppklättrade på de långsamt sluttande bergshöjderna och hade tillfälle att ifrån dem öfvertyga oss derom, att de på gamla kartor upptagna sund, som skulle skilja Stora Stenön och den halfö, hvars nordligaste udde benämnes Nordcap, från det egentliga Nordostlandet, antingen aldrig funnits till eller åtminstone numera genom landets höjning eller jöklarnes frambrytande blifvit igenfyllda. De ställen, hvarest dessa sund på de gamla kartorna angifvas vara belägna, upptagas numera af låga dälder, uppfyllda af små jöklar och begränsade af höga berg eller isfjell. På hafvet rundtom oss låg is, och endast på en kort sträcka syntes öppet vatten. Den del af Nordostlandet, vi kunde öfverskåda, var en hög snö- och isplatå, som i jemn sluttning sänkte sig emot hafvet. Den var ett motstycke till det inre Grönlands högslätt af is, men mindre storartad. Liksom denne har Nordostlandets ismassa sitt affall eller så att säga sitt utlopp, som mestadels ligger på landets östra sida, der, såsom gamla kartor visa, mägtiga glacierbräckor framträda, hvilka utefter hela denna kust som en lodrät isvägg höja sig ur ett haf, nästan ständigt otillgängligt och spärradt såväl af pack-is, som af de väldiga massor denna land-is under sommarmånaderna låter nedstörta.

Den 9 Augusti sökte vi förgäfves framtränga vidare österut. Vi mötte snart ymnig drifis, nödgades vända, och landade på vestra stranden af bugten emellan Extreme Hook och Nordcap, der vi från ett närbeläget fjell togo reda på isens läge samt kringliggande landoch öar. Ända upp till toppen af detta berg träffade vi egna, grunda fördjupningar af 1 till 1 1/2 alns diameter, som fullkomligt liknade välslipade jättegrytor. I fall man får antaga såsom afgjordt, att dylika grytor alltid blifvit af vattenströmmar utslipade, visade dessa tydligen, att äfven detta åtminstone 1,500 fot höga fjell i fordna dagar legat under vatten och kanske varit betäckt med jöklar.

Under natten skingrades isen af en stark sydlig vind och om morgonen låg Scoresbys ö fri. Vi skyndade att begagna tillfället, togo ombord vårt jagtbyte, en isbjörn fälld af Petersen, den sjunde vi fått under våra båtresor, och seglade med god fart österut. Vinden var temligen hård med häftiga kast från bergen, men vår båt seglade utmärkt väl, Petersen var en förträfflig sjöman, och vi lyckades utan hinder af isen uppnå en af de små, midtemellan Cap Irminger och Cap Lindhagen belägna öar, hvilka pa kartan äro uppkallade efter den om den höga nordens kännedom sa högt förtjente engelska fysikern Sabine.

Nordenskiöld hade ett ganska obehagligt äfventyr denna morgon. »Utan att vara försedd med några vapen besteg jag ön, för att från dess högsta punkt uppmäta vinklar emellan de omgifvande uddarne. När jag kommit på femtio till sextio stegs afstånd ifrån toppen, fick jag se, att en björn före mig intagit denna plats, förmodligen för att derifrån fa en öfversigt af hvad byte kringliggande isfält hade att erbjuda. Äfven han hade redan varsnat mig, och jag vågade ej springa tillbaka till båten, utan gick rakt emot honom, i förmodan att han skulle blifva skrämd och springa, såsom jagdittills alltid sett isbjörnar göra, då menniskor nalkats. Men jag missräknade mig: isbjörnen närmade sig långsamt i halfcirkelformiga slag, och snart stodo vi så nära hvarandra, att jag med en käpp kunnat slå till honom. Han stod något högre upp på ett stenblock, hväste och trampade med framfötterna, jag stod något lägre, skrek och hojtade allt hvad jag förmådde, och kastade stora stenar på honom, utan att han dock tycktes bekymra sig mycket om dem. Slutligen träffade en stor sten tversöfver den emot stenblocket stödda framlabben, och smärtan eller måhända tillfredsställd nyfikenhet bevekte björnen till återtåg. Jag följde ett stycke efter honom, tills han doldes bakom en utstickande klippa, och sprang derpå allt hvad jag förmådde tillbaka till båten.

Jag hade ej hunnit sluta berättelsen om äfventyret för Torell, då han afbröt mig med utropet: »se der är han», och pekade på en klippa ett par hundra alnar från oss, från hvars höjd öns hvita beherrskare betraktade oss. Två af vårt folk sändes att förfölja honom, men genast då de nalkades tog björnen till flykten och vi sågo honom aldrig mer.»

Från denna ö rodde vi in under Nordostlandet och lade till vid en udde. Hittills hade vi på norra kusten af detta land sett endast gneis och granit; nu vidtogo lagrade bergarter, men utan försteningar, bergens form var en annan, och deras färger voro ofta mycket bjerta.

Den 11 Aug. fortsatte vi kursen österut, gynnade af god vind och isfritt vatten, och landade snart vid en ny udde. För att se, om ej den bakom liggande fjorden möjligen bildade ett sund, som förenadeHeenloopen Strat med Norra Issjön, bestego vi det höga berg, som upptager vestra delen af den tredje bland de landtungor, hvilka skjuta ut på norra delen af Nordostlandet, och iakttogo, att fjorden som till stor del var fri från is, slutade långt i landet med två armar. Det omkring tusen fot höga berget stupar vid östra stranden lodrätt i hafvet, och var nu, med undantag af ena sidan, ända till toppen fritt från snö och is. Åt vester sänker det sig i underlandet, en bädd af idel lösa stenar, som höjer sig med en brant, åtta till tio fot hög strand af sand och rullstenar, mellan hvilka en mängd drifved finnes inbäddad, ett egendomligt förhållande, som visar huru i en formation en för denna alldeles främmande beståndsdel kan blifva inblandad. En likartad företeelse möter stundom i Norge, der man träffat lerlager, som jemte fossila skaldjur af högnordiska arter hysa trästammar, hvilka antagligen icke haft sin moderjord i de trakter, der de nu återfinnas.

Sedan vi pa bergets topp byggt en hög stenvård, i hvilken några anteckningar nedlades, klättrade vi ned igen och lade om eftermiddagen åter ut med båten. Farleden var nu fullständigt isfri och om aftonen landade vi vid den af Parry med Distant High Land betecknade kuststräckan, som vi så länge förgäfves sökt hinna, och som på vår karta bär namnet Prins Oscars land. Isfoten, som i det längsta plägar trotsa sommarens värme och såsom en hvit gördel omsluta stränderna långt efter sedan snön försvunnit från bergen, var nu ändtligen borta och hade, der stranden bestod af sand och grus, lemnat egendomliga märken efter sig. Öfverallt sågo vi i gruset koniska fördjupningar om fyra till sex fot i genomskärning, hvilkasannolikt uppkommit på det sätt, att isen, då den slutligen af tö- och flodvattnet lossats och lyftats, ryckt med sig större stenblock, efter hvilka dessa gropar voro märken.

Hittills hade vi alltid dragit upp vår båt på isfoten, men det lät sig numera sällan göra, utan vi sökte i stället ut ett passande ställe på stranden, der han drogs upp, sedan vi laggt drifved under kölen. Här på den aflägsnaste delen af Nordostlandet var ej brist på drifved, men deremot funno vi ej längre några saker af norskt ursprung, endast ett och annat harpunskaft eller en åra, som Petersen igenkände såsom hvalfångares tillhörighet, och dessa hade troligen blifvit förda hit af kustströmmen. Vegetationen och djurlifvet voro alltjemt lika torftiga, och i jemförelse med denna trakt är vestra Spetsbergen ett rikt land.

Följande dag begåfvo vi oss i ostlig rigtning öfver land, i afsigt att nå toppen af ett fjell, till hvilket, att dömma efter ögonmått, vi hade omkring två mil. Landet bestod af långsamt uppstigande bergshöjder, skilda från hvarandra af alldeles kala, med sönderbrutna skiffersplittror betäckta dälder, hvilka vid vårt besök knappast hade att förete några spår af vext- eller djurlif, snö eller is. Under regn och dimma vandrade vi en stund framåt i denna ödsliga nejd, tills vi oförmodadt stötte på en ny djup, från norr till söder gående fjord, hvilken skilde oss från det höga berg, som var målet för vår vandring. Islossningen försiggick som bäst, och det fanns ej annan utväg än att kringgå fjorden. Vi voro likväl redan genomvåta af regnet och dimman, och befarade, att det dåliga, för en vidsträckt utsigt föga gynnsamma vädret skulle fortfara äfven då viuppnatt fjellets topp, hvarföre vi beslöto att återvända till båten.

Den 13 Augusti styrde vi norrut, och landade snart ånyo straxt söder om Cap Wrede. Under de sista dagarne hade vi varit utan vildt och fått anlita vårt förråd af pemmikan, och en ensam ren, som betade på stranden, blef derföre ett välkommet byte. Straxt efter det vi tagit båten i land, visade sig äfven en isbjörn ett stycke utanför oss bland »hummocks», men vi väntade förgäfves att han skulle komma upp till stranden. Sedd der han med smidig

och lätt gång rör sig emellan upptornad skruf-is är isbjörnen ett långt ståtligare djur, än sådan man ser honom fången i en zoologisk trädgård. Äfven på land förefaller han vida klumpigare. Ehuru han uteslutande tyckes söka sin föda på isen och i vattnet, sågo vi stundom hans spår högt upp på bergen.

För att fa reda på isens läge öster om denna udde, bestego vi en 1,800 till 2,000 fot hög, nästan snöfri bergstopp, på norra delen af samma halfö, der vi sist hade vårt rastställe, och hade der en vidsträckt utsigt. Vi kunde långt bort emot horisonten se tvenne små öar, af hvilka den ena är hög, brant och snarlik Table Island, den andra låg och oansenlig. De äro på kartan utmärkta med namnen Carl XII:s ö och Drabanten, och bilda, såsom man der kan se, de yttersta landposterna emot nordost af Spetsbergens ögrupp. Ogenomträngliga drifismassor omgåfvo dem ännu på alla håll, men närmare oss hade isen skingrat sig för de sista dagarnes häftiga sydliga vind, så att hafvet låg temligen öppet för vidare färder mot öster. Bergens formation härstädes påminde om Hecla Mount: de bestå af lagrad skiffer och kalk, och de undre lagren stå nästan lodrätt och ofvanpådem ligga andra, som äro vågräta. Som en betydlig tid åtgått till bergvandringen, hunno vi denna dag ej långt, utan nödgades snart ånyo lägga till för att rasta på vestra stranden af den udde, som på kartan är benämnd Cap Platen. Följande dagen färdades vi vidare, passerade den nordligaste spetsen af Prins Oscars Land och styrde kursen österut. Den sydliga vinden fortfor, men vi voro omgifna af så mycken is, att vi ej kunde segla, utan måste ro, passerade snart udden och styrde sydostligt. Vi hade likväl ej hunnit långt, förrän isen blef allt tätare och slutligen så packad, att vi ej längre ansågo oss med trygghet kunna fortsätta dermed, helst som Petersen allvarligt afstyrkte detta vågstycke. Vi vände derföre och lade till vid östra sidan af Cap Platen. Från ett närbeläget 8 à 900 fot högt berg visade sig i hafvet mot norr oafbruten pack-is, hvilken likväl på en sträcka af två till tre mil från oss var så gles, att man kunde ro mellan den. Österut mötte samma syn, men mot sydost var isen något glesare. En möjlighet att framtränga ännu vidare åt öster fanns således, och kanske äfven att återvända till mötesplatsen, Lomme Bay, efter att hafva rott omkring hela Nordostlandet. Men allvarsamma betänkligheter satte sig deremot. Vi hade ingen kännedom om sträckningen af Nordostlandets östra kust, som dessutom enligt kartorna upptages af glacierer, hvilka ej kunnat erbjuda ett landningsställe, i händelse isen, hvilket på mindre än en dag kunnat ske, för ostlig vind pressats mot stranden och gjort hvarje återtåg omöjligt. Det var derjemte högst sannolikt att samma sydostliga vind, som för oss öppnat vägen så långt österut, hade samtidigt spärrat Heenloopen Strat och dess sund med is, så att, äfven om vi lyckats passera helaöstra kusten, ingen annan väg än densamma tillbaka var tänkbar. Lika lätt kunde vi äfven af nordlig vind afskäras, vår proviant var slutligen alltför medtagen för en långvarig inspärrning i dessa öde trakter, och vi beslöto att öfvergifva vår plan och vända åter mot vester. Det var ock hög tid att verkställa detta beslut, ty redan följande dag började nordvestlig vind.

Den 15 Augusti om morgonen lade vi derföre ut, för att så fort som möjligt hinna vår mötesplats i Lomme Bay. Några timmar innan vi bröto upp, fingo vi besök af tvenne isbjörnar, en ofantligt stor hanne och en något mindre hona. De saluterades med några böss-skott, ehuru utan vidare påföljd än att den större björnen fick en kula i bogen och starkt blödande långsamt aflägsnade sig. Honan följde efter och slickade blodet, som flöt ur hans sår.

Några vänner i Stockholm hade före afresan skänkt oss ett par lådor inlaggda hjerpar och några buteljer gammalt förträffligt vin, som med fregatten Eugenie gjort en resa omkring jorden. Dessa goda saker skulle förtäras vid vår vändpunkt, och då vi nu för andra gången passerade Cap Platens höga, svarta, söndersplittrade klippor, stego vi i land för att der intaga en högtidlig måltid. Anrättningen var dukad på en stor flat stenhäll, en ren handduk tjenade till bordduk, några flata stenflisor till tallrikar, täljknifvarne, som vi buro i våra bälten, till bordsknifvar, en flaska till vinglas — vi hade i fordna bättre tider bestått oss verkliga glas, nu längesedan sönderslagna — men det var dock en festlig middag med både tal och skålar.

Vi rodde vidare öfver det nu nästan isfria hafvet emot Scoresbys ö, men nödgades af en våldsammotström att en stund lägga till vid Cap Wrede, för att invänta ändring i dess riktning. Liksom de öfriga emot norr utskjutande uddarne af Nordostlandet upptages äfven Cap Wrede af praktfulla, höga, brantstupande fjell, hvilkas nedra del består af en fin svart skiffer. En smal landremsa, som sträcker sig emellan fjällets fot och hafvet, är bildad af flisor af ofvannämnda, genom vatten och frost söndersplittrade skiffer, och från detta smala lågland höjer sig en mycket hög, isolerad, alldeles svart skifferklippa, hvilkens yttre konturer i en viss riktning på afstånd förete en

märkvärdig likhet med den första Napoleonsbilden på Vendôme-kolonnen. Denna ofantliga klippstaty, det af simmande isberg betäckta hafvet vid dess fot, de höga fjellen och inlands-isens snöhvita fält i bakgrunden förena sig här att dana en af de mest storartade utsigter, som Spetsbergen har att uppvisa.

Efter ett par timmars förlopp hade strömmen ändrat sig och flöt nu med samma våldsamhet åt vester som förut åt öster. Vi sköto ut vår båt och nådde, gynnade af strömmen, efter en jemförelsevis kort rodd norra stranden af Scoresbys ö, der vi lågo öfver natten. Om morgonen följande dag funno vi ett litet färskvatten öfverdraget med tunn, nybildad is, som äfven betäckte den spegellugna hafsytan. Vi fortsatte rodden och landstego för ett ögonblick på en gneisudde för att göra några observationer, hvarefter vi mellan temligen fördelad skruf-is och små fält af slät is styrde mot Castréns öar. Isfälten lågo mestadels två till tre fot, en sjette-del af deras verkliga tjocklek, öfver vattnet, under det den upptornade isen med sina vilda former höjde sig ända till tjugu fot omkring oss. Påeftermiddagen hade vi stillt, hvarunder en isskorpa bildade sig emellan drif-isen och ej obetydligt försvårade rodden. Härtill uppstod mot aftonen så stark tjocka, att vi först på några hundra alnars afstånd fingo sigte på det inemot tusen fot höga landet.

Vi togo vårt rastställe vid dessa öar. Det regnade nästan hela natten och följande förmiddag, men vårt tunna tält höll alldeles tätt. Först middagstiden kunde vi resa vidare. Under en likadan dimma som föregående dagen klarerades Nordcap, och vi lemnade nu nordkusten, seglade åter förbi Bird Bay och Beverly Bay och först temligen sent om aftonen kommo vi till Depot-udden. Vid den här nedlagda jernbåten lade vi upp en släde, som vi fört med oss, en bleckkanister med 43 skålpund pemmikan, samt några dragtåg. Vi fingo åter dåligt väder, så att vi först sent den 18 kunde resa vidare. I förmodan att ett sund skulle löpa från södra delen af Brandewijne Bay till Ryss-öarne, rodde vi först in till det inre af den stora, numera isfria bugten. Intet sund träffades, utan endast en temligen djup fjord, som för en öfvervintring säkerligen erbjuder god vinterhamn. Vi lågo öfver natten vid bugtens sydöstra strand, och följande dagen, den 19, rodde vi åter ut ur bugten, och lade till för några timmar på midten af hennes södra strand för att göra en ortbestämning. Bergen, som här begränsa inloppet, voro nu till stor del fria från snö och is, men mot norra sidan låg ett temligen mägtigt is- och snölager, som sannolikt blir qvarliggande året om. Vi träffade skepparen Rosendahl från Hammerfest och fingo af honom några kärkomna och lugnande underrättelser om Aeolus.Midt emot Low Island skjuter åter en djup bugt in i fasta landet, hvars innersta del ännu var isbelagd. Vi rodde äfven in i denna bugt, för att ännu en gång söka det sund, som angifves på de gamla kartorna, men äfven nu sökte vi förgäfves. Hvalrossar, som vi ej sett under hela vår vistelse vid nordkusten af Nordostlandet, visade sig här i mängd och beredde sig nu, enligt harpunerarens utsago, att gå upp på land. På den södra, i låga stranden, der vi rastade, fanns en mängd drifved.

Den 19—20 Augusti lågo vi öfver natten på norra stranden af Shoal Point. Oaktadt temligen starkt regn, hård nordvest och fullständig tjocka seglade vi den 20 till Depot-ön i Murchisons bugt. Vi intogo här de nedlaggda förråden, inhändigade Lilliehööks rapporter och under fortfarande tjocka och häftig vind fortsatte vi seglingen öfver Stratet. Vi passerade den yttersta af de stora glacierer, som stupa ned på sundets vestra strand straxt norr om Lomme Bay. Söder om denna vidtager en annan lika stor glacier, till sin nedre del lika jemn och slät som den första var brusten och taggig. Båda hade afkastat stora massor af klara isblock, som öfverallt lågo i vår väg, och under den starka fart båten gjorde, togs hela vår uppmärksamhet i anspråk att varsna och väja dem. Allt aflopp likväl lyckligt, och vi hamnade i en liten vik af Lomme Bay. Skonaren hade ännu ej infunnit sig på mötesplatsen, men redan samma dag kunde man vid middagstiden ifrån en närbelägen höjd se, att ett fartyg ankrat nära vestra stranden af Lomme Bay vid bugten straxt söder om Iscap. Vi rodde dit och återsågo, till stor glädje för oss, var Aeolus.

Chydenius var ännu ute på en båtexpedition i Lomme Bay och skulle först den 24 Augusti här träffaAeolus. För att begagna de tvenne återstående dagarne begåfvo sig äfven Torell, Malmgren, Petersen och jag på en utflygt till det inre af bugten. Ett par mil från fartyget mötte vi Chydenius på återväg från fjordens innersta vik, som djupt skär in i landet. I stället för att fortsätta vår färd vidare, lade vi derföre till vid den egentliga fjordens södra, af drifved betäckta strand och lågo der öfver natten. Denna drifvedsredd bestämdes till sitt läge, 79° 26' 22" N. Lat, och 18°12' O. Long.

Inuti bugten funnos förträffliga jagtmarker, der Petersen och harpuneraren lyckades fälla nio renar. Dessa djur voro nu i hög grad hulliga och gåfvo full last åt vår båt; de visade, hvilken snabb och jemförelsevis kraftig utveckling den korta arktiska sommaren förmår framkalla så inom vext- som djurriket. För att låta jagten ostörd fortgå låg båten stilla under större delen af dagen, och vi fingo tillfälle att undersöka traktens geologi. På vestra stranden höja sig upprättstående skikter af grå kalk utan försteningar, under det hela östra sidan upptages af samma bildning som Cap Fanshaw, kalk med hyperitgångar. Det var af intresse att här i detalj följa den eruptiva hyperitens förhållande till kalken. I en djup klyfta, som erbjöd en god genomskärning, visade sig huru lager af kalken, som på afstånd tycktes horisontela, voro upplyftade i en vinkel af flera grader och huru hyperiten emellan kalken tydligen sköt snedt inifrån utåt och uppåt. Närmast hyperiten var kalken ljusare till färgen och mycket hård samt utan petrifikater, förhållanden som väl torde kunna tillskrifvas den smälta hyperitens inverkan. Emellertid kan man med visshet antaga, att hyperiten genombrutit denredan bildade kalken, och att den sålunda är till sin geologiska ålder yngre än denna.

Sedan vi nedstufvat renarne i båten, rodde vi ut ur fjorden till Cap Fanshaw, åt hvilket håll Torell och Malmgren redan förut begifvit sig till fots. När vi rott fram ungefär en tredjedel af vägen emellan Drifvedsredden och Cap Fanshaw, upphunno vi dem och lade till vid stranden. Det hade under tiden blåst upp en nordlig storm, som hindrade oss att fortsätta färden till fartyget. Ej utan möda drogo vi upp båten på den oländiga stranden för att invänta lugnare väder, och först följande dag, den 24 Augusti, kommo vi till fartyget, efter en, till följd af den fortfarande stormen och häftiga dyningen, ganska mödosam rodd.»

CARL XII:S Ö OCH DRABANTEN.

TIONDE KAPITLET.

Chydenii andra båtresa.

I enlighet med de order Lilliehöök erhållit, hade Aeolus, under det Torell och Nordenskiöld voro ute på båtresa, hållit sig för det mesta i och norr om Heenloopen Strat. Det parti, som nedlagt depoten i Brandewijne Bay, återkom den 27 Juli till Low Island, och genast lättades ankaret. Lilliehöök kryssade i början mot en svag sydlig vind, sedermera i mynningen af Heenloopen Strat emot storm och svår sjö till Depot-ön, der ankaret fälldes först nära midnatten den 29 Juli. Under denna segling erhölls en följd af iakttagelser öfver hafsvattnets temperatur, hvilka ej sakna ett visst intresse, och i sin mån bekräfta Golfströmmens uppträdande norr om Spetsbergen. I viken söder om Low Island, i Treurenberg Bay och öfverhufvudtaget i hela bassinen norr om Spetsbergen går den ström, som förorsakas af ebb och flod, hufvudsakligen från norr till söder eller tvertom, och så är äfven förhållandet i Heenloopen Strat, såsom redan förut är antydt. Norr om mynningen af detta sund blir således vattnet i den norra bassinen alltjemt uppblandadt med vattnet från sundet och som dessa vattenmassor hafva mycket olika värmegrad, måste således en märkbar skilnad i vattnets temperatur visa sig mellandet ställe, der blandningen eger rum, och andra närbelägna punkter. Detta var äfven händelsen. På 80° 20' norr om Low Island var vattnets temperatur + 2,75° —3° C. och höll sig nästan konstant ända till 80° 8' N. L., endast sjunkande någon tiondedels grad, när man kom östligare; men från denna punkt räknadt började en temperatursänkning visa sig nästan öfverallt, dit vattenblandningen utan något hinder kunde sträcka sig, men likväl så, att en variation egde rum, beroende af ebb och flod. Det blef kallare när det var ebb och vattnet kom ifrån sundet, varmare då det var flod och strömmen gick sydhän inåt detta. Dessutom var temperaturen alltid lägre midt framför sundet än åt sidorna. Tydligast märktes skilnaden i mynningen af Treurenberg Bay der temperaturen var + 2,6° C. och utanför sundet +1° C, och den 30 eller dagen efter ankringen steg den i mynningen af Murchisons vik under nordvestlig vind till + 3° C. Den 31 Juli åter, vid Depot-ön, då drifisen under sydvestlig vind satte ut från Heenloopen Strat, sjönk temperaturen hos vattnet ända till + 1,25° C, tydligen en verkan af strömmen från sundet, som i sin södra del ännu var fullt af is, och står i öppen förbindelse med det kalla Sibiriska hafvet.

Medan draggbåten var i arbete, gjorde Malmgren en exkursion till norra stranden af bugten, för att göra ett ytterligare försök att erhålla ägg af ismåsarne, som häckade der, och återkom, efter en farlig klättring utför de branta bergväggarne, med både ägg och ungar af denna sköna fogel, som, med en dufvas storlek, med sin öfverallt mjellhvita drägt, svarta fötter, blåaktiga, i spetsen brandgula näbb, och karmosinröda ögonlockskanter, är en af de vackraste man kan se. Hanskläckningsställen hade dittills varit okända, och det enda der vi funno honom bosatt i någon mängd var detta, ett tverbrant kalkfjell i bottnen af den lilla bugten vester om Säludden i Murchisons Bay. Der fann Malmgren hans rede, konstlöst och utan sammanhållighet, en grund, åtta till nio tum bred fördjupning i den lösa, lerblandade mullen, klädd med torra vexter, gräs och mossa och en och annan fjäder, och i hvarje rede endast ett ägg, temligen stort och af nästan samma form och teckning som den vanliga fiskmåsens. De sista dagarne af Juli och de första af Augusti blefvo ungarne synliga.

Ismåsen är en äkta högnordisk fogel. Hans geografiska utbredning torde sammanfalla med isbjörnens och hvalrossens, och det är endast undantagsvis han i norra Ishafvet träffas utom drif-isens område. Nordgrönlands, Spetsbergens, Novaja Semljas kuster äro hans rätta hem. Vid Spetsbergen är han allmän, ehuru han i individernas mängd står långt efter sina samslägtingar, stormåsen, Larus glaucus, och kryckjan, Larus tridactylus, och han är vida talrikare vid de isfyllda norra och östra kusterna och i Storfjorden än vid vestra kusten. På Beeren Eiland är han ej bosatt, men söderifrån kommande fartyg möta honom vanligen vid denna ö under våren och försommaren, då det omgifvande hafvet ännu är fullt af drifismassor. Men så snart dessa försvinna, draga sig ismåsarne mot norden, och man ser dem icke mera så sydligt under senare hälften af sommaren och under hösten, då hafvet der är isfritt. I Finmarken häckar han ej heller någonstädes, men han ses der, liksom vid Newfoundland och Färöarne, någon gång om senhösten och vintern isynnerhet vid nordlig stormoch har blifvit skjuten till och med vid Gefle och vid Göteborg under stränga vintrar. — Till lefnadssättet liknar han stormåsen och hafhästen deri, att han förtär späck och kadaver, men han är ingalunda en roffogel såsom dessa. På späck är han särdeles begifven och infinner sig alltid, der afspäckning af säl eller hvalross försiggår. Då ser man honom aldrig slå ned på vattnet som hans kamrater, stormåsen och hafhästen — såsom redan gamle Martens anmärker, ser man honom sällan eller aldrig simma — utan han håller sig antingen på vingarne eller sitter på kanten af närmaste drifisstycke och låter ofta höra sitt vemodiga, entoniga pipande läte, kii, kii. Han är föga skygg, lockas lätt så nära man vill af utkastade späckbitar, dem han flygande skickligt hemtar upp från vattenytan, och är så enfaldig, att eskimåerna pläga lägga sig orörliga på ryggen, räcka ut tungan och röra denna, och sålunda narra honom så nära, att de kunna slå honom med kajak-åran. Chydenius gjorde samtidigt en båtfärd till det inre af Murchisons vik. »Nordenskiöld och Malmgren hade den 7 och 8 Juli vandrat längs med norra stranden utan att finna något sund förr än långt åt öster, och jag hade förut besökt norra stranden. Jag styrde nu först söderut till den söder om Depot-ön belägna holmen och rodde, hela tiden med norra stranden i sigte, österut, för att till en början komma till ett berg, som jag funnit passa särdeles väl till en punkt i gradnätet. Jag passerade de öar, som ligga närmast österut, och kom till den landtunga, der Nordenskiöld gjort sina bestämningar. Intet spår till is hade jag under hela tiden sett förr än då, och det på vestra sidan af det sund, som tycktes löpa åt nordost. Jag gick nu i landför att komma rakt till berget, som höjde sig österut; men uppkommen på landtungans högsta del, omkring 120 fot öfver hafvet, fann jag att en inre, fullkomligt isfri vik ännu skilde mig från berget, och att intet sund utgick åt södra sidan, men åt nordost var det ännu tvifvelaktigt. Kalk var här den rådande bergarten, och vid omkring 80 fots höjd öfver hafvet fann jag fläckar af lera med subfossila snäckskal. På stranden låg pimpsten. Vi styrde med båten mot öppningen af den inre viken. På fast-isen vid öppningens nordvestra sida lågo en mängd hvalrossar, men de voro dock få i jemförelse med dem vi fingo i sigte inne i viken, sedan vi passerat Hvalross-udden. Dessa voro mest ungar med sina mödrar, som lekte i det varma solskenet, och nyfiket betraktade och följde vår båt. Den strandbrädd, dit vi nu kommo, var ganska smal och låg, och det omkring 1500 fot höga berget höjde sig på sina ställen nästan alldeles lodrätt. Klockan var nu omkring 3 på eftermiddagen, och medan mitt folk tillredde middagen, gick jag söderut längs med stranden. Den bar en icke så ringa vextlighet, och isynnerhet var arternas antal större än jag hittills sett någonstädes på Spetsbergen. På drifved var ej heller brist. Jag insamlade något af båda dessa slags alster. Tillika Såg jag, att det åt nordost inskärande vattnet var en i bottnen fullständigt afstängd liten bugt. Jag återvände nu till båten, lemnade en man till vakt och begaf mig jemte Nilsson uppåt berget.

Jag följde en remna, som gick från öster till vester, och kom upp på en afsats af berget omkring 1100 fot öfver hafvet. Här låg på sluttningarne ännu något snö, mjuk och smältande, men likvälundervandringen att föredraga framför de hvassa och skarpa stenbitarne. Jag uppnådde slutligen fjellets högsta del, en fullkomligt snöfri, med jemförelsevis ofantligt stora stenar täckt platå af omkring 500 fots längd i norr och söder, och omkring hälften så stor bredd. Den var utan all vextlighet, men utsigten derifrån var i högsta grad storartad, vädret klart och vackert. At vester det öppna, isfria hafvet samt Murchisons bugt, fullströdd med öar och holmar, och i söder begränsad af lodrätt stupande, i grönt och rödt skiftande berg; åt norr den isbelagda viken öster om Low Island samt bergen kring Brandewiine Bay. At öster utbredde sig en annan tafla. Närmast mig en isfylld dal, hvari långt bort något vatten framskymtade, och bortom denna reste sig en tverbrant isvägg af 1500 å 1600 fot och bildade ena sidan af Nordostlandets snö- och istäckta högland, som i fjerran nådde en höjd af öfver 2000 fot. Åt söder drog sig denna isvägg och detta högland något åt vester, och Heenloopen Strat syntes som en smal blå strimma mellan isklädda stränder, der ett och annat snöfritt berg bröt af med sin svarta färg mot den oöfverskådliga snöslätten. Hade icke ögat funnit hvila på den fria hafsytan och fått följa den norra kuststräckan förbi Verlegen Hoek och stundom dröja vid den täcka viken under bergets fot, skulle intrycket af Nordostlandet och Heenloopen Strat, ehuru storartadt, likväl blifvit plågsamt, så ödsliga, så vilda föreföllo dessa trakter.

Jag aftecknade viken i fogelperspektiv och omgifningarne i öfrigt så godt sig göra lät, tog nödiga vinklar samt uppreste en stenvård liksom vid Cap Hansteen. Vid foten af berget på norra sidan låg en snöfri dalgång, som på afstånd syntes grönskande. Nedkommentill denna dal, som låg omkring 200 fot öfver hafvet, fann jag icke en enda fanerogam, utan blott en liten, föga utvecklad laf, som lefde ett tynande lif på de gräsgröna stenflisorna, hvilka betäckte dalbottnen och som bedragit mig. Under vägen dit såg jag på flera ställen en röd lera, i konsistens liknande jäslera, qvälla upp på åtskilliga ställen, frampressad af vattnet från snösmältningen.

Från denna dal gick jag öfver en närmast derintill gränsande snöslätt mot en kulle i nordost, hvarifrån man vidare skulle kunna se, om det fanns någon väg till den branta isvallen i öster. Klockan var nu ett på natten och det hade frusit något, men på många ställen sjönk jag dock djupt ned i den vattendränkta snön, genom hvilken här och der en liten rännil i en bädd af ren is ilade ned mot den åt nordvest sig utbredande snöslätten. Under denna vandring sågo vi en hägring af egendomligt slag. Ifrån den bara marken på kullen, ditåt vi gingo, och till en del äfven från snön uppstego vattenångor till följd af solens inverkan och bildade ett darrande och rörligt omhölje kring föremålen, sådant man så ofta kan iakttaga nära vattenytan. I detta mera uppvärmda och med vattendunster fyllda luftlager bröto sig ljusstrålarne, så att en hel rad af kullar, eljest bortskymda af den, till hvilken jag gick, visade sig ofvanom denna, ehuru jag ett ögonblick förut ej sett en skymt af dem, och detta upprepades ofta och varade stundom flera sekunder.

Vi hunno snart kullen och kommo ut på en annan snöslätt, der en rad af låga bergshöjder sträckte sig från nordvest till sydost. Längs med dessa var det större utsigt att uppnå isbranten i öster, och det vatten jagsett ifrån bergets topp. Denna väg var svårare än den förra; snön blef allt mjukare och genomskars af stora bäckar, och slutligen hade vi att vada genom en vattendränkt och lös snösörja af eft till två fots djup med fast is derunder. Vi kommo dock lyckligen fram till en snöfri landsträcka af omkring 150 fots höjd öfver hafvet och följde denna en stund, tills jag fick höra bruset af ett vattenfall. Från en vattensamling på en snöslätt, som i öster sträckte sig ända till isväggen, strömmade en bäck ned mot en annan snöterrass i söder, 50 fot lägre. Snöfältet var en knapp tiondedels mil aflägset och isbranten helt litet längre bort. Då jag såg, att denna brant, som bildade minst en 75° vinkel mot horisontalplanet, var omöjlig att bestiga, företog jag en vandring längs med den ås eller rad af kullar, hvarpå vi hittills färdats, men vände mig mera åt norr, för att se huru den snödal, som låg framför oss, slutade mot Lady Franklins bugt, och att på samma gång utröna, om det icke vore möjligt att längre norrut komma upp på isbranten, der tvenne mörka berg stucko fram i dagen. Ju längre jag nu kom fram åt norr, dess mer höjde sig åsen, nästa kulle stod fem till tio fot högre än den, hvarpå jag befann mig, och detsamma var förhållandet åt nordost, der utsigten skymdes af en annan ås, till dess vi slutligen återkommo till snöslätten och fingo sigte på viken, som nu helt och hållet låg framför oss och var lika isbetäckt som för tvenne veckor sedan, då jag for till Low Island. Dalen slutade med en glacier, som följde isbrantens fot och först mycket sakta sluttade mot viken,

men sedan stupade med en bräcka ned i viken och sköt framför sig dess istäcke. Nedanför det ena af de på kartanutmärkta fjellen, som stucko upp ur isbranten, var en remsa af fjellsidan bar ända ned till släta marken och som denna del af fjellet ej stupade så särdeles brant, skulle det väl hafva varit en möjlighet att komma dit upp. Men vi hade ännu en god half mil dit, klockan var redan öfver sju på morgonen, och vi voro på minst 1 1/2 mils afstånd från båten, hvarföre jag ansåg det vara bäst att återvända och en annan gång, om vi kommo till Brandewijne Bay eller Lady Franklins bugt, göra en exkursion till detta fjell. I denna vik visade sig ännu flera holmar än förra gången, då de sannolikt varit snöbetäckta, och jag kunde nu öfverskåda udden, der jag varit den 14 Juli, och nästan hela kuststräckan till Shoal Point och fick en god uppfattning af denna genom sina grund och holmar och sin is ogästvänliga vik. Den stod ej genom något sund i förbindelse med den från Heenloopen Strat inskjutande Wahlenbergsbugten, hvilket äldre kartor gifvit anledning att förmoda. Såväl höjden af snöslätten, som vattenfallet och glacieren bevisade detta, ehuru det likvisst står öppet att antaga, att det verkligen för lång tid tillbaka funnits ett sund der, som grundats upp och sedan fyllts med is. Hvad den stålgråa isbranten beträffar, så gifver erfarenheten om isens plasticitet anledning till den förmodan, att den ej helt och hållet består af is; de två uppskjutande topparne tala för att en underliggande bergsträckning ger dem deras form.

Vägen tillbaka till båten tog jag åt sydsydvest så rakt som möjligt öfver den snöslätt, som sträckte sig ända ned till nordostliga bugten af Murchisons vik. Bäckar, som här störtade fram, isbäddar af mer än en famns djup och på sina ställen nära nog lika bredagjorde vägen ytterst mödosam, och slutligen måste jag vända, när det visade sig, att berget stupade nästan tverbrant ned till bugten, och en smal isfot nedom detsamma ej mera var att lita på. Vi bestego derföre ånyo berget, för att straxt åter nedstiga på andra sidan och ankommo till båten kort före middagstiden, der det varma kaffet, som väntade oss, smakade godt efter den långvariga färden. Vi styrde derefter utmed stranden ned till den sydöstra inskärningen af Murchisons vik. När floden nu kom, hade vi att ro i svår motström och is, och det var med möda, vi uppnådde den yttre viken. Under tiden uppstod sydvestlig storm, hvilken var så stark, att vi äfven med intagen ballast icke ansågo oss kunna segla i de trånga sunden emellan holmarne, der vinden kastade än från ett, än från ett annat håll. Vi togo oss derföre fram med årorna, ända till dess vi kommo längre vesterut i viken, der det var renare farvatten. Vinden strök fram med vild fart från Heenloopen Strat och kastade oss norrut, ehuru vi försökte att hålla upp i vind, så mycket som möjligt. Då vi slutligen ej kunde ligga öfver holmen med rysshuset, togo vi ned seglen och rodde upp mot fartyget emot vinden, hvilken nu till råga på allt förde med sig en sådan tjocka, att både fartyg och holmar försvunno för vår syn. Vi höllo dock kurs rätt bra, voro nästan bredvid fartyget, innan vi kunde se det, och kommo ombord kl. half fem e. m. den 31 Juli.»

Sedan båtexkursionerna och fångstbåten med sex hvalrossar tidigt på morgonen den 1 Augusti återkommit, vatten blifvit intaget och en rapport nedlagd till Torell, lemnade Aeolus Depot-ön och styrde för en laber nordvestlig bris sydhän i Heenloopen Strat. Dagenvar till en början utmärkt vacker. En svag nordvest gynnade vår färd och vi lupo fram längs med Spetsbergens ostkust, som Foster under Parrys istur kartlagt ända till de efter honom benämnda öarne, glada att med så litet besvär komma fram mot vårt mål. Men vår glädje var icke af lång varaktighet. Vinden tilltog allt mera med hög sjö, och då vi på eftermiddagen vid inloppet till Lomme Bay fingo sigte på Mattilas' slup, kunde den båt, som utsattes för att hemta den af förra båtexpeditionen hos honom i förvar lemnade fångsten, endast med stor svårighet lägga till vid hans fartyg.

Den storm, som nu inbröt, tilltog alltmer och rasade med större eller mindre styrka ända till den 7 Augusti på natten. Vinden varierade från nordlig till nordnordvestlig, och åtföljdes än af en ogenomtränglig tjocka, än af regn, snö och hagel. Farvattnet var trångt och isynnerhet söderut alldeles obekant, och det blef ofta nödvändigt att stvra rakt genom drifis, som af den starka strömmen sattes sydhän. Lilliehöök fick nästan icke ett ögonblicks sömn under hela tiden; manskapet, som uppförde sig särdeles väl, var efter hvarje vakt alldeles uttröttadt, med undantag af Uusimaa, som ständigt var på däck. Han var den enda ombord, som något kände till farvattnet, och visste huru nära land man vågade gå under de korta slagen, ehuru lodet i de flesta fall fick afgöra frågan. Någon mat kunde under tiden knappast kokas för den svåra slingringen, och ingen surrning af sakerna i kajutan ville hålla. Spänningen hos alla var mycket stor, isynnerhet som vi af Mattilas fått höra, att, midt under det vackraste

väder, Wirkulas jakt, som med knapp nöd slapp ur isen den2 Juli vid Verlegen Hoek, hade förlist här den 28 Juli, sänderklämd mellan tvenne isstycken, och sjunkit så hastigt, att manskapet knappast hunnit ut ur durken, än mindre rädda sina kläder. Lyckligtvis var Aeolus ej det enda fartyget i sundet, ty Jaen Mayen och ett annat fartyg från Hammerfest kryssade jemte oss så nära, att vi ständigt, utom då tjockan hindrade det, voro i sigte af hvarandra.

Den 1 Augusti på aftonen höllo vi in mellan Fosters-öarne i tanke att ankra i lä om den östra af dessa, men funno ingen ankargrund, sökte förgäfves att mot den starka strömmen kryssa upp under en annan ö och måste lägga bi. Mot morgonen lättade tjockan och vinden bedarrade, men den höga sjön och motströmmen, som satte en mängd drifis sydhän, hindrade att vinna något genom kryssning. För att ej äfventyra att blifva drifna nedåt Waijgats-öarne med deras många holmar och skär samt fullkomligt okända farvatten, stucko vi ut refven, bramseglen tillsattes, kl. två på morgonen passerades åter Fosters-öarne, och kryssningen nordvart fortsattes i svår tjocka. Strax efter midnatt hade stormen tilltagit med nytt raseri, sjön spolade däcket och var nära att fylla och taga bort den stora engelska båten. Den bergades väl, men sjön var så svår, att det var omöjligt att taga in den på däck. Ända till aftonen kryssade vi mellan Cap Fanshaw och Nordostlandet med två ref i storseglet, klyfvarn fast och ett ref i skonertseglet. Slutligen sågs Jaen Mayen, som var i lä om oss, hålla af till Wahlenbergs bugt, och Lilliehöök beslöt att följa efter och ökade segel för att ej förlora honom i tjockan. Sjön här var smul, men liksom vid Fosters-öarne, träffades ej botten på mindreän tjugu famnar. Längre in i viken fanns dock ankarbotten på fyra famnar, straxt vester om den första glacieren. Här var nästan stillt, ehuru stormen fortfarande rasade i sundet. Lufttemperaturen sjönk så, att den varierade mellan fryspunkten och + 1,8° C, men vanligen höll sig under +1 ° C. Äfven vattnets temperatur, som i mynningen af sundet var + 1,25° C, sjönk till + 0,125° C à +0,75° C.

Innan vi den 3 Augusti eftermiddagen seglade in i Wahlenbergs bugt, sågo vi i trakten af Fosters-öarne, för första gången under denna resa, några flockar af den för eskimåerne så oumbärliga grönlandssälen eller svartsidan, Phoca grönlandica. De höllo sig i tätt slutna skaror, 30—40 tillsammans, simmade med utomordentlig skyndsamhet och lyftade, när de skulle andas, alla på en gång sina något tillspetsade hufvuden upp ur vågen, samt dykade ögonblickligen ned igen, för att efter några få minuter göra om samma flinka manöver, men på ett betydligt afstånd från det ställe der de gången förut visade sig. Denna sälart är för eskimåernes ekonomi nästan af lika stor vigt som renen är för lapparnes, samt har för ishafsfångsten och handeln en stor betydelse. Det är vanligen denna art, och framför allt dess nyfödda med hvit len ull beklädda unge, som utgör föremål för den storartade sälfångst, hvilken sedan många decennier tillbaka årligen bedrifvits vid Jan Mayen under Februari Mars och April månader af skottar, engelsmän, norrmän och tyskar och ännu fortgår med ett ganska stort antal fartyg.

I Wahlenbergs bugt låg Aeolus för ankar några dagar, dels för fortfarande storm, dels för reparationerombord, för att fylla vatten och afspäcka den senast gjorda fångsten.

Nära ankarplatsen höjde sig en sexhundra fot hög kulle af söndersmulad sten och grus, hvari stora hyperit-block voro inbäddade. På hvardera sidan sköt en glacier ut i hafvet, och ofvanom den höjde sig ett snöfjell till 1400 å 1500 fot. Genomdränkt af vattnet från snöfjellet, stupande åt söder och af bättre jordmån än många andra ställen på Spetsbergen, erbjöd kullen en vextlighet, som ända till toppen var föga aftagande. Under det Malmgren botaniserade, gick Chydenius snöfjellet uppåt. för att om möjligt få en öfverblick af den dalsänkning, som sträckte sig söderut vid foten af Nordostlandets isvägg, och hvars nordliga del han veckan förut besökt, men i den rådande kölden och starka dimman var det ej möjligt att utröna mera, än att dalsänkningen slutade mot Wahlenbergs bugt och var uppfylld af den glacier, som gick ut från det snöfjell, der han stod. Då vi sedan på färden ned till stranden togo en annan väg än den, hvarpå vi uppstigit, något som i allmänhet bör undvikas vid bergstigningar, träffade vi nära foten en snöbrant, utför hvilken vi gingo som vanligt helt obekymrade, då plötsligen snön svek under Malmgrens fötter och han sjönk ned uti en remna i den underliggande isen. Lyckligtvis hade han själsnärvaro nog att utbreda armarne och på det sättet hålla sig uppe, till dess våra förenade krafter befriade honom ur hans farliga läge. Vid närmare undersökning befanns remnan vara omkring sjutio fot djup och två alnar bred.

Svåra byar störtade ofta ned från snöfjellet öfver Aeolus der han låg för ankar, Heenloopen Strat var lika dimhöljdt som förut, och vågornas brus tillkännagaf, attstormen ännu rasade med oförminskad häftighet derute. Den 7 Augusti, sedan vinden något bedarrat, gingo vi åter till segels och styrde ut i sundet, samt fällde om aftonen ankare straxt söder om den minsta af Foster-öarne. Vi gjorde några exkursioner på holmarne, nedlade rapporter i en stenvård, och draggningsbåten, som var i gång på eftermiddagen, hemtade rätt god skörd. Som likväl den sydligare ögruppen borde erbjuda mycket mera af intresse, seglade vi den 8 kl. två på morgonen söderut och, gynnade af en stark ström, ankrade vi redan kl. nio f. m. vid en af de nordliga Waijgats-öarne.

Straxt på eftermiddagen afgick Chydenius med den stora engelska båten och tre mans besättning samt proviant för tre till fyra veckor på en exkursion vester- och söderut.

Från den 8 till den 20 Augusti låg Aeolus qvar under Waijgats-öarne. Det zoologiska arbetet fortgick nästan utan afbrott under Malmgrens oförtrutna ledning, och han hemförde en vacker samling sjödjur af så mycket större intresse, som skiljaktigheten mellan östra och vestra Spetsbergens hafsfauna, hvilken är så påtaglig, att den genast fäster naturforskarens uppmärksamhet, här gjorde sig särdeles märkbar. Dess orsak torde vara att söka såväl i hafsströmmarnes riktning som i olika egenskaper hos hafsvattnet. Här träffades djur, hvilka uteslutande tillhöra den grönländska faunan och högst sällan eller aldrig visa sig vid vestkusten. Djurlifvet var tillika rikt, och gubben Anders Jakobsson, som i sina anspråk på draggningens resultat ej var lätt tillfredsställd, förklarade att »bottnen var god». Några botaniska exkursioner gjordes till holmarne inärheten, hvilka uteslutande bestodo af hyperit, men skörden var klen. Lilliehöök lodade upp farvattnet i närheten.

Temperaturen höll sig låg. stundom under fryspunkten, aldrig öfver +3° C. Vattnet visade från + 1,2° till — 0,1° C, allt efter som strömmen kom från norr eller söder. Vädret var ostadigt, dimma kom ofta ifrån landet ungefär i riktningen från Storfjorden, och en mängd drif-is — till stor del glacier-is — kom emellanåt söderifrån, ehuru hela södra delen af sundet nu var isfri. Det var nu den varmaste tiden på året, då jöklarne äro i betydligt starkare rörelse än annars, och de, som gå ut till hafvet, äro stadda i ständig kalfning, som det kallas i Grönland, när isblock från dem rasa ned i vattnet. Denna is är farlig att möta för ett fartyg, ty den är ofta så klar, att den endast med svårighet urskiljes från vattnet, när det blåser, och hård som marmor, men fastän en mängd jöklar på Spetsbergen stå med höga, lodräta väggar utmed hafvet, äro de ändå ej nog mäktiga att afgifva berg i storlek lika dem, som finnas på Grönland i Baffins Bay. Seglingen i dessa vatten försvåras äfven i betydlig mån af den hårda strömmen och vindkasten från de höga bergen, som omgifva Heenloopen Strat.

Den 13 återkom Chydenius ombord från sin rekognosceringsfärd, om hvilken han berättade följande: »Jag styrde först rakt vesterut till Lovéns berg, för att landa vid en sidomorän till den söder om samma berg utskjutande väldiga glacieren, hvilken med en något öfver hundra fot hög tverbrant bräcka stötte till hafvet. Vågorna bröto våldsamt mot stranden, och vi uppsökte en annan landningsplats i en liten bugt emellan glacierenoch moränen, der båten både var mindre utsatt för vågsvallet och, om så behöfdes, kunde helt och hållet dragas upp på land. Mot aftonen begaf jag mig upp på fjellet ifrån norra sidan. Jag måste bokstafligen leta mig fram uppför den ganska brant stupande fjellsidan, isynnerhet sedan jag kommit omkring 1300 fot upp, der den från förra båtexkursionen bekanta kalken slutade och det öfver den utbredda hyperitlagret vidtog. Då jag hunnit ungefär två tredjedelar af vägen, började en stark tjocka att utbreda sig öfver berget, och först efter tre timmar hann jag den platå, som intager bergets norra del. Der väntade jag i sju timmar att tjockan skulle lätta, men förgäfves, och jag kunde ej få en fri utsigt öfver några tiotal alnar ifrån mig. Jag tillbragte tiden med att samla vexter, hvilka funnos i stor ymnighet, mest mossor och lafvar, ända in till den eviga snön, som från det ofvanliggande snöfjellet på ett ställe sträckte sig ned till några fot från den i sundet stupande bergsidan. Slutligen, utledsen att vänta, återvände jag till båten, och efter några timmars hvila och när dimman mot natten något tycktes aftaga, besteg jag ånyo berget, denna gång på hälften kortare tid, emedan jag nu kände nästan hvarje steg. Äfven nu var lyckan mig oblid, ty om också den närmaste omgifningen stundom blef befriad från de dimmor, som kommande från sydvest följde dalsänkningarne på ömse sidor om berget, och tidt och ofta höljde denne i en fullkomligt ogenomskådlig slöja, bortskymdes alla öfriga berg och ställen, som jag behöfde se. Derföre fick jag ej en enda vinkelobservation under den tid af åtta till nio timmar, jag åter tillbragte på berget, och blott en gång fick jag öfverskåda Waijgats-

ögruppen och Stratet ändaned till sydspetsen af Nordostlandet och hafvet der bortom, hvilket nu, i likhet med södra delen af sundet, var fullkomligt isfritt. Isfjellet ofvanför, dit jag gjorde en kort utflygt, var sönderremnadt i alla riktningar, ehuru sprickorna voro små. Vid nedstigningen tog jag på försök vägen längs med kanten af glacieren, som nästan i en halfcirkel böjer sig omkring bergets östra och norra sidor. Den var på sina ställen smal och sönderbruten, på andra åter bredare och alldeles sprickfri. Ehuru vägens sluttning nu ej var särdeles brant, var dock gåendet förenadt med obehag, ty om man en gång började slinta och råkade komma in på glacieren, kunde man ej bestämma, hvar färden skulle sluta. Då jag nu för andra gången återvände med oförrättadt ärende, beslöt jag att tills vidare lemna detta ställe och att med båten söka efter ett omtaladt sund till Storfjorden, hvilket jag ej heller kunnat för dimmans skull upptäcka från berget.

Berättelsen om tillvaron af ett sådant sund, som skulle förena Heenloopen Strat med den oegentligt kallade Storfjorden, tycktes ega ganska stor sannolikhet och har äfven kommit till England, så att sundet på en der år 1861 utgifven karta öfver Spetsbergen finnes utsatt med anmärkning: »två svenska fartyg sägas hafva passerat igenom 1859». Förhållandet är i verkligheten sådant, att år 1860 tvenne norska fartyg hade genom ett norr om Walter Thymens fjord från Storfjorden utgående sund kommit ut i Heenloopen Strat. Två af dem, som hade gjort denna färd, voro nu vid Spetsbergen: skepparen Nilsson, som förde det ena af fartygen, och hans styrman Mack, densamme som nu var styrman på Magdalena. Enligt deras sammanstämmandeberättelser, som jag flera gånger var i tillfälle att höra, var sundets riktning från V.S.V. till O.N.O. och dess östra mynning straxt söder om den vik, som benämnes Björn Bay eller Lomme Bay, och derifrån skulle man hafva sydspetsen af Nordostlandet rakt i öster och kunna se bergen vid Treurenberg Bay. Sundet skulle vara ganska smalt och kort.

Detta sund önskade jag uppsöka. En vik åt sydvest ett stycke söder om Lovéns berg var egentligen det ställe, dit jag ansåg mig böra ställa kosan, ty Nordenskiöld, som från Wahlbergs ö hade sett denna för tillfället af is betäckta vik, hade yttrat den förmodan, att sundet antagligen vore att finna der, och denna förmodan ansåg jag bekräftad af de svåra dimmor, som ständigt vältrade fram från dess botten. Först begaf jag mig likväl med båt norrut bortom Lovéns berg, ty öfver en der utgående dalgång framströko ständigt, såsom jag redan nämnt, massor af dimma, och enligt berättelsen kunde man söka sundet öfverallt i denna trakt. Det skulle vidtaga straxt söder om en glacier, och således kunnat blifva undanskymdt för det förra båtpartiet af denna glacier eller af det då ännu längs kusten qvarliggande isbandet. Efter några timmars färd, försvårad af den nu söderut gående strömmen, hade jag öfvertygat mig om, att der ej fanns något sund, utan blott en obetydlig bugt emellan berget och glacieren. Jag styrde derföre söderut och kom snart tillräckligt långt, för att kunna öfverse hela bottnen af den ofvan omtalade viken, men fann der blott en stor glacier, som fyllde en åt W.S.W. löpande dalgång och sammanhängde med inlandsisen. Att nu på vinst ochförlust styra till den långt åt öster utskjutande udden af egentliga Spetsbergen och sedan söderut för att söka sundet, utan att hafva det för gradmätnings-rekognosceringen behöfliga triangelnätet utkastadt, ansåg jag ej vara rätt, och beslöt derföre att göra en tur åt det inre höglandet, för att derifrån möjligen få sigte på sundet eller ock på Storfjorden, och derigenom få en föreställning om, huru hela triangelnätet vid Heenloopen Strat borde framföras. Vid midnatten emellan den 10 och 11 Augusti rastade jag invid en sido- eller kanske rättare midtel-morän, som gick söder om den närmast viken utskjutande glacieren. Södra delen af Heenloopen Strat hade blifvit fri från tjocka, så att jag erhållit vinklar och sett de berg, som här kunde användas till triangelpunkter; sydspetsen af Nordostlandet hade jag nu norr om mig, och således kunde jag icke hafva någon vidare nytta af detsamma vid triangelnätets framförande, så att allt talade för en hastig rekognoscering inåt landet. Litet före middagen den 11 Augusti begaf jag mig derföre, åtföljd af Nilsson, upp på den högre delen af moränen, som mycket liknade den i Wahlenbergs bugt, och vidare upp på isfjellet der ofvanför. Jag hoppades der kunna få en öfverblick öfver den dalsänkning, som ett par hundra fot lägre drog sig vesterut och utgjorde en fortsättning af den af glacieren fyllda dalen i vikens botten. Utsigten från isfjellet, som var omkring 1,500 fot högt, hindrades dock vesterut af ett annat, omkring hundra fot högre isfjell, hvilket hittills under bestigningen varit för mig bortskymdt. Dalsänkningen fortsattes ännu bortom det högre fjellet, och jag följde en stund dess rand. Snötäcket öfver isen blef starkare, ju högre upp jag kom, och jag besteg derföre det andra fjellet. Äfvenhär visade sig åt vester och sydost ännu högre snöfjell, hvilka sakta höjde sig från

den dal, som låg emellan mig och dem. I denna steg jag ned och ändrade min kosa från W.S.W. till W.N.W. Dalen var ett ismoras, om jag så får uttrycka mig; en lös sörja af små iskorn betäckte till två å tre fots djup den fasta ismassan och deröfver låg här och der nyfallen snö, af stormen hopad i drifvor, de enda ställen, der vi fingo fast botten, ty iskornen och snön hade der frusit tillsammans. Öfverallt annorstädes sjönko vi vid hvarje steg ned en till två fot, men jag lifvades af hoppet att snart få se något öppet vatten, ty lätta dimmor höjde sig stundom i vester och några individer af tjufjo, de enda lefvande väsenden utom oss i denna öde nejd, styrde sin kosa ofvanom snöfjellen vesterut, och någon gång märkte vi äfven räfspår. När jag slutligen kom upp på det troligen öfver 2,000 fot höga fjell, dit. jag sträfvat, fick jag äfven nu i vester och sydvest se en hel mängd af nakna bergstoppar, som stucko upp ur snön, och en dal som gick i N.O. och S.W. Jag begaf mig utför den sakta sluttande inlandsisen åt ett närmast i vester beläget berg af mindre höjd och kom till ett ställe, der sluttningen blef starkare och ismassan söndersprängd och glacierartad. Från denna punkt kunde jag upptäcka öppet vatten, i hvilket ett och annat isstycke rörde sig i nordlig riktning. Dalgången syntes fortsätta allt vidare åt sydvest, så långt jag kunde se, Bergen åt detta håll voro höga och bara, och söderut började de antaga en ännu spetsigare form, något liknande den som herrskar på vestkusten, men topparne voro ej så täta eller så spetsiga.Den 12 Augusti ingick snart, och den 24 skulle vi alla vara samlade på Aeolus för att, om så fordrades, lemna Heenloopen Strat. Jag hade också blott beredt mig för en ilmarsch och icke medtagit umbärliga kläder och proviant, hvilket kunde hafva gjort färden dubbelt så långvarig. Dimmor började uppstiga och kölden på fjellen var under natten så skarp, att man måste vara i ständig rörelse för att ej frysa. Allt detta förmådde mig att afstå från ett försök att nedstiga till stranden vid det vatten jag såg, ty, om vi gått vilse i tjockan, hade krafterna möjligen kunnat svika på återvägen, och att hvila var omöjligt. Vattnet sträckte sig i nordost och sydvest och mynningen af detsamma uti Heenloopen Strat borde således ligga något norr om det ställe, der jag först sökt sundet; om jag gick dit med båten, kunde jag för öfrigt uträtta vida mer än nu till fots. Den omgifvande terrainen visade sig här mycket förmånligare för triangelnätets framförande än vid södra delen af Heenloopen Strat, och vägen längs detta vattendrag, sund eller ej, ledde helt säkert genare till Storfjorden än någon annan; jag måste derföre ovilkorligen göra en båtfärd dit. Ofördröjligen begåfvo vi oss nu tillbaka, och efter en snabb marsch på en litet genare väg nådde vi båten omkring midnatt. Vi hade varit inne i landet omkring två mil i rak sträcka vesterut. Vandringen hade varit äfventyrlig under denna dimmiga årstid, och de två männen vid båten hade ej utan oro afbidat vår återkomst. En gås, som de under tiden skjutit, gaf oss en förträfflig aftonmåltid; vi drogo båten upp på land, så högt att vi ej såsom den förra natten skulle blifva oroade af floden, och lade oss till ro i båten under dess tält. Middagstiden följande dag började vi rusta oss tillaffärd. Jag satt i båten och höll på att lägga in de under gårdagen samlade vexterna — deribland för första gången Wahlbergella apetala — tvenne af manskapet voro ett stycke derifrån för att hemta snö till kaffekokning, och Nilsson i närheten sysselsatt med att göra upp eld. Plötsligt kom denne till tältöppningen och sade, att björnar voro i närheten. Ehuru ej fullt klädd, tog jag min dubbelbössa och skyndade ut. I början kunde jag ej se något ovanligt, men Nilsson sade ånyo att de voro straxt bredvid, och när jag gick litet fram åt fören, så långt att jag kunde se förbi tältet, fick jag se på andra sidan båten, tätt intill dess kant, en björnhona med sina två ungar, den ena två, den andra ett år gammal. Honan stod upprest på bakbenen och så nära, att jag skulle kunnat nå henne med bösspipan. Med blicken fästad på djuret tog jag ett steg tillbaka för att kunna skjuta, men just då kom jag ihåg, att jag hvarken laddat om eller ombytt knallhattar, sedan jag återkommit från min fjellvandring. Jag ville derföre draga mig tillbaka till tältöppningen, för att, i händelse det klickade, kunna fatta en yxa, som i båten borde finnas på sin bestämda plats. Jag hade blott att taga två steg för att hinna till tältöppningen, men hvarje förhastad rörelse skulle öka modet hos djuren och kanske beröfva mig tillfället att skjuta. Jag stod stilla, afvaktande hvad de skulle företaga och beredd att anfalla, så snart de visade den minsta stridslust. Honan sänkte sig ned på alla fyra och gick åtföljd af ungarne några alnar fram om båtens för, som om hon ansett obeqvämt att anfalla öfver densamma eller ock knat mod dertill. Jag följde deras rörelser endast omkring fem alnar från mig. De voro nu på sammasida om båten som jag, på fem alnars afstånd, och jag behöfde ej släppa dem ur sigte för att komma in i båten. Jag tog ett steg tillbaka, stannade och såg på dem såsom förut; och då de ej rörde sig rakt fram utan i en cirkel, tog jag det andra steget bakut och stod nu, som jag önskade, med hela kroppen i tältöppningen. »Det klickar bestämdt, ty jag har ej bytt knallhattar,

och behöfver yxan,» sade jag till mannen bakom mig, som var fullkomligt obeväpnad, ty en oladdad fågelbössa, hvarpå han satt en knallhatt, var ej att tala om; i och med detsamma gjorde djuren halt, alla vända åt mig. »Skjut, skjut,» ropade han uppmanande och ungefär samtidigt råkade han af en eller annan orsak att bränna af sin knallhatt. Djuren lyssnade, stodo orörliga, mumlade litet och vädrade åt mig. Jag sigtade på honans hufvud och när jag tyckte mig fullkomligt säker — jag hade under mina sista färder tappat kornet på bössan och sigtade längsmed pipan, — sköt jag, just som hon sakta började resa sig på bakbenen. Skottet brann af, hon föll ned åt mig till, sträckte litet på sig, uppgaf en suck och var död. Ungarne luktade på henne och utstötte vilda, egendomliga skrän och började lunka bort i sakta mak. När jag öfvertygat mig om, att modren var död, gaf jag den större ungen ett skott i bakbenet. Under det jag laddade om, togo de vägen längs med stranden, vände sig ofta om och liksom lockade modren. Der blefvo de skrämda af karlarne, som återvände till båten, och gåfvo sig ut i vattnet. Jag mätte upp afståndet emellan honans hufvud och båtkanten; det var tre och en half aln. Under tiden hade Nilsson tagit ned tältet, båten sköts ut och ungarne förföljdes. Ej långt ifrån stranden klättrade de då upp på en stor grund-is, somvar ganska brant, och det kalla badet syntes hafva återgifvit den större ungen bruket af hans sårade bakben. Då vi nalkades grund-isen, gingo de åter till sjös och simmade åt stranden. Den mindre, som simmade sämre, sköt jag nu genom hufvudet. Han bogserades till land, och under det folket drog upp honom, förföljde jag den andra, som nu tagit vägen uppåt moränen; men denne sprang rätt bra, jag hann honom ej, utan han kom efter en lof åter i sjön och till isstycket, derifrån till ett annat isstycke, och då båten nu åter närmade sig till land, begaf han sig emot det ställe, der modren låg, tydligen obenägen att skiljas från henne. Vi upphunno honom likväl snart och jag sände honom en kula genom hufvudet.

Den på detta sätt afbrutna kaffe- och middagskokningen fortsattes nu, och vi upptäckte att yxan ej legat på sin plats i båten utan blifvit lemnad ett par alnar bakom det ställe, der björnen föll. Sedan vi inlastat de fällda djuren och spisat middag, begåfvo vi oss omkring kl. sex e. m. den 12 Augusti å väg österut, emedan jag först ville bese den sydligaste af de tjugutre öarne i Waijgats-ögruppen och derifrån taga några vinklar för kartan, innan jag åter begaf mig tillbaka till fartyget för att lätta båten från den tunga och opåräknade lasten.

Redan vid en holme på midten af vår väg kunde jag skönja, att vi skulle få dimma; men fortsatte likväl färden och, då vi kommo fram, hade vi svår tjocka. Jag försökte att från den sydliga spetsen af det lågland, som omgaf öns inre del, hvilken med brant stupande vaggar reste sig till omkring tvåhundra fot öfver hafvet, erhålla några vinklar, men kunde taga endast några få. Icke heller var det möjligt att komma till det inre af ön, tyden branta hyperitväggen var omöjlig att bestiga, hvilket icke varit händelsen med något berg, som vi råkat på, sedan vi lemnade vestkusten. Med tjockan förenade sig slutligen ett ganska stridt regn. Under återfärden till fartyget fingo vi mellan öarne stundom begagna segel och kommo ombord den 13 Augusti på morgonen.

Samma tjocka fortfor nu ihärdigt ända till den 14 på eftermiddagen, då den sydostliga vinden något tilltog och luften klarnade upp. Då det klarnat, begaf sig Malmgren med den norska båten och tre man till Lovéns berg; Chydenius, som hade samma besättning och samma båt som förut, återtog sin af björnjagten och tjockan afbrutna färd, och båda båtarne åtföljdes till den förra landningsplatsen. Vi togo den numera kända stigen uppåt berget, mellan ståtliga kalkklippor, som alldeles isolerade och med en omkrets af blott några famnar resa sig till en höjd af öfver hundra fot och till sitt yttre likna ruiner af menniskoverk, medan de i sitt inre äro fulla af förstenade återstoder af förgångna djurslägten. Vädret var klart och herrligt. Under oss låg glacieren och södra delen af sundet, öfversålladt af de svarta hyperitöarne, och i söder begränsadt af stora glacierer emellan bergsspetsar, nära nog lika storartade som det berg, uppför hvilket vi sträfvade.

Slutligen hunno vi platån. Malmgren gjorde samling af de få vexter, som på det öfversta, brunaktiga kalklagret här och der funnos, men af lafvar gjorde han en ganska rik skörd på hyperitklippornas branter. Jag tog vinkelobservationer både från platån och från ett omkring 400 fot högre isfjell vester derom. Då vi kl. ett f. m. den 15 Augusti beredde oss att nedstiga, sågo vi ismassor i ökadt antal sätta in i sundet frånsydost. Under det snabba nedstigandet sköts bland de ruinlika kalkklipporna ett exemplar af en teist i vinterdrägt, hvilken Chydenius äfven vid sina förra besök på berget sett. Dessa foglar, som häckade i de branta bergsklyftorna på sidan om berget, hade redan flygfärdiga ungar och gjorde från de högsta spetsarne, der de vanligen, dock helst i

dimmigt väder, uppehöllo sig, utfärder dels kring bergets branter, dels ned till sjön. Under nedgåendet hittades en liten torsk, Gadus polaris, som troligen af teistarne eller någon annan fogel blifvit släpad upp på den närmast glacieren befintliga, mindre brant sluttande sten- eller bergåsen.

Vi spisade och skildes åt. Malmgren vände tillbaka till Aeolus, draggade under vägen och kom kl. half sex f. m. ombord på fartyget, som hela dagen måste ligga qvar för stiltje. Den följande dagen lättade fartyget ankar och gick för en svag sydost till en annan bland de nordliga af Waijgats-öarne, sedan underättelser om fartyget blifvit nedlagda på Wahlbergs ö. Skonaren låg här qvar till den 20 Augusti på morgonen.

Denna dag gick vinden öfver på nordlig kant. Barometern hade under de föregående dagarne oupphörligen fallit, och man kunde således vänta ett oväder liknande det, som rasade under de första dagarne i månaden. Hela södra delen af Heenloopen Strat låg fylld af drif-is, som alltmera framträngde åt norr. Aeolus lyftade derföre åter ankar på eftermiddagen och började i svår tjocka med regn och för en hård vind att kryssa norrut, alltjemt omgifven af gles drif-is. Mellan Nordostlandet och Foster-öarne låg denna särdeles tät, så att det var omöjligt att såsom afsigten varit här fälla ankar. Fartyget lade emellertid bi, och en båt sändes i land till den största af öarne,för att nedlägga rapporter, och kryssningen fortsattes. På natten träffade vi Rosendahls fartyg, hvarifrån vi fingo veta, att det norra båtpartiet dagen förut besökt Brandewijne Bay. Dimman fortfor, regnet piskade alltjemt våra segel, och först den följande dagen fingo vi sigte på Spetsbergens fastland; pejlingar blefvo möjliga och vi sökte oss in i Lomme Bay, der middagstiden den 21 Augusti ankaret fälldes på vestsidan vid den låga stranden tätt söder om en glacier, som med en bräcka af 51 fots höjd skjuter ned till vikens mynning. Skonaren hade icke legat der längre än till kl. 7 e. m., innan Torell och Nordenskiöld anlände ombord med alla man friska och välbehållna.

Såsom vi af det föregående erinra oss, gingo Torell, Nordenskiöld och Malmgren den 22 i båt till det inre af Lomme Bay, der de träffade Chydenius, som om sin färd, efter det han den 15 Augusti afseglat från Lovéns berg, berättar:

»Sedan Malmgren den 15 Augusti om morgonen lemnat mig, anställde jag några magnetiska observationer", och rodde straxt på eftermiddagen norrut under det vackraste väder. Efter tre timmars färd kommo vi till Duym Point. Emedan strömmen började löpa hårdt emot, samt en man var något illamående, rastade jag här litet. Jag tog några vinklar för kartan och gjorde en vandring inåt landet längs med en snöfri dal. Ett stycke från stranden, sjutio till åttio fot öfver hafvet, fann jag fläckar af lera med snäckskal. Ett par af tjufjo, Lestris parasitica, hade här sitt bo, och honan sökte äfven nu, såsom alltid, att leda uppmärksamheten från sitt bo, genom att slå ned helt nära mig på marken och med utbredda vingar och resta fjädrar underhäftiga rörelser sakta draga sig åt ett annat håll än boet låg. Följde jag efter henne, drog hon sig undan allt längre och längre bort; aktade jag ej på henne, tog hon till vingarne och flög, liksom tärnorna pläga, tätt utmed mitt hufvud under hväsande skri. I boet fann jag en nyss utkläckt unge, som tillfälligtvis blifvit ihjeltrampad, och som jag derföre, oaktadt modrens förfäran, medtog, för att öka vår samling af foglarnes dundrägter.

Från Duym Point fortsattes färden norrut förbi det af Nordenskiöld redan omtalade alkfjellet, som uppifrån ända ned på omkring 800 fots längd var nästan fullsatt af foglar, hvilka i stora svärmar gjorde sina utflygter derifrån. Men då de nu redan fört ut sina ungar i vattnet, var ej allenast berget, utan äfven sjöns yta nästan full med foglar, hvilka först, då båten kom på en åras längd ifrån dem, döko ned. Deras antal kan svårligen uppskattas efter annan måttstock än hundratusental, och utan att sjelf hafva sett det, kan man ej få ett begrepp om det rörliga lif, de företedde. Bergen stupade här hela kusten utefter nästan lodrätt ned i sjön och bidrogo icke litet att, genom den ståtliga förgrund de bildade, göra taflan ännu mera storartad. Midnattstiden funno vi slutligen straxt vester om den yttersta udden af Cap Fanshaw en plats, der det var möjligt att komma i land, och togo der med begärlighet nattqvarter, utttröttade, som vi voro, af rodden med den stora båten i en motström, som slutligen varit så stark, att vi knappast förmått drifva båten fram.

Efter det vi hvilat ut och jag inlagt några underrättelser om såväl skonarens som mina färder i en stenvård, begaf jag mig med Nilsson upp på berget vidCap Fanshaw och lät de tvenne andra karlarne under tiden föra båten ett stycke söderut in i viken, der en låg strandremsa på dess östra sida erbjöd en fördelaktigare landningsplats, än

den vi först hade påträffat. Bergets afsatser åt sydöstra sidan voro mindre branta än på manga andra ställen, der jag varit, och vegetationen vida rikare, än jag hittills sett, ända från den ganska breda strandremsan och upp till den snöfria toppen af det 1200 å 1300 fot höga berget; isynnerhet voro gräsen och halfgräsen talrikt representerade. Jag hade ännu ej funnit mynningen till det sund jag sökte, och visste, att det ej var att anträffa längre mot norr, tog derföre sådana vinklar, som dimman tillät, och beslöt att söka framföra gradnätet öfver denna bay, som hittills ej blifvit undersökt åt sydvest, emedan jag ännu hyste den förmodan, att viken åt detta håll slutade med ett sund till Storfjorden. Jag kunde åtminstone antaga, att det var till samma fjord, som jag under min färd inåt landet några dagar förut sett och längs med hvilken det, enligt hvad jag då tyckte, erbjöd sig tillfälle att tränga fram i riktningen emot Storfjorden. Efter en vandring, som tagit längre tid, än jag väntat, återkom jag till båten och beslöt att stanna till följande dag, för att under tiden inpacka mina fynd af vexter och stenprof.

Om morgonen den 17 Augusti rodde vi söderut och landstego vid Footts' ö, en kalkklippa, som år 1827 sågs af Foster under exkursionen från Treurenberg Bay och då af honom uppkallades efter en af hans följeslagare. Här fick jag några vinkelobservationer, och fortsatte färden till den udde på vestra stranden, der viken böjer sig åt sydvest. Vid denna udde, der vi nutillredde vår middag, funnos ofantliga massor af drifgods, trän, kaflar, pimpsten och näfver äfvensom spillrorna af det nyss förlista fartyget, hvilket allt ingaf mig hopp om att åt sydvest finna ett sund. Jag tog några vinklar, fortsatte rodden inåt viken, och fick slutligen se en glacier i dess botten. Det var nu motström, jag lade i land på södra stranden omkring kl. åtta e. m. och fortsatte vägen till fots åt glacieren till, för att se om icke möjligen någon arm af viken sträckte sig utmed densamma, der man kunde komma fram med båt. Efter en half timmas vandring fann jag dock detta icke vara fallet; men jag fick i dess ställe se en glacier, hvars like i bredd och höjd jag icke hittills skådat. I vördnadsvärd storhet tycktes den mig vara en veteran bland glacierer, jag gaf honom i tanken detta namn och erinrade mig med detsamma att det i dag var den 17 Augusti, den dag, då Runebergs »Veteran» åsåg mina landsmäns seger vid Alavo. ,

Följande dagen radde mycket stark dimma med litet duggregn, och jag ansåg det ej löna mödan att fara söderut öfver viken till ett af de höga bergen, som var en ganska duglig triangelpunkt, för att der erhålla vinklar och sedan "fortsätta undersökningen. Jag lät båten qvarblifva der den var, klättrade upp i en remna på den några hundra famnar från stranden löpande bergskedjan, samlade stenprof och vexter och gjorde några magnetiska observationer. Den geologiska bildningen tycktes likna den vid Treurenberg Bay, ehuru hyperiten saknades i de lägre lagren; stranden var deremot full af nedstörtade hyperitblock.

Då dimman den följande dagen lofvade att lättna, gick jag under lodning ned till den södra eller rättaresydöstra stranden, men kunde hela den dagen intet uträtta för dimman, som till och med hindrade mig att med någon visshet upptäcka det ställe, dit jag önskade komma. En ganska rik skörd af vexter utgjorde dagens nästan enda vinst. Den 20 Augusti var icke mycket bättre; men jag lyckades likväl efter en ganska besvärlig färd att komma upp på det berg jag sökt, samt att derifrån under de korta mellanstunder, då trakten icke var insvept i dimma, erhålla en del af de observationer jag önskat och såg tillika, att en fortsättning af triangelnätet åt Storfjorden ej vore omöjlig, ty från de längst i söder synliga bergen borde man med säkerhet kunna se bergen vid Storfjorden.

Den följande dagen besåg jag på närmare håll glacieren i bottnen af viken. Sedd på afstånd företer den en svartgrå ismassa, som med en bredd af omkring 1/4 mil intager den dal, som sträcker sig åt sydvest. Dalen begränsas af bergskedjor, hvilkas ryggar äro jemna, utan uppstickande spetsar. Bergens sidor äro i lodrät riktning liksom kölade på det sättet, att mindre glacierer och fjellbäckar med frostens tillhjelp sopat ned ett stycke af fjellsidan och qvarlemnat en urhålkning, som antingen är bar eller fylld af en glacier eller en snölavin. Dalsänkningen kan man med ögat följa omkring en mil framåt och glacierens öfre yta visar på hela denna sträckning ett emot viken sakta sluttande plan, som blott på ett ställe nära slutet bryter sig och bildar ett temligen brant isfall af fyrtio till sextio fots höjd. Ytan är, sa vidt man kan se, nästan fullkomligt fri från sprickor och har genom inblandadt grus och sten erhållit en gråhvit färg, som ganska skarpt afsticker emot de omgifvande bergens bruna, och på norra sidanslutligen nästan svarta sidor. Glacierens främre ända, dess bräcka, som är mörkare än öfre ytan, nästan svart, når icke ända till fjorden, och dess fot bortskymmes från sidorna och framtill af väldiga grus- och stenhögar, moränmassor hopade på strandbältet, som vid högt vatten är 100 famnar, men vid ebb nästan

dubbelt så bredt. Under det man närmar sig glacieren, ser man tydligt att den förut haft en vida större utsträckning, ty man stöter på den ena moränen efter den andra, liggande tvert öfver dalens riktning, och när man framkommit till glacierens fot, ser man att dessa moräner äro fullkomligt likartade med dem, som der fortfarande äro under bildning. Öfverallt i glacieren äro nemligen grus och skarpkantiga stenar — de största af omkring åtta kubikfots volym — inmängda, hvilka tillika med den omgifvande isen undan för undan nedfalla, och sedan isen smält, bilda dessa krosstensbankar. Har man nu en gång kommit till bräckans fot, märker man först riktigt huru väldig och storartad glacieren är, ty från marken, som blott ligger några fot öfver hafsytan, höjer den sig lodrätt omkring 150 fot. Här och der framspringer ur ett hål eller en spricka högt upp i isväggen en vattenstråle, som mångenstädes är fördelad i idel droppar, innan den når marken, och uppe vid kanten hänga öfverallt lösa isblock och stenar, hänvisande på ursprunget till dem, som ligga vid foten. Åt söder, der glacierens fria sida slutar emot berget, möter en anstående klippa af sjutio till nitio fot höjd, öfver hvilken han till en del skrider fram, och som är betäckt af grus och sten. Vid glacierens fot och längs med denna klippa och morän störtar en glacierbäck ned i tre fall, det första af 20 till 25, det andra af omkring 40 och det tredjeaf 20 fots höjd, hvarefter den når stranden och genom flera armar tömmer sig i hafvet. Med sitt nästan kristallklara vatten bidraga dessa kaskader icke litet till förhöjandet af sceneriets storartade karaktär.

Jag önskade att längs den dalsänkning, hvari glacieren låg, kunna komma till ett berg i sydost, som låg omkring halfannan mil från den bergspets, jag föregående dagen bestigit. Glacieren låg nemligen längre in, icke tätt till dalens sida, utan stupade tverbrant med en höjd af 60 till 100 fot emot dalbottnen och lemnade en stor klyfta mellan sig och berget. I denna kbvfta ville jag försöka att längs glacierens fot tränga fram till mitt mål på en genare väg, än den jag uppe på bergsplatån hade varit nödsakad att taga öfver dess kullar. Jag hade tillryggalagt närmare en half mil, då de hinder som mötte snart sagdt vid hvarje steg tvingade mig att tänka på återvägen. Från fjellsidan stupade ned emot dalbottnen små glacierer, hvilka voro särdeles svåra att komma öfver och icke mindre svåra att kringgå för det hopade stenraset, som här, liksom allestädes, betäckte branten. Visserligen sträckte sig få af dem ända fram till foten af den stora glacieren, men att gå helt nära invid denna var icke rådligt, ty lösa isblock och stenar hängde uppe vid dess kant och hotade hvarje ögonblick att falla ned, något som tycktes hafva förut ofta inträffat och äfven skedde under min vandring, och glacierelfven, som än framstörtade ur ismassorna och än försvann unHer den för att åter snart komma i dagen, måste hvarje gång genomvadas. Att öfvervinna dessa svårigheter var visserligen icke alldeles omöjligt, men de vållade en så stor tidspillan, att jag ej ansåg mig kunna följande dagen hinnatillbaka till båten. Detta var likväl nödvändigt på grund af min öfverenskommelse med Lilliehöök att den 24 Augusti möta honom i Lomme Bay, helst som jag ansåg den nordliga vinden, hvilken herrskat mer än ett dygn, vara i hög grad betänklig för fartyget och påkalla dess snara af segling ur hamnen i Lomme Bay.

Dimman, som fortfarit nästan oafbrutet under dagens lopp, föll som en blandning af fint och stridt regn, då jag på aftonen återkom till båten. Ganska litet belåten gick jag längs den sydöstra stranden, för att söka ut prof bland de ofantliga massor af drifved, och hade redan ansett dagen såsom förlorad, då jag hittade en glaskula eller kafvel af samma slag, som man i Norge begagnar till flöten vid fiskerierna, och jag tillegnade mig med glädje detta nya bevis på golfströmmens framträngande till Spetsbergen. I samma stund skingrades plötsligen dimman öfver bergen i nordvest, solen belyste den ännu dimhöljda stranden, der jag stod, och framkallade ett lika vackert som sällsynt ljusfenomen. En regnbåge, med färger af högsta klarhet nådde med sina ändpunkter ned i de lägsta luftlagren. Ofvanom denna stod en annan med färgerna i omvänd ordning. Vid den lägre bågens inre rand uppstod en egendomlig färgskiftning och efter några ögonblick såsom dess omedelbara fortsättning en tredje båge med omvända färger. Dess röda band var föga märkbart och färgerna, mattare än den första bågens, vexlade i ljusstyrka, så att än den ena, än den andra framträdde starkare och derigenom gaf det hela ett utseende, som om de skulle hafva blandat sig med hvarandra, men den violetta och den gröna voro de rådande. Öfverst var denna bågeafbruten och färgerna lifligast vid ändpunkterna. Dess bredd var, att döma efter ögonmått, obetydligt mindre än den förstas, men jag hann ej mäta den, ty knappast hade jag kommit till båten och börjat framtaga mitt instrument, förrän alla regnbågarne försvunnit och hela landskapet åter låg höljdt i dimma. Detta sköna fenomen

torde ännu icke hafva funnit sin förklaring.

Under dagen hade två renar blifvit fällda, af hvilka den ena gaf oss en förträfflig måltid. Det var en »märkt» ren, d. v. s. att hans öron voro liksom afklippta i spetsen. Vi hade förut funnit sådana, och det är för hvalros-jägarne välbekant, att man ofta träffar dem på Spetsbergen. Folkspråket kallar dem märkta, men menar dermed likväl icke, att de äro märkta af menniskohand. Emellertid har man, under förutsättning att detta verkligen varit händelsen, derpå velat grunda det antagandet, att de från befolkade trakter på kontinenten vandrat till Spetsbergen, och emedan samojedernas land är det närmaste, der tama renar äro till finnandes, — ty Novaja Semlja är såsom bekant ett obebodt land — har man trott sig kunna förmoda, att hafvet emellan östra Spetsbergen och samojedernas land är uppfyldt af hittills okända öar, emellan hvilka det om vintern lägger sig, så att renarne denna årstid kunna på isen gå från en holme till en annan, ända upp till Spetsbergen. Denna förslagsmening var ofta föremål för våra samtal. Under Aeoli vistelse vid Nordostlandet och i Heenloopen Strat erhöllo våra fångstmän åtminstone fyra eller fem s. k. märkta renar, och tre hudar af sådana djur hemfördes från dessa trakter till riksmuseum. På alla dessa voro båda öronspetsarne på samma höjd från roten nästan tvert afslitna, menden trubbiga spetsens kanter icke jemna, utan något knöliga och rundade, samt lika starkt hårbevuxna som örats öfriga delar. Alla fångstmän, som fällt sadana renar, berätta enhälligt, att alltid båda öronen äro toppade på samma höjd, mer eller mindre högt öfver öronroten, och äfven under den senaste expeditionen till Spetsbergen år 1864 erhöllos några renar, märkta på samma sätt. Om man vill antaga, att dessa märken härröra af menniskohand och äro gjorda med knif, hvartill likväl den igengrodda öronspetsens ojemna yta för öfrigt icke berättigar, samt att djuren någon gång tillhört ett annorstädes bosatt nomadhushåll, så måste alla på Spetsbergen hittills skjutna »märkta» renar hafva tillhört en enda egare, ty märket har åtminstone under de tjugu sista åren varit oförändradt detsamma. Då emellertid de märktas antal är så stort på Spetsbergen, att de säkert utgöra en tiondedel af de ärligen fällda, och då man utan öfverdrift kan uppskatta antalet af dessa till minst tusen, somliga år ända till femton hundra, så nedläggas derstädes minst hundrade märkta renar om året. Ett nomadhushåll, som årligen endast genom utvandring skulle förlora hundra renar, torde svårligen kunna bestå i tjugu års tid och ändock hafva så stora hjordar qvar, att utvandringen ännu i våra dagar kunde fortsättas i samma skala. Det är dessutom att observera, att när de högnordiska folken märka sina renar i öronen, skära de endast ett hak eller ett hål i endera örat men, sa vidt vi kunnat erinra, aldrig i båda öronen, och minst troligt är att någon genom båda öronens afskärning skulle märka all sin boskap. De märkta renarne på Spetsbergen skilja sig dessutom hvarken i storlek, hornens förgrening eller i någotannat afseende från de icke märkta, d. v. s. de tillhöra alla den spetsbergska racen, som genom betydligt mindre storlek och andra egendomligheter på ett i ögonen fallande sätt afviker från den på kontinenten lefvande renen, och deras hud bär aldrig ärr efter œstruslarven, hvilka äro så ytterst allmänna i huden af den nordeuropeiska renen. Det gifves slutligen en annan nära liggande orsak till de aftoppäde öronen, nemligen den vissa år inträffande skarpa kölden och frosten under vårnätterna, då renkalfvarne ännu äro späda och deras öron ömtåliga för köld. Det är nemligen en i Finmarken och Lappland gjord erfarenhet, omtalad af flere trovärdiga personer och från olika håll bekräftad, att äfven der i höga fjelltrakter de späda renkalfvarne under kalla vårnätter förfrysa sina öron, hvilka aldrig återfå sin normala form, utan hos de fullvuxna synas liksom afklippta.

Jag återvände till glacieren för att mäta temperaturen i dess bäckar och i fjellets rännilar. En bäck hade en temperatur af + 075° C, en mindre rännil af - 2° C, en annan bäck af + 1,75° C, under det luften var + 2,5° C varm. Sjelfva glacierbäcken hade vid sitt första fall + 0,05° C och tätt under glacieren, bland nedfallna isstycken, + 0,75° C, och vid sitt utlopp hade han i en arm + 0,1° C, och i en annan + 0,25° C. Vattnet i viken närmast framför utloppet var samtidigt + 1,6° C och ett stycke längre bort + 1,75° C. Jag hade förut funnit att fjordvattnet vexlade emellan + 1,75° C och detta under ebben, och + 5,5° C under floden, och luftens temperatur öfversteg under min vistelse der aldrig + 6,5° C. Det var sålunda bäckarne, som bidrogo att sänka fjordens temperatur, luftens värme och tidvattnets, som kom från bassinennorr om Spetsbergen, att höja den. Sedan jag hvilat ut efter min tröttsamma vandring vid glacierens fot, började jag återfärden till fartyget och sammanträffade, som läsaren torde erinra sig, med Torell och Nordenskiöld. Efter en stunds samtal skildes vi åter, då jag begaf mig till Footts'

ö, der jag landade för natten. På öns södra sida fann jag en grotta urhålkad i kalken af vågsvallet, som alltjemt spolade in genom dess nästan cirkelrunda öppning af omkring sex fots diameter. I hennes inre var en grytformig urhålkning omkring sex fot under vattenytan. På förmiddagen den 23 Augusti lemnade jag denna ö, hade under en tilltagande nordlig storm en besvärlig rodd och anlände vid middagstiden tillbaka till Aeolus. Dagen derpå inträffade äfven Torells båtparti, och vi voro sålunda alla väl behållna åter samlade ombord. I Lomme Bay var ett rikt djurlif; ej långt från stränderna betade renar, och elfva stycken blefvo under vår korta vistelse här fällda. En kull af den vackra högnordiska ripan, som på Spetsbergen eljest är mycket sällsynt, visade sig. I vattnet tumlade hvitfiskar, Delphinus leucas, och en fångades. Detta vackra, öfver tretton fot långa hvaldjur är en af det egentliga polarhafvets innevånare. De uppehålla sig gerna nära isen och finnas vid de grönländska kolonierna aldrig om sommaren, såsom fallet är vid Spetsbergen. De lefva såsom andra delfiner, uti stim och äro så skygga, att de endast med svårighet fångas. Norrmännen fånga dem med en egen slags harpun, en så kallad skottel, olik den som begagnas vid hvalrossfångsten. Hvitfisken uppehåller sig ofta i närheten af jöklarne, framför hvilka vattnet är grumligt af det fina bergmjöl, som jökeln söndermaler under sin vandring och somföres ut i sjön framför densamma. I detta vatten kan hvitfisken ej se harpuneraren eller hans båt, hvarför det der ofta lyckas att fånga den. På afstånd liknar hvitfisken mycket en sälhund i vattnet. Det utvuxna djuret är mjölkhvitt och särdeles vackert. Ungarne äro deremot mörka till färgen. Är vattnet klart, kan man visserligen ofta komma dem nära, men de skynda sig alltid så hastigt undan, att de ej kunna fångas. Ryssarne plägade, den tid de jagade i dessa trakter, fånga dem i starka nät, på samma sätt som brukas i Grönland, der flera hundrade årligen fiskas. Hvithvalen förekommer längs Ishafvets stränder och går på Asiens östra kust ända ner till 52° N. Lat., och vid Amerikas kust fångas han i S:t Lorenzo-viken. Från hafvet företager han ofta vandringar långt uppåt floderna för att jaga fiskar, och skall i Amurfloden gå upp ända till fyrtio mil från hafvet.

ISMÅSEN, LARUS EBURNEUS.

ELFTE KAPITLET.

Aeoli färd till Kobbe Bay.

Årstiden var nu så långt framskriden, att säkra tecken till höstens annalkande visade sig. Vägen söderut genom Heenloopen Strat var spärrad, och den nordliga ihållande stormen hotade att jaga ned isen norrifrån och äfven spärra återvägen. Vi kände ej isens läge i vester, men vi måste söka den vägen för att kunna sammanträffa med Magdalena, och Torell ansåg det derföre vara tid att lemna Spetsbergens norra kust. Han hade gerna gjort ännu ett försök att ifrån Heenloopen Strat undersöka Nordostlandets östra sida, men tiden medgaf det ej mera, och våra båtresor voro således slutade.

Heenloopen Strat och vestra och norra kusterna af Nordostlandet hade blifvit undersökta och geografiskt bestämda. Ansenliga samlingar af bergarter och försteningar voro gjorda, med ledning af hvilka den högsta nordens geologi kan noggrant utarbetas och en geologisk öfversigtskarta upprättas. Före våra båtresor fanns nästan intet faktiskt bevis för Golfströmmens framträngande till Spetsbergen, än mindre till dess norra delar. Den föreställningen hade länge haft burskap, att snögränsen på norra Spetsbergen ginge ända ned till hafvets yta. Under våra många fjellvandringar hadeiakttagelserna fört äfven till rättande af denna föreställning, hvilket torde vara af mycket intresse ej blott för den fysiska geografien i allmänhet, utan äfven för sakens nära sammanhang med tolkningen af vigtiga geologiska förhållanden inom Skandinavien.

Under det alla andra af de vetenskapliga deltagarne voro frånvarande på dessa båtresor, följde Malmgren Aeolus på dess färder, öfverallt sysselsatt med zoologiska och botaniska arbeten. Det heter i Aeoli loggbok nästan för hvarje dag, då fartyget låg för ankar, att draggbåten var i gång, d. v. s. att den gamle Anders Jakobsson då var ute med sin båt, sitt manskap och sin bottenskrapa, och från alla tillgängliga djup upphemtade hafvets alster i stor mängd. Hvad han sålunda hemförde till fartyget, hvad landet i öfrigt erbjöd af vexter och landtdjur att utskilja,

bevara, ordna och anteckna, allt detta var arbete nog, för hvars rika frukt vi hafva att tacka Malmgrens ihärdiga flit.

Ankaret lättades sent på aftonen den 24 Augusti, och vi började kryssa genom Heenloopen Strat emot norr. Denna kryssning fortfor ett dygn utan några särdeles framsteg, då slutligen vinden sprang öfver till vestlig samt derefter till svdlig, så att det nu gick bättre framåt, och tidigt på morgonen den 26 Augusti kastade vi ankar på den vanliga ankarplatsen vid Depot-ön, efter att först nära holmen vid mynningen af Heenloopen Strat hafva törnat på några undervattensklippor, likväl utan farliga följder. Sedan fångstbåten återkommit, som utgått för att se om hvalross funnes i land, såsom dess vana är vid denna tid, då den ej har is att hvila på, vatten blifvit fyldt, och Chydenius, som för några observationer varit i land på ön, kommit ombord,gingo vi åter till segels på eftermiddagen samma dag, och vände nu ryggen åt Heenloopen Strat och Nordostlandet — ja, man kan säga, hela fältet för vår verksamhet hittills. Vi styrde åt nordvest, i början gynnade af jemn sydlig vind och med alla klutar till; men snart blef vinden ombytlig och åtföljd af snötjocka, och på aftonen inträdde fullkomlig stiltje. Vi lågo nu nordvest om Shoal Point och hade godt tillfälle att derifrån öfverse hela det lagland, hvars yttersta spets denna udde är, höljdt af ett snötäcke, som skarpt afstack emot det mörka vattnet och något påminde om vintern i Norge. Den följande dagen seglade vi i början åt norr med fördelaktig vind, och kommo nu till den nordligaste punkt, fartyget under denna resa nådde eller till 80° 30' N. L. Vi hade först ämnat att ankra i Brandewijne Bay, men detta beslut blef sedermera ändradt, emedan vi fruktade att instängas af is, om vinden skulle blifva alltför ogynnsam. Vi vände derföre åt söder kl. nio f. m., då vinden öfvergått på nordvest. En tid på dagen var vinden frisk, men emot qvällen utdog den åter. Då utgick skrapbåten, och man draggade i det djupa vattnet midt utanför mynningen af Treurenberg Bay. Hela dagen herrskade dimma och snö mer eller mindre, och luftens temperatur höll sig vid eller under fryspunkten ända ned till — 0,7° C. Under natten kryssade vi litet norrut, men kl. åtta f. m. den 28, då vinden öfvergick till S. t. W., sattes kurs vesterut, och vi skredo sakta framåt, och lemnade med saknad småningom de trakter bakom oss, med hvilka vi under elfva veckors tid hunnit blifva förtrogna. Slutligen fingo vi den låga, flacka ön Moffen i sigte, och Torell beslöt att ankra vid dess vestra sida. Draggbåten sattes i sjön, Malmgren, Nordenskiöld ochChydenius skyndade i land för att göra observationer och samla hvad ön kunde erbjuda. Fångstbåten utgick äfven i hopp att hvalross skulle hafva gått på land nu, då isen var borta, men intet enda af dessa djur syntes till, och draggbåten fann den grunda och sandiga botten rundt om ön särdeles fattig.

Redan länge känd af holländarne, omnämnes Moffen under namn af Muffen Eiland af Martens, som berättar att hvalfångarne, när deras jagt slog fel, plägade begifva sig dit, för att slå hvalross, som i stora skaror här plägar gå upp i land. Af de dödade bildade man då, berättar han, ett bröstvärn eller skans och lemnade några ställen öppna såsom dörrar, hvarigenom andra djur kunde störta fram, och på det sättet slagtade man åtskilliga hundratal, så att man gjorde en god resa, emedan tänderna, det enda af djuret som då togs till vara, voro af stort värde. Namnet Muffen Eiland torde uttrycka den ringa aktning dess blott sex fot öfver hafvet höjda land, jemfördt med den närbelägna ståtliga Spetsbergskusten, inger seglaren. Phipps' expedition beskref 1773 denna ö såsom ett nära nog rundt lågland af omkring två eng. mils genomskärning, med en mycket grund sjö eller stor vattendam i midten, som öfverallt var frusen utom på tretio à fyrtio alnars afstånd från stranden. Marken emellan hafvet och dammen är från en half kabellängd till en fjerdedels mil bred, och hela ön är täckt med sand och småsten, utan den minsta grönska eller vegetation af något slag. De funno endast ett stycke drifved, omkring tre famnar långt, med qvarsittande rot och så tjockt som skeppets mesanmast, hvilket blifvit uppkastadt öfver den höga delen af landet och låg på sluttningen emot dammen.De sågo tre björnar och en mängd ejdrar, gäss och annan sjöfogel, samt fogelbon öfver hela ön, och funno en graf efter en holländare, som der blifvit begrafven i Juli 1771. Parry såg ön blott på afstånd under sin resa och utsatte den på sin karta enligt pejlingar.

Nordenskiöld bestämde den vestligaste spetsens läge till 80° 1' 6" N. L. och 14° 34' 15" O. L. Scoresby, hvars beskrifning öfver ön öfverensstämmer med Phipps', uppger dess läge till 80° 1' N. L. och 12° 43' O. L. Den magnetiska inklinationen är 80° 27' 53". Vi funno ön sådan Phipps omtalar den. Lagunen var fullkomligt isfri och stod på vestra sidan af ön genom ett några famnar bredt sund i förening med hafvet, och dess vattenyta steg och

föll derföre ungefär samtidigt med flod och ebb. En glaskula, lik den som påträffades i Lomme Bay, hittades bland drifveden, som låg här och der på strandbädden emot lagunen och hafvet, dock ej i sådan mängd, som man hade kunnat vänta på en så låg strand. Ön var täckt med småsten, spillror af de på det närbelägna landet anstående bergarterna, och erbjöd botanisten en ganska klen skörd. På den enformiga slätten kunde vi på långt håll åt söder skönja något hvitt, hvilket på afstånd liknade en kalkklippa, och några af oss skyndade dit för att undersöka, hvad det kunde vara. Vi möttes der af en anblick så sorglig, att vi troligen aldrig glömma den. Hela den hvita massan bestod af idel hvalross-skeletter, i hundradetal eller snarare tusendetal hopade på hvarandra, och man kunde tydligen se, att många af djuren blifvit dödade endast för tändernas skull och för öfrigt lemnade orörda för att af väder och vind förstöras. Denna benhop kunde lika väl räkna sin tillvaro från de senaste decennierna som från Martens' tid, ty ungefär såsom Martensbeskrifvit hvalrossfångsten, bedrifves den ännu på ön. Då hvalrossarne, sedan isen försvunnit, blifva trötta att hålla sig i sjön, ga de i hundrade och tusendetal upp på land för att hvila sig; ty ehuru de kunna sofva i vattnet med halfva hufvudet under dess yta, såsom man ofta kan få se, är det likväl sannolikt, att de ej på detta sätt blifva fullkomligt uthvilade. Hvalrossjägarne passa på detta tillfälle, smyga i land, döda med lansarne dem, som ligga närmast hafvet, och bilda derigenom en vall emot de längre upp liggande djuren, hvilka nu under förtviflan söka att öfver kamraternas kroppar utför den slu†tande stranden vältra sig ned i hafvet och i tumultet hugga ihjel eller qväfva hvarandra. Det första anfallet fordrar en hög grad af djerfhet och raskhet, men är mera ett vildt slagtande än en jagt, och af flera hundradetal, som sålunda dödas, falla på långt när icke alla för jägarens hand. Nu fylles fartyget med hudar och späck, och när det ej kan intaga mera, huggas betarne ur de återståendes hufvuden, och det blodiga slagfältet, lemnadt utan att spåren af den vilda jagten undanrödjas, bortskrämmer således för åratal andra hvalrosshjordar frän trakten. Så förstöres för många år jagtplatsen, som de förföljda djuren sky. Denna jagt, så vinstgifvande den också är, borde derföre afskaffas, om det blott vore tänkbart att införa någon ordning eller vård om fångsten på Spetsbergen, der allt lefvande som har något penningevärde — ejdern och annan fågel, hvalross, sälar, renar och isbjörnar — nu hejdlöst förstöras af vinningslystnaden under den förevändningen, »dödar icke jag, så gör en annan det.» Det är eljest fara värdt att vid alla tillgängliga delar af Spetsbergens kust hvalrossen om några tiotal af år utrotas, såsom på BeerenEiland, eller blir lika sällsynt som numera på Spetsbergens vestra kust, och att samma öde snart träffar de andra djuren.

Midnattssolen belyste praktfullt de lätta moln, som hvilade öfver de höga fjelltopparne i Wij de Bay söder om oss. Det var första gången vi nu på Spetsbergen sågo hennes skifva sänka sig under hafvets rand vid horisonten.

Allt ifrån vår ankomst till dessa trakter ända till midten af Augusti hade vi från östra Spetsbergen oafbrutet sett isen i norr. Under de sista dagarne af våra båtfärder var vädret så tjockt, att vi ej hade särdeles vidsträckt utsigt öfver hafvet från de berg vi bestego. Vi funno dock alltjemt, att i vester var mycket mera öppet vatten, än norr om östra Spetsbergen. Vi hade haft skäl att vänta, att den nordliga vinden, emot hvilken vi kryssade oss ut ur Heenloopen Strat, skulle hafva drifvit isen ned emot nordkusten. Men detta var icke händelsen, ty ända från seglingen ur Stratet till Low Island, och derifrån till Moffen Island, kunde vi ej upptäcka minsta skymt af drif-is. Vi kunde ej ens se en »isblink», det ljusa skimmer, som den snöbetäckta isen återkastar vid horisonten och som röjer isen redan på sex till åtta mils afstånd, innan den ses. Det var då i sanning mycket lockande att härifrån företaga en segling rätt mot norr, så långt öppet vatten syntes. En allvarsam öfverläggning hölls också om ett sådant försök. Torell och de vetenskapliga deltagarne voro böjda derför. Högst sannolikt var att man åtminstone kunde komma upp till 82° bredd, om ej mera; det hade alltid varit af vigt att utröna drif-isens svdliga gräns under hösten, och dessutom kunde man hoppas att erhållaandra iakttagelser af värde. Torell yttrar härom: »Jag tror helt visst, att isen vid den tiden var långt aflägsen, på longituden af Cloven Cliff, och hade vi haft ångans kraft till vårt förfogande, skulle sannolikt svenska flaggan svajat på den högsta latitud, till hvilken hittills något fartyg hunnit. I arktiska Amerika anses den egentliga öppna årstiden vara senare hälften af Augusti och den förra delen af September. Till vestra Spetsbergen kommer man regelbundet redan om våren, men det tyckes som om samtidigt med den öppna årstiden uti arktiska Amerika en stor förändring försigginge med isen vid Spetsbergen. Parry anmärker i sin polarresa, att han just i September ej såg is emellan Treurenberg Bay och Cloven Cliff, och

att han skulle ansett det icke vara särdeles svårt att då på Sju-öarnes longitud segla till 82:dra graden. Dessutom sade mig Kapten Haugan på briggen Jaen Mayen, att isen i Augusti försvinner, utan att man vet, hvart den tager vägen. Att kust-isen smälter på ytterst kort tid, kunde vi iakttaga, och sannolikt bidrager den starka strömmen härtill i hufvudsaklig mån. Den är förmodligen äfven hufvudorsaken till hafsisens så starka förminskande. Vattnet har nemligen en ganska hög temperatur under den senare delen af sommaren. Vi hade under vår segling hit aldrig observerat lägre gradtal än + 2° C, mestadels derutöfver. Då nu ett öppet haf med en varmare ström sköljer kanterna af isen, måste det starkt tära dess massa. Det är derföre troligt att under denna årstid en expedition i farvattnen omkring Spetsbergen skulle hafva utsigt att göra vackra upptäckter, om en sådan drifkraft som ånga användes. Då emellertid af alla expeditioner, som varit i dessa vatten, ingen dröjt qvar till längre fram på hösten, harman i detta hänseende ingen erfarenhet. Hvalfångarne sluta vanligen, sin fångst under den första delen af sommaren, och det är mycket troligt, att grönlandshvalen, som alltid håller sig i närheten af drif-isen då går längre mot norr.»

Sjömännen och Petersen afstyrkte deremot företaget på den grund, att Aeolus ej var en god seglare och, vid en möjligen uppkommande höststorm, kanske ej skulle kunna undgå drif-isen, utan blifva instängd i densamma för vintern. Inom några dagar skulle vi börja att sakna solljuset under natten, hvars längd numera skulle hastigt tillvexa mot höstdagjemningen, och detta ansågs göra resan än mera betänklig. Fartygets manskap hade äfven sedan en tid började att längta till sydligare nejder, och var icke villigt att företaga en sådan färd. På grund häraf fattade Torell beslutet att ej styra mot norr, utan i dess ställe gå vesterut för att fortsätta undersökningarne på vestkusten, till dess Magdalena träffades. Vi lyftade derföre ankar den 29 Augusti straxt efter midnatt, för att gå till Smeerenberg. Vinden var en svag sydost, och från nordost kom en stark dyning, som visade att isen åt detta håll var långt borta. Under det herrligaste väder passerade vi mot aftonen mellan de ståtliga öarne vid nordvestra kusten och kommo på natten till inloppet af Smeerenberg Bay. Vinden dog ut, fartyget bogserades följande förmiddag inåt Smeerenberg, och ankaret fälldes omkring kl. 9 f. m. vid Amsterdam Eiland, midt för sundet emellan denna ö och egentliga Spetsbergen.

Under denna segling hade Torell och Malmgren gjort en båtexkursion. De landstego i Little Red Bay, der dyningen gick mycket hög, och gjorde en långvandring längs stranden. Fjorden är upptagen på den under Buchans expedition af Parry uppgjorda kartan, men tycktes föga öfverensstämma med densamma. Den har sitt namn af en tegelröd sandsten, som i nästan horisontella lager bildar ett högt berg på östra sidan. Försteningar sökte vi förgäfves deri. Dessa lager beröra omedelbart gneisen, som bildade det innersta och vestra sidan af fjorden. Inuti denna fanns en lång dyn, som afstänger en ypperlig hamn och genomskäres af en liten elf. På denna dynen lågo kadavren af en ofantlig mängd hvalrossar, hvilka blifvit dödade, sedan de gått upp på land. Alla tänderna voro borta, men på många kunde man se att skinnen ej blifvit aftagna. En af våra harpunerare sade att ryssar gjort denna fångst. På stranden stod ett ganska stort, af ryssar uppfördt timmerhus, i hvilket den sista ryska expeditionen på Spetsbergen öfvervintrat. Det var bygdt utan ordentlig grund och måste hafva varit mycket osundt. Flera grafvar, besatta med ryska kors, vittnade också huru olycklig denna expedition hade varit. Samma harpunerare, som nu var oss följaktig, hade en gång med en norsk hvalrossfångare kommit till denna fjord och funnit många af det till en sådan rysk expedition hörande manskapet döda, och de öfriga illa angripna af skörbjugg. De, som ännu lefde, blefvo räddade. Ryssarne besökte fordom ofta Spetsbergen, och man finner der på många ställen deras kors och gamla bostäder. De gingo dit från Hvita hafvet, öfvervintrade och aflöstes om våren af ett nytt parti; dock har man äfven exempel på en ryss, som lefde många år på Spetsbergen, der han slutligen ock fann sin graf. De fångade hvalrossar, togo hvitfiskar i sina grofva nät, jagade renaroch fångade räfvar, hvilkas sommarskinn äro värdelösa, medan vinterskinnen äro vackra och betalas högt, isynnerhet de blåa. Också syntes rundt omkring en mängd förstörda räffällor. På stranden fanns drifved i största mängd.

I Red Bay skulle Magdalena, om hon varit der, hafva nedlagt rapport och proviant, men ingendera träffades. Partiet rodde till inre Norway Island, hvarest spår syntes efter Sabines observatorium från år 1823, då han besökte Spetsbergen för att göra pendelobservationer och magnetiska iakttagelser, och följande morgon hann det Aeolus vid Smeerenberg, kanske Spetsbergens bästa hamn, som har en hel historia från den tid, då den kallades

nordens Batavia. Der hade nemligen holländarne uppfört flera byggnader, under sommaren kunde hamnen ligga full af fartyg. och man har beräknat, att ända till 18,000 man hvalfångare på en sommar besökt detta ställe. Stora trankokerier funnos der, och rörelsen skall hafva varit högst betydlig. Nu finnas endast obetydliga spår från den tiden; der, som på många andra ställen på Spetsbergen, är det endast grafvarne, hvilka erinra om den mängd menniskor, som en gång uppehållit sig vid dess kuster.

I öster och söder begränsas Smeerenberg Bay af fasta landet, från hvilket flera jöklar nedskjuta uti hafvet, och i vester tillslutes hamnen af Amsterdam Eiland och Dansk-ön. Vädret var särdeles gynnsamt. Med undantag af den 1 September, då snö föll, var temperaturen öfver fryspunkten, vinden för det mesta sydlig och, från hvilket håll den än kom, ovanligt mild. Vi lågo här för ankar några dagar i och för arbeteombord, exkursioner och draggning. Draggningen sköttes obehindradt, ofta voro två båtar ute både på för- och eftermiddagen, och såväl Smeerenbergs som sundens fauna blef så noggrant insamlad, som det var möjligt. Vatten och drifved intogs och på Amsterdam Eiland's låga nordöstra udde upplades den större af de engelska båtarne med fem åror, roder, ett segel, en mast, tält och stöttor, en ballastskofvel, en presenning, sex dragbälten med linor, samt en släde och 25 lådor pemmikan; en depot som blir till väsentlig fördel vid en möjligen blifvande expedition. Skulle ingen sådan komma ifråga, kan den utan svårighet hemtas till Norge af någon hvalrossfångare.

Många exkursioner gjordes till Amsterdam Eiland. Nordenskiöld företog en rodd till denna ö och till Kobbe Bay för att söka underrättelser om Magdalena, som i dessa dagar var att vänta; men hon afhördes icke. Den 31 Augusti om morgonen gick Chydenius till Norway Island, sökte upp den plats, der Sabine anställt sina berömda observationer, och fann inklinationen här vara 80°34',7, då den under Sabines dervaro var 81° 11'. Genom regn hindrad från vidlyftigare iakttagelser återvände han under natten i dimma och duggregn till fartyget. Solen dröjde nu en stund under horisonten och i midnattens för oss något ovanliga halfmörker antogo några isstycken, som lossnat från glaciererna, och de få stycken af drif-is, hvilka, liksom qvarglömda, ännu här drefvo fram och tillbaka, högst egendomliga former.

På Dansk-ön låg snön qvar på en bergstopp. Den hade, att dömma efter ögonmått, ett för dessa trakter typiskt läge, och Chydenius fann genom vinkelmätning snökanten ligga 900 fot öfver hafvet.Den 3 September på aftonen lyftade vi ankar i afsigt att gå söderut till Isfjorden och der möta Magdalena. Följande dag var det dels lugnt, dels mycket svag vind, och vi sattes af strömmen nordvest till nära höjden af Cloven Cliff. Den 5 blåste en hård sydlig vind, emot hvilken Aeolus kryssade utanför mynningen af Kobbe Bay. Under denna kryssning genomskar fartyget flera bälten af olika temperatur. I Smeerenberg höll sig temperaturen omkring + 3° C. och varierade blott några tiondedelar af en grad, allt efter som det var ebb eller flod; men då vi kommo ut i sjön, passerade vi en timme ett band af +2,7°, en annan ett bälte af +2,6°, så af +4,1°, + 3,1° o. s. v. Man finner häraf huru det varma vattnet liksom i flera band skär igenom det kalla. Vi gingo sedan litet in uti viken och sände en båt för att se efter om Magdalena möjligen de sista dagarne varit der, men då inga underrättelser funnos, gingo vi åter ut till sjös. Den 6 var vinden mycket ombytlig med dimma och snöbyar; strömsättningen nordvest var stark, barometern visade förebud till storm, och den 7 vid middagstiden gick Aeolus till ankars i sin förra hamn i Kobbe Bay, för att der afvakta gynnsammare väder. Sjön hade hela denna tid varit ovanligt svår, genom en stark dyning, som stundom gick mot vinden.

Under den 7, 8 och 9 September rasade nu en våldsam storm från sydsydost med häftiga kast från fjellen, hårda snöbyar och hög sjö. Hösten hade inträdt på fullt allvar. Fogelfjellen stodo öfvergifna och deras talrika innevånare hade redan dragit söderut. Ingen enda alka, Alca Brünnichi, var att se, och nattens allvarliga tystnad afbröts numera icke, såsom i våras, af foglarnes larmande skri. Marken var öfverallt bar,utom på de högsta fjellen och i de djupaste klyftorna, der den fortfarande betäcktes af hårdnad snö, som mångenstädes var färgad röd af en mikroskopisk alg, Protococcus nivalis, hvilken såväl i polarländerna som på Alpernas högsta spetsar gifvit anledning att tala om »röd snö». Sötvattensjön, som i slutet af Maj var betäckt af mer än famnstjock is, hade under de förflutna tre månaderna blifvit isfri, men dess temperatur var vid ytan endast +1,2° C. och vid bottnen + 2,2° C. Stundtals uppehöll sig deri en och annan lom eller några spetsbergsgäss. En båt fördes dit, men draggningen lemnade inga nya resultat. Exkursioner gjordes i trakten, så vidt det gick för sig, och de magnetiska

observationerna fortsattes. Slutligen bröts enformigheten, då Magdalena den 9 kl. half sex f. m. sågs för fulla segel styra in i viken.

HVALROSSHUFVUD.

TOLFTE KAPITLET.

Wijde Bay.

Vi hafva hittills följt Aeolus på hans färder och kryssningar i farvattnen norr och nordost om Spetsbergen, och, så vidt det varit förenligt med planen och gränserna för närvarande arbete, sökt gifva en framställning af de honom följande deltagarnes verksamhet, och en skildring af dessa hittills så godt som okända trakter. Det återtar nu att på samma sätt följa Magdalena på hennes segling utefter Spetsbergens vestkust. Läsaren torde erinra sig, att vi lemnade henne i mynningen af Wijde Bay, der hon i sällskap med två fångstfartyg, af hvilka ett var briggen Jaen Mayen, blef af pack- och drif-is hindrad från att tränga förbi Grey Hook och gå vidare mot vester. Ett tredje fångstfartyg, en skonert, som der varit innestängd omkring fem veckor, låg ännu qvar. Det var den 9 Juni.

För att passa på tillfället, i händelse någon segelbar ränna skulle öppna sig, höll sig Magdalena hela dagen kryssande från och till drif-isen, som från fjordens inre i en nästan oafbruten, men smal sträcka var packad emot vestra stranden och vid Grey Hook fortsatte till den stora pack-isen i norr. Det var de sista spillrorna afden års-is, som brutit upp och nu lemnade viken, hvilken för öfrigt var alldeles öppen, så långt in mot söder vi kunde se. Längre fram emot aftonen bedarrade vinden, luften var klar, och två båtar utsattes att föra ett par exkursionspartier i land på östra stranden vid den så kallade Aldert Dirkses bugt, der ett temligen väl bibehållet »Rysshus» redan på afstånd fästat uppmärksamheten.

Det är med en lätt förklarlig nyfikenhet, skrifver en af deltagarne, man i dessa ödsliga trakter stöter på sådana lemningar efter menniskohänder, minnesvårdar, som skulle kunna tala om lidande och försakelser af mångfaldigt slag, och med stort intresse skyndar man att ur dessa spillror framdraga de händelser, hvarom de, ehuru ofullständigt, vittna. Det rysshus vi nu besökte var en oansenlig, tio alnar lång, fyra alnar bred och icke fullt tre alnar hög koja med platt tak och inuti afdelad i tvenne rum. En dörr i byggnadens nordvestra horn leder till det yttre rummet, hvars tak är förderfvadt, och i hvilket blott finnas sönderslagna tunnor och bräder. En tre fot hög dörr leder derifrån till det inre rummet, som synes hafva tjenat till hvardagsrum. På dess södra sida är ett litet fenster, bänkar rundt omkring väggarne, en spisel straxt till venster om dörren, och en hylla midt emot spiseln. För öfrigt har detta rum varit försedt med ett golf, och ännu finnas åtskilliga husgerådssaker qvar, såsom träskålar, burkar, m. m. samt en karfstock, som tjenat till almanach på det sätt, att för hvarje dag en skåra blifvit gjord, sned för hvarje veckodag, rät för söndagarne. På den kunna vi räkna, att den gjort tjenst under tjugusex, troligen rätt långa veckor. Huggen ved finnes äfven qvar, och på en bänk är ettryskt namn inristadt jemte årtalet 1839, så att hyddan tyckes hafva varit bebodd för icke länge sedan. I en klippremna i närheten träffades en i sextiofyra rutor indelad tafla med ryska bokstäfver på hvarannan ruta och siffror på hvarannan, påtagligen ett dam- eller schackbräde, som måhända utgjort de öfvervintrande ryssarnes enda förströelse.

Rysshuset ligger nära intill stranden af en ansenlig elf, hvilken snart utmynnar i en lagun, som den troligen sjelf bildat, och hvilken emot hafvet begränsas af en låg grus- och rullstensvall, som emot söder är öppen och sätter lagunen i förbindelse med bugten. Vi följa elfvens strand, der han genombrutit de stenbetäckta skiffer- och qvarzithöjderna, som förut stängt utsigten åt det inre, och möta snart den öfverraskande anblicken af en liten vacker insjö af omkring 1 mils längd, i hvilken på motsatta sidan utfaller en vattenrik bäck, som letar sig fram emellan stenarna på platån och gifver anledning att ännu längre inåt söka ursprunget till elfven bakom den högre liggande bergsryggen. Från höjden af denna öppnar sig också inom kort utsigten öfver ännu en annan insjö, som, på alla sidor omgifven af stupande fjell, sträcker sig i öster och vester så långt dessa medgifva oss att se, men längre inåt tyckes böja sig åt norr, så vidt ej en ny sjö vidtager vid krökningen af fjellväggen längst in bakom

några egendomligt tveklufna bergstoppar. På andra sidan om en längre i norr belägen bergshöjd, som åt alla håll medgifver en friare öfversigt af den egendomliga terrängen, visar sig en parallelt med den förra fortlöpande dalsträckning med återigen tvenne rätt betydliga insjöar, sammanbundna med hvarandra genom en större elf, som efter ett kort lopp ifrån den lägre liggandesjön, tvert nedstörtande i hafvet utför de branta strandklipporna, bildar ett vackert vattenfall, hvars brus höres långt ut till sjös. Tillsammans med lagunen och några mindre vatten på den jemnare slättmarken söderut räknade vi sålunda ej mindre än sju särskilda, vid tiden för vart besök derstädes nästan helt och hållet isfria färskvatten; iakttagelser, hvarpå man vid 80:de breddgraden knappast kunnat göra sig beredd. Vore bergen skogbevuxna eller bure de spår efter en vextlighet, som blifvit förstörd af menniskohand, skulle vi Jämna tänka oss förflyttade till någon af vårt hemlands mera småkuperade bergsbygder — t. ex. till gränstrakterna af Westergötland och Bohuslän — men den ytterligt sparsamma vegetationen, de här och der framskjutande glaciererna, och framför allt den oöfverskådliga ismassan långt ut till sjös erinra oss tydligt nog, att vi befinna oss på en punkt i den yttersta högnorden. Den grusiga, humusfattiga marken gifver en sparsam näring åt enstaka stånd af små bleka maskrosor, Taraxacum phymatocarpum, den enda af Spetsbergens få Synanthereer, som förekommer på nordkusten, af Drabor och Potentilla emarginata, och utefter rännilen, och der marken ständigt är fuktig af nedsipprande fjällvatten, trifves Ranunculus sulphureus, och bland mossan den lilla Ranunculus pygmæus, Juncus biglumis, Eriophorum capitatum, Saxifraga rivularis, m. fl., alla små, och sällan öfverstigande tre tum i höjd. — Ett par ejderhonor hade på slätten nyss lagt sina ägg, besynnerligt nog, då dessa foglar eljest alltid häcka på afskilda holmar.

Efter undersökning af de i många afseenden intressanta omgifningarna omkring rysshuset, vände vi oss åt söder och bestego den närmast belägna glacieren. Å norraALDERT EIRKSES BUGT

WIJDE BAY. d.12 Juli 1861.sidan var denna glacier af samma beskaffenhet, som den förut omtalade i Treurenberg Bay och utgjorde liksom den en kullrig, jemnsluttande ismassa, i sluttningarne förande sten och grus, som efterhand framför dess längst utskjutande del gifvit upphof till en temligen framspringande landtunga. Sprickor funnos här icke många, men så mycket talrikare på den södra, vida betydligare delen af glacieren, hvilken der till en höjd af omkring tvåhundra fot omedelbart stupar ned i hafvet, bildande pittoreska klippspetsar och djerft upptornade block af is, hvilka ovilkorligen tvinga åskådaren att hålla sig på tillbörligt afstånd. På den jemna delen, som vi bestego, så långt de snart vidtagande stora remnorna medgåfvo, var isen först på större djup klar och genomskinlig, öfverst snarare en sammangyttring af små is-flagor. Egendomliga ljud hördes här och der, erinrande om eolsharpans toner. Att de härrörde från rännilarne, som framsorlade genom remnorna i isen, är utom allt tvifvel.

Återfärden till fartyget under natten var liksom hela utflygten gynnad af det herrligaste väder. De flesta af våra läsare torde mer än en gång hafva erfarit det angenäma af en rodd på en spegelblänk insjö en stilla, fridfull sommarnatt. Men få torde de vara, som kunna göra sig en sann föreställning om en sommarnatt som denna på Wijde Bay's lugna vatten, på alla sidor omslutet af höga fjell och snöhvita ismassor. Solen står högt på himmelen, hennes bländande strålar sprida en angenäm värme, och likväl ger allt till känna, men har svårt att göra sig fullt reda hvarför, att det är natten som är inne. Tyst och stilla är städse den natur, som omger oss, dagens buller och larm göra sigsällan här märkbara, men, antingen nu solljuset, med all sin glans, likväl är mera dämpadt än vanligt, eller det är en följd af vår egen stämning, vi erfara dock denna onämnbara känsla af frid och sinnesro, som sommarnattens stillhet så gerna medför. Alldeles oafbruten är likväl ej den tystnad som råder. En lång stund, under det vi aflägsna oss vid årornas regelbundna slag, höres bruset af en skummande elf, som öfver strandklipporna störtar sig nästan omedelbart i hafvet, och allt som oftast höres frustandet af en hval, som mils vidt ifrån oss utstöter sin skumhvita vattenstråle — det är en kamrat i vår nya fångenskap, som liksom vi måtte funnit sig stängd af isen, eftersom han ej ännu gör min af att lemna fjordmynningen, — och då och då genljuder glaciererna brakande, likt en åska, från klipporna på andra sidan fjorden.

Fullständig stiltje rådde, spridda isblock hade börjat norrifrån med strömmen tränga in i viken, och bogseringsbåtarne voro utsatta för att hjelpa Magdalena ett stycke längre in och föra henne i skydd bakom den sandrefvel, som mot norr begränsar Aldert Dirkses bugt, der något längre fram på förmiddagen ankaret fälldes.

Wijde Bay är med skäl att anse som en af Spetsbergens vackraste fjordar, liksom den är en af de största, med en utsträckning rätt i norr och söder af omkring tio mil, med en bredd af en och en half till två mil. På östra stranden längst i norr, der redan den egentliga fjorden kan anses upphöra, nedskjuter Mossel Bay, som, om man så vill, skulle kunna betraktas som en sjelfständig vik. För öfrigt finnas inga betydligare bugter och inskärningar, ochstränderna fortlöpa nästan oafbrutet parallelt jemte hvarandra, tills man omkring sex mil från mynningen möter den ansenliga Mitterhuken, hvars höga fjellkam delar fjorden i tvenne armar, af hvilka den östligaste är att anse som hufvudgrenen. Först här förekommer en och annan mindre ö, under det sådana längre ut helt och hållet saknas. Fjellsträckorna, som å ömse sidor begränsa fjorden, visa en sinsemellan i hög grad afvikande karakter, som genast tillkännagifver olika geologiska bildningar. Östra stranden, en fortsättning af samma äldre skifferbildningar, som vi redan i förbigående lärt känna från Treurenberg och Mossel Bay, företer en enda jemn snö- och isbetäckt fjellplatå, som närmast hafvet har en medelhöjd af omkring tusen fot, och som endast här och der tvers öfver de brant stupande lagren genomskäres af breda dalfören, af hvilka de flesta äro uppfyllda af inlandets is, som i mäktiga glacierer, breda strömmar af is, söker ett utlopp i hafvet, antingen de då må halva funnit för sig en remna, tidigare bildad i fjellmassan, eller af egen kraft brutit sig en väg genom berget, på samma gång ismassan i sin allt utjemnande verksamhet till en sammanhängande platå utan uppstigande bergstoppar afskurit de uppresta qvarzit- och horn-blendeskifferlagren. Redan långt ut till sjös ser man »de tre isfjellen» framskjuta sina hvita ismassor på denna kust, i skarp kontrast mot de mörka fjellväggar, mellan hvilka de gå fram. Vestra sidan deremot, som bildas af den med Grey Hook slutande betydliga landtungan, hvilken skiljer Wijde Bay ifrån Liefde Bay, norrmännens Kjærlighedsbugt, utgör den bizarraste samling ui enstaka, utaf tverdalar skilda, präktiga fjellpartier, ordnade terrassformigt i rader eller i koncentriska kroklinier, käglormed jemnt afrundade toppar, kammar med rätliniga konturer, liksom skurna efter lineal, med ett ord, den erbjuder en omvexling af former, endast jemförlig med den röda och gröna sandstenens brokiga färg, som på närmare håll skarpt faller i ögonen. Höjden af fjellen på denna sida är betydligt större och stiger mot det inre af fjorden säkerligen till tretusen fot eller derutöfver. Med denna djupt skiljaktiga karakter bilda de båda stränderna den präktigaste ram omkring fjordens vida, klara, af inga öar afbrutna vattenspegel. Utsigten erinrar om Vettern en lugn och solljus sommardag, då ingen vindfläkt krusar hans klara vatten. Nu hade äfven vi sommardagar sådana den arktiska naturen har att erbjuda, hvita sommarskyar dröjde vid bergens toppar, och de lägre luftlagren hade en genomskinlighet, hvarom man der hemma ej kan göra sig en föreställning. Men här, bildas stränderna af mäktiga fjell, hvilkas mörka massor här och der omvexla med de i solljuset glänsande, mot hafvet nedvällande glaciererna, och vattenspegelns lugna enformighet afbrytes af ett och annat simmande isblock, som nyss under genljudande dunder lossnat från den nära liggande glacieren och nu fängslar ögat med sina underliga former och sitt vexlande färgspel.

östra sidan af Wijde Bay är bland Spetsbergsfararne känd att vara en bland de bästa jagtmarker pa Spetsbergen. I de mer eller mindre sparsamt grönskande dalgångarne, isynnerhet emellan och innanför de tre glaciererna beta talrika renhjordar, hvilka isynnerhet i början af sommaren, innan de ofredats af jägaren, äro lätta att nalkas inom skotthåll. Också återkom en dag vår fångstbåt efter tre dygns exkursion, med ej mindre än tjugufyra temligen hulliga djur; under enkortare båtfärd fällde Kuylenstjerna fyra, och äfven Smitt och Dunér fingo sin jagtifver tillfredsställd. Vår proviant blef sålunda förstärkt, ja öfverflödande, och vi började hålla Spetsbergs-diet. De saltade förråden lemnades å sido och uttrångdes, så från kajuta som skans, af renkött, tillredt på kok-konstens alla sätt, och af de läckra märgbenen. »Die Begierde des Essens ist auch hier grosser als in andern Ländern,» säger Martens, och han har rätt, ty matlusten var god, och måltiderna antogo dimensioner, jemförliga endast med dem, som våra resande veta att berätta från sina resor bland kaffrernas och hottentotternas köttälskande stammar. Också var det en förnöjelse att se, hurusom, trots det trägna arbetet, den enas som den andras anlete dag för dag blef mera skinande.

Liksom Treurenberg Bay har Wijde Bay inga egentliga fogelberg, men här och der i deras branta afsatser höllo spridda flockar af rotges och teistar sitt oväsen i sällskap med enstaka borgmästare, rådsherrar och hafhästar. Deremot hade kryckjorna i talrika skaror slagit sig ned för att fånga limacinor i mynningen af glacierelfvarna och

i de hvälfda grottor, som dessa utgräft i glacieren, och under döfvande larm svingade sig esomoftast hela skaran i luften för att undgå faran att krossas, då ett isblock rasade ned eller ett grotthvalf störtade samman. Snösparfven hade redan dunklädda ungar och vid färskvattnen häckade pilgäss, lom och fjærplytt, och här och der på laglandet tjufjo, samt på holmen vid Midterhuken ejdrar och tärnor. Hvitfiskar och sälar visade sig då och då i fjorden, som med detta djurlif och de varma, vackra dagarne, dåvi ej längre behöfde elda i kajutan och i land gerna arbetade i skjortärmarne, gjorde ett helt annat intryck än vid vårt förra besök för fem veckor sedan. Thermometern visade i skuggan ända till + 13° C och i solen + 28° C.

Omgifningen kring Aldert Dirkses bugt, ett af de egendomligaste landskap på Spetsbergen, lockade med sina små insjöar till dagliga exkursioner. Det färskvatten vi i slutet af Maj besökte i Kobbe Bay, erbjöd visserligen stort intresse genom det djurlif det hyste, men några djur af högre klasser hade vi der ej träffat, lika litet som vi någonsin väntat att finna sådana i dessa trakters isiga fjellvatten. Vår förvåning blef derföre ej ringa, när vår styrman en dag hemkom med underrättelsen, att han sett en mängd fisk i det närmaste färskvattnet, några ända till en fot långa, och dessutom förde med sig en torkad, tre tum lång unge af berglaxen eller rödingen, Salmo alpinus, som han hittat på sjöstranden. Vi fingo snart tillfälle att sjelfva göra oss förvissade om saken. Von Yhlen sökte att sätta ut ett garn, men utan båt eller annat medel att flyta på, måste han våga ett bad i den kalla, djupa sjön, som på sin midt ännu var belagd med en porös isskorpa. Försöket aflopp likväl fruktlöst, ty sjöns djup tilltog hastigt utåt, den steniga bottnen intrasslade nätet, och det kalla vattnet gjorde ett längre uppehåll deri farligt. Också fick v. Yhlen plikta för detta tilltag, ty följande dag erfor han stor ömhet i knäna, hårda knutar visade sig deromkring i huden och han måste hålla kojen, men efter någon behandling blef han inom kort återställd.I samma vatten lefde äfven smärre crustaceer af entomostraceernas ordning, samt insektlarver, hvaribland den af ett slags laxmygg, Limnophilus arcticus Boheman, hvilken, jemte en och annan fluga af slägtena Tachina och Aricia, här och der irrade öfver den ofruktbara stranden. Hafvet var ganska rikt på djur, och under de dagliga exkursionerna med draggbåten hade vi godt tillfälle att iakttaga, huru olika lifvet här gestaltar sig på skilda djup och på botten af olika beskaffenhet. I fjordens mynning och utanför Aldert Dirkses bugt, der djupet uppgår till nitio famnar, var ej annat att hemta från den steniga bottnen än några sjöstjernor, ophiuror och bryozoer, då deremot den fina leran, som nedslammas från glacieren och utanför denne betäcker bottnen, hyste det rika och egendomliga djurlif, som tillhör dessa trakter. Bottnen närmast intill glacieren, der vattnet är tjockt af uppflammad lera, är futtig, ty slammet afsätter sig här i mägtiga lager och qväfver, så att säga, all organismernas fortkomst och utveckling. Längre ut från glacieren åter, der vattnet är mindre grumligt, och slammet, ytterligt fint fördeladt, såsom ett tunnt täcke breder sig öfver hafsgrunden, trifves denna djurverld, som betecknats såsom egen för glacialleran, rik på individer, men fattig på arter. Bland musslor, Mya truncata, Saxicava rugosa, Astarte, Yoldia, Tellina och framför allt Arca glacialis; af maskar, Antinoë Sarsi Kinb., arter af Terebella och Phyllodoce, och bland sjöstjernor Ctenodisciis crispatus m. fl. Rundtom glacieren, ända till en fjerdedels mil och derutöfver, är hafvet färgadt af den uppslammade bergarten, och man kan alltid vara viss på att på detta afstånd göra goda fynd, helst på tretio famnars djup.Den 12 rustade Blomstrand och Dunér sig till en längre båtfärd i afsigt att besöka fjordens inre. Härom antecknar den förre:

»Vi lemnade fartyget den 12 Juli på förmiddagen, följde östra stranden emot det andra isfjellet, och togo nattqvarter straxt norr derom i en dalöppning utmed en stor elf, som der föll ut i fjorden. Middagstiden följande dag passerade vi denna glacier, hvilken väl är mindre än den första, men sedd ifrån sjön, erbjuder en långt mera storartad anblick, då den längre utskjuter i hafvet och i hela sin bredd är brusten och söndersprängd. Den tredje glacieren styrde vi förbi under god vind och landstego här och hvar för att samla drifved till bränsle och jaga renar, af hvilka senare vi i$nom kort hade fällt tre stycken. Närmare Midterhuken satte vi kurs på denna, men vinden dog ut, och vi beslöto att styra till ett rysshus, som sågs på fjordens vestra strand, och hvila der för andra gången. Rysshusets belägenhet var, på afstånd sedd, särdeles inbjudande, vid utloppet af en brusande elf, med de omgifvande bergssluttningarne omvexlande i gröna och röda färgskiftningar. Vi lofvade oss saftiga ängsmattor och en frodigare vegetation, än vi hittills träffat, men funno oss i allo bedragne i våra förväntningar. Rysshuset liknade till utseendet de förut beskrifna, och låg på en ofruktbar, torr sandslätt, som påtagligen tidigare varit

genomdränkt af hafvet, oaktadt den var betydligt högre än det nuvarande vattenståndet. Stora sträckor utefter framvittrade en hvit saltskorpa, men att marken fortfarande tidtals står under vatten, är på grund af rysshusets belägenhet föga antagligt. Den här och der tydligt framträdande grönskan på bergssluttningarnehärledde sig af bergarten sjelf, och elfven, liksom hafsvattnet långt ut till sjös, var fullkomligt röd af det slam, som den medförde från bergen, så att vi måste skatta oss lyckliga att i närheten af stranden träffa en grund-is, som försåg oss med det vatten vi behöfde.

Under uppehållet på detta rastställe ankommo båtar från två af de fartyg, som delade vår fångenskap i viken. Den ena båten hade framträngt ända till bottnen af den sydostliga armen och funnit den sluta med ett stort isfjell; den andra, som varit flera timmars väg inne i den vestra armen, hade lika litet, som veterligen någon förut, kunnat finna dess ända. Med anledning af dessa berättelser ändrade vi vår plan och beslöto att besöka den vestra i stället för den östra armen. Efter en stunds uppehåll på en mindre ö i midten af fjorden, der ett och annat ägg af tärnor och ejdergäss oaktadt den sena årstiden insamlades, togs kosan förbi Midterhukens höga fjellkam inåt vestra fjordarmen. Inom kort blef fjordens vatten blodrödt; de väldiga, skarpa fjellryggarne skiftade i rödbrunt och grönt, och hela omgifningen erbjöd i den starka solbelysningen en högst egendomlig anblick. Skaror af hvithvalar frustade omkring oss, än till höger, än till venster, tidt och ofta uppkastande sina smala vattenstrålar. En svag nordlig bris, nätt och jemt tillräcklig att krusa vattenytan, förde oss emellertid i sakta mak allt närmare vårt mål, som vi dock ännu föreställde oss långt aflägset, och detta så mycket snarare, som vi på andra sidan om en smal landtunga, hvilken på afstånd hade tyckts afskära fjorden i hela dess bredd, funno framför oss en ny vattenspegel af oförminskad bredd, och långt bort i innersta bugten en utspringande bergsudde med det blånande skimretder bakom, som antydde fjordens fortsättning. Den angenäma färden blef emellertid snart afbruten, då vi minst väntade det.

Vi samtalade som bäst om möjligheten att föra Magdalena vesterut på denna väg, då farten på en gång hejdades utan märkbar yttre anledning, och båten stannade i det röda och mjuka lermuddret. Efter åtskilliga försök att hinna flott vatten, funno vi slutligen lika rådligt som nödvändigt att blifva der vi voro, tills den stigande floden åter skulle taga oss loss. Lägsta ebben var snart inne, och vattnet föll med synbar hastighet. Den jemna, röda hafsspegeln var snart förvandlad till en grund, försinande elf. Än här, än der trädde ett nytt parti af den brunröda bottnen småningom fram allt tydligare, och snart befunno vi oss så godt som på det torra, att ej räkna de små rännilar, som öfverallt framsilade på djupare ställen, och närmare stränderna de bredare strimmor af vatten, som betecknade de djupare strömfårorna.

Under det elden uppgjordes i fören af båten och kaffet tillagades, hade vi det bästa tillfälle att betrakta vår egendomliga omgifning. Midnatten var snart inne. Solen, bortskymd af en hög fjellvägg, som i nordvest lodrätt stupade emot den strand vi förut passerat, spridde genom en bred dalgång, i hvilken en glacier nedvällde, öfver fjordens inre och öfver bergen, som i bottnen begränsade densamma, sin milda dager, här och der afbruten af de djupa slagskuggorna från fjellens mörka sidor. Likt högröda, utan ordning strödda sidenband, med allt tydligare vattring, ju mera bottenslammet upprördes, glänste vattenstrimmorna i det klara solljuset; de belysta, röda sidorna af bergen bildade en liflig kontrast emotWIJDE BAY I DET INRE AV VESTRA ARMEN.

de mörkt brunröda skuggpartierna, der ett utsprång af fjellet, som förut ej låtit sig urskiljas, tecknade sig med påfallande tydlighet, medan utåt, emot norr, den vida vattenspegeln glänste sarnmetsbrun eller klart tegelröd, allt efter den olika belysning bergen medgåfvo. Med ett ord, jag har aldrig föreställt mig att i verkligheten kunna finna ett motstycke som detta till utsigten öfver ett solbelyst landskap, sedt genom ett blodrödt glas. Utom himmelens rena blå, som hvälfde sig öfver det hela, var allt rödt i olika nyanser, med undantag af en eller annan blekt gräsgrön strimma på de starkare solbelysta bergen. Denna allt beherrskande röda färg är sandstenens, hvaraf de omgifvande, väldiga bergmassorna bestå; och af det fina lerhaltiga slam, hvilket uppkommer vid bergartens sönderspängning genom frosten och af glaciernas slipning, och som af bäckarne föres ut i hafvet, härleder sig vattnets blodröda färg.

Efter några timmars hvila satte vi oss tidigt på morgonen åter i rörelse för att kunna begagna tillfället att med

högvattnet lemna vår ofrivilliga ankarplats. Att styra längre inåt den grunda fjorden var ej att tänka på. Vi återvände derföre till den förut omnämnda sandrefveln, som tycktes liksom utgöra gränsen för det egentliga grundvattnet, ehuru äfven på andra sidan refveln var föga öfver en famns djup. Tältet uppslogs, en väldig eldbrasa tillagades af de massor af drifved, hvarmed refveln var nästan öfvertäckt, och vi rustade oss att till fots uppnå fjordens inre. Mina reskamraters jagtifver föranledde emellertid en stunds uppehåll. Talrika renar betade i allsköns ro, och utan att synnerligen skrämmas af vårt besök, på de spridda frodiga mattorna af Dryas, Polarpilen, m. fl. vexter, som sommarsolen nyssframlockat på de stenfria delarne af sandslätten. Två af dem föllo offer för sin nyfikenhet alldeles invid lägerplatsen. Äfven hvithvalarne, som vi en lång stund togo för simmande isstycken, blefvo slutligen så närgångna, att de helsades med några skott, der de stimmade i det solvarma grundvattnet i vår närhet, som de tycktes hafva företrädesvis utsett till sin lekplats, än badande sig i solskenet, långa stunder utan någon märkbar rörelse med nästan halfva kroppen öfver vattnet, — vi räknade på en gång tretio stycken i denna ställning, ännu hvitare genom kontrasten emot den mörkröda hafsytan, — än endast för några ögonblick uppskjutande hufvudena för att blåsa ut.

Vandringen åt fjordens inre var mödosam och tröttande. Lemnad ensam vid passerandet af en strid elf, som föga inbjöd till fortsättande affärden, nådde jag slutligen sjelfva bottnen af fjorden, hvilken efter en skarp krökning omkring den förut omnämnda bergsudden fortgår vid pass en half mils väg vesterut, tills den slutligen finner sin gräns i en stor glacier, som har sitt hufvudsakliga tillflöde från ett väldigt kettilberg, och, såsom i allmänhet torde vara fallet der fjordarne sluta med grundvatten, numera icke når till hafvet. En betydlig elf från det inre af bergen, blodröd liksom fjorden och således antydande, att sandstensbildningen ännu var långt ifrån sitt slut, gjorde allt vidare framträngande omöjligt. Jag återvände derföre och kom mot midnatten till lägret, hvarefter vi tidigt följande morgon anträdde återfärden och inträffade ombord mot natten till den 16 Juli. Det må anmärkas, att vi under denna utflygt i det inre af dalen observerade ända till 16° C. värme i skuggan, den högsta vi under hela sommaren iakttogo.»Stiltjen under den första dagen af vår vistelse i Wijde Bay öfvergick till en laber nordan, isen packade sig allt tätare omkring fjordens mynning, och äfven österut förbi Verlegen Hoek var vägen snart stängd, såsom vi erforo af ett bland fångstfartygen, som sökt gå åt det hållet. Först den 14 började vinden blifva sydlig med mulen luft, den friskade allt mer, sjön gick hög från fjordens inre, och vi lättade derföre, för att lägga oss i lä norr om sandrefveln, der vi ankrade på tre famnars ler- och sandbotten. Mot aftonen vexte vinden till full storm, ketting stacks ut och äfven det andra ankaret fälldes. Vi väntade att isen i fjordens mynning skulle skingras af denna storm, men detta blef ej händelsen, ty följande dag, då det blef stillt, satte isen för strömmen än längre in i fjorden och var snart nästan ända inpå vår ankarplats. Mot middagen blåste åter nordlig vind, som förde isen ännu närmare oss. Blomstrands exkursionsparti hade ännu ej återkommit, men vi måste söka skydd för isen, och satte till segel, för att om möjligt söka oss förbi Grey Hook och ankra i Liefde Bay. Vi uppbyggde på stranden en stenvård, nedlade der en underrättelse om vår plan, lättade ankar och kryssade upp mot Grey Hook, men isen låg här alltjemt lika ogenomtränglig, och vi vände tillbaka till vår första ankarplats söder om näset vid Aldert Dirkses bugt.

Den nordliga vinden öfvergick först mot den 18 till frisk sydlig kultje, som syntes blifva ihållande och lofvade att öppna vårt fängelse. Alla exkursionspartier vände derföre tillbaka från sina långa utflygter. Mot morgonen den 19 visade sig den närmaste pack-isen också mera gles; vi lättade derföre, och för andragången styrde vi upp mot isbandet vid vestra landet och nu med full föresats att om möjligt ej vända tillbaka. Isen var temligen gles, och vi kommo snart in i en öppen ränna närmast stranden. Utefter denna ströko vi för förlig vind upp mot Grey Hook, och klockan åtta den 19 Juli hade vi Wijde Bay bakom oss. Mot vester och norr låg hafvets oöfverskådliga vattenspegel ren och fri från is, som nu under nära sex veckor tröttat vårt öga och hämmat vår verksamhet, och endast en hvit strimma i norr antydde, att den ännu satte en gräns för långt framträngande åt detta håll.

Vinden drog sig på nordost, aftog alltmer, och längre fram på förmiddagen företogs en utflygt i båt till Grey Hook eller, såsom holländarne kallat honom, Doré Hoek.

På denna udde uppträda bergarter af helt annan karakter än den för öfrigt i trakten rådande, i det så väl fjellet sjelf som de anstående bergkullarne i låglandet, hvilket omgifver bergets fot och utlöper ett stycke i hafvet, utgöras af

svartblå, hård, glimmerhaltig lerskiffer, omvexlande med skikter af en grå, i luften gulnande, tät sandsten. Lerskiffern är särskildt anmärkningsvärd, såsom innehållande några, ehuru ytterst sparsamt förekommande, organiska lemningar, smärre bivalver och fucoideer, som i hela området för den egentliga sandstensbildningen synas helt och hållet saknas. Stupningen af lagren är svår att afgöra, då det var omöjligt att bestämma, huruvida den företrädesvis skulle anses för vestlig eller ostlig, enär ej mindre de yttersta, låga kustbergen än äfven det egentliga fjellet företedde en regelbundet itererad veckning, så att skikterna sålunda

stupade än åt ena, än åt andra hållet. Denna egendomliga anordning faller redan på långt håll i ögonen, då man från sjösidan får Grey Hooks-fjellet i sigte.

På återvägen landade partiet utanför udden vid en liten låg holme, bildad af grus och rullsten, der några par ejdrar och tärnor häckade, och efter sex timmars frånvaro återkom det till Magdalena, som för den bortdöende vinden ej hunnit långt.

Vi fingo nu göra bekantskap med den tålamodspröfvande seglingen i polartrakternas vindstilla. Än råder fullständig stiltje, än komma svaga vindfläktar den ena timmen från söder, den andra från norr, kompassen rund, och är dertill kustströmmen emot, sackar fartyget långa stunder akterut, alltjemt stampande för den starka dyningen från hafvet. Hittills hade vi ej mer än två dagar haft att skaffa med regn eller snö. Luften hade mestadels varit klar, men efter det vi passerat Grey Hook och åter kommit in i blått vatten, mötte oss kulen luft och regndusk, som denna årstid är rådande på vestra Spetsbergen.

Hela natten till den 20 drefvo vi utanför Red Bay och hela dagen gick till ända, innan vi för de svaga vindkasten hunno höjden af Norsk-öarne.

Att på något sätt begagna den tid, som genom denna segling gick oss ur händerna, utsattes båt, och Blomstrand, Smitt och Dunér gingo i land under foten af ett högt granitfjell, som norrut tillstöter den under namnet Vlate Hock bekanta bergsudde, hvilken åt vester begränsar mynningen till Red Bay.

»Vi hade här förstagången tillfälle att lära känna ett verkligt alkfjell med dess myriader af kolonivis häckandefoglar. Först höres från bergets branta, höga afsatser ett ständigt brusande ljud, likt dånet af ett aflägset vattenfall. De olika arternas skilda stämmor blandas till en enda ljudmassa, och ännu kan ögat ej skönja mer än en och annan af stormåsarne, som seglar utåt klippkanten, men snart skymmes af dess skugga. Man nalkas, och larmet blir allt mera döfvande, disharmonien upplöses i sina olika stämmor, man igenkänner alkans knorr, rotges' knirr, men otaliga andra oigenkännliga och förunderliga läten blanda sig deri, framkallade af de olika affekter, som kunna uppstå hos millioner djur, hvilkas lifsverksamhet naturens starkaste drift stegrat till det högsta. Grofva, nästan menskliga stämmor, hesa rop, jemrande läten genljuda från klipporna. Plötsligt skallar ett nytt och främmande ljud, som kommer lyssnaren att spritta till, så hemskt skär det i öronen. Det är fjellräfven, som helsar fogelkolonien med sitt tjut, likt än ett skällande, än ett nödrop. Hvad han än kan mena dermed, — de gamla holländska hvalfångarne tolkade detta skrän såsom djefvulens, hvilken hånlog åt deras förehafvanden, och ansågo det såsom ett omen sinistrum.

Man klättrar upp ett godt stycke på bergsfoten, för att på närmare håll betrakta denna lifvets storartade verkstad. Alkorna bilda massan af kolonien. De sitta tätt packade i langa rader på de otillgängligaste branter; i alla fjellsidans klyftor, på alla afsatser höjer sig bröst invid bröst, och endast klippans yttersta kanter, dit fjellräfven möjligen skulle våga sig, lemnas tomma. Så lära äfven djuren af erfarenheten. Men det ser ut som om på fjellet blott funnos platser för halfva antalet, ty lika oräkneliga äro de som svärma deromkringfrån och till hafvet, och för att den sist ankommande skall få hvila, måste alltid någon bland de sittande lemna sitt rum. På de lägre och tillgängligare afsatserna hafva spridda flockar af teistar sina boningar, och rotges eller sjökungen, denna högnordiska, vackra simfogel, ej större än en liten ankunge, gör allt som oftast sina utflygter i skockar af tjugu till tretio stycken. Likt tornsvalan kastar den sig med skarp flygt i en båge nedåt under ett gällt skri, hvari då och då blandar sig ett gnäggande läte. I en lodrät remna har en liten skara kryckjor, Larus tridactylus, sin koloni. Hafhästar, dessa fogelfjellens fridstörare, äro ute på plundring; knappt har en kryckja lemnat sitt bo obevakadt, förr än han passar på tillfället och gör hemgång. Nu följer en blodig strid, som ofta slutar så att röfvaren släpas ut

och, under larmande skri, med vingslag drifves på flykten. Öfverst på de fristående klippkanterna har stormåsen lagt sitt väldiga näste, som den ena af makarna bevakar, under det den andra kretsar omkring i branterna; snart blir han varse åskådaren, gör under hesa rop några slag omkring honom och sätter sig på närmaste spets, liksom för att bevaka hans rörelser, eller man ser honom långa stunder på de högsta kammarne af klippbranten fredligt dela rum med alkorna, ehuru utan fråga en af deras värsta fiender, och plundrare af deras bon.

Vi blefvo här angenämt öfverraskade af den yppiga vegetationen, som närheten af fogelberget framkallat, mellan de väldiga stenar och klippblock, hvilka intogo sluttningarne mot sjön. Cochlearian och Syregräset, Oxyria digyna, båda förträffliga grönsaker för köket i högnorden, vexte här bredbladiga och frodiga, denförra en half fot, den senare fotshög, och Ranunculus sulphureus blef ännu högre. Sådan är alltid vextligheten på dessa fogelberg, af hvilka man i allmänhet kan urskilja tre slag, allt efter de fogelfamiljer, som häcka der i öfvervägande antal. Hafhästarnes kolonier lemnas vanligen ensamma på sina stinkande fjell; måsarne välja sina klippor; alkor, teistar och rotges, som ligga i fejd med måsarne, bebo sina berg, och endast spridda par af den ena kolonien trifvas med den andra, men ejdern och tärnan söka nästan alltid låglända öar.

Dunér besteg höjden af bergsudden, uppför den snöbetäckta sluttningen mellan fjellen, der utsigten var praktfull, isynnerhet öfver Fair Haven och dess på alla sidor af klippöar och fjell omslutna vatten. Efter slutade botaniska och geognostiska undersökningar styrde vi mot yttre Norsk-ön och inväntade Magdalena, som framemot natten sent omsider erhållit tillräcklig vind för att kryssa sig upp i sundet mellan båda Norsköarne, der ankaret fälldes vid midnatt.»

RENJAGT.

TRETTONDE KAPITLET.

Norsk-öarne. — Magdalena Bay.

Vår afsigt hade varit att i sundet emellan Norsköarne göra endast en dags uppehåll, för att som hastigast undersöka omgifningen och dess lämplighet såsom utgångspunkt för ett triangelnät utefter vestkusten. Men vinden blef ogynnsam, sydvestlig stonn vexlade med stiltje, och vi nödgades qvardröja några dagar.

Vestra Norsk-ön är bland spetsbergsöarne känd såsom ett godt, »ejdervär» eller ställe, der ejdern häckar i stora kolonier. På låglandet mot norr funno vi rätt många häckande honor, de flesta med äggen nära utlegade och till och med redan kläckta. Mödrarne äro under denna tid föga skyggare än tama gäss och lemna sitt rede, först när de se sig i fara att nedtrampas af jägaren. I vanligaste fall väljer ejderhonan endast mindre och låga öar, der hon är fredad för fjellräfvens härjningar, och det vill synas, som om hon vid valet af dessa häckplatser för hvarje år toge i beräkning allt som kan göra en holmgång möjlig för denne, åtminstone vet hon att lemna sin vanliga holme öfvergifven, när isen någon gång sammanbinder den med de större öarne eller fastlandet. Men hennes bon äro dess lättare åtkomliga för hennes farligaste fiender, de vinningslystne, hvarje våråterkommande fångstfararne, hvilka på det skoningslösaste sätt plundra dem på ägg och dun. Allt tages utan urskillning, äggen må vara friska eller nära utlegade, hela tunnor samlas deraf och föras till fartyget. Först der undersöker man, om rofvet är brukbart, och är detta ej händelsen, störtas det i sjön; eller om man funnit sig hafva för sent inträffat vid ejderväret, är ej ovanligt, att man i förtreten åtminstone så till vida tillfredsställer sin förstörelselusta, att man, genom att kasta stenar i redena, betager fogeln lusten till förnyad äggläggning på samma ställe.

Ej mindre förödande än lystnaden efter äggen, som i friskt tillstånd gifva en särdeles kraftig och närande föda, är den ännu mera vinstgifvande dunsamlingen. Den handfull dun, som fogeln sjelf plockar från sitt bröst och breder öfver den lilla fördjupning i gruset, hvilken bildar hans konstlösa rede, kan i vigt skattas till två eller tre lod, och till åstadkommande af ett halft lispund hafva sålunda mellan hundra till hundrasextio gäss måst lemna sina bon och på samma gång förlorat sina ägg, hvilka, beräknade till sex stycken för hvarje bo, skulle gifvit 600 till 960 ungar. Följderna af en dylik jagt äro också lätta att märka, ty ejderholmar, som ännu i mannaminne gifvit tusen

skålpund dun och derutöfver, lemna numera knappåst så mycket, som är tillräckligt till ett par medelmåttiga dunbolstrar. Också har dunsamlingen numera nästan helt och hållet förlorat den betydelse, som den ännu för några decennier tillbaka egde, då den regelbundet lemnade ett ej ringa tillskott till den vinst, hvalross- och renjagten inbragte, och då det till och med inträffade, att en och annan spetsbergsfarare gjordeduntägten till hufvudsak. Så utrustade på 1830-talet ett par fiskare från Nordlanden en dunexpedition, egen i sitt slag, ty deras fartyg var en liten däckad båt, kallad åttring, med hvilken bräckliga farkost Ishafvet genomseglades, Spetsbergen gästades, och båtens hela rum fylldes med dun, hvarefter de lyckligen återvände hem. Beräknas värdet af hvarje skålpund dun till tio riksdaler, var deras möda väl betalad. Det är äfven numera ganska sällsynt att om höstarne träffa några större flockar af ungfogel. Så minskas ejdern på Spetsbergen år från år, och den tid är ej långt borta, då af denna sköna fogel, som skattat så mycket till egennyttan och lyxen, endast enstaka individer finnas qvar, för att med månget annat djurslägte, som delat samma öde, varnande vittna om menniskornas vinningslystnad.

I det branta stenraset på samma ö hade talrika rotges och teistar sina bon med längesedan kläckta ungar, och på de högsta tinnarne satt stormåsen med sin familj redan utanför sitt näste. Som bevis på dessa roffoglars glupskhet må anföras, att en af ungarne, som fallit för våra skott, befanns hafva blifvit nyligen matad med en hel och dunklädd ejderunge.

Här sågo vi för första gången gröna mattor af mossa, polarpil och gräs, Aira alpina och Festuca hirsuta, bland hvilka Wahlbergella apetala och Potentilla emarginata frodades i spridda stånd.

Den 21 Juli företogo Blomstrand och Dunér, åtföljda af styrman Mack och en man, en båtexkursion, till hvilken de medtogo proviant för åtta dagar, med öfverenskommelse att vara fartyget till mötes i Magda-lena Bay. »För en svag nordostlig bris styrdes kosangenom sundet emellan de båda Norsk-öarne och derpå längs den åt Fair Haven vettande sidan af den östra ön till den i geografiskt hänseende märkliga punkt, der Phipps år 1773 och Sabine — efter hvilken platsen vanligen benämnes Sabines observatorium — år 1823 gjort sina iakttagelser. Efter några der anställda observationer fortsattes färden till en liten holme, kallad Hvitö, som ligger i sundet emellan inre Norsk-ön och fasta landet. Strömsättningen i dessa sund är ganska stark, och nu, när vinden var motsatt strömmen, hade den lilla båten att utstå en svår kamp emot den starka sjögången. På holmen fanns ejder i mängd, hvarförutan dess geologiska bildning erbjöd ej ringa intresse, i det dess hufvudmassa utgjordes af en hvit, finkornig granit, genomsatt af på gränserna vexlande gångar af kalk och grofkristallinisk granit.

Efter passerande af den öppna fjorden besöktes derefter ön Vogelsang. Vinden var fortfarande svag nordostlig, men snart mötte väldiga vågor från sydvest, hvilka tillika med en tung molnbank i samma väderstreck utvisade, att en storm rasade längre ut. Tältet uppslogs derföre på en liten fri fläck i det förfärliga stenraset, hvaraf de lägre delarne af ön bestå; eld uppgjordes af de på stranden uppkastade spillrorna från ett förolyckadt fartyg, och efter intagen qvällsmåltid gick Dunér till fjells. Till och med ett land sådant som Spetsbergen torde hafva få ställen att uppvisa, som i vildhet och ödslighet äro jemförliga med detta. Hela ön, som höjer sig 1000 till 1200 fot öfver hafvet, är ända ned ett enda stenrammel, och vegetationen är, till och med för granitregionen, ytterst sparsam. Likväl skall man något år på 1820-talet der hafva skjutit tretio renar. Nu syntes inga andra lefvandeÖSTRÅ NORSKÖN NORDPYNTEN. d.23 Juli 1861.varelser än rotges och fjellräfven, hvilken med sitt ängsliga, vilda skri ett ögonblick ingaf farhågor, att någon olycka händt Dunér, der han klättrade i fjellet. Utsigten från höjden var vild och ödslig; utom Fair Haven syntes en del af Smeerenberg och den i hörnet mellan båda belägna Foul Bay, i hvilken räknades ända till sexton smärre öar; fastlandet visade sig som en oredig sammangyttring af taggiga, svarta spetsar, med de lägre sluttningarne nästan öfverallt upptagna af glacierer, mera sällan ända till topparne höljda af snö; en föga tillfredsställande utsigt för framgången af den tillämnade gradmätningen, som, i fall den längs vestkusten vore möjlig att verkställa, skulle taga sin utgång från Vogelsang. Tidigt på morgonen styrdes kosan till Cloven Cliff, der en mäktig kalkbädd undersöktes, som genomskär graniten. För att undvika stormen, som rasade utanför Vogelsang, uppgafs den vidare färden, och vi styrde tillbaka till fartyget, som upphanns klockan sex förmiddagen den 23 Juli.»

Samma ogynnsamma utsigter till afsegling fortforo under vexlande sydvestlig vind, stiltje och ofta tjocka.

Fångst- och draggbåtarne gjorde exkursioner till Red Bay, men med ringa framgång. Ändtligen den 25 började vinden gå på nordostlig kant, luften klarnade något, och vi gingo tidigt på morgonen till segels, sedan vi förut på aftonen den 24 rest en stenvård med en hvitmålad stång på yttre Norsk-öns lågland och der nedlagt en rapport till expeditionens ledare. Tidvattnet var oss emot, och vi gjorde dålig fart.

Sundet emellan båda Norsk-öarne är i allmänhet åtta till tio famnar djupt, men från öarne skjuta ett par Stenref ut, och man bör derföre hålla sig med fartyget midt irännan. Vid mycket lågt vatten är en del synlig af det ref, som fortsätter den inre öns vestligaste udde, och med mindre fartyg kan man då leta sig fram emellan skäret och ön, men det är af vigt att hålla sig midt i den trånga passagen. På förmiddagen utsattes exkursionsbåten, och Blomstrand och Dunér återtogo sin färd, som stormen tvenne dagar förut afbrutit.

Under, ett kort uppehåll på Amsterdam Eilands norra sida i närheten af en stor glacier, företog Dunér en bergbestigning, hvarvid han ett ögonblick hotades af en ögonskenlig lifsfara, i det en stor klippa, som höjde sig ur stenraset, några ögonblick efter det han passerat henne, lossnade från sin plats och med ett förfärligt brak nedstörtade utför branten. Under tjocka och fint duggregn fortsattes färden, tills en landstigning åter gjordes för att, så vidt dimman det tillät, taga den intressanta glacieren i närmare ögonsigte.

Sedan flera isströmmar förenat sig till en enda, möter denna en brant bergvägg och en isbräcka uppstår, derpå samlar den sig igen och störtar åter utför en bergvägg, hvarpå den med sakta sluttning mynnar ut i sjön. Det var dock ej i öppna hafvet den utföll, utan i en genom ett smalt ref derifrån fullkomligt skild insjö, som var så djup, att isblock, som lossnat från glacieren och efter ungefärlig beräkning lågo tretiosex fot under vattenytan, flöto fullkomligt fritt omkring deruti. Huru denna bassin uppstått, är svårt att förklara. Blomstrand antager, att ifrån början ett grund funnits i hafsvikens mynning och att de från glacieren lossnade isstyckena deröfver småningom afsatt stenar och grus, som de fört med sig. Nära till glaciersjön och öster om densamma träffadesett mäktigt block af mörkröd granit omkring tolf fot högt öfver hafvet och påtagligen af ett helt annat ursprung än den i omgifningarne anstående grå gneisgraniten.

Under den fortsatta färden längs östra kusten af ön besöktes det ställe, der holländarnes förnämsta hvalfångststation Smeerenberg varit belägen. Omkring sextio grafvar samt kringströdda mennisko- och hvalben voro numera det enda, som påminde om ställets forna betydenhet. Ett stycke derifrån, närmare Danes Gat, sundet emellan denna ö och Dansk-ön, funnos lemningar af trankokerier och byggnader. Efter några timmars rast på en liten ö i midten af sundet återtogs rodden, sedan gynnsammare ström inträdt, under alltjemt ihållande regn, längs östra sidan af Dansk-ön och vidare genom South Gat, sundet emellan ön och fasta landet — som äfvenledes utgjort en af hvalfångarnes förnämsta samlingsplatser — tills slutligen, efter några landstigningar på fasta lanet, der överallt träffades samma blandade gneisgranit som förut. Magdalena Hook passerades och fjorden af samma namn lyckligt uppnåddes. Onekligen är Magdalena Bay att anse som en af de intressantaste punkter på Spetsbergen, då der på ett inskränkt område finnes sammanträngdt nästan allt, som är betecknande för detta lands storartade natur: höga, bizarra fjell och glacierer i alla tänkbara former och gradationer.

Efter en tröttande rodd längs den nordöstra stranden under fåfängt sökande efter tjenlig landningsplats, då rytande bränningar eller branta fjell eller ogästvänliga glacierer mötte öfverallt, hunno vi slutligen en genomen sandrefvel med landet förbunden halfö, som inåt bildade den yppersta hamn, om också skenbart hotad af den ansenliga bottenglacieren, hvarifrån större och mindre isstycken oupphörligt franbräcktes, liksom å andra sidan af en från den närmaste fjellsidan nästan omedelbart öfverhängande mäktig hängglacier, hvars nära grannskap dock ännu mindre kunde inge några egentliga farhågor.

Från vår lägerstad på denna halfö — der en mängd grafvar efter engelsmän vittna om tidigare besök — företogs straxt efter middagen en utflygt till den närmaste i viken mynnande glacieren, hvars kullriga inre sida bestegs till en betydlig höjd. Större och mindre springor genomskuro dess öfre del, framförallt i vertikal riktning emot längd sträckningen, ei sällan med en bredd af flera fot och af ansenlig längd, så att man ofta var nödsakad till betydliga omvägar, der ej af hårdfrusna snömassor bildats ett slags naturliga broar, hvarigenom passagen blef möjlig, sedan ögat väl hunnit vänja sig vid det svindlande mörkblå djupet, som gapade under fötterna. De mindre springorna

voro ofta ända till bräddarne fyllda med vatten, hvilket bevisar den märkvärdiga tätheten hos den kompakta glacier-isen, som dock ytterst har den luckra och porösa snön att tacka för sitt ursprung.

Efter återkomsten härifrån gjordes med båten en utflygt till det höga berget i innersta nordöstra hörnet af viken straxt bredvid den stora bottenglacieren, som uppkommer af fem sammanflytande isströmmar, utan att likväl något spår till midtelmoräner visar sig.

Under de fåfänga försöken att åtkomma ett räfbo under en stor sten, lät båtens väktare locka sig att lemnasin post. Glacieren bräcker, ett stort isstycke faller i sjön och upprör den vidt och bredt omkring, dyningen fyller båten half med vatten och kastar den upp bland stenröset på land, dervid rorstången afbrytes. Återfärden påskyndades derigenom, så mycket mer som Magdalena redan flera timmar varit synlig i fjordmynningen. Å den gamla rastplatsen träffades v. Yhlen, som under tiden dit anländt, hvarefter alla följdes åt ombord.

Vi återgå till slupen, der vi lemnat honom utanför sundet emellan Norsk-öarne. Först vid middagen pejlades på tre engelska mils afstånd Hackluyts Headland i sydost till ost, och slupen vände nu söderut. Vinden var temligen frisk ostnordost, men strömmen satte allt hårdare emot, hvarföre slupen styrdes längre ut till sjös. Luften mulnade, tjocka med regn insvepte hela omgifningen, och vinden dog alldeles ut. Vi lågo nu omkring åtta engelska mil utanför land i blått vatten, var »ark» stampade och rullade på det mest tröttande sätt för den starka dyningen frän vester, de våta seglen hängde slappa och fladdrade då och då för svaga vindfläktar från öster, hvilka satte oss obetydligt framåt, under det vi långa stunder sackade akterut för strömmen. Sådana stunder äro ombord de minst angenäma, och när ej ens kajutan är fredad för regn, som intränger genom skylightet, och lukten af späcktunnor, skeletter och fartygets kölvatten förpestar dess luft. då är det bäst att i kojen öfverlemna sig at en lättvunnen sömn.

Så stodo vi qvar nästan på samma ställe ett helt dygn. ända till eftermiddagen den 26, då ändtligen en nordostlig laber bris började rensa luften och fyllaseglen. Dyningen upphörde och på samma gång Magdalenas stampning, och vi började göra fart.

Vi passerade snart Kobbe Bay och South Gat, sundet mellan Dansk-ön och fasta landet, voro på aftonen utanför Magdalena Hook och styrde in i den efterlängtade hamnen; men vi hade ej hunnit långt, då vinden dog ut. Bogseringsbåtar utsattes, men vattnet föll med fart ut ur viken, så att vi vunno föga med arbetet, och läto derföre på qvällen ankaret gå midt i Magdalena Bays mynning på tolf famnars vatten, derifrån dock slupen följande dag bogserades till en god ankarplats, som Kuylenstjerna funnit under norra landet midt emot den vestligaste af de glacierer, som bräcka på fjordens södra sida. Fångstbåten gick genast efter Magdalenas ankring i viken ut på jagt under v. Yhlen. Han besökte den omtalade sandbanken, der året förut tvåhundra hvalrossar blifvit tagna, och träffade der Blomstrand och hans parti.

Magdalena Bay, belägen på 79° 34' 11" N. Lat. och 11° 14'52" O. Long. — observationsplatsen var grafnäset vid vården — är omkring sex engelska mil lång, nära fyra mil bred i mynningen och två i det inre. Den bästa ankarplatsen är den omtalade engelska hamnen med ler- och sandbotten på nitton till fyra famnars uppgående grund. Utanför sandrefvelns udde ligga två klippor, som vid lågt vatten äro torra, och midt i viken är ett klippskär, kalladt Fogelön. Från fjellet, som i norr begränsar inloppet till viken, utskjuter ett litet näs, som åt vest till syd fortsättes i ett undervattensgrund omkring en half kabellängd från land. En half engelsk mil rätt i norr från Magdalena Hook, vestligaste udden på södra stranden, ligga tre små klippor.Eljest är vattnet rent frän skär och det radande djupet under land tio till tjugusex, men längre in mot bottenglacieren ända till åttio famnar.

Fjorden är särskildt bekant från Buchans och Franklins uppehåll der 1818, och från den fransyska expeditionen år 1839, under Gaimards ledning. De två dygn vi lågo här, gynnades vi af ett herrligt väder: det var lugnt och klart, och temperaturen var åter +11° C, men sjönk om nätterna, då solen skymdes bakom strandfjellen, till + 5° C. Fångst- och draggbåtarne hade likväl ringa framgång; den herrskande stenbottnen i viken hade föga annat än allmänna saker att uppvisa, och den fina leran från de djupaste ställena var ovanligt fattig. Bättre utföll deremot en notdragning, som v. Yhlen gjorde, och de stora vackra simpor, han förde med sig ombord, borttog den förmodan vi hyst om dessa trakters fattigdom på fisk. Landet och fjellen gåfvo rikt tillfälle till intressanta

utflygter, bland hvilka må omnämnas en bergbestigning, som Blomstrand i sällskap med Smitt och Dunér företog, sedan han från en föregående exkursion blifvit väl bekant med omgifningen och den väg, som var den enda möjliga för att nå toppen af det höga Magdalena Hooks fjellet, hvarunder vi lågo för ankar. Efter passerande af den förut omnämnda, mäktiga strandvallen och den jemna platå, som derefter vidtager, bestegs till en början den egentliga fjellbranten först öfver öppet ras och derefter i en allt smalare remna, på båda sidor omsluten af vertikalt utskjutande vilda bergväggar, som bildade en bugande klyft ända upp till spetsen af berget.

Vid femtonhundra fots höjd genomskäres graniten af en omkring trehundra fot mäktig bädd afkristallinisk kalk, som i starka krökningar och här och der framskjutande isolerade toppar följer utefter fjellsträckningen. Graniten var öfverallt brusten och söndersprängd, kalken deremot mindre angripen, hvarföre man också i stenraset nedanför sällan träffar några kalkblock. Toppen af berget utgjordes af en liten, temligen jemn, åt vester något sluttande platå, i norr och söder omkring tjugufyra fot bred, der aneroidbarometern angaf en höjd af 2,310 fot öfver hafvet. En liten låg snöbank intog en del af platån, men för öfrigt var den, liksom nästan hela fjellsluttningen åt den sidan, der uppstigningen skett, alldeles snöfri och höljd af ett löst stenlager, med knappast något spår till fast häll äfven å de åt tre håll så godt som lodrätt stupande utkanterna af fjellet, som, ju högre upp, syntes vara desto mer utsatt för en ytterligt stark sprängning och söndersplittring.

Utsigten härifrån är storartad och gripande. I söder pä andra sidan fjorden utbreder sig en enda sammanhängande ismassa, hvarur de kettilformigt grupperade, taggiga granitryggarne framskjuta ungefär som gärdesgårdarne öfver ett snöbetäckt slättland, de längst inåt endast med öfversta topparne höjande sig öfver den hvita grunden, under det de närmare liggande, med större och mindre mellanrum, nedskjuta mot fjorden och bilda begränsningen emellan de för åskådaren nedifrån såsom skilda glacierer framträdande ismassorna, Midt öfver is- och fjellsträckan till venster om den högsta bergspetsen framskymtar en strimma af det djupblå hafvet, nätt och jemnt tillräcklig att medgifva de aflägsna Forelandsfjellen ett rum i den storartade taflan.

At sydost utgör fjordens inre det hufvudsakliga af utsigten, der den likt en karta ligger utbredd underåskådarens ögon. Endast fjellen kring bottenglacieren visa samma karakter som de nyss beskrifna, djupare inåt efterträdda af berg, som såväl genom sina former, som sin i solljuset tydligt framträdande röda färg visa sig tillhöra en helt annan formation; under det bergen i förgrunden, hvilka i norr begränsa fjorden, ehuru tillhörande granitbildningen visa ett långt afvikande utseende från de södra fjellens, då den triangulära formen blir rådande och kettilformen jemförelsevis underordnad. Från åtskilliga af de lägre bergsryggar, som från fjellet, der vi befinna oss, fortlöpa emot fjordens inre, nedvälla glacierer åt båda sidorna, förträffligt motsvarande den betecknande benämningen sadelglacierer.

Den måhända mest omvexlande utsigten erbjuda bergen åt öster och nordost: ett fullkomligt kaos af spetsar och taggiga ryggar, skilda eller sammanbundna, hvilket man vill, af i alla riktningar nedhängande isbäddar. Röda och hvitgula berg intaga hela bakgrunden af taflan. Åt norr utbreder sig slutligen nordvestlandets ögrupp, genom bergens mera afrundade former bjert afstickande mot fastlandets, der graniten alltjemt framträder i hela sin karakteristiska vildhet, tills slutligen blicken mötes af det ändlösa hafvets jemna vattenyta, här och der liksom afbruten af långsamt framrullande snöhvita töckenband, pä hvilka midnattssolens skära ljus synes liksom koncentreras, under det sjön förmörkas i deras omedelbara närhet.

En tio fot hög vård, tre alnar i genomskärning vid basen, restes deruppe, och öfverst nedlades mellan några flata stenar ett papper med allas namnteckningar samt datum och årtal.På sluttningarne af fjellet var det bästa tillfälle till insamlande af en mängd vexter, af hvilka mången trifdes ännu omedelbart under den öfversta platån eller 2,300 fot öfver hafvet, såsom Cochlearia fenestrata, Cerastium alpinum, Luzula hyperborea och några arter Saxifraga; lägre ned på afsatser i sluttningen, hvarhelst det lösa bergraset ej satte något hinder deremot, lågo utbredda emellan blocken små mjuka mattor af polarpil, Alsine biflora och åtskilliga gräsarter. Ur gruset höjde sig, här och der nära fotshöga, den sällsynta Saxifraga hieraciifolia och Pedicularis hirsuta med sina rödlätta blom-ax, omvexlande med gula Ranunkler och bjert röda fläckar af den täcka Silene acaulis, af hvilken likväl en och annan blomma började blekna för högnordens brådskande och mäktigt drifvande sol, som för längesedan

bragt flera arter Draba och den här sällsynta Arabis alpina, att blomma ut och sätta frö; för oss en påminnelse, att hösten redan var i annalkande. Högt uppe på fjellet vexte den vackra Erigeron unifloras, som bland mossa och gräs dolde sina purpurfärgade, inuti gula blomhufvuden, af hvilka ännu blott några få voro utspruckna, och detta ingaf oss hopp om att solen på långt när ännu ej afslutat sitt värf för sommaren. Snön på platån var stadd i ständig smältning och utefter berget från toppen till foten sorlade små rännilar, här och der omgifna af en liflig grönska, bildad af mossa, Saxifraga rivularis, Stellaria Eduardsi och ett par arter Poa. Det är anmärkningsvärdt, att vextligheten högst obetydligt aftog med höjden öfver hafvet, så att nära nog alla vexter, som frodades nära stranden, trifdes lika väl ännu vid tvåtusen fots höjd. Det ständiga solljuset och den ringa skilnaden iGLACIER I DET INRE AF MAGDALENA BAY.

d. 29 Juli 1861temperaturen är säkerligen orsaken till detta; men oegentligt blir det då att tala om någon snögräns, hvilken på Spetsbergen eljest antages sänka sig ända ned till hafsytan.

De stora granitblocken och krosstenarne, som bilda den egendomliga kolossala strandvall, hvaraf fjellen här nästan regelbundet begränsas från hafvet, äro alldeles höljda af en den yppigaste moss- och laf-vegetation. Det gråa, ofta sex tum tjocka täcket är till största delen sammansatt af lafvar: Sphærophoron fragile och Cladonia gracilis, Stereocaulon paschale, Cetraria islandica — islandsmossa —, Bryopogon jubatum, Alectoria thulensis, Umbilicaria arctica, Solorina crocea och många flera; samt bland mossor af Racomitrium lanuginosum med nio tum långa stjelkar, Encalypta rhaptoearpa. Gymnomitrier och Bryer, Polytrichum alpinum och Dicranum fuscescens o. s. v., alla i fruktsättning.

Kuylenstierna hade under var utflygt by ert en vard på grafnäset och der nedlagt underrättelse till Torell. Den 29 på förmiddagen lyftade vi ankaret under det herrligaste väder. En molnbank i vester visade, att på hafvet var frisk vind, under det i viken rådde full stiltje, men med strömmens och bogseringsbåtarnes hjelp kommo vi utanför mynningen. Der blåste en laber, nordlig bris, vi gjorde god fart och voro snart midtför de »sju isfjellen», då Blomstrand gick i land med ett parti. Längre mot aftonen utdog vinden, Magdalena dref rundt och stampade för en stark dyning vesterifrån.

»De sju isfjellen», såsom kartorna beteckna kuststräckan emellan Magdalena och Cross Bay, äro nästan hela kusten upptagande mäktiga glacierer, hvaraf en har minst en half mils bredd, och man kan egentligensäga, att hela landet är täckt af is, ur hvilken endast här och der enstaka fjellryggar frambryta.

Längs med en af dessa glacierer styrdes kosan mot en af demera i ögonen fallande bergsuddarne, som vi antogo utgöra norra gränsen för Hamburger Bay, men som vi sedermera funno vara det bekanta Cap Mitra, biskopsmössan — så benämnd för dess egendomligt tveklufna spets —, som Scoresby bestigit en af de få gånger, han var i land på Spetsbergen, och der han, då han uppkommit, måste sätta sig grensle öfver bergskammen, för att kunna bibehålla sin plats. Den obetydliga bugt, som bildas af denna bergsudde i söder och af den stora glacierer! i norr, blef det slutliga målet för exkursionen och de omgifvande bergen föremål för en närmare undersökning.

Bergarten, som utgjordes af särdeles karakteristisk gneis- och glimmerskiffer i olika former och artförändringar, gaf till känna, att vi redan hunnit utom den egentliga granitregionen, som kan anses upphöra straxt söder om Magdalena Bay. Någon skarp gräns emellan de två bildningarne kan dock ej gerna uppdragas, ty redan på Amsterdam Eiland och Dansk-ön börjar graniten antaga en mer eller mindre gneisartad byggnad. Fjellbildningen visar emellertid en stor afvikelse från det egentliga granitområdet, ty bergen blifva mindre isolerade, och långsträckta fjellryggar i egentlig mening börja allmännare förekomma, på samma gång kettilformen mindre tydligt framträder. Fjellkammarne äro påtagligen ej mera så vildt sönderrifna, och det jemförelsevis vida mindre betydliga stenraset vid fjellsidorna gifver tillkänna gneisens och de liknande bergarternas större förmåga att motstå frostens och köldens inverkan.I sammanhang härmed torde vara skäl att meddela några anmärkningar rörande den företrädesvis i granitregionen allmänt förekommande fjellform, som förut i korthet betecknats såsom kettilformen, eller då en isolerad större bergmassa visar sig till det inre skäligt urgröpt, med de omgifvande skarpa fjellväggarne cirkelformigt grupperade deromkring, vanligen endast åt ena sidan lemnande en öppning för

utloppet af den i urhålkningar hopade isen. Vid flygtigt påseende måste dylika bergformer ovilkorligen erinra om en kraterbildning, och stöd tyckes ej saknas för antagandet af deras uppkomst på vulkanisk väg, så oberättigadt det än vid noggrannare undersökning måste visa sig. I det vackra, kettilformiga berget vid Foul Point befanns nemligen moränmassan från glacieren i det inre, såväl som större delen af de lösa stenarne pa låglandet framför, sa godt som uteslutande utgöra af en finkornig, grå granit, under det de omgifvande fiellväggarne utgjordes af gneis- och skifferartade berg. Man kunde lätt frestas att antaga, att man befann sig vid ett af de ställen, der den mäktiga graniteruptionen en gång egt rum. Men utan fråga måste de olika bergarternas uppträdande anses helt och hållet tillfälligt, och det hela här som på andra ställen betraktas som föranledt af isens och frostens förstörande inverkan på bergmassan, deribland de skifferartade bergen af naturliga skäl visat en större motståndskraft. En tillfällig ålighet i berget har föranledt bildningen af en glacier i fjellets inre, och den tydligt utbildade kettilformen deraf efterhand blifvit en följd. Liknande kettilberg förekomma för öfrigt temligen allmänt, utom vid Magdalena Bay, vid Smeerenberg, på fastlandet midt emot Norsk-ön med flera ställen iområdet för graniten, äfven vid vestra sidan af Grey Hooks-kedjan emot Liefde Bay och, såsom redan i det föregående är omnämndt, innerst uti bottnen af Wijde Bays vestra arm, hvaraf synes, att graniten ej är ett nödvändigt vilkor för dylika fjellformers uppkomst.

Den följande dagen, den 30 Juli, låg fartyget qvar på samma ställe, och först mot aftonen började en sydvestlig bris fylla våra segel; den var visserligen vidrig, men likväl ett angenämt afbrott i den tålamodspröfvande stiltjen. Ändtligen den 31 Juli kunde vi länsa undan för en något jemnare, nordlig bris, och gingo på aftonen om det röda och egendomligt formade fjellet, kalladt Mock Hook, som åt norr begränsar mynningen af Cross Bay, inåt hvilken vi nu styrde. Strömmen satte med stark fart ut ur viken, och nödgade oss att på aftonen fälla ankaret under norra landet.

FASTLANDET VID SMEERENBERG: GRANIT.

FJORTONDE KAPITLET.

Cross Bay och Kings Bay.

När ankaret föll stodo vi ånyo redo till verksamhet. Snart var båten ute, med bössan och portören gingo vi i land att åter trampa en okänd kust, och spridde oss öfver steniga fält att plocka de blommor, som sparsamt tittade fram. Flora bjöd oss här föga mer, än hvad hon gaf uti Treureubersr Bay: men fliten att samla hade blifvit ännu mer uppeggad, efter det vi tre hela dygn varit försatta uti ofrivillig overksamhet.

Straxt öfver stranden, en tvärt stupande femtio fot hög bergvägg, höjer sig landet till en sluttande högslätt betäckt af kantig småsten, sådan marken naturligen är, der en hård skiffer herrskar såsom bergart. Under vandringen hunno vi fram till en större bergspringa i sydvestlig och nordostlig riktning, der vi lättare kunde undersöka traktens geologiska beskaffenhet. På nordvestra sidan af springan låg öfverst ett lager af kalk, och derunder sågs qvarzit i omvexlande lager med lerskiffer. Denna sistnämnda erbjöd märkliga grottbildningar, hvilka ingjöto ett grand af poesi i detta annarsså prosaiska stenhaf. Med en rysning af köld trädde vi in öfver en snödrifva genom en tre famnar hög port. Derinne bröts dagern i skiftande färger mot kristallerna af is på de dystra, fuktiga väggarne. Längre in, i halfdunklet stodo stalagmitartade isbildningar, oeh vi dröjde en stund för att beundra den regelbundna ordning, i hvilken de gestaltat sig. Allt njöt derute af fridens lugn i den ljusa natten; knappt ett tecken till djurlif var att märka.

På färden tillbaka log lyckan emot oss, då den första från Spetsbergen kända ormbunken, Cystopteris fragilis, föll i våra händer. Det var ett fynd af intresse, men blott två små exemplar blefvo vårt byte, trots allt hvad våra ögon fikade derefter. Emellertid hade det blifvit öfver midnatt, Magdalena hade hissat flagg uppå toppen: ombord! — och snart lågo vi uti djup slummer.

Magdalena lättade emellertid, i afsigt att söka hamn innanför det låga näset vid vestra stranden, men vinden var

svag, och med bogsering nådde hon dit först på morgonen den 1 Augusti, då hon fällde ankar på två och en half famnars mudderbotten. Näset är en omkring fyra fot hög. af klapper och grus bildad refvel, som omsluter en temligen stor, två famnar djup lagun, hvilken mot norr har en träng öppning, som förenar den med hafvet. Dess botten är ovanligt rikt bevuxen med alger, bland hvilka en mängd simpor trifvas, jemte ett par arter snäckor, kräftdjur och ett slags sjöstjerna. Helt nära dess södra strand finnas ruiner efter en koja och derinvid några grafvar. Straxt nordost om lagunen är den egentliga hamnen, en stor halfcirkel begränsad af refveln och den lågländta stranden, som löper uthär och der i uddar, af hvilka den nordligaste i slutet af förra århundradet af holländare blifvit begagnad till grafplats. Dess läge bestämdes till 79° 16' N. Lat. och 11° 57' O. Long.

Först bakom grafudden, som nästan helt och hållet afstänger utsigten ifrån hamnen, öppnar sig den egentliga fjorden, hvilken visserligen föga öfverstiger en svensk mil i längd, men icke dess mindre i mer än ett hänseende är en af de intressantare fjordar, vi besökte. Liksom Wijde Bay, hvarom den i viss mån erinrar, delas den genom en hög fjellkam (efter den vanliga benämningen: Midterhuken) i tvenne armar, hvaråtsitt håll föga afvikande från hufvudfjordens riktning, hvarförutan vid höjden af Midterhuken inskjuter en mindre arm österut. Fjordens sålunda i det inre treklufna form har sannolikt gifvit anledning till benämningen Cross Bay eller Kors Bay, norrmännens Kryds Bay.

På fjordens vestra sida är den rådande bergarten en splittrig, blekgul kalk, omvexlande med tunnare lager af en hård qvarzit och vanligen uppträdande i isolerade fjell af mer eller mindre oregelbundet pyramidaliska former med rätliniga konturer. Öster om fjorden äro deremot kiselskiffer och kristallinisk kalk de rådande bergarterna, som åt bergsbildningen i sin helhet gifva en helt annan karakter. De svarta skarptaggiga qvarzitfjellen rad vid rad i långa parallelt löpande kedor vexlande med de ljusare oregelbundet rundslipade kalkbergen gifva en bild af lagervexlingen i stort. Som man sällan torde få tillfälle att iakttaga, på samma gång de med sina här och der från fjellsidorna nedhängande eller i sjön utmynnande glacierer öfverallt förete de präktigaste landskapsbilder.Det är isynnerhet rikedomen på glacierer, som gifver åt Cross Bay dess största intresse, och säkerligen torde få punkter på Spetsbergen erbjuda ett bättre tillfälle till studiet af dithörande fenomener. Emellertid är det egentligen den stora glacieren i bottnen af den nordvestra fjordarmen, som ovilkorligen tilltvingar sig den besökandes uppmärksamhet, till och med långt innan man kommit den i ögonsigte, då man ej kan undgå att aktgifva på de, efter de vanliga förhållandena på Spetsbergen, verkligen oerhörda isblock, som oupphörligen derifrån utsändas och fjorden utefter förbi ankarplatsen söka sin väg åt öppna hafvet. Ej sällan med en höjd öfver vattnet af omkring fyrtio till femtio, och en längd och bredd af hundrafemtio till tvåhundra fot kunna de med skäl betecknas som verkliga isberg, hvarmed de lösbräckta ismassorna från de betydliga glaciererna i Wijde Bay, Magdalena Bay, de sju isfjellen o. s. v. ej på det aflägsnaste uthärda någon jemförelse.

Två längre båtfärder åt fjordens inre företogos, i första rummet i afsigt att om möjligt söka närmare undersöka denna mäktiga glacier, om också förhållandena ej medgåfvo att komma den på närmare håll. Om den första af dem, företagen den 2 Augusti af Blomstrand, Dunér och v. Yhlen, berättar en af deltagarne:

Häftiga fjellvindar från fjordens inre gjorde redan i och för sig färden temligen äfventyrlig, och ännu mer då fjorden sträckvis var nästan betäckt af simmande glacier-is. Den passerades emellertid lyckligt, ehuru båten en gång var i största fara att törna emot ett väldigt isberg, som i den hastiga farten och skymdt af seglet undgått uppmärksamheten. Ur stånd att uppnå Midterhuken, hvarpå kursen sattes ifrån den punkt på vestsidan der seglingenbegyntes, styrde vi på vinst och förlust mot östra landet. Bränningarne gjorde landstigning omöjlig, men efter en ansträngande rodd emot sjö och vind längs stranden uppnåddes slutligen den åt öster inskjutande mindre fjordarmen, som gaf lä för vinden, och för denna gång blef resans mål. Under nära ett dygns uppehåll i denna lilla vackra fjord med präktiga fjell och talrika glacierer, ej olik Magdalena Bay, var tillfälle nog till undersökande af de närmare omgifningarne, hvarvid särskildt glaciererna togo uppmärksamheten i anspråk.

Från höjden af den i fjordarmens riktning fortlöpande bergsryggen erbjöd sig en förträfflig öfverblick öfver trakten. I nordvest låg den stora bottenglacieren med sin väldiga, vildt sönderbrutna isbräcka öppen för utsigten och endast till en mindre del skymd af de framskjutande Midterhuksfjellen, som, ehuru sammanhängande med

fastlandet eller åtminstone ej genom öppet vatten derifrån skilda, likväl härifrån sedda snarast hade utseendet af en helt och hållet isolerad, i fjordens riktning utsträckt, ansenlig bergö. Till höger derom, i bottnen af den östligare fjordarmen, utbredde sig den oerhörda is-slätt, som långt österifrån — skymd af de innerst liggande höga strandkedjorna och längst i norr begränsad af här och der uppskjutande skarpa fjellspetsar — sträcker sig förbi denna fjordarm i rät vinkel mot dess riktning och, utan att hejdas af Midterhuken, först i den vestligare liggande finner sitt egentliga utlopp. Utbredd för våra ögon ligger under oss den mindre fjordarm, der vi för tillfället befinna oss, med sina branta qvarzitfjell och innerst de tydligt urskiljbara ismassorna af den i sjön utmynnande bottenglacieren med dess omgifvande vackra fjellpartier.Söderut på andra sidan höjden mötes blicken af bergen och glaciererna vid Kings Bay's södra sida, och längre till höger om de aflägsna Forelandsfjellen, som begränsa utsigten utåt den vida fjordmynningen, nedväller en glacier ifrån samma kalkfjell, som åt fjordsidan gifver upphof åt en i lägerplatsens närhet befintlig hängglacier.

Bergsryggen, hvarifrån denna utsigt visade sig, utgjordes af glimmerskiffer, genomskuren af breda band af hvit, kornig kalk. Bland de lösa stenarne låg hela berget utefter konglomerat af olika slag, sådant ej i omgifningarne träffats, samt stora block af en finkornig granit, hvilka måste härröra från långt aflägsna trakter och hit förflyttats på den tid, då glaciererna uppträdt ojemförligt mäktigare än för närvarande.

Klockan nio eftermiddagen anträddes slutligen återresan. Vinden hade aftagit något, men var ännu allt för stark, att vi kunde sätta i fråga annat än att begagna den som en hjelpare för hemfärden. Med god barlast och dubbelrefvadt segel gick seglatsen förträffligt, tills vi, der strömfåran från östra armen vidtog:, måste tillgripa årorna och med stort besvär arbeta oss igenom den i täta massor framjagande glacier-isen, som dock slutligen lyckligt passerades. Ett litet opåräknadt äfventyr, som dessförinnan inträffat, kunde emellertid blifvit betänkligt nog. Von Yhlen, som åtagit sig att hålla utkik i fören af båten, för att varna för drif-isen, ropar på en gång: »lofva! is rätt för ut!» Det är knappt sagdt och tillsägelsen åtlydd, då vi plötsligt öfverraskas af en häftig stöt och finna oss på samma gång öfverhöljda af en störtskur af vatten. En väldig stjertfena, somnågra Ögonblick visade sig högt till väders tätt invid sidan af vår båt, lät oss ej länge vara ovissa om orsaken till det ena som det andra, En stor hvithval (ju äldre djuret är, desto ljusare är färgen) hade troligen legat sofvande i vattenytan och, tack vare v. Yhlens vaksamhet på det förmenta isstycket, väl kommit undan den omedelbara beröringen af båten, men likväl befunnit sig tillräckligt nära för att obehagligt störas i sin slummer. Om hvalen vid sin plötsliga sats nedåt djupet befunnit sig några få tum närmare vår bräckliga farkost, hade han måhända tagit oss samtliga till sällskap på färden. Men faran var förbi i samma ögonblick den visade sig, och det opåräknade lilla äfventyret blef endast en ny episod i denna i många afseenden intressanta, ehuru — hvad angick det i första rummet afsedda ändamålet eller undersökningen af den stora fjordarmen — så godt som helt och hållet förfelade exkursion.

Vid en ny utflygt följande söndagsafton kunde turen åtminstone utsträckas till Midterhuken och den nordöstra hufvudarmen, men vädret och farhågorna för isen gjorde äfven denna gång den stora armen oåtkomlig.

Af en tillfällig anledning besöktes ännu en gång den förra lägerplatsen i dm mindre fjordarmen. Under uppehållet derstädes, egentligen endast beräknadt för några timmars hvila, utfördes verkligen den dumdristiga planen att besöka det af elfven bildade hvalfvet i en uti sjön utmynnande glacier — en plan, länge närd, i tanke att derigenom kunde beredas tillfälle till bortre studerande af dessa intressanta glacierer. Att situationen på en brusande elf under ett mäktigt ishvalf var egendomlig nog, behöfver knappt nämnas. Försöket afloppemellertid lyckligt. En stund efter återkomsten sattes vattnet i viken af ett från glacieren nedstörtande isblock i så våldsam rörelse, att båten, ehuru långt uppdragen på land, var nära att gå förlorad, — en allvarsam tillrättavisning för försöket.

Nordöstra fjordarmen slutade med grundvatten, hvarför den innersta delen passerades till fots längs Midterhuksfjellen. Försöken att öfverstiga dessa, för att åtminstone uppifrån få en utsigt öfver den stora glacierbräckan, blefvo fruktlösa, då mindre glacierer öfverallt upptogo mellanrummen emellan de stupande fjellbranterna. I en betydligare af dessa glacierer — egentligen en temligen långt nedskjutande hängglacier — medgaf en egendomligt gapande remna fri passage ett långt stycke inåt, tills vägen stängdes af ett isblock,

hvaröfver en remnan genomströmmande glacierelf bildade den präktigaste kaskad i den trånga, här på alla sidor inneslutna dunkelblå isklyftan.

Såväl på bort- som återvägen besöktes Midterhukens längst i norr framskjutande del. Det är en i många afseenden intressant bergsudde. Dess djerfva fjellformer skulle göra den till ett tacksamt föremål för målarens pensel. De tallösa fogelskarorna, som häckade i de stupande fjellsidorna — fogelberget vid Flat Hook blef i jemförelse dermed en obetydlighet — måste göra den till en ögonfägnad för zoologen, och slutligen skulle botanisten finna sitt lystmäte i den otroligt rika och saftiga vegetationen i sluttningarne nedanför fogelkolonierna, der också landtbrukaren, om det annars behöfdes att lära hvad numera hvar man känner, skulle kunna inhemta nyttiga lärdomar rörande fogelguanons gödande kraft. Om också mest anmärkningsvärd för sinGLACIER

CROSS-BAY,

d.7Aug.utomordentliga frodighet och verkliga yppighet, erbjöd vegetationen här dock ett och annat af mera specielt intresse, t. ex. Ranunculus arcticus, ny för Spetsbergen.

Den stora glacierbräckan i Cross Bay, ehuru alla försök att lära närmare känna den aflupo fruktlöst, har dock blifvit alltför ofta nämnd, såsom framför andra anmärkningsvärd, att den ej skulle föranleda något försök till förklaring af dess egendomliga förhållanden i jemförelse med de vanliga Spetsbergsglaciererna, så vidt de åtminstone af oss blifvit besökta. Orsaken till de ojemförligt större dimensioner, som de lösbräckta isstyckena här antaga, skulle man kunna vara frestad att söka deri, att glacieren i och för sig är större än vanligen är fallet, och isen, som oupphörligt utskjutes i hafvet, mäktigare till sin massa. En blick på kartan visar emellertid genast, att Cross Bay långt ifrån kan bilda utloppet till en i denna mening ansenligare glacier än de, som från ett vida större inland, t. ex. i det inre af Wijde Bay, söka sin väg ut i hafvet. Orsaken kan tydligen endast ligga i det större djupet af fjorden, hvari glacieren utmynnar. Öfver hufvud torde kunna antagas, att af de stora i hafvet utmynnande isfjellen på Spetsbergen de aldra flesta hvila på hafsbottnen, som alltså bildar ett fast underlag; hvarför af lätt insedda skäl endast jemförelsevis smärre stycken kunna frånbräckas. År deremot vattnet så djupt, att glacieren i sin främre del helt och hållet uppbäres deraf, så måste betydligt större ismassor kunna på en gång afbräckas, i det isfjellet brister efter de under dylika förhållanden lätt uppkommande tverremnorna. Deraf de väldiga isberg, som från Grönlands djupa fjordar styra ut till hafs; deraf de med dessa åtminstone i någon månjemförliga, som träffas flytande i och utanför Cross Bay, der af våra zoologer djup uppmättes af ända till tvåhundrafemtio famnar, som vida torde öfverstiga hvad man hittills har sig bekant ifrån andra delar af Spetsbergen. Att egentliga isberg så sällan omtalas från denna trakt af högnorden, torde således mindre bero derpå, att glaciererna äro för små och inlandsisarne för oansenliga, än helt enkelt på de i allmänhet alltför grunda vattnen kring dess kuster. De större massorna från Cross Bay hinna sannolikt aldrig öppna sjön, då de ligga alltför djupt att nå öfver de långa kustgrunden, utan stanna här och der vid stränderna i form af så kallade grundisar.

Den 8 tidigt på morgonen, efter en kall och snöig natt, lyftade vi åter ankar under en svag sydostlig bris, som snart dog alldeles ut. Bogseringsbåtarne utsattes, men vi hade ej ännu hunnit ur hamnen, förrän vi märkte att Magdalena stod stilla, oaktadt folket i båtarne ej sparade sina krafter. Vi hade gått för nära refveln och stodo nu i sju fots vatten på en flat stenhäll; floden var ännu i fallande, och ett försök att med varpet hala oss ut på djupare vatten aflopp utan framgång. Ändtligen mot klockan elfva förmiddagen började floden stiga, en halftimme derefter voro vi åter flott och varpade oss utanför refveln, der vi förtöjde oss, färdiga att gå till segels så snart vinden friskade. Så lågo vi ända till aftonen; då uppstod en frisk sydvestlig vind med mulen luft och duggregn, seglen hissades och vi kryssade oss ut genom Cross Bay, men från Forelandssundet satte en svår motsjö in i viken, och först mot midnatt kunde vi vända inåt Kings Bay. Vinden tilltog allt mer under fortfarande regn, seglen minskades, och somströmmen satte ut ur fjorden, vunno vi föga med kryssningen; men mot morgonen mojnade vinden af, och vid middagstiden inträdde full stiltje, som tvang oss att åter tillgripa den vanliga utvägen att med bogseringsbåtarne göra an land. Först kloekan fyra eftermiddagen hunno vi fram, och läto ankaret gå vid fjordens södra strand bakom ett lågt sandref, som omslöt en lagun. Från Forelandssundet började snart åter vind med hög sjö sätta in i vår hamn, hvarföre vi läto äfven det andra ankaret gå.

Kings Bay är till storleken ungefär motsvarande Cross Bay, med hvilken den delar gemensam mynning. De geologiska förhållandena äro äfven i hufvudsaken enahanda, om också grupperingen af de olika bergpartierna i följd af fjordens riktning blir i någon mån en annan. På södra sidan, närmare öppna hafvet, resa sig höga triangelforniiga kalkfjell af samma natur som de vid Cross Bay's vestra strand. Det ytterst liggande är det för seglaren väl bekanta Qvad Hook. Längre inåt efterträdas de af svarta, vresiga skifferberg. De enskilda fjellpartierna äro i allmänhet från hvarandra åtskilda af glacierer och från hafvet genom ett bredt lågland, som fortlöper längs stranden hela fjorden utefter. På norra sidan igenkännas de parallelt löpande fjellkedjorna vid Cross Bay's östra strand, från hvilka ungefär på midten af fjorden utskjuter en hög bergsudde, som bakom sig bildar en jemförelsevis oansenlig fjordarm. Det inre af fjorden upptages slutligen i hela sin bredd af en mäktig glacier, som knappast genom det låga strandfjellet i midten kan sägas vara fördelad i tvenne, då bakom detsamma allt förenar sig i en enda sammanhängande glacierbädd, Det är ur denna, somtemligen långt ifrån stranden de egendomligt formade isolerade fjelltopparne höja sig, hvilka under namnet Tre kronor från gammalt gifvit Kings Bay sitt rykte — egentligen en hel grupp af fjell, hvaraf endast de trenne mera framstående, och med den egendomliga kägelformen bestämdare utpreglad, gifvit det hela sitt namn.

Ur Professor S. Lovéns dagbok under hans resa till Spetsbergen låna vi några anteckningar om hans besök i det inre af denna fjord. Det var den 24 Juli 1837. I Cross Bay, vid dess norra strand, på hvars sluttande örland man, som det berättades, tre år förut träffat öfver tusen hvalrossar, af hvilka genom fångstmännens oskicklighet endast tre hundra blefvo stuckna, låg skonerten Enigheden, kapten Anders Michelsen, från Hammerfest, och derifrån företogs en utflygt till Kings Bay.

»Vi rodde först till en holme belägen utanför Cross Bay's södra udde, ett rikt tillhåll för eider, som i mängd flög upp vid vår ankomst och af båtfolket plundrades på sina ägg. Vi rodde derefter utmed landet. Fjellfoten fortsattes här i sakta sluttning mot stranden, som var af ringa höjd, tio till tolf fot, och genomskuren af en mängd bäckar, som i sin närhet framkallat någon grönska af mossa. Medan båten roddes vidare till den udde, der Kings Bay's botten kunde ses, gick jag i land och följde stranden. Marken var nästan alldeles bar, med små tufvor af Draba hirta eller Saxifraga oppositifolia spridda i det skarpa gruset, som för det mesta var ett konglomerat af småstenar af kantiga och rullade former, sammanhållna af ett rödaktigt kitt, men så löst, att det af isen och den smältande snön rifves upp, och illa tilltygar skodonen. På flera ställen hade isen sammanstufvat grus och stenar i former, somTRE KRONOR KING'S BAY d.12 Aug. 1861

liknade menniskoverk, och der stranden var mera brant, var den af hafssvall och is utskuren i mångfaldiga hålor och kamrar. Med båten färdades vi derefter inåt fjorden mot den första holmen, ett godt »dunvär», ehuru redan förut åtminstone två gånger plundradt under denna sommar. Eidern bor i stora kolonier, helst ensam och alltid på öar, och sällan skall man i hans sällskap finna någon annan fogel än Stormåsen, Tjufjoen eller Anser bernicla. Tärnan, som är så allmän här, håller sig ock för sig, blott några enstaka par af Tringa maritima eller Phalaropus fulicarius tillåtas bygga samman med henne. Nalkas man ett dunvär har man en egen anblick. På den flata holmen ses hundradetal af eiderhonor — ty vid denna tid hafva hannarne skilt sig från honorna, och vi sågo dem till sjös i stora flockar —, somliga resa sig upp för att se hvem det är, andra rufva ostörda tills man kommer dem helt nära. Men här, der de så ofta blifvit störda, var detta sällan fallet. När båten nalkades reste de halsarne, vandrade vacklande undan, och på en gång flög hela skaran bort, kretsade en eller två. gånger kring båten och kastade sig i sjön, medan stormåsen satt på någon framspringande udde och skrek sitt »gliy,» men flyktade äfven han. Våra gastar skyndade upp på holmen till plundring. Det var ömkligt att se huru eiderhonorna, som vi skjöto, voro dunbara, och der de ej hade mera än ett eller två ägg hade de lagt en snäcka, Buccinum glaciale, bredvid, — jag fann flera sådana varma i de nyss lemnade boen. Den nästa holmen, till hvilken vi kommo, var högre, bestod af samma konglomerat, dess inre, mot glacieren vända sida var instörtad och vildt brusten, och der hade kryckiorna sin bostad. Under en brant fjellvägg funno vi enpassande kokplats, skaffade vatten, hängde grytan öfver elden, och kokade foglar och ägg. Omkring stället blomstrade Salix polaris, Saxifraga nivalis och hieraciifolia herrligt och Polygonum viviparum med sina hvita blomax. Snart voro vi åter på en annan holme, lågländt och bebodd endast af tärnor och Tringa maritima. Der sågos talrika spår af ren och fjellräf, och i små

tufvor växte den sköna Saxifraga hirculus med sina guldgula blommor. Just som vi landade på ännu en annan holme sprang en fjellräf upp, eftersattes genast och föll för en svärm fogeldunst, som varit ämnad åt snäpporna. Det var en hanne i sommardrägt, med strödda hvita hår i pelsen, och som simmat hit för att frossa på ägg och fogelungar.

Med detta byte foro vi till den innersta af de små öarne, som var den märkligaste. Der vi landade, på den yttre sidan, var hon låg, och höjde sig småningom, grönskande af mossa och rika täta tufvor af Dryas octopetala, mellan hvilka höll sig ett par af Phalaropus fulicarius. Jag gick mot hennes inre sida och kom till ett landskap af den mest oväntade anblick. Från den mot fjordens inre och mot glacieren vettande isbräddade stränden höjde sig den rödbruna, sandiga, fullkomligt bara marken npp till en grupp af små sandberg af de djerfvaste former, än resande sig med lodräta väggar, eller tornade upp i hvassa spetsar eller bildande smala ryggar af de mest omvexlande skepnader. Öfverallt inneslöto dessa diminutiva alper, af trettio till fyrtio fots höjd, i sina dalar små insjöar, men ingenstädes fanns ett spår till vegetation, det var en alldeles ny bildning. Sanden, fin och brunröd, inneslöt en otalig mängd af andra slags stenar, skarpa och rullade, ja högt uppe suttostycken af en kubikfots storlek. Det var lätt att finna en punkt, der jag till förgrund hade en dal mellan dessa ödsliga sandberg, och till bakgrund, på andra sidan fjorden, som kunde vara tusen fot bred, den stora glacieren och det herrliga alplandet. Det var en majestätisk anblick.

I DET INRE AF KINGS BAY.

Längst bort ser man, då töcknen tillåta det, några höga branta fjellspetsar, nästan alldeles snötäckta, och längre mot ostnordost de tre kronorna, underbara fjell, pyramidformiga, upptill fördelade i lager, som på den flata randen äro snöbetäckta, på den stupande snöfria och lysande i gulaktig färg, nedtill genom »skræer» regelbundet fotade i brant sluttning, och der fullkomligt snöbetäckta. Närmare fjorden, nästan midt i taflan, reser sig en fjellklump af rödaktig bergart, med lager, hvilkas utgående visar ett fallande af 20° till 30°. På alla sidorfamnas den af en glacier, af en skönhet och storhet hvartill jag ej sett maken på Spetsbergen, vid bräckan säkert tvåhundra fot hög och utmärkt präktig med de basaltlikt brustna isklyftorna, hvilkas skuggor skifta i grönt. Nedanför bräckan lågo ofantliga vidunderliga isstycken, som störtat ned derifrån, och som oftast aflöstes med braket af ett åskdunder. Omkring dem bildade bay-isen en skärgård, der rugg-gäss af Anser bernicla tagit sin tillflykt. I ett af de små vattnen på holmen simmade en lom, Colymbus septentrionalis. Han flög upp på långt håll, och när jag sköt efter honom besvarades skottets knall från jökeln af ett ofantligt isstycke, som löstes af luft dallringen och störtade i fjorden, så att svallet, — trots bay-isen, som låg emellan — förnyade gånger vältade sig högt upp på stranden, med till och med skummet rödt af den brunröda lera, hvaraf hafsbottnen här består. Det visade sig då, tror jag, huru konglomeratet uppkommer och de sandberg, mellan hvilka jag stod. När jökeln »kalfvar» och isbergen störta ned, det ena efter det andra, så att den grunda fjorden deraf kommer i rörelse, och de vältas om, så att foten kommer i vädret och skjuter upp hvad den tagit från bottnen, tränga de fram till holmen, aflästa der sina bördor och gifva dem deras form. så att holmen med sina sandberg är en väldig, från glacieren aflägsen sandmorän. Det fina röda slammet, gruset och småstenarne utgöra först en lös massa, men när den blifvit genomdränkt och jemnad af den smältande snön, packar den sig hårdare och blir det slags konglomerat, som möter här öfverallt och hvaraf holmarne bestå.

Under vandringen tillbaka mot båten mellan sandbergen stötte jag vid en bugt i stranden på två par afAnser segetum. I båten lågo redan alla i sömn och äfven jag lade mig ned, men vi väcktes snart af vår lapp, Samuel, som varskodde att vi höllo på att blifva instängda af isen, som lossnat från den nordöstra stranden, der den vid vår ankomst i ett bredt bälte omslöt två smärre öar. Vi måste således ro till en annan holme, som vi förut icke besökt, och der folket gjorde eld och kokade, medan Michelsen och jag togo oss en lur. Men äfven här voro vi snart inneslutna af is, som packade sig tätt rundtomkring oss, och vi måste vänta i flera timmar innan den lossnade och dref inåt bayen. Den hade blifvit lösrifven af en stark nordostlig vind, som nu växte till storm. Så snart derföre isen tillät, begynte vi att ro så långt möjligt var under land, för att finna någon hamn, och med ansträngdt arbete nådde vi en sådan, der vi hvilade några timmar tills det blef stillare, då vi rodde tillbaka till vårt fartyg.»

Vi återgå till våra egna färder. I sandstenen på låglandet längs södra stranden träffade Blomstrand ett ej obetydligt stenkolslager, hvilket jemte i sandstenen funna aftryck af blad och andra vextdelar ådagalägger, att en tid funnits af vårt jordklots utveckling, då lummiga skogar, som det synes hufvudsakligen af löfträd liknande våra lönnar, öfverallt täckte dalar och fjellsluttningar, der numera, om de ej helt och hållet fyllas af mäktiga isbäddar, den längs marken krypande tumshöga polarpilen är den enda representanten af de trädartade växtslagen. Med förbigående af andra utflygter må endast tilläggas några ord rörande omgifningarne af den förut omnämnda mindre fjordarmen, hvarest man befinner sig inom området för den kristalliniska kalken, härupprädande i form af en blågrå eller tegelröd marmor, hvaraf t. ex. den stora bergsudde, af hvilken den mindre viken bildas, i hela sin massa utgöres. Den hos kalken ofta framträdande benägenheten att bilda grottor och urhålkningar i sin massa hade man här det bästa tillfälle att iakttaga, om också i vida mindre skala än t. ex. i södra Europas berömda grottkalkbildningar. En dylik grotta, beskrifven redan af Scoresby, befinner sig på utsidan af nämnde bergsudde. Väl äro dimensionerna vida mindre än de af honom uppgifna — längden uppmättes till sextiotre fot, bredden till fyrtio, höjden af hvalfvet var tretton fot och djupet af vattnet tolf fot — dock saknar den ej derför sitt intresse; särdeles är utsigten öfver fjorden och de bakom liggande fjellen i den trånga ramen af de öppningen bildande klipphvälfningarne i hög grad egendomlig. Fortsätta vi rodden inåt bugten, möter oss håla vid håla, det ena besynnerligt formade klippartiet efter det andra. Särskildt anmärkningsvärd är en större grotta af ungefär samma storlek som den nyss omnämnda, men med hvalfvet genombrutet af en rund öppning, hvilket, isynnerhet vid stark solbelysning, ännu mer ökar kontrasten mellan det genomskinliga, smaragdgröna vattnet i hålan och de bjertröda klippmassorna, som bilda det hela och i tunga, fantastiska draperier nedhänga öfver den af en utspringande hvalfbåge till en del undanskymda ingången.

På fastlandet på andra sidan viken, der en vidsträckt, temligen kuperad mark skiljer de egentliga fjellen ifrån hafvet, möta nya bevis på grottkalkens närvaro. Det är som bekant en ingalunda sällsynt företeeLe i trakter, der denna är rådande, att strömmar och vatten söka sig en väg under jorden och ofta spårlöst försvinnaSCORESBY'S GROTTA i KINGSBAY.

på ett ställe, för att på ett annat lika plötsligt uppträda. Detta har man här det bästa tillfälle att iakttaga, då strömmarne synas regelbundet upprinna ur fasta berget eller ur tätt intill stranden belägna små laguner utan märkbart tillflöde. En dylik liten sjö, genom den egentliga strandbrädden knappast ett bösshåll skild ifrån hafvet, gifver upphof åt en strid elf, som till en början tager sin riktning rätt utifrån hafsstranden. Blott de från bottnen af den lilla insjön oupphörligt uppstigande luftblåsorna antyda, att det bortrinnande vattnet på något håll ersättes. På ett annat ställe strömmar en brusande elf utför en låg bergkulle. Ett stycke högre upp minskas vattenmängden allt mer och mer, tills slutligen stenklappern, hvaraf sluttningen betäckes, visar sig fullkomligt torr; ett fenomen i allo omvändt mot det ofta inträffande, då man ser ett rinnande vatten småningom försina i sanden. Ännu en tredje elf är af särskildt intresse för de mera pittoreska omgifningarne. På den här temligen höga, tverbranta strandklippan strömmar han omedelbart i hafvet, delad i tvenne vackra kaskader, hvars hvita band redan långt ut till sjös bjert afsticka mot den af lafvar svartfärgade klipphällen, hvaröfver de nedstörta. Bestiga vi nu bergsplatån, öfverraskas vi af att finna strömmen leda sitt ursprung nästan omedelbart ifrån det ställe af klippbranten, der vi sett den nedstörta, nemligen ur en liten, af branta klippor på alla sidor omsluten bassin. Det måste vara en källa med starka tillflöden, som kan afgifva så betydliga vattenmassor, som man dels i de tvenne förut omnämnda armarne ser nedstörta i hafvet, dels i en tredje nedrusa i en rund håla i kalkhällen, och på denna väg söka sig ett mera obemärkt utlopp.Den ogynnsamma vinden och stiltjen uppehöllo oss emellertid alltjemt. Den ena dagen förgick efter den andra utan att något synnerligt kunde uträttas, tiden gled oss onyttig ur händerna, och för fångstmännen, som längtade efter bättre jagtställen, blef den äfven lång. Det beslöts derföre att Blomstrand och von Yhlen skulle gå Magdalena i förväg till Isfjorden, vår resas närmaste mål, och der von Yhlen, som af angelägna enskilta göromål var hindrad att vidare åtfölja expeditionen, hoppades att träffa någon fångstskeppare, med hvilken han innan Augusti månads utgång kunde segla tillbaka till Norge.

KINGS BAY, VESTRA SIDAN.

FEMTONDE KAPITLET.

Isfjorden.

Fångstbåten var snart bemannad och den 21 Augusti lade den ut till sjös. Om dess färd skrifver Blomstrand:

»Sedan vi under en allt mer tilltagande dimma efter en lång rodd kommit ut ur Kings Bay, började det blåsa förlig vind, seglet hissades och farten blef nu hastigare än som var förenligt med ett noggrannare studium af traktens geognosi. Snart hunno vi English Bay, men vinden var ännu god, och begärliga efter att begagna oss af det länge för oss så sällsporda tillfället att komma fort, styrde vi vidare. På afstånd skymtade en bred, röd strimma uppe i bergen, i vikens närhet, hvilket gaf tillkänna, att den röda sandstenen förekom äfven här.

1 samma mån tjockan tilltog, friskade vinden och i ilande fart ströko vi genom Forelandssundet, under det vi närmade oss än den ena än den andra stranden, utan att för dimma och regn tydligt kunna urskilja någondera. Strandslätterna, som skilja fjellen från hafvet tycktes, ju längre söderut vi hunno, blifva allt vidsträcktare. Långa låglandsuddar skjuta från fastlandet ut i sundet och aflägsna seglaren än mera från fjellen. Snart hafva vi uppnått det smalaste stället af sundet, vidden s. k. Langören,.men träffa icke det djupaste vattnet, utan råka in bland bränningar. En hvit strimma rätt förut röjer ett undervattensskär, som ligger i vår väg, men nu är det för sent att undvika det. I nästa ögonblick äro vi der. Vilda brottsjöar tumla om hvarandra. Det tyckes som om vågorna tagit vilse om sin riktning, i rastlös brådska jagande den ena den andra och på samma gång motande hvarandra i sin väg. Det hvita skummet yr omkring oss, men — en och annan störtsjö öfver bord, en egen känsla af beklämning, som för några ögonblick intager oss, — och vi äro åter på djupare vatten, der brottkampen emellan sjögången och hafsströmmen gör sig mindre märkbar, böljorna gå som förut sin jemna, regelbundna gång, och den hvita skumranden redan ligger långt bakom oss.

På flera ställen försökte vi nu att landstiga, men hindrades öfverallt af glacierer och bränningar. Vi måste hålla sjön, men seglade så nära fastlandet som möjligt. Klipporna der bestå till det mesta af hårda skifferarter. Vi styrde in i S:t Johns Bay, i afsigt att der taga nattqvarter. På stranden af denna vik, som är liten och vacker, knappt trefjerdedels mil lång, och med en glacier i bottnen, gjorde vi en utflygt, hvarunder en räf blef skjuten. De omgifvande klipporna bestå af ett grofkornigt konglomerat af rundslipade qvartzstycken, hvilket vexlar med lager af en ömsom grön, ömsom svart, vackert glänsande skiffer. Vi funno snart omöjligheten att någorstädes vid land lägga till med båten, och gjorde derföre omkring kl. åtta på morgonen fast vid en grundis nära stranden, der vi lade oss till hvila.

Under tiden lättade dimman och vinden upphörde, så att vi nu fingo ro fram ett stycke väg längs medden låga stranden. Vinden blåste dock snart upp, udde efter udde passerades, och vi hunno det låga strandref, som begränsar Isfjorden mot norr, och som bär det hemska namnet Dödmansören, till följd af ett der för flera år sedan begånget mord. Vi styrde kurs på Green Harbour, den vestligaste af de i södra stranden af Isfjorden inskärande vikarne, för att träffa något fartyg, som vore stadt på återfärd och enligt jagtfartygens vana der tagit in för att förse sig med renar. Ganska riktigt träffades der den förr omnämnde Mattilas med sin jakt, och kort efter midnatt den 23 förtöjde vi båten vid dess sida och gingo ombord. Vi blefvo gästvänligt emottagna af den fryntlige finnen, trakterades med renstek, och fingo friska helsningar från Aeolus, hvarpå vi lade oss till hvila i vår båt.

Isfjorden är, afräknadt Storfjorden, som egentligen är att anse som ett sund, utan fråga Spetsbergens ansenligaste fjord, och erbjuder redan genom sin vida, präktiga vattenyta, utan afseende på de omgifvande fjellen, en verkligen storartad anblick. Med en bredd af fem till sex mil inskjuter den i en mängd armar djupt in i landet, i söder den nämnda Green Harbour och Advent Bay jemte Coal Bay och den ännu ansenligare Sassen Bay; i öster fortsättes den flera mil, i två genom en äfven här befintlig Midterhuk åtskilda armar.

Fjellbildningen vid Isfjorden är i många afseenden intressant. Endast närmare hafskusten och framför allt pa norra sidan bibehåller bergsbildningen den vanliga Spetsbergskarakteren, sådan denna företrädesvis på

vestkusten framträder i vilda sönderrifna fjell, här och der afbrutna af mäktiga glacierer. Kalk och qvartzit i mer eller mindre stupande, vridna och bågböjda lager utgöraännu på norra stranden den rådande bergarten. På södra stranden deremot, ifrån och med Green Harbour och så långt man kan se österut, antydes redan af fjellens afvikande form, att andra bergarter här uppträda och med väsentligt olika lagringsförhållanden. Lerskiffer och sandsten, vexlande med hvarandra i fullkomligt horisontal lagring, bestämma bergens form af jemna platåer, som genom dalgångarne nästan rätlinigt afskäras i skilda fjellpartier. Genom de öfver hvarandra utskjutande sandstensskiktena, som fortsätta fjellsidan utefter, endast afbrutna af de med en märkvärdig regelbundenhet återkommande öppningarne för raset ofvanifrån, få bergen ej sällan utseendet af kolossala byggnader med skilda våningar, och endast här och der resa sig enstaka fjelltoppar, med mestadels räta begränsningslinier och regelbunden pyramidform, liksom föreställande tornen i denna bergens stad, med en enkelhet i stil, som förträffligt stämmer med det helas lugna och allvarliga hållning. Den anmärkningsvärda bristen på glacierer i dessa bergarters hela område, oaktadt dess breda och djupt inskärande dalgångar, skulle kunna anses tyda på inverkan af ett på det sydliga läget beroende vida mildare klimat, än längre norrut. Det torde emellertid ej vara något tvifvel underkastadt, att det helt enkelt är bergarten, som i detta fall gör sitt inflytande gällande. Det tydligaste bevis derpå lemnar Green Harbour-fjorden, som bildar öfvergången emellan de båda bergformationerna. På dess vestra strand nedvälla tre betydliga glacierer från de åt denna sida, ett par tusen steg från stranden, vidtagande qvartzit-fjellen; österut intränga två ansenliga öppna dalfören väl en svensk mil inåt sandstensregionen, på alla sidor omgifna af fjell, som underandra förhållanden otvifvelaktigt skulle föranledt dalgångarnes successiva uppfyllande med is. Den mörka, djupa och luckra, så att säga varma jordmånen, som uppkommer genom blandningen af den ytterst lätt till ett fint pulver förvittrande lerskiffern och det från sandstenen härrörande gruset, är ogynnsam för isbildningen, och glaciererna uteblifva så godt som helt och hållet, eller uppträda i ytterlig grad underordnade. Vi känna ju redan från södra Europas glaciertrakter bestämda iakttagelser rörande ett dylikt glacierernas nära sammanhang med den underliggande bergarten. Att å andra, sidan en jordmån, som den nyssnämnda, måste framkalla en vegetation, som i frodighet och omvexling vida öfverträffar den annars under vanliga förhållanden förekommande, torde knappast behöfva anmärkas.

Middagstiden anträdde vi en exkursion åt det inre af de båda dalförena. En del förut ej sedda grässlag, och framför allt den yppigt blommande Arnica alpina, som vexte på de branta strandklipporna vid omkring femtio fots höjd, gaf mig första beviset på jordmånens ovanliga bördighet. Mitt sällskap gick för att jaga renar, under det jag ströfvade omkring för att söka efter ursprunget till de stenkolsbitar, jag träffat vid foten af berget.

Efter en besvärlig och någon gång farlig vandring lyckades jag att komma till en höjd af sjuhundra fot, och träffade här kolen i fast klyft, tätt under det öfversta af sandstenslagren. Flötsens mäktighet och öfriga förhållanden voro emellertid omöjliga att utröna, då den branta fjellsidan öfverallt, der ej en hårdare sandsten trädde i dagen, var betäckt af ett tjockt, för tillfället hårdfruset lager af ett fast lergrus, härrörande från deni mäktiga bäddar med sandstenen omvexlande, ovanligt lätt söndersmulade lerskiffern. Jag måste nöja mig med vissheten, att stenkolen verkligen funnos i fast klyft, och så vidt de nog ogynnsamma förhållandena det medgåfvo, med undersökningen af de närmast omgifvande bergarterna. I den finkorniga, liksom gråvacke-artade, glimmerhaltiga sandstenen träffades, förutom andra fullkomligt obestämbara vextlemningar, såsom kolade grenar och trästycken, stjelkaftryck o. s. v., äfven ett tydligt, om också långt ifrån fullständigt blad af löfträd, till alla delar erinrande om det förut omtalade ifrån Kings Bay, likaledes funnet i den omedelbara närheten af stenkol, som både till utseende och egenskaper liknade de här befintliga.

På andra sidan dalsträckningen, närmare mot fjordens mynning, fanns ett egendomligt löst skikt af omkring sex tums mäktighet, inbäddadt mellan lager af en särdeles hård och tät sandsten, bestående, som det vid flygtigt påseende syntes, af en något hårdnad, vanlig blålera. Vid noggrannare undersökning visade sig, att den i hela sin massa var genomträngd af fina metallglänsande svafvelkis-partiklar, efter verkställd kemisk analys utgörande omkring tretioåtta procent af det hela. Att det ytterst fint fördelade mineralet, som i en otänkbart lång tid varit utsatt för luft och fuktighet, ej visade minsta spår till den under sådana förhållanden lätt inträffande vittrings- eller förrostnings-processen, är onekligen svårt att förklara. En del petrefakter af bivalver, som i den hårda sandstenen

i närheten träffades, utgjordes för öfrigt äfvenledes af svafvelkis.

Då jag från denna färd återkom till båten, voro jägarne, föga belåtna med sin jagt, redan der, och påeftermiddagen den 24 Augusti foro vi tillbaka utåt viken, men nu utmed vestra sidan. För att möjligen träffa öfvergången mellan bergarterna och ursprunget till de petrefaktrika moränstenar jag funnit vid stranden, steg jag i land vid den mellersta glacieren, under det mina kamrater fortsatte rodden för att ett stycke längre norrut söka bättre jagtmark.

Efter en mödosam vandring hann jag isslätten, och fortsatte tills jag uppnådde den fjellkam, som stack upp derur. Denna bestod, såsom jag äfven väntat, af en ytterligt kiselrik kalk, på sina ställen af ren qvartzit, isynnerhet i en del skikter tätt späckad med petrefakter företrädesvis Brachiopoder af slägtena Spirifer och Productus. Med strykning ungefär rätt i norr och söder var stupningen af de temligen starkt krumböjda lagren 60°—30° åt öster. Då isen på alla sidor omslöt fjellet, stod den omedelbara gränsen till sandstenen ej att upptäcka, men i sänkningen norrut träffades bar mark, såsom det syntes, i det närmaste i jenmbredd med de längst i öster ur isen uppstigande qvartzit-utsprången. Endast några få alnar kunde skilja mig från den verkliga gränslinien.

Den här anstående finkorniga och brunaktigt grå sandstenen hade med oförändrad strykning åt norr omkring 35° fall åt öster. Efter en kort sträcka vidtog cirka hundra steg is och moränmassa, hvarest en liten, i norr och söder rinnande bäck blottat skikterna. Sandstenen var här mera grofskiffrig. grå, i luften gul, och föll cirka 45° åt öster. Deröfver hvilade en småsplittrig, grå lerskiffer, som inom kort antog en intensivt rödbrun färg, ovilkorligen erinrande om bränd tegelsten, på samma gång de fina lamellerna började utstråla i allamöjliga riktningar, än stående lodrätt, än åt öster, än åt vester, under det hufvudlutningen var ostlig. En ögonskenligare inverkan af stark hetta på en sedimentär bergart har jag icke annorstädes haft tillfälle att iakttaga. Omkring femton fot ifrån gränsen för färgförändringen i lerskiffern framträdde också den omisskännliga orsaken dertill i form af en i skikternas strykning i norr och söder fortlöpande, omkring tretio fot bred bank af temligen grofkristallinisk diorit, söndersplittrad i stora block och skifvor. Tydligen utpressad emellan skikterna visade den ungefär samma stupning åt öster. Efter åter en sträcka betäckt mark trädde samma finkorniga sandsten ånyo i dagen, här och der förande sparsamt fördelade petrefakter af små bivalver, hvarefter den jemna bergplatån emot hafvet var oafbrutet täckt af sten och klapper.

Jag böjde derföre af emot norr, der jag snart, ungefär i midten af dalsänkningen emellan glacierfjellen och närmast följande emot fjorden löpande bergsrygg, träffade i en nästan oafbruten följd blottade skikter ända ut till strandbrädden. En ansenlig fjellström från det inre hade nemligen tvert genomskurit lagren, här och der ända till fyrtio fots lodrätt djup. Sandstenen framträdde här på ett mindre område särdeles rik på otydliga vextpetrefakter, utvisande dels intryck af blad eller stjelklika delar, dels liksom fragmenter af stammar och större grenar.

Längre österut vidtog en mäktig bädd af blå lerskiffer, erinrande om den i närheten af kolflötsen i Kings Bay förekommande, och liksom den genomsatt af smala, hårdare skikter, glimmerhaltig såsom alla de hithörande bergarterna utan undantag synas vara, och förande ytterst sparsamma spår af fjäll och andra fiskfragmenter. GREEN HARBOUR I IS-FJORD 24/8 64.Efter återigen en sträcka af sandsten vidtog ett mäktigt lager af en hård lerskiffer, lossnande i oregelbundna stycken, med glatta och rundade afsöndringsytor, här och der förande ymnigt inströdda, alltid lika otydliga vextaftryck och ej sällan tätt späckad med egendomliga, merendels klotformiga, mera sällan päron- eller flask-formiga konkretioner, omvexlande från en tum till nära en fot i diameter och till sin massa hufvudsakligen bestående af kisel. Dessa lager genomsättas närmare stranden af ett nästan fullkomligt lodrätt stående skikt af hård, hvit sandsten, samma i ögonen fallande skikt, som, fortlöpande längs hela fjordstranden, genast vid inseglingen till Green Harbour ovilkorligen ådrager sig uppmärksamheten, såsom ensamt framspringande ett långt stycke ut i sjön.

Den omnämnda bäckklyftan var sträckvis höljd af hårdfrusen snö, som låg hvalfformigt från den ena sidan till den andra öfver den ofta ganska breda strömfåran; men i de flesta fall framträdde de tvert öfverskurna bergväggarne fullkomligt fria, om de också ingalunda alltid voro omedelbart tillgängliga. Man hade det bästa tillfälle att iakttaga stupningen af lagren, som tydligen varit utsatta för våldsamma rubbningar; än ifrån den förut

uppgifna af omkring 40° — 45°, allt mera närmande sig vertikallinien — eller här och der till och med öfverspringande denna — och med fallet tverbrant åt vester, än med skikterna tydligt vridna och bågböjda.

Det torde knappt vara att betvifla, att alla dessa öfver qvartziten lagrade, mer och mindre starkt emot öster stupande sandstens- och lerskifferbäddar tillhöra en och samma bildning, uppgående efter ögonmått till en sammanlagd mäktighet af omkring 2000 — 2300 fot.Att de å andra sidan äro fullkomligt identiska med de på motsatta fjordstranden, till ungefär samma vertikala höjd öfver hafvet efterhand uppstigande horisontala aflagringarne, kan ännu mindre vara tvifvel underkastadt, så vidt annars de petrografiska karaktererna vid frågan om bergsbildningar, som omedelbart tillstöta hvarandra, få i någon mån afses. Vi möta således här en ny anledning till en fjordklyftas bildning, väsentligen afvikande från den annars ofta sannolika, såsom t. ex. vid Cross Bay, der lagren stupa nästan tverbrant åt motsatta väderstreck, under det de i Green Harbour på ena sidan bibehållit sitt ursprungligen horisontala läge, på den andra deremot ställt sig till en del fullkomligt vinkelrätt emot horisonten. Det kan svårligen tänkas hafva skett på annat sätt, än att en ensidigt vesterifrån uppåt tryckande kraft på en, gång upplyftat och sammanpressat skikterna, tills de slutligen på en punkt, der den nuvarande fjorden befinner sig, tvert afslitits, och med detsamma de störande orsakerna längre österut upphört att göra sig mera märkbart gällande.

Å andra sidan torde med skäl kunna antagas, att de våldsamma rubbningar, som sålunda egt rum, inträffat i en långt aflägsen period och samtidigt bestämt såväl qvartzitens som den deröfver lagrade sandstenens och lerskifferns närvarande läge. Redan i det föregående är antydd den för bådadera, qvartziten såväl som de relativt yngre bildningarne, omisskännliga gemensamheten i strykning och fall. Samma starka kastningar, samma vridna och bugtade lager, som t. ex. den blå lerskiffern så tydligt företer, återfinnas endast i större skala upprepade i de höga qvartzitfjelien längre vesterut. Att för öfrigt den verksamma kraften varit vida mäktigare,än att dess verkningar skulle kunna förklaras som en följd af t. ex. den anförda dioritbankens utbrott, synes ligga i öppen dag. Sannolikt hade äfven dioriten intagit sin närvarande plats, innan den stora rubbningen försiggick, då af det, som rörande densamma i det föregående anförts, tydligen måste följa, att den inverkan, som deraf såväl som af andra liknande smärre eruptiva massor utöfvades på de kringliggande sedimentära skikterna, var af i hög grad underordnad och helt och hållet lokal betydelse. Dock låter sig utan fråga antagas, att den först genombrutit skikterna, sedan de redan blifvit uppresta i den ställning de numera intaga.

Jag återvände till stranden, men sökte förgäfves båten med manskapet på den utsatta mötesplatsen. Länge vandrade jag på den smala stranden, mellan den stigande floden och de branta bergväggarne, och kom slutligen fram till det uppslagna tältet, der en eldbrasa flammade, men ingen båt och ingen menniska syntes till. Omsider kom en af manskapet och berättade, att han blifvit qvarlemnad, under det von Yhlen begifvit sig med båten ombord på Magdalena, som nu hunnit Isfjorden, i afsigt att der säga farväl och med Mattilas afsegla till Norge.

Fram på morgonen den 25 återkom båten, och under det folket på eftermiddagen hvilade ut, begaf jag mig åter på en exkursion till det inre af den dalsänkning, der vår lägerplats var tagen. Jag tog vägen utefter en elf, som genom ett delta nära lägerplatsen föll ut i fjorden. Den flöt genom en backig och kuperad mark, och störtade sig på flera ställen i djerfva språng utför afsatserna, som blefvo allt högre, ju längre man kom inåt landet, der qvartzit-regionen egentligenherrskade. Efter ungefär en half mils vandring, kom jag slutligen till flodens ursprung, en särdeles täck, af branta fjell omsluten insjö, i hvilkens klara vatten renarne tycktes med välbehag spegla sig. Derifrån vände jag tillbaka till lägerplatsen och lade ännu samma eftermiddag ut från land, för att vidare fortsätta färden emot Advent Bay, der vi hoppades anträffa vårt fartyg.

Green Harbour har utom sina minnen från hvalfångstens tid, hvilka nu fallit i glömska, äfven många andra. Här hafva, enligt Professor Lovén, norrmännen på senare tider haft ett etablissement, der de öfvervintrade, och deras boning fanns ännu qvar, då han 1837 besökte stället. Här hafva äfven ryssarne en längre tid haft sin hufvudstation för jagten under vintern, och i den ryss-stuga, som ännu står qvar, genomlefde den ryske jägaren Sharostin enligt uppgifter af engelska generalkonsuln Crove, som haft mycket att göra med Spetsbergen, i tretionio vintrar — en gång femton år efter hvarandra — utan att lemna ön, och fann der äfven slutligen sin graf.

Professor Lovén, som försökte att finna denna bland de många andra grafvarne, hade af norska spetsbergsfarare hört honom beskrifvas som »en liten, frodig, rödlätt, hvithårig, munter man, en patriark af eget slag.» Ingen har vistats der så länge som han, och få komma väl att göra det, och så länge Green Harbour finnes, skall väl hans minne bevaras, åtminstone af dem, som komma dit. Green Harbour besöktes äfven 1858 af Torell, Nordenskiöld och Quennerstedt.

Under det vi passerade mynningen af Green Harbour, mötte vi drif-is, som gjorde oss obetydligt hinder, men på samma gång beredde oss tillfälle att skjuta enaf de många sälar, som följde den. På vikens östra strand visade sig några renar, vi lade i land och fällde två präktiga och feta djur, hvarefter vi åter anträdde färden. Vi hade nu isfritt vatten och gingo för god vind österut längs med land, tills vi kommo till den följande, mot söder inskjutande viken, benämnd Coal Bay. I vikens mynning, en fjerdedels mil från land, påträffade vi en simmande renkalf, som vi lätt gjorde till vårt byte, och slogo sedan upp vårt nattläger utmed vikens strand.

Den 26 Augusti bröt in med snö och kallt och stormigt väder, så att resan ej kunde fortsättas. Jag begagnade tillfället för att göra en längre utflygt inåt land och bestiga bergen, hvarunder jag gjorde det anmärkningsvärda fyndet af det vackra blåa Polemonium pulchellum, fyrahundra fot öfver hafvet.

Sedan snövädret upphört och vinden något mojnat, gingo vi åter till segels. Vi passerade, efter att hafva lemnat viken, längs kusten österut och kommo härvid tätt under några öfvergifna alkfjell, som lodrätt med en höjd af tvåtusen fot stupade ned i hafvet.

Den hårda sandstenen hade här blifvit den rådande bergarten, och sjelfva lerskiffern, som uppträdde i hög grad underordnad, var grofsplittrig och hård — späckad med glimmerblad, här och der förande insprängd svafvel- och arsenik-kis, hvilket torde gifvit anledning till den bland norska spetsbergsfararne gängse sägnen, att fogelfjellen i Coal Bay skulle vara särskildt märkvärdiga för sin rikedom på kopparmalm. Lodrätt och till och med öfverhängande stupa fjellsidorna emot hafvet, med ett här och der framspringande lager, och ro vi ett stycke längre ut, se vi ett nytt fjellparti resa sig öfver det förra, tillsslutligen ännu längre till sjös, en präktig, snöbetäckt kägla till en höjd af öfver tretusen fot reser sig öfver det hela. På andra sidan om detta berg träffades i den fasta, lodräta hällen ett stenkolslager af omkring en alns mäktighet, sex fot öfver hafsytan vid lågvatten, höjande sig i en svagt bågböjd linea fjellväggen utefter, tills den slutligen försvinner under raset från fjellen längre in. Högre upp i fjellet följa tre till fyra smalare stenkolsband i parallelt löpande strimmor, fyra till tio fot skilda från hvarandra.

För sin välbelägenhet omedelbart intill strandbrädden, som under lugnt väder erbjuder den bästa landningsplats för båt, såväl som för sin tillgänglighet, så länge endast en brytning i mindre skala kommer i fråga — den fasta och så godt som massformiga sandstenen ger föga anledning att frukta för ras från den nästan öfverhängande bergväggen —, torde ifrågavarande stenkolsflöts måhända en eller annan gång kunna komma till nytta, i händelse af en, vare sig nödtvungen eller afsigtlig, öfvervintring i den närbelägna Advent Bay. Skall en sådan af sistnämnda natur någonsin framdeles verkställas, såsom tidigare under ryssarnes spetsbergsperiod så ofta inträffade, och såsom jag har mig särskildt bekant, varit på sista tiden starkt ifrågasatt af några af de nuvarande norska fångstfararne, torde säkerligen ingen punkt i alla hänseenden erbjuda så stora fördelar för en öfvervintring, som just nämnde bugt af den stora Isfjorden. Den vinstgifvande renjagten mot höstsidan kan lätt locka till fördröjande af hemresan, och är fjorden den ena veckan fullkomligt isfri, liksom förut under hela sommarens lopp, kan den, att döma af vår egen erfarenhet, den närmast följande vara så godt som stängdaf hafsisen, som mot vinterns annalkande österifrån omkring Sydkap styr kurs inefter vestkustens fjordar.

Då vinden under tiden upphört, tillryggalade vi roende det ännu återstående af vägen, och inträffade på morgonen den 27 Augusti i Advent Bay.

Vårt fartyg hade anländt redan före oss. Vi lemnade Magdalena, då hon låg för ankar i den mindre fjordarmen i Kings Bay. Först den 23 Augusti ändrade sig vinden och en nordvestlig bris började friska, åtföljd af dimma, som höll henne qvar under hela förmiddagen. Straxt efter middagen började likväl luften klarna, och det dröjde ej länge, innan seglen voro hissade, och vi började kryssa ut ur hamnen. Farvattnet var trångt, och Magdalena, som

ej vände snabbt, vägrade vid första slaget, sackade akterut mot land och stannade på en undervattensklippa. Dyningen gick hög, hvarje våg satte Magdalenas styrbordssida temligen omildt mot skäret. Seglen firades, ett hvarpankare fördes ut, och efter en kort stund var vår Magdalena räddad. Hon hade bestått vida svårare strider mot isen utan att taga skada, och höll äfven detta prof fullständigt. Hela natten fortsatte vi kryssningen utur Kings Bay, det var alltjemt en laber bris och temligen tjock luft, men mot morgonen den 24 hade vi klarerat Qvad Hooks utskjutande lågland, och fingo nu en jemn, förlig kultje.

För att undvika den långa omvägen vester om Prince Charles' Foreland, beslöto vi att gå genom sundet och med god fart styrde vi dit. Morgonsolen belyste klart Forelandets vilda alper — bland de högsta på Vestspetsbergen — med deras branta käglor och djerfva spetsar, i hvilkas stupande dalfören väldiga glacierer skjuta ned och samla sig här och der till brackor, blandhvilka en söder om Långören med sin ofantliga ismassa upptager nära en mil af stranden. Dessa oåtkomliga, öde fjellbranter och eviga isar, som ej lemna rum för en enda grön fläck af vextlighet, gifva åt den storartade taflan en obeskriflig prägel af köld och stelhet, ej jemförlig med något af de vexlande scenerier, med hvilka vi förut gjort bekantskap. Rännan emellan Långören är smal, dess djupaste ställe knappast tre famnar, och rundtom skiner redan på afstånd, om vattnet är någorlunda smult, den ljusa sandbottnen igenom och ger hafsytan en dragning i ljust, som varnar den obekante seglaren att sakta farten och loda sig fram. Är han gynnad af förlig vind, har han endast att styra midt emellan båda landen, men att i hårdt väder passera sundet med dess ofta starka ström och svåra sjö är ej rådligt.

Med minskade segel, under ständig utkik och lodning hade vi redan kl. nio passerat det trängsta af farleden och styrde vidare genom den breda Forelandsfjorden, i sin norra del begränsad å ömse sidor af höga fjell och glacierbräckor, men söder om S:t Johns Bay följa vidsträckta lågland, ända till södra Forelandet, der en väldig massa af alper åter höjer sig, under det fastlandets strand fortfarande är nästan idel lågland. Kl. 5 e. m. hade vi passerat det långt utskjutande örlandet och band af småskär, som i norr begränsa Isfjordens mynning. Vinden stillnade af. Natten blef utomordentligt skön, med klar, blå himmel och herrlig nedgående sol, som kastade sitt rödaktiga sken på den södra strandens mörka, afrundade fjell, och höljde dem och de sparsamma snöfläckarne på deras toppar och sluttningar i ett purpurskimmer, liksom hade man sett demgenom ett färgadt glas. Den bleka månen afspeglades af det mörka hafvet, som knappast krusades af en enda vindflägt, och öfver hvilket några mil längre bort i vester en isblink var synlig, ett återsken från ett fält af pack-is, som nu sannolikt från Sydkap kom drifvande mot norr, och af hvilket vi från korpnästet kunde skönja enstaka spetsar här och der höjande sig öfver vattnet. Öfver det hela hvilade detta egendomliga behag och majestätiska lugn, som tillkommer den höga norden.

Vid södra sidan sågs en jakt styra utåt fjordens mynning. Det var vår gamle vän Mattilas på hemresa. Något efter midnatt kom von Yhlen tillbaka från sin exkursion, för att säga oss farväl, och under ömsesidiga lyckönskningar skildes vi åt. Vi drefvo nu af och an med strömmen, som satte oss ömsom fram och ömsom tillbaka, allt efter sin skiftning, tills vinden mot middagen den 25 blef mera jemn, då vi styrde kurs på Advent Bay, den tredje af de vikar, som skära in på fjordens södra strand. Utanför Coal Bay mötte oss en stor hjord af hvalrossar och en flock hvithvalar, men som harpunerare och fångstbåt ej ännu återvändt, fingo djuren ostörda fortsätta sin vandring utåt hafvet. Fjellen företedde allt tydligare den egendomliga form af storartade tempel och byggnader, som utmärker fjordens inre. Här och der möttes ögat af en rik grönska på deras mörka sluttningar, och då vi mot aftonen styrde in i Advent Bay öfverraskades vi angenämt af den för Spetsbergen lifliga vextlighet, som klädde vestra strandens bergskullar ända upp till toppen och frodades i dalgångarne, som fortsätta fjordens södra och sydöstra strand. Klockan sju e. m. läto vi ankaret gå utmedfjordens vestra strand och gingo alla i land för att botanisera.

Närmast stranden mötte ett fält af sten och skifferflisor, sparsamt vexlande med mylla, der Stellaria humifusa slagit sig ned jemte den lika anspråkslösa strandformen af Cochlearia fenestrata. Den gröna och gula mattan på kullarne, som endast här och der var afbruten af det lösa raset bildadt af fin, grå skiffermylla, vattnades af små rännilar från glacierfläckarne på högre kullar, och erbjöd botanisten genom sin vexlande sammansättning ett synnerligt intresse, ty minst två tredjedelar af Spetsbergens fanerogamflora hade här slagit sig ned. Der vexlade frodiga grässlag — Poa pratensis, cenisia och stricta, Aira alpina, Alopecurus alpinus, Calamagrostis stricta och Trisetum subspicatum — med det här storblommiga Polygonum viviparum, Andromeda tetragona, Dryas

octopetala och breda gula band af Saxifraga hirculus och flagellaris jemte Potentilla emarginata, Ranunculus sulphureus, och för öfrigt hela raden af den arktiska florans plebejer, Draba alpina och hirta, Salix polaris, Luzula hyperborea, Juncus biglumis, Eriophorum capitatum, med många flera. De fuktigaste ställena upptogos såsom vanligt af mossorna, Polytrichum alpinum, Pottia latifolia, m. fl., och bland dem uppstucko Chrysosplenium tetrandrum och vår barndomsbekanta, Cardamine pratensis, visserligen något förändrad till storlek och form, men likväl lätt igenkänlig. Exkursionen var högst angenäm och med svårighet sleto vi oss lösa från stället, för att sent på natten återvända ombord.

Advent Bay liknar till stor del de två förut omtalade fjordarne, och är en af de bästa hamnar på Spetsbergen, ty man är der skyddad för sjö från hafvet ochför alla vindar. Den är omkring åtta engelska mil lång och fem mil bred. Vid inseglingen genom dess omkring två och en half engelska mil breda mynning bör man ej hålla sig för nära någotdera af de båda strändernas lågland, hvilka såsom undervattensref fortsätta ett stycke ut i viken, men har man väl passerat vestra strandens udde med dess rysshus, kan man styra utefter låglandet mot mynningen af den nu på hösten nästan uttorkade fjellelf, som kommer ned på gränsen emellan låglandet och de tverstupande klippor, hvilka söder derom bilda stranden. Tre kabellängder från land har man här en utmärkt god ankarsättning på sex till tio famnar vatten. Vikens största djup är omkring tretio famnar, men längre mot söder blir hon allt grundare och vid lågvatten faller hon i sitt innersta alldeles torr. Bottnen skiljer sig väsentligen från de fjordar, vi förut besökt, der den nästan öfverallt var nybildad af slam från ännu verksamma glacierer. Sådant är ej förhållandet här, der glaciererna till största delen äro försvunna, och bottenslammet får jemförelsevis endast ett ringa tillskott af oorganiska ämnen från fjellbäckarne; det är, så att säga, gammalt, och dess mörkgråa färg och mudderlika utseende härleda sig från den mängd sönderdelade organismer, det innehåller. Der har ett yppigt, om ock ej särdeles formvexlande djur- och vextlif kommit till utveckling. Musslor — Cardium, Åstarte, Tellina, Crenella, och snäckor — Natica och Tritonium, uppnå här en jemförelsevis kolossal storlek och en otrolig ymnighet; och sådant var förhållandet med öfriga lägre djurgrupper äfvensom med algerna, bland hvilka en ovanlig mängd högnordiska fiskar af slägtena Cottus och Lumpenus voro bosatta jemte yngel af Gadus æglefinus och Drepanopsetta platessoides.Vattenytan hvimlade af maneter, de högnordiska, vackert skiftande Beroe och Cydippe, hvilka mot hösten nå sin fullkomning i storlek och fägring, och med dem en mängd andra smärre former.

Den 27 återkom Blomstrand med våra fångstmän, som lyckats fälla fyra renar och en säL Jagtpartier voro nu ständigt ute, men hade ringa framgång. De hemseglande hvalrossjägarne, bland hvilka en, hemma i Hammerfest, här lastat sin jakt uteslutande med renkött och hudar, hade gått oss i förväg, de eljest så präktiga renmarkerna i Isfjorden voro nu nästan öfvergifna, och de spridda djur, vi stötte på, voro ytterligt skygga. Till den 1 September lyckades det oss ändock att fälla inalles nio stycken. Under denna årstid är Spetsbergsrenen otroligt fet, och ett djur, som om våren med lätthet kan bäras af en man, gifver under hösten mer än tillräcklig börda för två. Han är i allmänhet mindre än den tama skandinaviska renen och erbjuder för öfrigt någon olikhet med denne såväl genom sin benbyggnad, som derutinnan att han under senare hälften af sommaren erhåller mellan hull och skinn ett ej mindre än två till tre tum tjockt lager af ett temligen fast, hvitt och välsmakande späck, som saltadt låter använda sig som smör. Detta fettlager förvärfvar han under ganska kort tid, och redan i slutet af Juli har den magra, knappast matnyttiga Junirenen antagit sin späckbeklädnad, som under den långa vintern, då han sannolikt tidtals ligger insnöad, underhåller hans tynande lif.

Den 1 September företogo Blomstrand och Dunér med styrmannen och en af besättningen en längre utflygt till det inre af Isfjorden.»Efter en långvarig rodd kommo vi fram till den så kallade Midterhnken, hvilken är omgifven af en vidsträckt slättmark, som ifrån sex till sju fots höjd öfver hafvet sakta höjer sig inåt. Längs med detta lågland fortsatte vi rodden och landstego här och der för att försöka jagten, men träffade ej något byte. Efter en flera timmars tröttande rodd, under hvilken vi passerade en ansenlig elf, der tusentals gäss, Anser bernicla, voro samlade, troligen för att gemensamt anträda återfärden till sydligare nejder, satte vi i land och togo lägerplats på andra sidan om en udde, der vi ändtligen fingo en öfverblick öfver den fjordarm, vi ärnade besöka och som, enligt hvad man påstod, skulle vara den längsta af alla, hvaruti Isfjorden är delad.

Marken här bestod af ett djupt lager af söndersmulad, ovanligt lös lerskiffer, som vi under vägen på flera ställen träffat i anstående berg, samt här och der kringströdda; ofta betydligt stora sandstens-fragmenter. Bådadera bergarterna fingo göra oss tjenst för hvar sitt ändamål. En präktig sandstenstafla lemnade oss det yppersta bord för vår måltid och lerskiffern beredde oss ett välkommet material till förstärkning af vår eld, som dåligt underhölls af den vattendruckna drifved, vi med stort besvär lyckats hopsamla. En så bituminös lerskiffer, som här vid Midterhuken, hade jag på intet annat ställe funnit. Sedan vi intagit vår måltid och något nogare studerat de talrika, friska fotspår, som i alla riktningar genomkorsade den fuktiga marken, och ibland dem, förutom af ren, räf o. s. v. äfven upptäckt de påtagligen helt nyligen ditsatta märkena efter en respektabel isbjörn, fortsatte vi åter rodden inåt fjorden, lofvande oss i förväg det bästa nöje af det måhända snartförestående mötet med Spetsbergens »Länsman», som allt sedan vår vistelse i Treurenberg Bay på intet sätt gifvit sin närvaro till känna. Snart tyckte vi oss äfven skönja en björn uppe på fjellet, landstego och skyndade dit; men en besvärlig vandring och klättring blef enda lönen för vår ifver, ty af björnen fingo vi ej vidare se en skymt.

Vi lade åter ut och styrde mot en långt i fjorden utskjutande landtunga, der ett rysshus stod. Efter en half timmes rodd fingo vi sigte på elfva renar utmed stranden och vi satte i land att försöka vår jagtlycka. Men äfven denna gång hade vi otur, ty djuren voro ovanligt skygga och togo till flykten långt innan vi kommit inom skotthåll, ett säkert tecken att vi ej voro de första, som i år helsat på i dessa jagtmarker. Föga belåtne med denna utgång på jagten fortsatte vi färden till rysshuset. Detta hus var uppfördt med mer än vanlig omsorg och väggarne voro klädda med torf, på hvilken Cochlearian frodades ovanligt yppigt. Här slogo vi upp vårt tält och hvilade några timmar, hvarpå vi rustade oss till affärd. Dimman, som i form af ett silfverhvitt streck varit synlig utåt fjorden, hade nu nått oss och omslöt oss på alla sidor. Utsigten öfver fjordens inre låg väl ännu temligen öppen, och der, såsom det tycktes, fjorden blef allt smalare och omsluten af berg på alla sidor, hade ett försök kunnat göras att fortsätta resan, men tanken på att möjligen blifva en orsak till fördröjande af afseglingen söderut manade oss nu, som så ofta förr, till hemfärd, och den yttre anledning som numera tillkommit, kunde endast påskynda densamma. Vi hade nemligen ej uppdragit båten tillräckligt långt i land, floden hade öfverraskat oss, stöttorna under båten ramlat, denne kantrat, och en del af våra saker flötoomkring i vattnet. Sedan vi bergat allt, anträdde vi återfärden längs med kusten samma väg vi kommit, och, då natten till den 3 September under fortfarande dimma bröt in, rastade vi på en utskjutande sandrefvel af omkring fyra fots höjd helt nära den förut omtalade elfven. En fortsättning af färden öfver den tre mil breda fjorden var omöjlig, emedan vi försummat att medtaga kompass. Jagten hade misslyckats och vi hade ej försett oss med kött, och vi fingo derföre hålla till godo med en »spetsbergspudding», som styrman beredde oss af skeppsskorpor, uppblötta i vatten och stekta i smör, en anrättning som vi funno förträfflig och rekommendera till en hvar i samma belägenhet som vi.

Tältet hade emellertid blifvit uppslaget på den högsta kullen i grannskapet och vi lade oss till hvila. Men snart väcktes vi af rop från vår man, som vaktade båten, och fingo se att floden åter spelat oss ett fult spratt. Vattnet stod rundt omkring tältet, båten låg långt ut, skild från land genom ett öfver tre fot djupt vatten, och snart skulle, tycktes det, ej återstå ens en torr fläck att stå på; men floden var nu som högst, vattnet började snart falla, och vi kunde åter tryggt öfverlemna oss åt sömnen.

Först på förmiddagen lättade dimman så mycket att vi vågade anträda återfärden. Den gick i början längs med kusten. Efter en stunds rodd upptäcktes renar, och styrman fällde tvenne, men de voro för vår enskilda del numera till ingen nytta, ty färden öfver fjorden gick lyckligt, och först i Advent Bay blef dimman åter tätare. Vi hade ständig landkänning och kommo åter ombord klockan nio e. m. ifrån vår utflygt, som vi beräknade hafva sträckt sig fem mil ifrån fartyget inåt fjorden.»»Väderleken var fortfarande särdeles ombytlig. Kalla och ruskiga dagar med nordvestlig vind, snöglopp och dimma vexlade med stilla, klara och solljusa. Temperaturen steg aldrig, öfver 4,6°, vinden blef mot aftnarne genomträngande kall, rännilar och fjordstränder belades här och der med en tunn isskorpa under den numera några timmar mörka natten, och om morgnarne lågo de grönklädda kullarne höljda i rimfrost, som likväl under dagen fläcktals försvann. Med ett ord, sommaren var slut och hösten kommen med frostbitna blommor, och vi väntade att hvilken dag som helst få se landet på fullt allvar anlägga sin vinterdrägt. Vi voro nu färdiga att när som helst lemna Isfjorden, men den ihållande stiltjen, hvarmed September

brutit in, satte sig deremot. Fångstmännen gingo emellertid den 5 ut på jagt till Coal Bay och kommo öfverens med oss att möta Magdalena antingen der eller i Green Harbour. Men ej ett halft dygn hade gått till ända, innan de voro tillbaka och medförde underrättelsen, att vid Coal Bay deras färd till Green Harbour spärrats af ett isband, som stängde Isfjordens hela mynning. ,

Spetsbergsfararne hafva i allmänhet stor förskräckelse för höstisen och detta måhända med rätta, i betraktande af de många ofrivilliga öfvervintringar med olycklig utgång den — ej sällan i följd af fartygens klena utredning — vållat. Det var derföre ej underligt att, då vi om morgonen kommo upp på däck, vi der mottogos af sorgsna anleten och modfällda yttranden om framtiden. Det ena förslaget aflöste det andra. Vår gamle gode båtsman tillstyrkte att, medan marken ännu ej var hårdfrusen, och medan vi ännu egde krafter nog, gräfva oss grafvar, och gå vårt så godt som vissa öde till mötes,lugna i medvetandet om att få hvila i en anständig graf. En annan, som ej såg framtiden alldeles så mörk, gaf det mera praktiska rådet att genast rusta sig till öfvervintring och gå till fjells att jaga renar; men en tredje var lyckligare i fyndighet, ty han föreslog att se till, om fångstmännen haft anledning till sin berättelse, eller om de ej i sin uppjagade inbillning väckt blindt allarm. Genast begåfvo sig derföre två partier i land, för att bestiga fjellen och på samma gång försöka renjagten. Jagtpartiet, som utgjordes af Smitt, styrman Mack och tre af manskapet, tog vägen upp till fjellplatån, der de väntade att få renar, som så länge blifvit jagade nere i dalarne. Vid uppstigningen för det branta berget var Smitt illa utsatt för faran af ett stenras, men kom lyckligtvis undan utan vådligare följder. Dunér och Blomstrand följde fjellsluttningen utåt fjorden, tills de sent omsider fingo mynningen i sigte, och från höjden, omkring femhundra fot, tydligt sågo att isen utbredde sig öfver nästan hela den yttre fjorden, men, som det tycktes, öfverallt fördelad och gles. så att seglingen åtminstone längs norra landet måste vara obehindrad. Fångstmannen hade förmodligen sett isen blott från hafsytan, hvarifrån den för deras ögon, som måhända äfven varit en smula förvillade af fruktan för öfvervintringen, haft utseendet af en tätt sammanpackad massa. Partiet återkom således vid middagstiden, väl utan jagtbyte, men med goda underrättelser, och dertill med upptäckten af ett stenkolslager ej långt ifrån hamnen, hvilket hade kunnat blifva till nytta för framtiden, om isen hade drifvit sitt spel med oss och gjort vinterlägret till en verklighet. Jagtpartiet, som med en af grönlandshundarnes hjelp erhållit trenne renar,bekräftade Blomstrands och Dunérs uppgifter om isen. Lugnade för alla vådor för ögonblicket öfverenskommo vi emellertid att i alla händelser begagna sydvestvinden, så motig den ock var, för att så snart som möjligt komma fria från fjorden och dess faror. Strömmen var med och vinden frisk, men jagtpartiet hade ej återkommit förr än klockan åtta e. m., hvarföre vi måste ligga qvar till morgonen för att afvakta strömmens kantring. De fysikaliska instrumenterna och öfriga landsatta effekter hade emellertid under eftermiddagen blifvit tagna om bord, underrättelser till Torell nedlagda i rysstugan, och allt var klart för segling. Vi lade oss till hvila vida lugnare än vi stigit upp, den 6 September tidigt på morgonen hissade vi segel, vid middagstiden hade vi lemnat Advent Bay och började kryssa i Isfjorden. Vinden var en laber sydvest och det gick oändligt långsamt framåt. Isen var emellertid fördelad och gjorde intet hinder; den drog sig dessutom allt mera mot södra kusten och fyllde Advent Bay. På morgonen den 7 vände Magdalena i mynningen af Coal Bay, men först klockan fem e. m. var hon i mynningen af Isfjorden, träffade åter is, och hade att segla deri hela första vakten den 8 September. Klockan åtta f. m. var denna is passerad, åt vester och norr låg hafvet fullkomligt öppet, och endast mot sydost låg drif-is packad, som sannolikt spärrade Spetsbergens sydligaste fjordar, Bell Sound och Horn Sound».

Dit skulle nu kosan styras. Magdalenas naturforskare, Goes och Smitt, som öfverallt der hon varit med glad och ospard möda rikligen insamlat hafvets och landets alster, längtade att slutligen få genomsöka äfven dessa vikar; Blomstrand hade, i de vackra upptäckterhan redan gjort, anledning att der hoppas vigtiga upplysningar om landets geologi, men — tiden var nu inne, då Magdalena hade ordres att möta Aeolus. Med den tanken, att Torell och Nordenskiöld 1858 undersökt dessa fjordar, måste derföre planen ändras, och med den nu friska sydliga vinden sattes kursen nordvart, denna gången vester om Forelandet. Kultjen tilltog ju längre det led på dygnet, den ena snöbyn efterträdde den andra, med möda kunde man behålla landkänningen, och mot morgonen den 9 rasade vinden med all den våldsamhet den här kan ega, hvarföre seglen minskades. Längre fram på morgonen började luften klarna, och man fick sikte af klipporna kring Kobbe Bay, i hvilken ett fartyg låg för ankar, som

snart igenkändes vara Aeolus. För att gå fri grunden vid inloppets södra strand hade man hållit långt ut från land och hade nu att gå dikt bidevind, men strömmen hotade att sätta fartyget mot lälandet i vikens mynning. Ett par kabellängder till, och Magdalena hade stått på grund, men refven i storseglet slogos ut, jagaren tillsattes, och hårdt pressad sköt hon fart, gick klar grundet, och kastade straxt derefter ankar klockan half sex f. m. den 9 September, vid sidan af Aeolus, hvilken redan några dagar förut infunnit sig på mötesplatsen.

Från det ena fartyget skyndade genast några ombord på det andra, medan några stadnade för att emottaga de kära besöken, och helsa dem välkomna. I glädjen att återse hvarandra efter tio veckors skilsmessa, alla friska och muntra, gick den första dagen hastigt förbi under de lifligaste samtal och meddelanden om hvad hvar och en fått se och erfara. Alla hade varit med om äfventyrliga färder, alla hade, hvar för sig, medospard möda, bidragit till vinnande af det gemensamma företagets ändamål. Man visade hvarandra, i de rika samlingarne, hvad hvar och en ansåg sig hafva funnit märkligast af bergarter, af vexter, af djur, och den tanken, att frukten af våra ifriga bemödanden blifvit ett material till kännedomen om detta högnordiska lands natur, mera omfattande än något, som hittills af någon expedition blifvit sammanbragt, gaf återseendets glädje ett drag af allvarlig tillfredsställelse, som måhända endast den kan rätt fatta, som någon gång tagit del i en sådan stund. Men i allas tanke hade sommaren varit allt för kort, allt för mycket var ännu af oss osedt och oundersökt, hemfärden allt för nära.

Serskildt hade dagen en betydelse, kär för vår Chef, och firades med festlig middag qmbord på Aeolus, extra förplägning åt besättningarne, och flaggning på båda fartygen.

NORDPYNTEN AF PRINS CHARLES FORELAND.

SEXTONDE KAPITLET.

Ur Spetsbergens historia.

De få dagar vi tillbragte i Kobbe Bay, användes till utflygter i omgifningen, bland annat till det fordom så omtalade Smeerenberg. De minnen af ett forntida folklif detta ställe erbjuder, må blifva en anledning att kasta en blick på Spetsbergens, det obebodda landets historia.

Efter Barents' upptäckt af Spetsbergen år 1596 besöktes det ej förr än elfva år derefter, af den ryktbare arktiske sjöfaranden Henry Hudson, som år 1607 af Moscovy Company utsändes för att öfver nordpolen söka vägen till China. Efter nära sex veckors segling och mycken kryssning bland drif-is nådde han 80° 23', gick derpå ostvart, men måste snart styra mot söder för is, och efter att hafva gjort en båtexkursion i någon af vikarne på Spetsbergens nord- eller nordvestkust och några slag mot nordost, återvände han med den erfarenheten, att på detta håll ingen passage funnes.

»I den vik, hvarom förut är taladt,» säger Hudson, »och rundtom kusten sågo vi en större mängd sälar simma i vattnet än vi någonsin sett tillförene». Han var således den förste, som vände uppmärksamheten på Spetsbergen såsom en vinstgifvande jagtplats. Han omtalar dess rikedom på drifved, hafvets blåa och gröna vatten,och isblinken, samt vederlägger den på hans tid rådande meningen bland geograferna, att Grönland kunde kringseglas.

Tre år derefter utrustades af samma kompani Jonas Poole, hvilken förut deltagit i de sex expeditioner till Beeren Eiland, företagna under Bennet och Welden 1603 — 1609. Han kom den 16 Maj till Spetsbergen, och ankrade utanför en vik, som fick namnet Horn Sound efter ett renhorn, som af ett båtparti hittades på stranden. Ett berg söder om viken, det första han såg, gaf han namnet Moscovy Mount. Från denna ankarplats begaf han sig mot nordost till en ö på 78° 37' nordlig latitud, hvilkens spets fick namnet Fair Foreland, samt sköt björn och ren på en liten holme utanför en vik, af honom benämnd Deer Sound, och der han fann stenkol, som brunno mycket väl.

Vid Amsterdam Eiland gick han in till den af honom benämnda Fair Haven, jagade ren och hvalross samt återvände i slutet af Juli. Under hela färden såg han nära kusterna en stor mängd hvalar, hans förnämsta upptäckt,

ty från Pooles resa 1610 daterar sig hvalfångstens början vid Spetsbergen.

Att Nimrods konst tidigt blifvit använd äfven mot jordens största djur är bekant, ty redan Alfred den Store omtalar, att Othar från Halogoland i närheten af Trondhjem varit på hvaljagt och »han var kommen så långt norrut, som hvaljägare vanligen gå.» Biscayer, spaniorer fransmän och flamländare jagade tidigt hval i närheten af sina kuster och sedan 1575 äfven på aflägsna trakter. Engelsmännen, som först 1594 började drifva hvalfångst vid Nordamerikas kuster, och derefter vid Island ochNordkap, vände sig nu med all ifver mot hvalarne vid Spetsbergen.

Moscovy Company utrustade genast året efter Pooles expedition två fartyg under ledning af Poole och Stephen Bennet samt Edge såsom »faktor», med sex biscayer till harpunerare. De hade en ovanligt äfventyrlig färd. Sedan fartygen åtskilts, for Poole norrut till 80° nordlig latitud, sedan till Grönland och derifrån till Beeren Eiland. Edge blef deremot, efter att hafva tagit en hval, instängd af is i Foul Sound, der han på stranden beredde tran af späcket. Fartyget gick förloradt, men han begaf sig med två båtar först till Horn Sound, der han träffade ett fartyg från Hull, som han anmodade att berga sitt fartygs last, och derpå lade han åter ut med båtarne för att gå till Beeren Eiland: Efter fjorton dagars segling nådde han äfven lyckligt denna ö, och genom en underbar ödets skickelse träffade han der Poole och dennes fartyg. De återvände alla till Foul Sound, dit de kommo den 14 Augusti, och der de funno fartyget från Hull och resten af Edges besättning, som ej kunnat följa med i båtarne. Derpå gingo de tillbaka till Beeren Eiland, förlorade genom vårdslöshet äfven det andra fartyget, och återvände till England med fartyget från Hull, som det tycktes ganska obekymrade öfver de utståndna farorna, ty nästa år var Poole färdig att åter begifva sig till Spetsbergen, då en ny fångstexpedition utrustades af Moscovy Company. Den gjorde god fångst, sjutton hvalar och några hvalrossar, som tillsammans gåfvo 180 tons tran. Två holländska fartyg, som voro der före dem, hindrades från att jaga och blefvo slutligen bortdrifna. En köpman Kijn, som åtföljde ett af dessa holländska fartyg, bröt halsen af sig vid en oförsigtig bergsklättring på Prince CharlesForeland. Ett spanskt fartyg var samtidigt ute och lyckades göra god fångst i Green Harbour, men lotsen, en engelsman Woodcock, fick efter sin hemkomst till England med sexton månaders fängelse i Towern böta för sitt tilltag att hafva följt en främmande nations fartyg. Sådana voro den tidens begrepp om handel och konkurrens, och under de följande åren blef det allt värre, så att nästan hela tiden ett slags krigstillstånd mellan engelsmännen och de öfriga nationerna herrskade på Spetsbergen. Det engelska bolaget erhöll nu 1613 en »Royal Charter,» som, med uteslutande af andra engelsmän och af utlänningar, tillade det rättighet att jaga vid Spetsbergen. För att upprätthålla sitt monopol utrustade det sju beväpnade fartyg, bland hvilka chefsskeppet förde tjuguen kanoner. De träffade åtta spanska, fyra eller fem holländska, fem franska fångstfartyg, fyra från England, och åtskilliga från Biscaya. Dessa, som voro kompaniets fartyg underlägsna, blefvo plundrade och fördrifna, med undantag af två franska, hvilka mot erläggandet af en dryg skatt fingo tillstånd att jaga. Ett holländskt fartyg med engelsk besättning togs dessutom som pris, och ansågs vara värdt 130,000 gulden. Holländarne, som med rätta harmades öfver detta förfarande, betedde sig likväl sjelfva på samma sätt emot spanska fartyg. Här må omnämnas, att den sedan så vidtberömde Baffin, som denna gång åtföljde den engelska flottan, med sin skarpa blick upptäckte den utomordentligt olika refraktionen i olika luftläger, hvarom han ganska riktigt säger: »Jag förmodar, att refraktionen är större eller mindre, allt eftersom luften är tjock eller klar, hvilket jag lemnar till diskussion åt bättre forskare.»Det följande året 1614 var den holländska fångstflottan, ledsagad af fyra örlogsfartyg, engelsmännen öfvermäktig; inga strider eller våldsamheter förefölIo, men på båda sidor gjordes måttlig fångst. Holländarne hade aderton fartyg, engelsmännens flottilj bestod af tolf fartyg under befäl af Fotherby, ledsagad af Baffin, och hade äfven i uppdrag att göra en upptäcktsresa norrut. De lade sig i Fair Haven, bestämde läget af Magdalena Hook till 79° 34', och trängde med båtar genom isen och sedan på denna till Red Beach, men funno hela norra kusten stängd af is. Derpå gingo de med fartyget åt norr »åtta stora sjömil» nordost till ost från Vogelsang, då äfven kalladt Cap Barren, till dess de träffade på is, och på denna färd hände det dem, hvad som ej sällan inträffar på hafvet i kallare trakter, att under natten mot den 15 Augusti detta täcktes af en isskorpa »af en thalers tjocklek.»

Baffin sändes åter ut år 1615, men kom ej längre norrut än till Hakluyts Headland. Han tog upp en karta öfver

kusten och angifver såsom resultat af sin resa, att han ansåg en passage norrut möjlig mellan Spetsbergen och Grönland, ehuru der ligger mycket is, samt råder det engelska bolaget att årligen uppoffra 150 à 200 pund sterling på ett litet fartyg med hundra mans besättning för att göra vidare upptäckter på hafvet mellan Grönland och Spetsbergen, och ett bättre råd kunde han icke gifvit, ty med små fartyg kan man mycket lättare än med stora röra sig öfverallt i dessa farvatten. Holländarne voro äfven detta år starkare än engelsmännen och gjorde god fångst, då de senare deremot blefvo instängda af is, och hade ringa framgång.Dessutom uppträdde nu Danmark med tre örlogsskepp och fordrade, såsom innehafvare af Grönland, hvartill man ansåg Spetsbergen höra, tribut af engelsmännen. Mot danskarnes anspråk uppställde engelsmännen sitt vanliga argument, att deras landsman Willoughby upptäckt landet. Dessa tvistigheter ledde icke till något annat resultat, än att danskarne beslöto att sjelfva börja drifva hvalfångst vid Spetsbergen.

Efter det engelsmännen med en flotta af åtta fartyg gjort god fångst år 1616, men holländarne dålig med blott fyra fartyg, kommo de förre tillbaka följande året ännu starkare, eller med fjorton fartyg, och gjorde en ypperlig fångst af 150 hvalar eller 1800 à 1900 tons späck, förutom en mängd deraf, som de måste lemna qvar i brist på utrymme. Edge, som hade befälet öfver flottan, tillät sig likväl nu åter våldsamheter emot ett holländskt fartyg, som ej aflägsnat sig på hans uppmaning, och den gamla afunden uppblossade på nytt. Då dertill kom, att ett patent, utfärdadt år 1618 af konung Jacob i England, enligt hvilket engelsmän, skottar och holländare fingo lika rätt till hvalfångsten, icke blef hållet, blefvo de senare ännu mera uppretade, sände en flotta af tjugotre fartyg till Spetsbergen, stängde alla hamnar och hindrade genom utsända båtar engelsmännen att jaga. Slutligen anföllo fem holländska fartyg tre engelska i en hamn på Forelandet, sköto sönder deras tacklingar, dödade en del af besättningarne, borttogo kanoner och ammunition, brände deras tunnor och togo ett fartyg som pris, hvilket de dock vid hemkomsten gåfvo tillbaka. Detta blef slutet på stridigheterna. Regeringarne lade sig emellan, och man beslöt att dela hamnarne, hvilka alla i det närmaste voro lika goda för jagten. År 1619 skeddedelningen, hvarvid engelsmännen fingo icke allenast välja först, utan äfven taga flera hamnar än de andra. De togo Bell Sound, Safe Haven i Ice Sound och Horn Sound, samt Magdalena Bay. Efter engelsmännen fingo andra fångstidkande nationer, hvar och en i sin ordning, välja: holländare, danskar, hamburgare och sist biscayerne. Holländarne slogo sig ned vid Amsterdam Eiland, danskarne togo station i Kobbe Bay på Dansk-ön, och Hamburgarne, som något år efter danskarne utsändt sitt första fångstfartyg, valde den lilla Hamburger Bay. Spaniorer och fransmän, oaktadt de varit bland de första, som drifvit hvalfångst vid Spetsbergen, fingo nöja sig med hamnar vid nordkusten, hvarom namnet Biscayers Hoek ännu i dag erinrar.

Hädanefter blef det i allmänhet fredligt och stilla. Några afbrott i detta tillstånd förekommo väl, men dessa förorsakades af krig i andra delar af verlden, icke af någon afundsjuka om vinsten af hvalfångsten. För att afvakta vind, eller i händelse af olycka, fingo fartyg löpa in i främmande hamnar, blott ingen jagt bedrefs under deras vistelse der. Regeringarne i de stater, derifrån fånostfartyg gingo ut, täflade nu att med belöningar uppmuntra företagen, och endast mellan de enskilda bolagen i de länder, der flera funnos, öfvergick täflan till afundsjuka och intriger, hvilka likväl sällan fortsattes utom landet. Omätlig var ock den inkomst, som kunde skördas, om allt ordnades och gick väl; men stora voro de förluster, som drabbade ett illa förberedt eller dåligt uträttadt företag. Den, som i grund vill lära känna hvalfångsten och dess historia, hänvisa vi till Scoresbys berömda arbete, hvilket hufvudsakligen ligger till grund för det följande, der vi vilja framställahufvupdragen i de olika nationernas öden med hänseende till den näringsgren, hvarom fråga är, och inflicka några märkligare händelser från deras resor.

Taga vi först den engelska hvalfångstens historia i betraktande, se vi, att efter ett misslyckadt jagtår 1619 »East India Company», som flera gånger förenat sig med Moscovy eller Russia Company, samt i och för dessa företag utlagt 120,000 pund sterling, såg sig nödsakadt att helt och hållet afstå från detta företag. Fyra medlemmar af Moscovy Company öfvertogo då affären och bedrefvo fångsten med mer eller mindre lycka. Utom detta kompani fortfor i England det sedan några år tillbaka bildade fångstbolaget i Hull, att liksom en och annan privatman i London sända fångstfartyg till Spetsbergen. Man började snart inse behofvet af att uppsätta kok- och boningshus i land, och sökte utföra holländarnes plan att göra fångststationerna till ständiga boningsplatser eller till året om bevakade upplag af tran och fångstredskap. Stor ersättning erbjöds dem, som voro sinnade att öfvervintra, men

ingen fanns nog modig för ett sådant företag.

Något af åren på 1620-talet utverkade då Moscovy Company åt sig tillåtelse att erbjuda några till döden dömda brottningar att öfvervintra på Spetsbergen; men, ehuru dessa fingo löfte om nåd, om de qvarstannade, kunde de icke förmå sig dertill, då de sågo det för dem främmande och afskräckande landet, utan bådo att blifva hemförda: de ville heldre lida sitt straff. Några år senare måste ett fartyg från London rädda sig undan isen och qvarlemnade nio man i en vik af Isfjorden, Bottle Cove, der de jemmerligen omkommo och deras af vilddjur stympade qvarlefvor påträffades följande år.Ofrivilliga öfvervintringar, af samma anledning som denna, äro ej ovanliga i Spetsbergens historia, och redan året derefter eller 1630 hände det, att samma kapten Wil. Goodler åter qvarlemnade åtta man, hvilka underbart nog härdade ut hela vintern och kommo alla helbregda tillbaka till London. En af dessa olycklige, Pellham, »gunnersmate» på fartyget Salutation, utgaf 1631 en berättelse om denna märkvärdiga öfvervintring, som likväl ej står ensam i sitt slag. Berättelsen, sednast utgifven 1855 af Hakluyt Society, och hvarur vi meddela ett utdrag, bär titeln: »God's power and providence in the preservation of eight men in Greenland, nine moneths and twelve dayes.»

Den 15 Augusti blefvo de sände i land i trakten af Isfjorden för att jaga ren, under det fartyget kryssade i vikens mynning. Sedan de första dagen fällt fjorton renar, hvilade de, men då de vaknade, var det stark dimma, så att de ej kunde se fartyget, och fjordens mynning hade fyllts af drif-is. De begåfvo sig derföre med båten längs kusten till Green Harbour, der de väntade att träffa ett annat fartvg, som stod under samma befäl som deras eget, och dit äfven tjugo af Salutations besättning förut blifvit sände. Under vägen sköto de ytterligare åtta renar. Men då de kommo fram till Green Harbour, funno de till sin häpnad både män och fartyg hafva lemnat hamnen. Nu begåfvo de sig på väg till Bell Sound, der deras fartyg enligt aftal skulle vara dem till mötes, kastade jagbytet öfver bord för att lätta båten, men i mörker och dimma och utan "kompass kommo de för långt sydligt, nära Horn Sound. En af dem, som förut varit sex eller sju gånger till Spetsbergen, var lots, men kände dock ej säkert vägen, hvarföre de andra, somaf dennes längd dömde, att de kommit för långt åt söder, öfvertalade honom att vända. Så foro de ett stycke norrut, vädret blef klart, lotsen försäkrade, att de voro på orätt väg, och de gingo åter söderut. Slutligen blefvo de öfvertygade, att han hade orätt, då berättaren, Peilham, tog styret, och för andra gången vändes fören norrut. Vinden kom dem nu till hjelp och den 21 Augusti hunno de Bell Point.

En hård nordost blåste från fjorden, så att de snart måste lägga sig i lä och söka hamn för båten. I Bell Sound vid »Ryniers Bay» hade några år tillförene ett större förråds-etablissement blifvit upprättadt af holländare, men det hade under några år varit begagnadt af och ansågs nu tillhöra engelsmännen. Det bestod af en mängd byggnader, bland hvilka en höll 80 fot i längd och 50 i bredd, var täckt med tegelpannor och hade åtskilliga kokugnar af tegel. Pellham och hans följeslagare väntade att der finna fartyget med kamraterne, och två man sändes dit. De återkommo likväl snart med den bedröfliga underrättelsen, att fartyget afseglat äfven derifrån. Sedan stormen mot midnatt saktat sig, rodde de att söka fartyget i Bottle Cove, på andra sidan Bell Sound, men äfven der funno de intet; de sorgliga tankar, hvilka de med stället förenade minnena uppväckte hos dem, som väl kände sina yrkesbröders undergång det föregående året just på samma ställe, torde knappt kunna beskrifvas. Pellham säger om deras belägenhet: »Liksom män allaredan förvandlade i is, såsom landet sjelf, stodo vi der utan känsla och förnuft betraktande hvarandra med ögon fulla af medömkan med hvarandra». Så utblottade de också voro på allt, utan föda, utan kläder eller värme, repade de likväl snartmod, och sedan de rådslagit, beslöto de enhälligt att gå till Green Harbour för att jaga vildt för sitt behof under instundande vinter, ty att i båten gå hem till England var ej att tänka på.

I Isfjorden uppehöllo de sig till den 3 September, sköto nitton renar och fyra björnar, men höllo på att under en storm i Bottle Cove förlora allt, ty de två båtarne — en hade de funnit nära Green Harbour — som voro lastade med bytet, fylldes under en stormig natt af vatten, och de måste vada omkring i den upprörda sjön för att hopsamla det förlorade. Då de sedan kommo till Bell Sound, valde de till bostad det omtalade huset af bräder, som begagnats till tunnbindareverkstad.

Ett närstående kokhus och några kokugnar förskaffade dem tillräckligt trädvirke och tegel, och häraf uppförde de,

inuti tunnbindareverkstaden, ett hus, hvars två väggar stöddes mot den förras och murades helt och hållet af tegel; de två öfriga väggarne gjordes dubbla af bräder och mellanrummet, en fot tjockt, fylldes med sand. Kölden var ofta så stark att murbruket måste uppvärmas för att hindra dess frysning.

På sådant sätt erhöllo de ett temligen rymligt, tjugu fot långt och sexton fot bredt boningsrum, men det var utan fenster, och dagern kom genom den omkring fyra fot långa skorstenspipan. Taket var af fem- till sex-dubbla bräder och dörren täcktes af ett funnet bolster. Fyra kojer uppsattes kring väggarne, hvarje för två man, och hudarne af de fällda renarne begagnades till sängkläder. Till bränsle förde de till sin byggnad sju odugliga båtar, som qvarlemnats af hvalfångare, och tunnor m. m., likväl undvikande att taga sådant, som skulle kunna vara till nytta för det kommande årets jagt.Den 12 September, då de fullbordat allt detta, kom litet drif-is in i viken och på ett stycke låg en hvalross med sin unge. Med en gammal harpun och ett par lansar togo de dem båda, och en vecka senare voro de nog lycklige att erhålla ytterligare en hvalross. Nu öfversågo de sitt matförråd, och funno att det ej skulle kunna räcka längre än hälften af den tid, de hade att vistas der, hvarföre de kommo öfverens om att äta blott ett mål om dagen fem dagar i veckan och att fasta onsdagar och fredagar, likväl så, att det då var tillåtet att äta så mycket man ville af qvarlefvor af hvalar, som funnos på stranden. Sedan de med träd af linor och nålar af hvalben reparerat sina kläder, hade de intet att göra, och nu började ängslan infinna sig, isynnerhet efter det kölden den 10 Oktober tilltagit och belagt viken rundtom med is. Men de fattade åter mod, och mycket gudfruktige, som de alla voro, fördubblade de sina böner om att erhålla styrka och tålamod i sitt elände.

För att spara det knappa förrådet af bränsle, stekte de nu hvarje dag en half ren och packade in den på fat, men lemnade ostekt så mycket, att de en söndag i månaden, och juldagen, kunde erhålla nystekt kött. Men nu funno de åter, att förrådet icke kunde räcka till, om de åto så mycket som hittills, hvarföre de måste besluta sig att fyra dagar i veckan lifnära sig med qvarlefvor af hvalar, en i sig sjelf dålig kost, som nu dessutom började skämmas, så att den knappt kunde förtäras; men »nöden har ingen lag», heter det, eller rättare: nöden stiftar hårda lagar.

Den 14 Oktober gick solen ned och syntes icke åter förr än den 3 Februari. I Oktober glimmade i början ett slags dagsljus omkring åtta timmar dagligen.men denna tid aftog med omkring tio minuter för hvarje dag ända till den 1 December, hvarefter ända till nyåret herrskade en kolsvart natt, och endast någongång visade sig på södra delen af himmelen i klart väder en hvit strimma liksom af snö, som påminde dem om att deras hemmavarande vänner och fränder njöto af dagsljuset. För att icke pinas af mörkret, hvilket enligt alla beskrifningar skall vara den gräsligaste plåga och den svåraste fienden vid en öfvervintring i dessa nejder, gjorde de tre lampor af ett stycke tenn och höllo dem brinnande hela tiden. Veken gjordes af tågstumpar, och hvaltran var brännmaterialet. Månen var visserligen uppe, men vanligen var luften så tjock, dimmig eller molnfylld, att han ej kunde upplysa den isiga ödemarken. Den första Januari sågo de återigen half dager, som ökades dagligen. Kölden var dräglig till Januari, men då tilltog den med hvarje dag, ehuru de sannolikt hafva öfverdrifvit sin beskrifning, då de beskrifva den »så sträng, att det blef blåsor på huden som om vi blifvit brända med eld». Ända till den 10 Januari hade de hållit en vak öppen uti en liten pöl vid stranden, men nu frös den till bottnen, och ända till den 20 Maj voro de tvungne att skaffa sig vatten genom att doppa ett hett jern uti snö.

Den sista Januari hade halfdagern vuxit till sju à åtta timmar. De sågo nu att deras munförråd ej kunde räcka mer än sex veckor, men »när nöden är som störst, är hjelpen närmast» ty den 3 Februari kom en björninna med sin unge till deras hus. De dödade den förra med sina spjut, då hon med full fart rusade mot dem, sannolikt drifven af samma makt, hungern, som väpnade hennes besegrare. Samma dag, en kall och klar dag, belyste solen för första gången detta år bergens topparoch »solens klarhet jemte snöns hvithet var sådan, att den skulle varit i stånd att upplifva äfven en döende», heter det i berättelsen. Från nu började allt ljusna för dem. Af en mängd björnar, som tid efter annan kommo till huset — ända till 40 stycken räknades — blefvo sju deras byte, och nu började de äta två å tre gånger om dagen och återvunno småningom sina krafter. De aktade sig likväl att förtära lefvern, såsom de först hade gjort, ty derigenom hade de blifvit sjuka och här och der mistat öfverhuden. Alkor infunno sig i början af Mars och äfven räfvar. I fällor, betade med skinn af alkor, som de funnit på snön, fångade de omkring femtio räfvar. Alkor fångades sålunda, att en björnhud utbreddes med köttsidan uppåt, och på den utsattes snaror, försedda med springfjedrar af hvalfiskben, och erhöllo de på detta sätt omkring sextio stycken. Den 24 Maj sågo

de en ren, och de försökte att låta en af sina hundar, som delat deras fångenskap, jaga den, men hunden hade blifvit så fet och ovig, att han ej kunde hinna upp djuret. Samma dag togo de äfven trettio ägg af en slags fogel (Willock), och ärnade taga mera följande dag, då en egen händelse inträffade.

De hade under den senare tiden dagligen gått upp på ett berg för att spana efter seglare, men i dag blåste en häftig ostlig vind och det var så kallt, att de höllo sig inne. Vinden dref ut den af vestliga vinden redan söndrade isen, viken blef öppen, tvenne fartyg från Hull kommo in, och en båt sändes i land för att se, om de olycklige ännu lefde. Dessa utskickade träffade först på våra hjeltars båt, som låg der fullt utrustad för hvalrossjagt och skyndade till huset. Då de utanför ropade sitt vanliga »hoj» och inifrån svarades »ho»,stannade de helt förskräckta. Snart voro husets lycklige och öfverraskade innevånare ute och förde sina landsmän in, samt bjödo dem på det bästa de hade, renkött stekt fyra månader förut, och vatten, »hvilket de för nyhetens skull hjertligt emottogo af oss.»

Efter fyra dagar kom London-flottan den 28 Maj. Amiralen behöll våra hjeltar ombord hos sig i två veckor, hvarunder de blefvo så fullkomligt återställda, att fyra af dem trädde i tjenst på hans skepp och de öfrige hos en annan skeppare, som tog emot dem på det mest ogrannlaga sätt, kallade dem »rymmare, jemte andra råa och okristliga uttryck, långt nog ifrån civilisation hos en hederlig karl». Först den 21 Augusti lemnade de derefter Spetsbergen, och fingo ännu en gång efter sina utståndna vedermödor friska och raska återse sitt fädernesland.

Namnen på dessa öfvervintrare förtjena att bevaras åt minnet: Wil. Fakely, gunner (d. v. s. konstapel), Edvard Pellham, gunnersmate, John Wise, Robert Goodfellow, matroser, Thomas Ayers, »specksynder» eller späckhuggare, Henrik Bett, tunnbindare, John Daves och Richard Kellett, trankokare.

Men vi återvända till den engelska hvalfångsten vid Spetsbergen. Den fortfor efter år 1623 att bedrifvas mera lamt, och det oaktadt Moscovy Company 1635 af Carl den I fick privilegium på att ensamt få införa tran och hvalben till England.

Icke desto mindre sändes blott tillfälligtvis något fartyg från detta land, och mången gång fanns icke ett enda engelskt fartyg vid Spetsbergen, då deremot holländare och hamburgare hade der tre till fyra hundrade segel. Lagstiftarne togo då år 1672 saken om hand,uppsatte en akt för tio år, som lemnade hvarje inhemsk hvalfångare fri från tull, och tillät att hälften af besättningen fick utgöras af utländingar; men detta åstadkom ej något vidare än några försök från enskilda personers sida, och efter sju år låg fångsten åter i samma lägervall som förut.

Man föreslog nu att bilda ett aktie-bolag, men det stannade vid förslaget. Ar 1690 förnyades privilegierna från 1672 på fyra år, men icke ett enda fartyg utrustades. År 1693 bragte slutligen William Scaves, tillsammans med 41 personer, ihop 40,000 pund sterling, och bildade ett bolag, hvilket blef såsom sådant erkändt af parlamentet för en tid af fjorton år under namn af »The company of merchants of London trading to Greenland» med vilkor af fri tull och dessutom tillstånd, att två tredjedelar af besättningen fick vara utländingar. De drefvo nu hvalfångsten, men med den ringa framgång att, ehuru de 1703 åter sammansköto 42,000 pund sterling, de efter några år, förnämligast till följd af okunnighet och vårdslöshet hos befälhafvarne samt af allt för dyrbar utrustning, icke hade något qvar af sitt kapital och måste upphöra med jagten. Samtidigt hade likväl holländarne, under året 1697, 121 fartyg sysselsatta vid Spetsbergen, hvilka fångade 1,252 hvalar; hamburgarne fingo med 54 fartyg 515 hvalar; bremarne med 15 fartyg 119 hvalar, och embdenarne med 2 fartyg 2 hvalar eller inalles 192 fartyg med en fångst af 1,888 hvalar.

Afskräckte och modlösa genom en sådan förlust gjorde engelsmännen intet försök att fortsätta jagten förr än år 1724, då det bekanta »South Sea Company» beslöt att göra ett försök, efter ihärdiga och flerårigabearbetningar af en Henry Elking och John Eyles, hvilka dels voro vana vid jagten, dels insågo hvilken förlust, som tillskyndades landet, genom införsel från utländingen af sådana nödvändighetsvaror, som tran och hvalfiskben.

Som bevis på detta senare påståendet må anföras, att under åren 1715 till 1721 årligen infördes ensamt till London 150 tons hvalfiskben, och till det öfriga England omkring 100 tons, ehuru hvarje ton stod till ett pris af stundom ända till 400 pund sterling. Men oaktadt parlamentet nu för sju år gaf kompaniet samma friheter som

förut, och oaktadt tvenne år derefter dessa blefvo än mer utvidgade, i det att det äfven gälde dem, som drefvo fångst i Davis Strait i Amerika, der holländarne 1719 börjat jaga, och det dessutom fick tullfritt införa späck, skinn och tänder af hvalross m. m.; detta allt oaktadt blefvo kompaniet, genom kostsamma utrustningar, svåra förluster och dålig fångst tvunget att år 1732 upphöra med hvalfångsten. Man hade infört ett sätt att skjuta harpunen i hvalen i stället för att kasta den, men detta sätt tog aldrig någon fart, emedan de holländske harpunerarne voro ovillige att gå ifrån sina gamla vanor, och blott 1733 användes kanonen vid ett enskildt företag så ofta, att tvåtredjedelar af de dödade hvalarne blefvo fångade på detta sätt. Förnämsta orsaken till kompaniets förluster var den stora mängd utländingar, som måste användas, och förnämligast de dyrlejda harpunerarne, hvilka alla, märkligt nog, voro från Fohrde i Holstein. Ar 1733 förklarade regeringen, att den ville gifva tjugu shilling såsom premie för hvarje ton af ett hvalfångarefartyg öfver 200 tons, men detta hjelpte ej särdeles. År 1749 fördubblades premiet, hvarjemte fartyg från deamerikanska kolonierna under vissa vilkor fingo samma rättigheter, och protestanter från utlandet, som vistats tre år ombord på en engelsk hvalfångare samt blifvit naturaliserade, blefvo i detta afseende likställiga med britter. Detta hade önskad verkan, ty nu började skottar deltaga i fångsten, och år 1756 hade de förenade engelska och skottska fångstfartygen vuxit till ett antal af åttiotre, hvilket var det största till år 1775, då efter flera misslyckade företag antalet ökades till 105. Oaktadt tillförseln af jagtens produkter således ansenligt växte, föll priset derpå obetydligt, hvilket säkerligen får tillskrifvas den ofantliga förbrukningen af hvalfiskben till de då af damerna begagnade styfkjor†lar, på samrna sätt, som i våra dagar krinolinerna uppsluka oerhörda massor af stål.

Af bestämmelserna i de många parlamentsbesluten från denna tid rörande hvalfångsten, förtjenar blott det nämnas, att hvarje fartyg skulle vara försedt med proviant för tre år, att fartyg under 200 tons skulle erhålla lika stora premier, och att premien ej skulle höjas för fartyg öfver 400 tons. Men slutligen nedsattes dessa premier ifrån fyratio shilling till tretio shilling räknadt från år 1777, och deraf blef följden att 1781 icke mer än 39 fartyg funnos på fångst. Då erhöll år 1782 premiet sin förra storlek, och nu ökades fartygens antal 1786 till 185. Till denna tid från 1749 hade staten utbetalat icke mindre än 1,265,000 pund sterling i premier.

Under tiden från 1750 till och med 1788 utgingo ej mindre än 2,879 fartyg på fångst, hvaraf aldra största delen till farvattnen kring Spetsbergen; ibland dessa fartyg 255 ensamt under året 1788. År 1810 utgingofrån England och Skottland 97; år 1814 143, och år 1818 157 fartyg. Under de fyra åren 1814—1817 utgingo 586 fartyg, hvaraf btott 8 förliste, och de togo 5,030 hvalar eller för hvarje fartyg 8,6 hvalar om året. Detta bör likväl icke fattas så, som om alla dessa fartyg besökte Spetsbergen, hvilket framgår af följande anmärkningar.

Nordhvalen eller »Eilandsche Walvisch», såsom han af holländarne kallades, håller sig alltid i närheten af drif-is eller ock vid fast is, som omgifves af drif-is, men helst vid bay-is, som är så svag, att han kan stöta hål i den, då han vill andas. Under hvalfångstens första tider fångades han derföre med lätthet och i stort antal tidigt på våren i vikarne och utmed kusterna, der ännu bay-is låg qvar, men redan efter trettio års ständiga förföljelser tycktes han i midten af sjuttonde århundradet börja sky vikarne och hålla sig mera till drif-isen i hafvet, och fartygen blefvo tvungna att aflägsna sig från kusten, ehuru de oftast lade till vid land, för att koka tran. Men på senare tiden gick man sällan i land, utan höll sig utmed drif-isen mellan Grönland och Spetsbergen, och hemförde fångsten i rått tillstånd. Emedan isen alltid håller sig långt vester och nordvest om Spetsbergens ögrupp, och hvalarne för öfrigt skydde de platser, der de blifvit så skoningslöst förföljda, minskades således besöken i farvattnen närmast Spetsbergen allt mer och mer. Man hade dessutom funnit en ny jagtplats, Davis Strait, der fångsten bedrefs med större fördel, och dit holländarne redan 1719 började sända fångstfartyg.

När engelsmännen började gå till Davis Strait är obekant, men 1777 voro der icke flera än 9 utaf de 84, som det året voro på fångst. Antalet tillvexte likvälår från år, så att år 1814 67 fartyg voro i Davis Strait och 76 i de spetsbergska farvattnen, eller rättare vid vest-isen vester om Spetsbergen; och efter 1820 torde ej månget engelskt hvalfångstfartyg fått sigte på Spetsbergens kuster, likasom man kan anse, att ifrån detta år nästan all hvalfångst vid Spetsbergen upphörde.

Det var under denna tid Scoresby, kapten på »Resolution»; — under tio år före honom fördt af hans fader — och

derefter på flera andra fartyg från Whitby, hvilken stad alltsedan 1753 drifvit stark fångströrelse företog sina namnkunniga fångstresor. Under dessa har han gjort sina intressanta och noggranna iakttagelser om den arktiska naturen och med förvånande mångsidighet och skarpsinne riktat sin uppmärksamhet åt alla håll och knappast lemnat någon gren af naturforskning orörd. Frukterna af sin verksamhet har han nedlagt i sitt utförliga arbete: »An Account of arctic regions, with a history and description of the northern Whale Fishery»; som utkom i Edinburg 1820, i två delar.

Nordhvalen hade bokstafligen blifvit fördrifven från ett af sina förnämsta stamhåll, ty numera är det en stor sällsynthet att få se honom der, och striden föres nu i vida ogästvänligare och kallare trakter, för att troligen snart äfven der sluta med hans fullständiga utrotande. Men från England bedrefvos icke förföljelserna och utrotningen i den skala som från Holland, hvars fångsthistoria, mindre omvexlande, vi i största korthet vilja beröra. Siffrorna i denna tala ett språk, som hvar och en kan förstå: de tala visserligen om den höjd, på hvilken den holländska företagsamheten stått, men på samma gång om menniskans egennytta och vinstbegär, som icke af några betänkligheter eller blodigauppträden kan stäfjas. Man delar bäst, med Scoresby, den holländska hvalfångstens historia i fyra perioder, hvarandra ganska olika i afseende på fartygens utrustning och företagens utgång.

Den första perioden går till den tidpunkt, då hvalarne redan voro nästan försvunna från vikarne. Under denna period hade holländarne ända från hamnarnes delning 1619 sin hufvudstation vid SmeerenbergSmeerenberg betyder: upplagsställe förspäck eller tran, — af holländska orden: *smeer*, fett, och *bergen*, förvara. eller, som det ock kallades, Smeerenburg, på Amsterdam Eiland, der de, i förmodan att fångst aldrig skulle komma att tryta, med ofantliga kostnader uppförde hus, hvilkas antal småningom så tillvexte, att platsen liknade en by eller en mindre stad. Deras fångstresor gåfvo resultat, som öfverträffade all förväntan, och ofta var det dem omöjligt att hemföra hela fångsten.

Det var nu de holländska grönlandskompanien umgingos med planen att inrätta en ständig fångststation på Spetsbergen, och efter Pellhams och hans följeslagares lyckliga företag utfästades 1633 en belöning åt den, som ville våga försöket af öfvervintringar der och på ön Jaen Mayen, der holländarne, allt sedan hennes upptäckt 1611, äfven drifvit fångst och upprättat byggnader för tranberedning. Genast anmälde sig frivillige, och sju bestämdes för Spetsbergen, sju för Jaen Mayen. De förre sattes den 30 Augusti 1633 i land på Amsterdam Eiland. De beskrifva, enligt Zorgdrager, höst och vinter på följande sätt: Den 3 Oktober började foglarne att flytta, och måsarne församlade sig, för att söka varmareland. Efter den 13 inträdde en så sträng frost, att ölet frös i fastaget till tre tums tjock is och fatets bottnar utdrefvos och kort derefter, ehuru det fått sin plats åtta fot från spiseln, var det alltigenom fruset och måste huggas i stycken för att upptinas. Den 15 syntes från ett berg solen rakt i söder nätt och jemt öfver horisonten, och den 27 hade dagen utbytts mot sju till åtta timmars skymning. Den 26 November var det så kallt, att en vak två till tre timmar, efter det den upphuggits, belades med handstjock is.

Den 7 December var kylan än strängare, de kunde ej hålla sig varma i kojerna, utan måste sätta sig kring brasan. Den 24 och 25 var ett förvånande vackert norrsken. De sista dagarne af denna månad hade de ofta påhelsningar af björnar, men snön var så djup, att de ej med framgång kunde förfölja dem; likaså i Januari månads början, då tvenne skötos. Den 25 Januari var det skymning sex till sju timmar. Under Februari skötos ytterligare några björnar, och den 22 i samma månad sågs åter solen från ett berg öfver horisonten. Den 3 Mars hade de en strid mot en isbjörn. Han sårades med två kulor, föll ned, men »tillstoppade såren med tassarne». Man anföll honom då med lansen, men björnen satte sig till motvärn, slog lansen ur sin motståndares hand och kastade omkull mannen, hvarpå de öfrige kommo kamraten till hjelp och björnen flydde. Under det öfriga af månaden skötos många räfvar och några björnar. Den 7 April sattes båten åter i vattnet, och en hvalross harpunerades. Nu omvexlade köld med blidt väder. Den 1 Maj infann sig sjöfogel, (»Berg-Enten», eider?) och under den senare delen af Maj kommo än flera foglar. Man sysslade med att jagabjörnar, hvalrossar, sälar och fogel till den 27 Maj, då fångstfarare från Holland började anlända till Spetsbergen.

De som valt Jaen Mayen till vinteruppehåll, föllo alla under loppet af April och början af Maj månad offer för

skörbjuggen. De hade en jemförelsevis lindrig vinter. Största delen af förvintern ända till den 7 December hade de mildt väder, med få afbrott af stark köld. Det återstående af December var kallt, men hela Januari var blid med häftiga snöfall. Februari och Mars voro ganska drägliga, solskensdagar omvexlade med snö. Oaktadt de sålunda voro i goda omständigheter, voro i början af April alla utom två sjuke, den 16 dog deras »bokhållare» och den 30 slutar deras dagbok. De sex återstående lefde då ännu, men hjelplösa, och då fångstfartygen den 4 Juni ankommo, voro alla döda.

Denna tvetydiga utgång af holländarnes koloniseringsförsök afhöll dem ej från att än en gång låta frivilliga män visa sitt mod och våga en öfvervintring. Följande år erbjödo sig åter många, och liksom förra gången utsågos sju, men endast för Spetsbergen. Ehuru de voro utrustade med alla förnödenheter, hade likväl i Oktober och November skörbjugg inritat sig, den 14 Januari hade redan en dukat under, och den 26 Februari, då deras dagbok slutar, återstodo blott fyra man, alla i hjelplöst läge; de dogo förmodligen kort derefter. Sedan dess gjordes ej något försök af holländarne att kolonisera Spetsbergen.

Med år 1635 hade holländska grönlandskompaniets fångst vid Spetsbergen nått sin höjd. Snart derefter började hvalarne draga sig undan, de stora omkostnaderbolaget nedlade på utrustning af fartyg och uppbyggande af trankokerier vid Smeerenberg uppslukade ständigt inkomsterna, och en tid af förluster inträdde, som likväl varade endast några år, till dess år 1642 det holländska grönlandskompaniets monopol på hvalfångst upphäfdes, hufvudsakligen på begäran af flera nederländska samhällen att få taga del deri. Nu ökades de nederländska fångstfartygen inom kort till ett förvånande antal, — de privilegierade bolagen hade aldrig utsändt flera fartyg än tretio under en sommar, — och en tredje period inträdde, som utmärkte sig genom en sparsam utrustning af fångstfartygen och en noggrannare beräkning af inkomster och utgifter. Hvarje handtverkare, som på något sätt användts till utrustningen: bagare, segelmakare, tunnbindare m. fl., alla fingo vid lycklig utgång af fångsten nästan dubbel betalning, men i motsatt fall förbundo de sig att dela förlusten.

Det var under denna tid Smeerenberg stod i sin högsta glans. Man kokade väl icke mer tran af späcket, och man kunde ej heller jaga i närheten, men stället var ändå samlingsplatsen, och stundom lågo der samtidigt. 2 à 300 fartyg med öfver 12,000 mans besättning. Der hade handtverkare och handlande, försedde med allt som kunde behöfvas, slagit sig ned, man hemtade till och med dagligen färskt bröd till fartygen, och bagaren hade för sed att med ringande eller hornblåsning tillkännagifva, när detta var gräddadt. Denna period, som sammanfaller med sista hälften af 17:de och nästan hela 18:de århundradet, varade i omkring 130 år, endast ett och annat år afbruten af krig eller andra tillfälligheter. Hvilken ofantlig vinst den holländska nationen skördade under denna tid synes af följande siffror.Från 1669 till 1778 utgingo 14,167 fartyg på fångst, hufvudsakligen till hafvet vester och nordvest om Spetsbergen, och fångade 57,590 hvalar, hvaraf rena behållningen utgjorde 44,292,800 floriner eller 3,691,066 pund sterling. Under minst sex af dessa 109 år utgick ej ett enda fartyg, emedan sjöfarten var hindrad af krig. Af hela antalet fartyg förliste blott 561 eller omkring fyra på hundradet, men detta var ändå mera än i Davis strait, der blott två procent förlorades för holländarne och endast en procent för engelsmännen. Det var under denna period — i slutet af 1600- och början af 1700-talet — den utmärkte holländske hvalfångaren Zorgdrager företog sina resor till Spetsbergen, och vestisen. Sin erfarenhet har han nedlagt i ett stort och vigtigt arbete om hvalarne och deras fångst.

Den fjerde perioden slutligen utmärker sig genom stora förluster. Redan 1770 började fångsten aftaga, och ifrån 1785 till och med 1794 sändes blott omkring 60 fartyg årligen till Spetsbergen och Davis Strait. De togo väl 2,295 hvalar, men årliga förlusten blef dock i medeltal 248,978 floriner. Under franska republikens och Napoleons krig utgick ej ett enda fartyg på fångst, och ehuru regeringen 1814 afslog 4000 floriner i premier för hvarje fartyg och ytterligare 5000 floriner, om det ej fick fångst, utrustades 1815 intet och under de tre följande åren ett fartyg hvarje år, och dermed kunna holländarnes resor till Spetsbergen anses slutade.

Spaniorerna och biscayarne förtjenade mera hos andra nationer än på egna fartyg, och man har ingen säker kännedom om utsträckningen af deras jagt. Ar 1721 sände de tjugu fartyg, men mot slutet af seklet torde de alldeles hafva upphört dermed.Franska fartyg utsändes ganska tidigt, redan 1613 finna vi dem i tvist med

Moscovy company om fångsten vid Spetsbergen, och 1636 blefvo fjorton tagna af spaniorer. De tyckas mest hafva hållit sig i öppna sjön, och ej hafva haft några trankokerier. Under det följande århundradet försummades jagten helt och hållet, tills Ludvig XVI utrustade sex fartyg i Dünkirchen, och med dessa gjordes några resor och ganska god fångst. Skepp utsändes sedermera någon tid åt olika håll, men efter revolutionen afstannade all verksamhet i denna riktning.

Danmark, som år 1615 gjorde anspråk på Spetsbergen, såsom hörande till Norges krona, började snart derefter att idka hvalfångst derstädes. Konungen stiftade ett kompani, som sände ut tvenne fartyg, men icke kunde fortfara längre än fyra år. År 1632 lät konung Christian den fjerde en krigsbrigg konvoyera de danska fångstfartygen, och 1638 sände han i samma ändamål en Corfitz Ulfeldt med tre fartyg. Bolaget var således åter upplifvadt, man ej allenast jagade hval, utan sökte äfven efter guld och silfver, och var det sannolikt omkring denna tid »Rikshofmästaren» af Danmark, för att tillfredsställa sin vetgirighet angående Spetsbergen, ditsände en viss Leonin, till börden spansk adelsman, om hvilkens resa man har en beskrefning rik på vidunderliga sägner.

År 1697 voro fyra fartyg på fångst, och efter en förmånlig förordning af 1751 steg rörelsen så, att nitio fartyg voro ute på olika ställen af jorden och erhöllo 344 hvalar. Derpå aftog åter fångsten, till dess år 1785 ett pris af omkring femtio riksdaler per ton blef bestämdt för hvarje fartyg, och äfven utländska fartyg fingo frihet från tull, om de användes för hvalfångst.Derigenom uppblomstrade industrien åter, så att t. ex. år 1803 icke mindre än tretiofem fartyg utsändes.

Hamburgarne, hvilka valt Hamburger Bay till sin station, begynte litet senare än danskarne med hvalfångsten, men drefvo den i vida större skala. Så utsände de t. ex. ifrån 1670 till 1719 icke mindre än 2,289 fartyg till Spetsbergen och togo 9,976 hvalar. Derunder förlorade de åttiofyra fartyg, hvilket var jemförelsevis vida större förlust, än den holländarne gjorde under samma tiderymd, ty de förras var 3,7 på hundradet, då de senares blott var 1,8; men icke desto mindre blef vinsten, fördelad på hvart fartyg, nära nog lika stor för hvardera nationen.

Hamburgarnes fångsthistoria från denna tid har att uppvisa en i vetenskapligt hänseende högst intressant episod. Ar 1671 utgick hamburgerfartyget »Jonas im Walfisch» till Spetsbergen, och hade till skeppskirurg Friederich Martens, kanske en af de skarpsyntaste och ihärdigaste naturforskare, som någonsin besökt Spetsbergen. År 1675 utkom hans korta men innehållsrika »Spitzbergische oder Groenlandische Reise-Beschreibung», deri han, efter en förutsänd dagbok öfver, resans gång, med ovanlig noggrannhet, i ett klart, kort, någon gång humoristiskt språk skildrar sina iakttagelser öfver land och haf, djur och vexter. Han afhandlar först Spetsbergens geografi, hvarom han gjort sig särdeles väl underrättad. Sjelf besökte han nordvestra och norra Spetsbergen och uppnådde 81° nordlig latitud. Smeerenberg var på hans tid längesedan öfvergifvet; han säger derom: »detta år stodo ännu åtskilliga hus der, liksom det varit en by; några brändes upp. Midt emot Smeerenburg stodo också några hus och ännuen panna qvar. Detta ställe kallas »Harlinger Kocherey». Husen hafva följande form: icke stora, med en förstuga och der bakom en kammare, så bred som huset. Packhusen voro något större; derinom lågo många fat, som voro alldeles söndersprungna, isen låg ännu formad efter faten; städ, tänger och andra verktyg, som hört till kokeriet, lågo frusna i isen; pannan stod ännu inmurad och trågen af träd der bredvid».

Vidare beskrifver Martens med mycken trohet ishafvet, dess olika färgskiftning, sonl han härleder från olika klar himmel; drif-isen med dess fantastiska former och sköna färg, isblinken, segling och förtöjning i drif-is, det storartade skådespelet af skruf-isens bildande, och de flytande isblockens bristande; framställer derpå sina meteorologiska iakttagelser, Spetsbergens mulna luft, ofta uppfylld af isnålar och deraf uppkommande ljusbågar, samt snöns olika former. Han afhandlar vexterna, beskrifver och afbildar, visserligen groft men temligen troget, omkring fjorton arter, kommer så till sitt älsklingskapitel om djuren på Spetsbergen, beskrifver först foglarne, af hvilka han gjort bekantskap med fjorton arter, berör med naturtrohet deras lefnadsvanor, och aftecknar de flesta; kommer sedan till däggdjuren, af hvilka han utom hvalarne kände fem, som han afbildat; gifver derefter ett par kapitel om ryggradslösa djur och fiskar, slutligen en utförlig afhandling om nordhvalen, dess utseende och åtskilnad från fenhvalarne, hans lefnadssätt, fångsten och tranberedningen, och aldra sist en beskrifning på några mollusker och maneter, karakteristiska för norra ishafvet: Clio borealis, Cydippe och en annan art af Acalepher.

— Så bildar Martens' resebeskrifning en af de äldsta och tillika en bland de bästa källor för vår kunskap om den arktiska naturen, tyhär finner man inom ett ringa utrymme sammanställda frukterna af en erfarenhet, som vida öfverträffar hvad mången af vårt århundrades arktiska resande så sparsamt låtit komma oss till handa; och jemte den utmärkte Scoresbys arbeten i samma riktning kommer hon alltid att utgöra den mest klassiska kärnan inom den arktiska litteraturen.

Från och med år 1719 samt under de följande hundra åren drefvo hamburgarne sin fångst ganska jemnt. År 1795 hade de tjugufem fartyg ute; sedan minskades antalet småningom, och 1802 visade sig blott femton af deras fartyg i farvattnen omkring Spetsbergen. Men ännu 1821 fortforo de att utsända fartyg, och det bör ej lemnas oanmärkt, att den tyske naturforskaren Doctor Mart. Wilh. Mandt det året gjorde sin arktiska resa på hamburgerfartyget »Blücher», fördt af engelsmannen John Röse. Han kom likväl aldrig i land på Spetsbergen, der fartygen numera högst sällan lade till.

Från Altona, Glückstadt, Bremen och några andra mindre hamnar vid Elbe och Weser sändes äfven fångstfartyg, och deras antal ökades ända till år 1818, om man nemligen räknar alla hamnarnes fartyg tillsammans, då deremot antalet från hvarje ort minskades under det orternas antal ökades. Såsom exempel härpå må anföras, att Bremen år 1697 utsände 12 fartyg, år 1721 24 och under 18:de seklet omkring 7 hvart år, hvaremot år 1817 från alla hamnarne utgingo 30 och 1818 40 fartyg. De försmådde, efter hvad det vill synas, mindre än andra hvalfångare att äfven jaga säl, och torde derföre oftare än andra haft tillfälle att hemföra goda laster. Att tyskar äfven användes på engelska fartyg hafva vi redan förut nämnt,Slutligen må vi ej med tystnad förbigå, att äfven det svenska namnet intager en, om ock högst ringa, plats i hvalfångstens historia. Under Gustaf III:s regering upprättades ett grönlands-bolag i Stockholm med uteslutande privilegier på fångst vid Spetsbergen och i Davis Strait, och dessutom understödt med ett statslån af 500,000 riksdaler mot tre procent ränta. Redan förut, i midten af 1700-talet hade i Göteborg ett grönlandskompani bildat sig, hvilket första gången 1755 utsände ett fartyg. Detta kompani är för oss af intresse derutinnan, att ett af dess fartyg år 1758 för första gången förde en svensk naturforskare till arktiska trakter. Det länder kompaniet till heder, att en af dess ledamöter Pehr Samuel Bagge af intresse för saken först väckte förslag om, att dess fartyg borde bereda tillfälle till naturforskning i den okända högnorden. Då varande medicinæ studiosus Anton Rolandsson Martin, en lärjunge af Linné, utrustades derföre af vetenskapsakademien för undersökning af ishafvets och dess kusters natur, och erhöll till den ändan 600 daler kopparmynt, en thermometer och — Pontoppidans digra arbete om Norge, samt på enskild väg en qvadrant och en azimuth-kompass. Hans dagbok finnes ännu i Akademiens Bibliothek, och i hennes Handlingar läsas åtskilliga af de rön han gjorde. Han begaf sig ut den 17 April med kompaniets fångstfartyg »de Visser», som var holländskt och fördt af holländske skepparen Jan Dircks Claessen. Den 6 Maj mötte den första småisen, som »såg underlig ut i förstone, men jag ledsnade nog vid det på slutet» säger Martin. Han beskrifver seglingen i drif-is:

»Nu hissades storseglet upp, kommendören steg i masten att se sig före, hvar ock en ställdes vid sitt tågoch att handtera sitt segel; de två vakthafvande harpunerarne gifva akt på de ankommande isstyckena och kommendera: ror i lä, love, rätt så, brass m. m., och då skall det gå som ett urverk; man brassar af och till och loverar mellan isbugterna, handterar focken och märsseglet, då man skall från ett stycke till ett annat. Att skeppet ej skall anstöta det stycket man kommit till, handteras kryss- och bakseglen; oaktadt all försigtighet, händer dock ofta att stycken stöta mot skeppet, så att det brakar i plankorna, och man kan stupa på däcket».

Den 9 Maj voro de på 77° 15' nordlig latitud och gjorde fast fartyget vid ett större isstycke, såsom brukligt var. Han nämner om hvalfångarnes syd- och vest-is: »med den förra förstodo de den, som kom från Sydkap på Spetsbergen, med den senare den som kom, såsom de sjelfva påstodo, från polen; den förre är mindre, den senare större.» Man gjorde äfven skilnad mellan fångsten vid den ena eller andra, mellan Südijsvisch och Westijsvisch; den förre, sade de, hade tunnare och lösare späck, och var derföre svårare att få fast med harpunen, ehuru han ej var så skygg, som den senare; slutligen hade han något plattare rygg än Westijsvischen. Det är ovisst om för öfrigt någon specifik skilnad fanns mellan de båda slagen.

Den högsta polhöjd, säger Martin, till hvilken hvalfångarne vanligen nådde var 81°, mera sällan 82°. Han nämner

om fördelen att jaga hvalen utmed större isfält eller milslånga stycken af drif-is, och om sjöns lugn i isen oaktadt full storm i hafvet. Den 11 Maj hunno de 78° och seglade förbi Prince Charles' Foreland; kölden var svår, och vattnet frös i kittlar, kärl och drickstunnor, så att man måste sätta en glödgad jernring om tappen,för att få dricka, ja man trodde sig till och med förmärka, att »byxsäcksuren gingo fem minuter fortare, då det var kallt.» Snösparfvar började redan anlända. Den 14 gjorde man fast fartyget ånyo, och såg för första gången nordhvalar, öfver tjugu stycken, men ingen erhölls. Den 15 hade man blåst och tjugu graders köld »och hafvet frös omkring oss, så att skeppet så när frusit fast, ehuru det gick under segel; hafvet frös till öfver halfannan tum, och" isen såg ut som runda plåtar, inböjda midt uppå.» Fjerde dag pingst hade de svår storm med snö och hagel, hvarunder elfva fartyg, fyra holländska, fem engelska, en flensburgare och en hamburgare förliste i isen. Man ingick kompaniskap med en hamburgare att dela vinst och förlust af fångsten, men det oaktadt var framgången ringa. Den 1 Juni erhöll man en säl, (Cystophora cristata), bland drif-isen. Martin nämner, att fartygets harpunerare en gång varit i kamp med en sådan, fått honom öfver sig, och byxorna sönderrifna. Han beskrifver utförligt en hval, som fångats af ett holländskt fartyg, men som han likväl ej fick närmare undersöka. Den 7 Juni lade de till vid en låg is om en fjerdedels mil, men måste kort derefter draga vidare, för isdriften, som snart omgaf dem på alla sidor, så att de för att rädda sig undan de större isblocken, sågade in fartyget i det låga isstycket. Två närliggande holländska fartyg fingo berga sig på samma sätt. Arbetet var besvärligt, folket hade att stå i vattnet, och mången föll deri, men upphjelptes af de öfriga.

Han ordar derpå om isbjörnar, af hvilka han såg två skinn på ett holländskt fartyg; omtalar att hvalfångare pläga locka björnen intill fartygen med ett stycke hvalspäck, som de låta ligga på glöd, och skjuta honom lätt,»men blir han skjuten så att han ej straxt dör, skall han taga snö och stoppa för såret, samt springa sin väg».

Den 11 Juni öppnades isen något af vestlig vind, som ansågs för den bästa, emedan isen för den plägade lättast skingras; men de hunno ej långt, utan vände tillbaka till sin ishamn. Följande dag gjorde de åter försök att komma ur isen och lyckades, men den 14 voro de åter stängda tillika med öfver tjugu andra fartyg. Den 20 kommo de efter två dygns arbete med stakning och bogsering lyckligen ur isen. »Vi gingo alltså tredje gången ur isen utan lycka eller hopp att fånga något, ty nu var fångsttiden förbi, som är straxt efter midsommar.» Hvalarne plägade nemligen denna tid draga från Spetsbergen, vesterut till Davis Strait. Intet tecken till fångst visade sig numera, och man beslöt derföre att vända hemåt. Den 25 Juni passerades Forelandet, Martin observerade fenhvalar, och säger, att då de infinna sig vid Spetsbergen, är det ett säkert tecken att hvalfångsten är förbi. Den 27 pejlade de Qvad Hook och ämnade gå vidare norrut till Hakluyts Headland, men fingo veta att isen der ännu låg fast vid land. De försökte då gå in i Kings eller Cross Bay, men is stängde ännu fjordarne. Emellan den 26 och 29 Juni hade de solsken och 8° varmt. Den 1 Juli fick Martin ändtligen komma i land på några holmar i grannskapet af Forelandet, der snön ännu till stor del låg qvar på låglandet, men kullarne voro bara. Han såg der Ejdrar ligga i tusendetal på sina ägg, — man fällde tretio stycken och tog en och en half tunna ägg och en half tunna dun, — och samlade några ej ännu utslagna strån af Cochlearia, Saxifraga cæspitosa och oppositifolia, några lafvar och alger. Men partiet hade ej varit tre timmar i land, förrän en starkvind började blåsa och tvang det att skyndsamt vända åter om bord.

Så slutade Martins undersökning af Spetsbergen, ty ett parti, som den 3 Juli afgick mot land för att jaga hvalross och hemta vatten, hindrades derifrån af tjocka, och fångstmännen, varnade af de många olägenheter dimman förorsakat landtpartier genom att blottställa dem för att gå vilse och att blifva öfvergifna af sitt fartyg, beslöto att återvända. Den 4 Juli styrdes mot söder. På 76° nordlig latitud undersökte Martin vattnets temperatur åtta famnar under ytan på det enkla sätt att thermometern sattes i en pyts full med sand, hvilken en stund hölls nedsänkt under vattnet, som befanns hafva +3° C. Han upphemtade äfven åtskilliga prof af vatten från 18 famnars djup. Den 29 Juli ankrade fartygen vid Göteborg.

Öfver 250 fartyg hade det året varit ute vid Spetsbergen; 150 från Holland, åttio från England, sjutton från Hamburg, två från Bremen, ett från Flensburg, och tre från Köpenhamn. Martin har äfven lemnat en god beskrifning på sättet att fånga hvalen; den står i öfverensstämmelse med Martens', Zorgdragers och Scoresbys skildring, så att denna konst under de två sista århundradena ej synes hafva undergått särdeles vigtiga

förändringar.

Den tillgick på följande sätt. Fartyget lade sig för ankar eller förtöj dt så tätt utmed drif-isen som möjligt, eller ock seglade det in ett stycke bland den smärre isen, hvalens älsklingsställe, till de större isfälten. Hvarje fartyg hade tre till sex fångstbåtar med sex till tio åror och hvarje båt sex man: en harpunerare, en styrman, en linskötare och tre roddare. Harpuneraren hade sin plats ibåtens framstäf och var den ende, som hade att handtera harpunen. Hans vapen voro sex lansar och harpunen, hvaraf hvarje båt plägade hafva tre, med sina »förelöpare», d. v. s. en smidig lina om fem till sju famnars längd, som var fastgjord med sin ena ända vid harpunen och med den andra vid den stora fångstlinan. Hvarje båt hade en sådan, delad i tre till fyra och i än flera delar, hvardera om 100 till 120 famnar, noggrant hopskjuten i en särskild låda eller tunna, ställd i aktern af båten, och dessutom lågo oftast ett par hundra famnar reservlina upplindade förut. Lansarne voro sex fot långa, och i ena ändan försedda med en hylsa för en åtta fot lång stång af träd. Harpunen var pilformig, med starka hullingar på ett hjertformadt blad, och ett omkring två och en half till tre fot långt skaft, smalt på midten och vidgande sig uppåt till en trattformig hylsa, i hvilken harpunstången, omkring åtta fot lång, af träd, löst stacks in.

När nu fartyget var ankradt eller förtöjdt i isen, utsattes en eller två båtar med sina män och utrustning på »Brandwacht», för att genast vara färdiga att anfalla hvalen, då han visade sig. Bästa jagtplatserna voro vid kanten af de stora isfälten, emedan man der hade lättare att följa hvalen, sedan han blifvit harpunerad, och dök han under den, var man alltid viss på att få se honom åter på samma sida om fältet. I den smärre isen åter undkom han ofta, harpunen lossnade och båtarne hade svårt att följa honom. Visar sig en hval, ro de vakthafvande båtarne skyndsamt till och hålla sig bakom honom så mycket som möjligt, harpuneraren gör sig redo, och på ett håll af en eller två famnar kastar han harpunen i hvalens rygg. Nu följeren liflig akt: snabbt dyker hvalen i djupet, tolf fot af linan löper ut i sekunden, linskötaren är ständigt sysselsatt att ösa vatten öfver henne, der hon går fram öfver båtkanten, och vid minsta hinder för hennes gång eller om hon skulle oförmodadt taga slut, är han färdig att kapa henne, — eljest vore båten förlorad, — men i de flesta fall hinna reservlinorna stickas på, och lida äfven de mot slutet, är en annan båt färdig att sätta till sina linor, och äro åttahundra till tusen famnar utlupne, kan man göra linan fast i båten, ty då dröjer det ej länge, innan hvalen åter måste upp att andas. Nu skyndar en annan båt till, hvalen får en ny harpun i sin kropp, och samma scen förnyas, men hvalen är redan trött, han har ej andats ut och måste inom några minuter åter upp, då han angripes med lansarne, hvilka böra sänkas fem fot djupt i djurets kropp för att träffa hjertat. Nu blir skådespelet än mer storartadt och jagtens fara större. Det femtio till sextio fot långa djuret simmar hit och dit, omkretsadt af otaliga skaror måsar och malemucker, eller ock dyker det ännu en gång, men blott för att inom några ögonblick åter komma upp, piskar vattnet förtvifladt med fenor och stjert, kaskader af blod stå utgenom hans spruthål och bestänka båt och folk. vattnet yrer högt, braket af hans blåsande och slagen med stjerten höras milsvidt, harpunerarne skrika, »ruider an», »streich», allt efter som de hafva att gifva en ny lansstöt eller befara att träffas af hvalens stjert, då allt vore förloradt. Snart är hvalen död och vänder sig med buken upp. Nu höras högljudda glädjerop från båtarne, alla svänga mössorna och skrika: «Geluk dem Commendeur, Geluk toe dem Vische». Skepparen svarar: »Ook u allen, dappere Mannen!». Fartyget hissar flagg, tilltecken att fångsten är dess tillhörighet. En eller två båtar, som ej kastat någon harpun, ro bort för att lossa fångstlinorna, som skola halas in och uppskjutas, ett ej så lätt arbete, sedan hvalen vändt sig på rygg; späckhuggaren, »Speksnijder», afskär stjerten, genomborrar fenorna och binder dem tillika med stjerten fast vid buken, så att de ej må hindra vid bogseringen; ett hål skäres i huden nära stjertändan, bogseringslinan göres fast deri, och alla båtarne den ena efter den andra börja den muntra bogseringen till fartyget, der manskapet emottages med ett glas varmt bränvin, och ny brandvakt utsättes. Om ingen hval för tillfället visar sig, börjar nu flensningen; en krok göres fast i underkäken och stjertändan för att sålunda hissa hvalen helt obetydligt öfver vattenbrynet; nu drager speksnijdern på sig broddade stöflar och bestiger hvalen, rustad med en alnslång knif och biträdd af två båtar, hvilkas besättning kallas malemucker, d. v. s. måsar; nu skäres så mycket af späcket, som ligger ofvan vattnet, i tverskåror, en och en half till två fot långt ifrån hvarandra, längs vattenbrynet göres derefter en långskåra, som skär de föregående vinkelrätt; i hvarje remsa, som sålunda bildas, göres nära vattenbrynet ett hål i skinnet, en krok med lina hakas deri, och allt efter som späckremsan lossas af knifven,

hissas hon upp och afskäres, då sex fot äro lösskurna från kroppen; och ger en sådan remsa halfannan tunna tran. Allt verkställes under liflig sång. De stora späckstyckena rensas, sönderskäras på däck i bitar om en fots längd och kastas i rummet, der späckkungen, »Spekkoning», alltid drypande från topp till tå af tran, mottager och inpackar dem i tunnor.Är en sida sålunda flensad, kantras hvalen eller vändes medelst spel och linor, så att andra sidan och en del af ryggen kommer uppåt, och samma operation förnyas som förut, men nu vänder man sig mot barderna, som utskäras, upphissas, rensas och åtskiljas; derpå göres den tredje kantringen, då hela återstående tredjedelen af späcklagret kommer upp, späcket skäres bort och denna sidas barder behandlas såsom den förras. Äro flera hvalar på en gång dödade, tillgår flensningen på enahanda sätt, arbetsordningen är endast något olika.

Det hela är en fest för kommendör och besättning, man har extra förplägning och glömmer sömn och hvila, och så rå sysselsättningen än är, har äfven den varit föremål för poesien eller rättare för rimsnideriet. Zorgdrager har meddelat oss ett långt qväde, som noga beskrifver hela fångsten, bogseringen, flensningen och afspäckningen, ett sjöstycke i holländsk stil, som ej saknar liflighet och fart i skildringen.

Det är att vänta, att en så vådlig jagt som denna i sin historia har att "uppvisa en stor mängd äfventyr med mer eller mindre lycklig utgång, och spetsbergskrönikan är alltför rikhaltig på dylika, att vi här skulle våga inlåta oss på detta kapitel. Det kan vara nog att anmärka, att skeppsbrott bland drif-isen ingalunda hörde till sällsyntheterna. Martin bevittnade ett storartadt sådant, och nio år förut eller 1746 förgingo i en storm vid Spetsbergen tretiotre fartyg, tre engelska och tretio holländska. Härtill kommo dessa olyckors närmaste följder: äfventyrliga båtfärder med otaliga lidanden, hunger och köld, kringdrifvande på isstycken m. m., såsom det t. ex. 1646 hände fem man af hvalskepparen Mijnick's besättning utanför Spetsbergen, hvilka bergadesig på ett isstycke och under fjorton dagar drefvo omkring, derunder en man dog af svält, innan de återstående blefvo upptagne af en holländare, — för att ej tala om likartade händelser äfven från detta århundrade.

Det är tydligt att företag underkastade så många faror och uppoffringar som hvalfångsten ej kunnat vara särdeles lockande, hade ej värdet af fångstprodukterna varit så betydande. För att, så vidt det är möjligt, lemna ett ungefärligt mått på dessas värde, anföra vi några siffror, hvarvid först må nämnas, att den kostbara utrustningen af ett fartyg med dess 26—40 man af Zorgdrager beräknades till omkring 11,000 gulden.

En hval om 55 fots längd gifver i medeltal 80—90 kardeler späck, d. v. s. 60—70 kardeler tran; dock får man någon gång hvalar af samma längd, som gifva öfver 100 kardeler späck. En kardel är två tunnor. Betalas nu hvarje kardel tran med sextio gulden, såsom i slutet af 1600-talet, blifver tranvärdet för en hval af ifrågavarande storlek mer än 3,600 gulden; och kommer härtill värdet af barderna, hvilket kan beräknas till ungefär hälften af tranens värde eller 1,800 gulden, uppgår en stor hval till 5,400 gulden och en fångst af sex, som ej ansågs för dålig, sålunda till 32,400 gulden.

Efter denna utflygt från vår landsman Martins resa vända vi oss till en senare färd till samma trakter, skildrad af »en engelsman af svensk härkomst» John Bacstrom, förmodligen Bäckström, om hvilken man för öfrigt vet, att han 1779 till Sir Joseph Banks lemnat teckningar af hvalar, hvilka denne skänkte till Lacepède, som begagnat dem i sitt arbete öfver dessa djur. Originalet, »Account of a voyage to Spitzbergen in 1780 by John Bacstrom, London 1800, 8:o,» lärer vara en stor sällsynthet,men en tysk öfversättning är införd i Archenholtz', Minerva, för år 1802.

»Jag anställdes», skrifver Baestrom, »såsom fältskär på fartyget The Rising Sun, öfver hvilket W. Souter förde befälet; det var ett godt, väl utrustadt fartyg om 400 tons, med omkring fyratio mans besättning och tjugu stycken nio-pundingar.

Vi afseglade från London i slutet af Mars år 1780 och inlöpte vid Lerwick, hufvudstaden på Shetlands-öarne. Sedan vi der intagit vatten och försett oss med ett godt förråd af fjäderfä, ägg, enbärsbränvin m. m., lättade vi äter ankar och styrde kosan till islandet.

I samma mån vi nalkades norden, blefvo nätterna allt kortare, ända till Nord-Cap, 70° 10' N. L., der vi alls icke mer fingo någon natt. Under denna breddgrad öfverföllos vi af en förskräcklig nordvestlig storm, som varade i tre

dagar och tre nätter. Vårt fartyg kastades flera gånger på sidan, och vi fruktade alla, att det ej skulle kunna resa sig igen. En storm under denna höga breddgrad ar så utomordentligt kall, att det är omöjligt att vända ansigtet mot densamma; ty den genomtränger så, att huden derigenom verkligen spricker sönder. Vid omkring 76° N. L. påträffade vi drif-isen i små runda massor, hvilka matroserna kalla pastejer, och seglade igenom denna drif-is, i ett stilla vatten.

Hafvet, som norr om Holland är grönaktigt, nordvest om Shetlands- och Fär-öarne blåaktigt, antager efter hand en djupare färg, som här är ganska mörk. Vi seglade flera dagar bland dessa ispastejer, men under en ännu högre breddgrad öppnade sig för oss ånyo ett fritt haf af mörk färg. Då vi kommit till trakten af den 77 eller 78 graden träffade vi åter drif-is; denbestår här af stora, 20—30 famnar tjocka massor, flera deribland 5—6 gånger större än fartyget. Med stor omsorg söker man undvika att stöta mot dessa massor, som stundom närma sig hvarandra, så att endast en trång kanal blir öppen för fartygets genomfärd. Jag såg detta förhållande fortfara ett helt dygn. Vid ett sådant tillfälle uppstiger befälhafvaren på fockmärsen, eller till och med ännu högre, och utdelar derifrån befallningar åt rorsmannen, huru denne skall manövrera. Denna färd är förbunden med stora faror, i det isen stundom skjuter fram två till tre famnar under vattenytan, utan att man blir det varse.

Efter färden genom dessa massor af drif-is sågo vi Spetsbergens kust i öster. Man ser den på otroligt afstånd, stundom på tjugu mil, hvilket är ett bevis på densammas betydliga höjd. Vanligen framställer den sig i en underbar glans af fullmånens färg, under det att luften omkring den synes hvitaktig.

Under 79 eller 80 graden uppehålles man mot norr af en fast, sammanhängande ismassa eller en samling af isfält, såsom man kallar dem, hvaraf några hafva en utsträckning af flera mil. Man förtöjer fartyget der med ankarne, och börjar efterspana hvalarne med två eller tre båtar, som beständigt äro på vakt.

Intet fartyg skulle vara i stånd att genomsegla dessa ofantliga ismassor, hvilka man nödvändigt måste lemna bakom sig, för att uppnå dessa höga breddgrader, om ej hafvet der alltid vore så lugnt, som Themsens vattenspegel. De oregelmessigt kringkastade ismassorna förhindra vattnet, att vid vindens tryckning antaga de regelbundna dyningar, som eljest under fortfarande vind slutligen skulle svälla till höga vågor.Så snart vi uppnått detta lugna haf, kanske tjugufem till tretio mil från land, förvandlade sig klimatets stränghet och kölden, som vi erfarit vid en lägre nordlig breddgrad, innan vi uppnått isen, till en mildare luft, som vid vackert väder till och med blef varm, så att de vid de stora massorna hängande istapparne började smälta, och vattendropparne nedfalla från dem, till dess åter kallare väder inträffade. Midt ibland isfälten och i synnerhet i hamnen är det mycket mindre kallt, än på vägen omkring Nord-Cap!

I Juni månad fångade vi flera stora hvalar och inlupo med vårt byte i Magdalenabugten, för att der stycka späcket och dermed fylla våra tunnor. Det är öfverflödigt att jag här omständligt beskrifver hvalfångsten, då redan så många andra talat derom.

Då man närmar sig Spetsbergens kust, och, att döma efter ögonmått, hoppas kunna uppnå den och kasta ankar inom tre eller fyra timmar, är man måhända ännu sju till åtta mil aflägsnad derifrån. Denna synvilla beror på de snöbetäckta och på hafssidan med isberg omgifna klippornas omätliga höjd. Derföre händer det, att stora hamnar se ut som små bassiner, och att de största fartygen, om de äro dem mycket nära, likna båtarne på Themsen.

Magdalenabugten är tillräckligt stor, för att kunna inrymma Storbrittanniens hela flotta; men genom de ofantliga bergen, som omgifva den, tyckes den endast vara en liten vik. Der ankrade vi och stannade i tre veckor. Medan besättningen är sysselsatt med alla de arbeten, som äro erforderliga för förvaring och transport af den gjorda fångsten, besöka befälhafvare och fältskärer från hvarje fartyg hvarandra, och roa sig sågodt det låter sig göra. Dessa besök räcka ofta tjugufyra timmar; ty här finnes ingen natt, som skulle kunna afbryta nöjena.

Det första, som i dessa trakter väcker iakttagarens uppmärksamhet, är den högtidliga tystnad, som råder. Stundom afbrytes den af ett buller, likt en aflägsen åska, som förorsakas af de ofantliga is- och klippblocken, hvilka, från afsats till afsats, störta ned i hafvet.

Jag företog mig att bestiga ett af dessa berg, Rochehill kalladt. Jag nådde ungefär hälften af dess höjd, och detta

genom flera timmars tungt arbete, och fann der klipporna betäckta med fogelägg af olika storlek.

Man ser här flere bäckar och vattenfall med förträffligt vatten, hvilket bildas genom snöns upptinande. Här fann jag ofta Cochlearia, »vildt selleri, vattenkrasse» och ett mindre antal andra vexter och blommor, ehuru den vegetation, som betäcker klipporna, merendels inskränker sig till några arter af mossor och lafvar. Man ser här hvita björnar af utomordentlig storlek, hvita räfvar, stengetter, elgarVi behöfva knappast anmärka att uppgiften om stengetterna och elgarne är ett misstag af författaren eller tyska öfversättaren., (renar), och omkring tjugu olika arter landt- och sjöfoglar, såsom vilda gäss, änder, lunnefoglar och måsar, Mallemooks, såsom matroserna kallade dem, och hvilkas fjädrar gifva de förträffligaste penslar, jag någonsin sett, änder med ett präktigt skarlakansfärgadt hufvud och gula fötter, samt snösparfven, som sjunger lika bra som hämplingen och näktergalen.

Denna sommar var den vackraste, man någonsin upplefde under denna höga breddgrad, och vi hade nästan ständigt klart väder. Emedan vi ännu hade plats på vårt fartyg, och årstiden ej var långt framskriden,lemnade vi Magdalenabugten och styrde mot norr, i förhoppning att ännu fånga en eller två hvalar. Då vi kommit till den 80 graden, funno vi ett alldeles rent haf, fritt från all is, men sågo ej någon hval.

Vi fortforo att segla mot norden med en god sydlig bris och det vackraste väder i verlden, och vi kunde från stormasten med ett godt teleskop ej upptäcka någon is mot norr, utan endast en sammanhängande, stor ismassa i vester och öster, så att vi befunno oss i ett slags kanal, som var omkring två till tre mil bred. Vi seglade vidare, och kaptenen och jag skämtade öfver vår förestående genomfart till nordpolen.

Ändtligen observerade kapten Souter och jag 82° och några minuter nordlig polhöjd, den kanske ingen före oss uppnått, och om hvilken jag ej vet, huruvida äfven sedan dess någon menniska varit der. De höga snöbergen på North-Bank eller North-Foreland visade sig mot söder i ett glänsande sken.

Vi hade stor lust att färdas ännu längre mot norr; men faran, som förorsakades af den vestra och östra isen, hvilka satte sig i rörelse mot vår södra och norra sida, samt hotade att innestänga oss, i hvilket fall vi oundvikligen varit förlorade, väckte en helsosam fruktan och föranledde kaptenen att styra på North-Foreland. Vinden sprang i samma ögonblick om mot norr, och inom två dagar landade vi vid North-Bank på ett ställe, som kallas Schmeerenburger-hamnen. Vi sågo derpå en stor mängd fenhvalar (»Simer»), hvita hvalar och narhvalar, hvilket är ett tecken, att årstiden för fångandet af de svarta hvalarne, som då draga sig mot norr, är förbi.

Då en af vårt folk under föregående året hade varit i ryssarnes boningsort på North-Bank, och försäkradeoss, att han visste att hitta vägen till deras kojor, gjorde mig kapten Souter, en man med företagsam karakter och mycket vettgirig, förslag, att hos dem aflägga ett besök. Vi togo tio eller tolf man med oss, vidare en kompass, några flaskor vin, bröd, ost o. s. v., några goda resknifvar, jemte en liten kagge krut, för att dermed göra ryssarne en present.

Vi landade i det inre af hamnen, på östra sidan, der vi funno en stor, flera mil bred dal, omgifven af nästan helt och hållet snöbetäckta berg; men emedan Solen hade upptinat en del af snön, framträdde klippornas bruna och svarta färg, och klara bäckar nedströmmade från dem och bildade små vattenfall.

Marken bestod af gräsvall och lera, hvarpå man beqvämt kunde färdas; vi måste öfvergå flera små bäckar, som voro blott två till tre fot breda, men mycket djupa. Vid deras stränder funno vi Cochlearia, »vattenkrasse, cikorie, selleri» och några små blommor, samt sågo en stor mängd landfoglar, som flögo bort, då vi nalkades. Vi kommo öfver en trakt, der holländarne fordom begrafvit sina döda; tre eller fyra likkistor, som innehöllo menniskoskeletter, stodo öppna. Några inskriptioner, som voro inskurna i bräder, af hvilka flera än tjugu voro uppställda på grafvarne, daterade sig från åren 1630, 1640 o. s. v. Vi sågo äfven ruinerna efter en tegelbyggnad, som hade varit en ugn; holländarne plägade under förra århundradet koka sin tran på detta ställe, och derföre kallade de det Schmeerenburger-hamnen. Vi hade ännu att färdas sex engelska mil mot norr, och voro genom den ojemna vägen och värmen mycket utmattade, då vi upptäckte ryssarnes koja. Så snart dessa sågo oss komma, skickade de två ellertre af sitt folk oss till mötes, för att helsa oss välkomna.

Desse hade ett mycket egendomligt utseende; man hade kunnat anse dem för judar från lumpmarknaden eller Rosmarin-gatan. De buro långt skägg, hattar af pelsverk, kläder af bruna fårhudar med den ludna sidan utåt, stöflar, samt långa knifvar såsom sablar vid sidan. Då vi anländt till kojan, föreställdes vi för Caravelks, nemligen befälhafvaren och fältskären, hvilka båda emottogo oss mycket höfligt och inbjödo oss att stiga in i deras hus, der vi satte oss ned för att hvila och återhemta våra krafter. Vårt folk infördes af deras i det yttre rummet och undfägnades med kött och bränvin. Lyckligtvis hände det sig, att fältskären var tysk, född i Berlin, vid namn Diterich Pochenthal; jag kunde således samspråka med honom, och vi båda gjorde tjenst som tolkar mellan hans chef och vår.

Kapten Souter började med att öfverlemna krutkaggen samt ett halft dussin goda bordsknifvar och gafflar åt den ryske befälhafvaren, som äfven var klädd i pels, men af ett bättre slag, och liksom de andra bar skägg och mustascher. Den ryske kaptenen mottog dem med glädje och gjorde oss en gengåfva, bestående af ett halft dussin hvita räfskinn, två rågbröd, tre rökta rentungor och två rökta dofhjorts(ren-)sidor, för hvilket vi hjertligt tackade. Vi funno dessa saker förträffliga och mera välsmakande än rökt tunga eller insaltadt kött i England.

Vi framsatte vårt vin på bordet äfvensom brödet och osten, och den ryske kaptenen lät frambära rökta dofhjorts(ren-)tungor, som man stufvat, nybakadt bröd, godt bränvin och rent vatten. Vi höllo en mycket glad ochvänskaplig måltid; tungorna och rågbrödet voro läckerheter för oss, och vår Cheshire-ost och våra skeppsskorpor åter en förträfflig spis för de ryska officerarne. Vi drucko czarinnans och konung Georgs skål. Den ryske befälhafvaren var en äldre man med ett mycket angenämt sätt; fältskären var ej mindre älskvärd, och dessutom mycket förståndig.

Boningen bestod af två stora rum, hvardera nära tretio fot i fyrkant, men så låga, att jag med pelsmössan stötte mot taket. Midt i rummet var en rund ugn för brödbakning och kokning af mat, samt på samma gång runmets uppvärmning. Brännmaterialet var drifved, som hafvet här i öfverflöd uppkastar på stranden; det består af hela träd, beröfvade sina grenar. En skorsten förde röken genom taket; men genom ett särskildt rör kunde de efter behag inleda röken i det inre rummet, för att röka och tillreda kött och tungor af renar, björnskinkor o. s. v. Utmed tre sidor af det främre rummet lopp en tre fot bred bänk, betäckt med björnhudar, som tjenade till sängar. Kaptenens sängtäcken bestodo af hopsydda hvita räfskinn; fältskärens täcken likaså; styrmannens, kockens, timmermannens och det öfriga skeppsfolkets voro förfärdigade af fårskinn. Rummets väggar voro glatta och snygga, och taket förfärdigadt af starka bräder, som likaledes voro släta och rena.

Rummet upplystes genom ett tillräckligt antal små glasfönster, som höllo omkring två fot i fyrkant. Golfvet bestod af stampad och fullkomligt utjemnad lera. Hela byggningen, mätt på yttre sidan, var omkring sextio fot lång och tretiofyra fot bred; den var uppförd af stora, i fyrkant afskrädade, omkring tolf tum tjocka bjelkar, som voro lagda ofvanpå hvarandra, hopfogade i hörnen,tätade med torr mossa, och öfverallt bestrukna med tjära och beck, så att luften på intet vis kunde tränga. Taket bestod af krökta tverbjelkar, som med båda ändarne hvilade på väggarnes öfre kant, och voro beklädda med på dem fastspikade furubräder. På så sätt byggas husen i Ryssland, isynnerhet vid Archangel.

Fältskären gaf mig följande underrättelser om denna ryska koloni i Schmeerenburger-hamnen. Några associerade köpmän i Archangel utrusta hvarje år ett fartyg om ungefärligen 100 tons, med en kapten, skeppare, fältskär, styrman, timmerman, kock och omkring femton man, väl försedda med musköter, bössor, krut, stora förträffliga knifvar samt alla sådana redskaper, som äro behöfliga för fångst af hvalar, narhvalar, (hvalrossar?) renar, björnar och räfvar.

Med ett tillräckligt förråd af mjöl, bränvin, kläder, snöskidor, godt brädvirke, timmermansredskaper o. s. v. utlöper detta fartyg ur Archangels hamn hvarje år i Maj månad, och ankommer i Juni eller Juli i Schmeerenburger-hamnen, der den nya kolonien sättes i land. Fartyget stannar två till tre veckor i hamnen för att repareras, och återförer derpå den gamla kolonien till Archangel med en last, bestående af hudar af hvita björnar och räfvar, vidare af ejderdun och annan fjäder, af narhval(hvalross?)tänder, hvilka lemna ett ämne, som liknar elfenben och aldrig blir gulaktigt, samt af rökta rentungor.

Kolonisterna erhålla ingen aflöning, utan något visst för hvart tusental af det medfördas värde; befälhafvaren femtio för tusen, skepparen och fältskären tretio, timmermannen, styrmannen och kocken tio hvardera, och en för tusen är andelen för hvar och en af det öfrigaskeppsfolket. Fältskären omtalade för mig, att öfver 1,000 rubel tillföllo kaptenen, öfver 600 rubel honom sjelf, och hvar och en af skeppsmanskapet 50 till 60 rubel. Han tillade, att om de lyckligt slutade sin resa, kunde besättningen ett helt år lefva på sin vinst, och befälet ännu mycket längre, emedan lifsförnödenheterna äro mycket billiga i Archangel; och hitintills hade denna spekulation lyckats handelssällskapet mycket bra.

Han berättade vidare, att han nu företagit denna resa för andra gången, så väl hade han befunnit sig vid den första. »Om nätterna», sade han, »som man kallar så långa, är mörkret aldrig, eller åtminstone mycket sällan, så starkt, att man ej skulle kunna se framför sig, och kölden är ej heller så förskräcklig, som den årligen blir i Petersburg. Inträffar snöyra, så kunna vi ej gå ur huset, men då vädret är vackert och det ej blåser, är det ej för kallt för att vara ute samt gå flera mil. Vid månsken, vid den under denna höga breddgrad så utomordentliga glansen från stjernorna och vid norrsken är det tillräckligt ljust, för att kunna läsa eller skrifva.»

»Om vintern komma de svarta hvalarne in i hamnen och våga sig nära intill stranden; vi döda tidt och ofta en af dem med harpuner, kastade medelst en haubits.»

»Af isbjörnar, räfvar, renar och foglar döda vi så många, som är oss möjligt före den nattliga årstiden, som börjar i September, då alla landtdjur lemna oss och öfver isen begifva sig till Novaja Semlja och Sibirien; på samma sätt lemna oss äfven landfoglarne. Vi döda i hamnen äfven narhvalar (hvalrossar?) för deras elfenben som utföres till Tyskland och Frankrike.»

Fältskären och jag gjorde en tur på skidor, som äro ett slags skridskor utan jern, omkring två fot långa,för att dermed glida öfver snön eller isen. Då jag i min ungdom varit en god skridskoåkare, betjenade jag mig af dem likaså bra som han. Vi tillryggalade också sex till sju engelska mil på en timme, utan att blifva trötta.

Innan vi lemnade vår ryska värd, berättade han oss, att han några få veckor förut, då han från en jagttur återvände till sin boning, träffat en engelsk kapten med nio eller tio man, hvilka höllo på att plundra hans saker. Då han såg sin dragkista uppbruten och sina rubler betydligt förminskade, förebrådde han den engelska kaptenen att vara en stråtröfvare. Då uppstod en strid. »Engelsmännen gåfvo eld på oss», sade fältskären, »och dödade en man». Vi sköto tillbaka och sårade flere bland dem, hvarpå de skyndsamt drogo sig undan. Då engelsmännen aflägsnat sig, räknade vår kapten sina rubler, och fann, att 600 felades. Han ämnade afgifva en berättelse derom till sin regering.

Sedan vi stannat öfver tolf timmar hos ryssarne och rönt ett särdeles godt emottagande, inbjödo vi dem att besöka oss om bord och togo afsked af dem. Ledda af kompassen följde vi tillbaka samma väg, på hvilken vi kommit, och anlände lyckligt till vårt fartyg efter omkring aderton timmars frånvaro.

Från denna stund beredde vi oss på vår återresa, och sedan vi fyllt våra tunnor med godt vatten och satt all vår skeppsredskap i godt skick, gingo vi till segels under en lindrig nordlig bris i midten af Juli. Vi passerade åter midt igenom en stor mängd drif-is, och emedan vårt fartyg var en snäll seglare, gingo vi förbi flere andra, som äfven återvände till England med sina laster.Den första angenäma förändringen vi erforo var att åter få litet natt, och vara tvungna att tända ljus i kajutan. O hvilken njutning! Då man länge varit utan mörker (vi voro så under månaderna Maj, Juni och Juli), blir dagsljuset slutligen tröttsamt, och första gången man åter ser ett tändt ljus i kajutan, och det är mörk natt, erfar man ett obeskrifligt nöje. Innan vi kommo till de sydligare breddgraderna, betraktade jag med förtjusning nedgången af solen, som liksom tronade lugnt vid horisonten, i det hon syntes vara af en utomordentlig storlek, omgifven af flera de skönaste och mest strålande färger, och straxt derpå åter höjde sig i hela sitt majestät. Man kan ej finna uttryck, för att gifva ett begrepp om detta skådespel.

Vi ankrade vid Lerwick mot slutet af Juli; efter tre veckors uppehåll derstädes fortsatte vi resan, och anlände i slutet af Augusti, efter en frånvaro af fem månader, lyckligt till Greenwich.»

Ryssarne, från hvilkas lif på Spetsbergen Bacstrom gifvit oss denna skildring, hade långt förut idkat fångstfart

vid dess kuster. Det är från denna tidigare period, eller från år 1743, som den ryktbara historien daterar sig om de fyra ryska matrosernas vistelse sex vintrar på någon af öarne närmast sydostsidan af Stans Foreland, kalladt af ryssarne Maloy Broun eller lilla Spetsbergen till skilnad från Bolschoy Bronn, som är stora Spetsbergen. Berättelsen om dessa fyra män, Alexei Himkof, Ivan Himkof, hvilka förut tillbragt mången vinter på vestkusten, Stephan Scharapof och Feodor Werigwin, hvilka, sedan deras fartyg blifvit indrifvet i isbaxen, gingo i land för att söka en för ett par år tillbakauppsatt hydda; huru de, liksom mången före och efter dem, förlorade fartyget; huru de, nästan utblottade på allt, af roten på en drifvedsstam förfärdigade en båge, af en hittad jernbit ett par lansar, hvarmed de snart fällde en isbjörn; huru de af dennes senor gjorde bågsträngar och af ett annat stycke jern pilspetsar, och med dessa vapen dödade en mängd renar, räfvar och tio björnar; huru de alla utom Feodor Werigwin, som dog, undgingo skörbjuggen, tack vare deras så godt som ständiga verksamhet i det fria; huru de återstående tre 1749 lyckligen återkommo till Archangel o. s. v.; detta har blifvit framställdt så många gånger och under så många former, att vi ej med fog böra uppehålla oss härmed, och endast hänvisa till den ursprungliga skildringen, hvilken utgafs 1766 af Historiæ Professor P. L. le Roj69 i Petersburg, som sjelf muntligen meddelat sig med de båda Himkofarne och sett deras egendomliga redskap och vapen.

Vi sakna tyvärr för närvarande nästan alla källor till kunskap om Ryssarnes senare jagtverksamhet på Spetsbergen; och af de många och jemförelsevis nya minnesmärken, som vi efter dem träffat, af den mängd af timrade, än temligen oskadade, än numera förfallna hyddor, »rysshus», som ofta till två eller än flera finnas vid hvarje större fjord, och i hvilka de tillbragt vintrarne, kunna vi endast sluta, att de under det förra århundradet eller åtminstone under tre eller fyra decennier af det närvarande temligen flitigt besökt Spetsbergens kuster för att jaga hvalross, säl och hvitfisk, björn och räf. De hade hufvudstationer, der de stundom plägade ligga hela året om, eller ock i Augusti gå ut från Archangel och komma tillbaka iApril, och i omgifningen af sådana stora stationer hade de smärre hyddor för kortare uppehåll under fångsten. Sin förnämsta station under senare tid hade ryssarne vid inloppet till Storfjorden på Stans Foreland; den var likväl redan öde, då Keilhau 1827 besökte den, men hade varit begagnad senast 1825, och bestod af två större och flera mindre hus, invid hvilka stodo fem grekiska kors, med det äldsta årtalet 1809. — Omkring år 1818 öfvervintrade två ryssfartyg, lodjor, vid Sydkap, der lemningar efter en hydda finnes. De gjorde en stor fångst: 1,200 hvalrossar och lika många hvitfiskar, utom räfvar, björnar och sälar. — I Horn Sund ser man äfven väl bibehållna lemningar af en större hydda för tjugu man, och två mindre för fem man, och nästan utplånade märken efter rysshus finnas på andra ställen af fjorden. En öfvergifven lodja och de halft förtärda liken af tretton man hittades 1820 vid den större hyddan. — I Bell Sund hafva ryssarne haft en eller två hufvudstationer med flera äldre och nyare småhyddor, der en rysslodja år 1823 öfvervintrade. — I Isfjorden finnas lemningar efter många ryss-stugor, och Green Harbour var särdeles besökt för fångsten af hvitfisk. Der dog 1826 Staraschtschin, om hvilken vi förut talat. — Märken efter rysshus finnas äfven på södra udden af Prince Charles' Foreland, i Cross Bay, Hamburger Bay, på fastlandet midtemot Amsterdam Eiland, der en expedition öfvervintrade omkring 1823, och på nordkusten i Red Bay, Wijde Bay, Mossel Bay; till och med på nordostlandet ser man dylika minnen, mer eller mindre förfallna. Men ryssarnes fart på Spetsbergen aftog mer och mer, och mot slutet af 1820-talet var det endast någraprivatpersoner och det rika klostret Solowetskoi i Hvita hafvet, som sände några fartyg. När den sista ryska fångstexpeditionen besökte Spetsbergen känna vi ej, men efter 1840-talet synes all sådan fart hafva upphört.

Norrmännen äro de enda, som i våra dagar för hvalrossfångst besöka Spetsbergen. Från urgamla tider hade de förstått att fånga delfiner och hvalar, men hafva icke uträttat mycket i detta afseende i Spetsbergens farvatten, åtminstone känna vi föga derom. Det år 1721 i Bergen upprättade grönlandskompaniet sände sina fartyg mest till Davis' Strait. Norrmännens egentliga fart på Spetsbergen började långt senare och hade ej hvalfångst till syfte. Enligt Keilhau gjordes det första fångstföretag från Norge till Spetsbergen 1795 af en köpman i Hammerfest, i kompani med en ryss. En del af besättningen utgjordes af fiskarlappar och ryssar, och dessa fingo öfvervintra på Spetsbergen. Men det är egentligen från år 1819 den nuvarande norska spetsbergsfarten tager sin början, då ett engelskt handelskompani på Bodö utrustade en galeas med elfva man till Beeren Eiland och Spetsbergen, för att undersöka tillgången på såväl fisk som annan fångst. De återkommo från Spetsbergen, — Beeren Eiland hade de

förfelat — med underrättelsen om Spetsbergens rikedom på hvalross, ren och dun, och nu utrustades en liten expedition med åtta man från Hammerfest. Men då man kommit till Beeren Eiland och större delen af besättningen blifvit sänd i land, för att se efter fångst, förvillade tjocka och hård vind skepparen, så att han ej kunde återfinna ön, utan lemnade sina män qvar och vände åter till Hammerfest. De öfvergifne provianterade med köttet af hvalrossar och gingo i en båt tillbaka till Norge. En alldeleslikadan expedition med samma manskap och skeppare, och med samma utgång, företogs 1821, men derefter började man med mera allvar tänka på ishafsfångsten och på anläggande af fångststationer för öfvervintringar. Det första försök härmed gjordes 1822 i Cross Bay, der två hus uppsattes, och öfvervintringen aflopp så lyckligt, att den följande året förnyades af sexton andra män, men stationens läge var ofördelaktigt för fångsten, hvarföre dessa begåfvo sig till Isfjorden och togo der in i en ryss-stuga, der likväl tre omkommo, förmodligen af skörbjugg. År 1825 utrustades, likaledes från Hammerfest, en fångstexpedition med hus för en öfvervintring. Detta uppsattes i Isfjorden vid sidan af en rysk fångststation, den de äfven begagnade till boning. De gjorde dålig fångst, men bergade sig alla utom fem man, som hade blifvit sända längre in i fjorden att tillbringa vintern i ett annat rysshus, och alla omkommo af skörbjugg. Snart började äfven Tromsö och Bergen sända fångstfartyg, men alla klagade öfver dålig fångst och ringa vinst. Fångsten har likväl alltjemt fortfarande drifvits med tolf till femton och än flera fartyg från Tromsö och Hammerfest, och dessa färder, på det hela en källa till betydande vinst för rederierna, hafva tillika för skeppare och besättningar blifvit en skola, i hvilken en god sjömans bästa egenskaper utvecklat sig, serskildt med afseende på ishafvets egendomliga förhållanden. Vi lärde känna män ur denna skola, som tillvunno sig hela vår aktning.

*

Vi vilja nu i korthet redogöra för de expeditioner till Spetsbergen, som under förra och detta århundrade blifvit företagna i geografiskt och naturhistoriskt syfte.Kejsarinnan Katarina af Ryssland sände är 1765 sin Amiral Tschitschagoff med tre fartyg för att från Spetsbergen segla mot nordpolen. Expeditionen lemnade Kola den 10 Maj och ankrade den 16 Juni i Bell Sund. Der blef den till den 4 Juli, styrde då norrut, och nådde den 24 en polhöjd af 80° 21'. Men från denna dag blef det alldeles omöjligt att framtränga längre mot norr; dagligen fann man sig drifven några minuter mot söder, och när den 29 Juli, vid stark nordlig vind, stora oöfverskådliga ismassor sågos sträcka sig från nordost till vestsydvest, beslöt Amiralen att återvända, öfvertygad, att under de dagligen ökade svårigheterna och vid denna framlidna årstid hade en större ihärdighet endast skadat expeditionen och alldeles icke medfört någon lycklig utgång. I början emottagen af Kejsarinnan nästan med onåd, lyckades Tschitschagoff också att rättfärdiga sig, och erhöll följande året ånyo befälet öfver samma fartyg. Denna gång kom han några minuter längre mot norr. Den 29 Juli observerades 80° 28', men den fasta isen medgaf ingen förhoppning, och dagen derpå vände han åter till Bell Sund och Archangel.

Det första vigtiga företag af detta slag är det, som år 1773 gjordes af Const. John Phipps, sedermera Lord Mulgrave, med fartygen Racehorse och Carcass, i afsigt att hinna nordpolen. Vi hafva i det föregående vidrört denna lyckliga expedition, hvarunder Phipps redan de sista dagarne af Juli nådde 80° 37' och kom i sigte af Sju-öarne, besökte några af dem och Low Island och kartlade denna del af Spetsbergen. I början af Augusti blef han instängd på 80° 37' nordlig latitud och 19° ostlig longitud, men sågade sig igenom isen, som mångenstädes var tolf fot tjock,forcerade fartygen fram mot vester, nådde slutligen den 11 Augusti Amsterdam Eiland, och ankrade i Fairhaven, den ena af Norsk-öarna, hvarpå han den 19 Augusti lyftade ankar och återvände till England.

Med samma syfte som Phipps seglade Dav. Buchan 1818 till Spetsbergen med fartygen Dorothea och Trent, det sednare koinmenderadt af den arktiske martyren John Franklin. Den 3 Juni ankrade de i Magdalena Bay, den 7 lemnade de denna hamn för att gå norrut, men mötte snart is, och lade sig, efter tretton dagars segling i isen, i Fairhaven utanför Red Bay. Den 6 Juli gingo de åter till segel och hunno 80° 15' nordlig latitud, trängde in i drif-isen, men blefvo spärrade på 80° 34', vände der, och lyckades åter komma fria. Kursen styrdes nu vestligt utefter kanten af isbaxen, men de hade ej kommit långt, förrän de öfverföllos af storm och nödgades styra in mellan hummocks, bland hvilka de höllo på att förlisa, om stormen ej snart hade aftagit. Det lyckades dem att åter komma i öppet vatten, och med svåra läckor gingo de att reparera till Fairhaven, som de lemnade den 30 Augusti,

och återvände till England. Berättelsen om denna resa är affattad af dåvarande Löjtnant Frederick Beechey, och utmärkt genom sina lifliga skildringar.

Nästa expedition till Spetsbergen gjordes 1823 af Clavering och Sabine med fartyget Griper; dess syfte var att nå en nordligare breddgrad än dittills skett, och att i Hammerfest, på Spetsbergen, Grönland m. fl. stationer göra pendel- och magnetiska undersökningar. Dessa observationer skulle ledas af Sabine, d. v. kapten vid engelska artilleriet, under det Clavering gick norrut med fartyget. Den 30 Juni nådde man Hakluyts Headland, och Sabinemed en officer, läkare och sex man samt utrustning för sex månader, gick i land på inre Norsk-ön, der Phipps gjort sina iakttagelser 1773. Clavering lade åter ut och gick mot norr, men nådde ej längre än 80° 20' nordlig latitud, då han vände för is, och var den 11 Juli tillbaka vid Hakluyts Headland. Den 24 voro de fysikaliska undersökningarne slutade. Man lade då ut för att gå till Grönland och der fortsätta dem, utförde lyckligt denna resa, nådde efter en svår segling Throndhjem, der undersökningarne fortsattes, och återvände derifrån hem.

Oaktadt mången sviken förhoppning hade Engelsmännen likväl ännu ej öfvergifvit sitt älsklingsproblem att nå nordpolen. Kort efter det den oförtrutne Parry återkommit från sin tredje arktiska resa, som haft till ändamål finnandet af en nordvestlig passage, väckte han förslag om att öfver isen nå polen med slädar; och 1827 företog han sin bekanta expedition med Hecla. Af det föregående känna vi utgången af detta företag. Hans berättelse derom, liksom alla hans arktiska resebeskrifningar innehålla mycket af stort värde för naturforskaren, och utmärker sig genom noggrannhet och en ovanlig grad af trohet.

Samma år besöktes Spetsbergen af den norske geologen Professor Keilhau, på en liten norsk fångstslup med sex mans besättning, i Hammerfest utrustad af en tysk turist von Lövenigh, i afsigt att vinna kännedom om ryska Spetsbergsfartens historia. Den 16 Augusti gingo de till sjös, och landade den 20 på Beeren Eiland, hvars geologi och naturhistoria Keilhau undersökte med mycken noggranhet. De styrde derefter kursen genom det vanliga Beeren-Eilands-bältet af drif-is mot Sydkap. Den 26 voro de redan ofvan Sydkap på vestkusten utanförIsfjorden, men alla fjordarnas inlopp voro, såsom vanligt denna tid, spärrade af drif-is; den 29 och 30 hade de svår storm, som satte dem upp mot 79° nordlig latitud, gingo derpå sydvart, och ankrade den 3 September i drif-isen utanför Sydkap, der de med båt landstego på några ställen. Då de genom drif-isen skulle återvända till fartyget, var detta försvunnet, och återfanns inklämdt emellan isen, i ett högst vådligt läge. Faran varade likväl ej längre än tjugu timmar, då isen åter öppnades af strömmen. Den 9 styrde de nordostligt mot Stans Foreland till den ryska fångststationen, der de uppehöllo sig åtta dagar, och återvände derpå till Hammerfest. Keilhaui skildring af denna färd, rik på intressanta iakttagelser, återfinnes i hans intagande arbete: »Reise i Ost- og West-Finmarken.»

Tio år derefter gjorde vår landsman Professor S. Lovén en resa till vestra Spetsbergen, om hvilken han förelade Kongl. Vetenskaps-akademien en berättelse den 10 Januari 1838. Efter ett längre uppehåll i Finmarken, afseglade han den 19 Juni från Hammerfest med hvalrossfångaren P. Michelsen, skonerten Enigheten. Den 22 Juni hade han under mycken dimma hunnit Beeren Eiland, der skepparen vägrade att sätta honom i land, af fruktan att nödgas öfvergifva honom i händelse vind, tjocka och is så fogade, men han kom likväl i tillfälle att anställa några draggningar i öns närhet, de första undersökningar af detta slag som blifvit gjorda i denna del af Ishafvet. Efter storm med snöbyar, omvexlande med stiltje, nådde han den 3 Juli 75° 8' nordlig latitud och mötte drif-isen, då kosan styrdes mot vester utefter iskanten, tills denna tog slut, hvarpå kursen åter sattes mot norr. Den 7 var man i sigte af Prince Charles' Foreland och den 10fälldes ankar i Green Harbour i Isfjorden. Under en veckas vistelse i denna hamn anstäldes draggningar och gjordes exkursioner i omgifningen, der sekundära försteningsförande lager upptäcktes, samt till det stora fogelfjellet Dödmannen på andra sidan fjorden och till Sassen Bay, der flera hvalrossar fälldes. Fartyget afgick derifrån yttre vägen till Cross Bay, der draggningar utfördes och en båtfärd företogs till det inre af Kings Bay, och vände den 27 Juli i afsigt att åter söka Isfjorden. Men storm och tjocka hindrade detta och resan måste fortsättas mot söder. Denna sommar var särdeles ogynnsam. Drif-isen låg ännu i början af Augusti i oafbruten sträcka mellan Sydkap och Beeren Eiland, och planen att närmare undersöka denna ö och hafvet i hennes närmaste omgifning måste derföre öfvergifvas. Den 7 Augusti var Lovén åter i Hammerfest efter en kort, men lärorik färd, den första från Sverige företagna

vetenskapliga resa till den högre norden.

Frankrikes regering afsände det följande året, 1838, på korvetten La Recherche, kapten Favre, under ledning af P. Gaimard, en vetenskaplig kommission, i hvilken deltogo Bravais, Martins, Lottin, Marmier m. fl., och inbjöd nordiska naturforskare att medfölja. Från Sverige deltogo deri C. J. Sundevall, C. B. Lilljehöök, P. A. Siljeström, och grefve Ulrik Gyldenstolpe, ifrån Norge Chr. Boeck; ifrån Danmark Kröyer och Vahl. La Recherche besökte detta år Bell Sound och det följande Magdalena Bay. Det stora praktverket öfver denna resa är tyvärr längesedan afbrutet och ofullständigt. Det innehåller, utom förträffliga utsigter af de besökta trakterna, bland annat värderikt, vigtiga meteorologiska och fysikaliska iakttagelser, och ett stort antal naturhistoriskaafbildningar, utförda till största delen under de danska och norska naturforskarnes ledning.

Det var år 1858 som Otto Torell, hvilken året förut besökt Island, med en resa till Spetsbergen inledde sina vidsträckta färder i polartrakterna. Han utrustade på egen bekostnad i Hammerfest jakten Frithiof, 19 1/2 läster, och afseglade den 3 Juni åtföljd af A. E. Nordenskiöld och A. Quennerstedt. Fiskaren Anders Jacobson från Fiskebäckskil var med såsom draggare. De hade god vind till några mil söder om Beeren Eiland, fingo der motvind några dagar och kommo in i drif-isen, som gjorde ön otillgänglig. Under en veckas tid kryssades nu i isen, ända till trettio mil vester från Bell Sund, tills det lyckades att genomtränga isbandet, som låg några mil från land. Den 18 Juni nåddes Horn Sund, der holmar och fjell ännu buro sin hvita vinterdrägt, som likväl snart dagligen försvann under den otroligt hastiga snösmältningen. Utflygter gjordes åt alla håll, traktens geognosi beskrefs, glaciererna bestegos, moränerna undersöktes och reffelprof samlades, och tillika draggades med mycken framgång på olika djup, ända till hundrade famnar. Den 28 seglade de till Bell Sund, der de följande dagen ankrade vid Midterhuken. Der var draggningen åter i gång, med rikt utbyte, foglar och däggdjur skjötos och preparerades, en tertiärbildning med vextaftryck upptäcktes, och botaniska samlingar gjordes, isynnerhet af mossor och lichener. Den 6 Juli lemnade de denna ankarplats för att segla norrut, men stiltje och motvind tvungo dem att söka nordhamnen i samma fjord. Der fann Nordenskiöld mäktiga lodräta lager af kalk och kiselskiffer, rika på försteningar af slägtena Productus och Spirifer, och hvilka han derföre tyddesåsom tillhörande stenkolsformationen, och såg dessa lager betäckta af andra nästan vågräta lager af samma tertiära bildning med aftryck af blad, hvilken han iakttagit vid Midterhuken. Den 24 Juli gingo de åter till segels, och ankrade den 28 i Green Harbour i Isfjorden, som de undersökte till den 2 Augusti, då de styrde norrut. Den 4 voro de vid Amsterdam Eiland, den 7 i en annan hamn mellan Norskön och Cloven Cliff, den 10 i Magdalena Bay, den 13 i English Bay, den 16 i Advent Bay i Isfjorden. Der stadnade de till den 22, då de afseglade med afsigt att söka de tusen öarne, men en ostlig storm tvang dem att i stället sätta kurs på Hammerfest, dit de anlände den 28 Augusti, med en rik skörd af iakttagelser och samlingar från alla de olika ställen de besökt.

Slutligen hafva äfven engelska turister sedan några år funnit vägen till Spetsbergen. Lord Dufferin gjorde 1856 en utflygt till dess vestra kust, och James Lamont jagade der somrarne 1858 och 1859. Dennes sista resa gällde den dittills så godt som obekanta ostkusten af Stans Foreland och Storfjorden, hvilka trakter han skildrat i sitt värdefulla arbete: »Seasons with the seahorses.» Sist besöktes Spetsbergen af Al. Newton och Birkbeck, hvilka 1864 der gjorde ornitologiska studier.

Sådan är den skiftande raden af menskliga sträfvanden, som utgör Spetsbergens historia. Först kom den råa lystnaden, som för nyttans skuld skonlöst förstörde naturen, utödde de väldiga hvalarne, och, när detta var gjordt, anföll de svagare djuren. Men i dess spår följde vetenskapen, med hänförelse skyndade villiga händer till forskningens arbeten, och nationer bidrogofrikostigt till undersökningen af frågor, hvilkas lösning antagligen aldrig skall bringa någon »nytta» med sig.

Det är en mild hafsström från söder, som både vinningslystnaden och forskningsbegäret hafva att tacka för sina framgångar. Från mexikanska viken, som från sin källa, löper Golfströmmen ut vid Florida, med en hastighet af fyra engelska mil i timmen, en flod i hafvet, tre tusen fot djup, 60 engelska mil bred, med blått vatten, genom färg och temperatur tydligt skildt från det kalla och grönaktiga vatten, som utgör hans botten och sidor. Sådan går han fram utanför Amerikas kust och vänder sig åt öster för att falla ut i den norra atlanten, der han betäcker

millioner qvadratmils yta mellan Islands södra kust och Norges, som han följer nära till Vardö — han spåras ända till Novaja Semlja. Hafvets djur, och hvarje växt och djur, som lefver i de land, som ligga närmast denna ström röja under vintern verkan af den värme han medför. Det är han som gör att Irland är så grönt, att i England hjordar beta när i Amerika vid samma polhöjd jorden är frusen, att på hela jorden det icke finnes ett land, som vid samma afstånd från equatorn har så mildt klimat som Norge, der kornet mognar vid 70° polhöjd, och att hafvet vester om Spetsbergen om sommaren blir isfritt, »the whalers bight», hvalfångarnes bugt. Vi hafva sett huru våra fartyg flera gånger genomskuro strimmor af hans blåa vatten, huru hans högre temperatur var märkbar ännu vid mynningen af Heenlopen Straat. Och liksom han till Norges kust medför kokosnötter och andra frukter från det varma Amerika, tillkännager han ännu på Spetsbergens nordligaste strand sin närvaro och sitt sydliga ursprung då han der nedlägger, jemte fiskredskap från Norge ochpimsten från Island, bönor af Entada gigalobium, en ärtvext med tre fot långa fruktbaljor, som i Vestindien klänger uppåt träden. Det är en sådan böna vi här afbildat i naturlig storlek, densamma som Torell fann på Shoal point. Det förtjenar att nämnas, hvad Decandolle omtalar, att en dylik, funnen under rötterna af det äldsta kastanjeträd i Paris, blifvit planterad, grott och växt upp, och att Riksmuseum förvarar en sådan, funnen på Tjörn i Bohuslän i en torfmosse trettio fot öfver hafvet.

BÖNA AF ENTADA GIGALOBIUM.

SJUTTONDE KAPITLET.

Återfärden till Norge.

Vår resa led mot sitt slut. De mörknande qvällarne påminde oss, att hösten nalkades med snabba steg, och att det var tid att vända åter. Fartygen rustades derföre till återfärden, och vatten och ballast intogs. Under tiden voro draggningsbåtarne i gång, några magnetiska observationer anstäldes, och för första gången fröjdade vi oss åt den »röda snön», denna egendomliga alg, Hæmatococcus nivalis, som trifves på den åldriga snön och ger dess yta en vacker rosenröd, stundom skarlakansröd färg, som icke är att förvexla med den nästan liknande färg snön här ej sällan får af stoftet af förvittrade jernhaltiga bergarter, eller af den nästan blodröda spillningen af rotges, Mergulus alle.

Vinden hade under de förflutna dagarne hållit sig, på sydlig kant, men den, 12 September på morgonen gick han öfver till nordost, alle man purrades ut, de saker som ännu funnos i land togos ombord, ankaret lättades, och kl. 6 1/2 gick Aeolus till sjös, Magdalena en timme senare. Men vi fingo icke länge fröjda oss åt så gynnande vind. Inom få timmar var han åter sydsydvest, och som strömmen gick åt nordost, sattes vi snart tillbaka till höjden af Amsterdam Eiland, der vimiddagen den 13 ännu lågo qvar, nästan på samma ställe, så mycket mer otåliga öfver detta uppehåll som vi ämnade landa på Beeren Eiland och utföra nya draggningar på de stora djupen. Den 14 på morgonen var vinden åter nordlig och vid middagen observerades 79° 3' n. bredd och omkring 8° o. längd. Under natten hade snö fallit, temperaturen, som de föregående dagarne hållit sig vid fryspunkten, sjönk nu och varierade mellan — 1°,7 C. och — 2°,5 C, snöbyar och tjocka omvexlade hela dagen, och däcken kunde endast med svårighet hållas fria från snö. Under de två följande dagarne fortfor denna köld med nordlig vind omvexlande med stiltje. Den 16 middagstiden observerades 77° 53' n. b., och vi hade ändtligen lemnat norr om oss Prince Charles' Foreland, med dess aflägsna berg höljda i dimma.

Hittills hade under denna segling lodlinan angifvit endast sådana djup, som våra zoologer mångfaldiga gånger undersökt, men nu visade det sig, att vi hunnit en trakt, der hafsbottnen var betydligt mera aflägsen, och der djuplodning borde företagas, ett bland de vigtigaste af de vetenskapliga arbeten vi hade att utföra, såvida derigenom något ljus kunde vinnas öfver det organiska lifvet i hafvets understa hittills så sällan undersökta djup.

Vid vattnets yta skilja sig två verldar af lefvande väsen. Den ena bor ofvanför och andas athmosferens luft, den andra inunder och andas samma luft, men innehållen i vattnet. Om vi lemna sötvattnen åsido, som äro fastlandet underordnade, om vi från hafstranden stiga upp på våra berg, genomvandra vi skilda bälten af stor olikhet till

vegetation och djurlif, de blandade skogarnes, barrträdens, björkens, videts, till dess slutligen af växter endast de ofullkomligaste äro qvar, och af djurarterblott några få. På landets höjder hafva således lifvets vilkor en gräns. Man frågar då med skäl: huru förhåller det sig i hafvet? Hvar är den punkt, der dess djup är så öde som de högsta fjellens toppar? Liksom på fastlandet de olika regionerna aflösa hvarandra, så äfven i hafvet. Under strandbrädden med sina tångarter och sina egna snäckor, musslor, crustaceer och andra hafsdjur, följer de storbladiga Laminariernas bälte, derunder ett tredje till v. p. 120 fot, och ett fjerde ännu djupare, och man kan beteckna hvarje bälte som ett hem för en mer eller mindre egendomlig fauna. Men härvid är tillika bottnens beskaffenhet i hög grad bestämmande. Klipporna och sanden hafva helt andra invånare än lerbottnen. Bildad af oorganiska delar, som till en stor del äro småningom nedslammade och ständigt nedslammas från det närbelägna landet, omarbetas och förfinas denna bottenlera alltjemnt af de otaliga djur, mollusker, maskar, echinodermer, som genomplöja den, oupphörligt sluka den och gifva den ifrån sig sedan de tillegnat sig hvad af organiska närande ämnen den kan innehålla. Sådan är för det mesta bottnen af våra haf der vi känna den, och denna lera, finare ju djupare och ju längre från land, tyckes betäcka största delen af bottnen, mellan dess uppstigande klippor.

Med uppmärksamhet har man granskat hvadhelst som blifvit bragt i dagen från dessa hafvets olika djup. Vid Norges vestra kust, i dess djupa fjordar och i Nordsjön långt från land, äro ställen sedan länge bekanta, der fiskaren med sitt redskap ej sällan tillfälligtvis får upp från 1,200 till 1,800 fots djup ansenliga koraller af slägtet Oculina, stora buskar af Gorgonia lepadifera och det manshöga Alcyonium arboreum, och på dessastråldjurs grenar lefva actinier, bryozoer, mollusker, maskar, echinodermer. Den bekante polarfararen Sir John Ross omtalar huru han i Baffins bay lodade med sin »deep-sea clam», som tog botten »correctly» vid 6,000 fot, och medförde fin lera med maskar, och insnärjdt i linan vid 4,800 fots djup var ett Astrophyton af två fots diameter, och en annan gång en liten sjöstjerna. Och ej endast djur af lägre ordningar lefva i dessa djup. Vid Grönland fiska Eskimoerne på mera än 2,000 fot en art flundra, Pleuronectes pinguis, vid Norge fångas kungsfisken på ett föga mindre djup, och i Medelhafvet en Lepidoleprus. Det väcker derföre med skäl förvåning att man en tid var böjd att antaga djurlifvets gräns mot djupet vid 1,800 fot, — vextlifvets ligger långt derofvan. Och mycket betydligare än några vi hittills anfört äro likväl de sänkningar i Atlantiska hafvets botten man i våra dagar upptäckt, der t. ex. engelska kaptenen Denham, mellan Tristan d'Acunha och Buenos Ayres lodade 46,000 fot, det är som två gånger Chimborazos höjd.

I många delar af oceanen gjordes, på sednare tider, med omvexlande framgång och säkerhet försök att upphemta något ur deras djup, och det mesta af det som fanns öfverlemnades åt Ehrenbergs granskning. Utom en mycket ringa mängd af oorganiska delar var det alltid mikroskopiska eller mycket små Rhizopoder, som utgjorde ända till nio tiondedelar af det hela, kalkskaliga Polythalamier och kiselpansrade Radiolarier. Sådan var äfven den massa, som vid den första undersökningen af den atlantiska telegrafkabelns bädd upphemtades från 14,000 till 15,000 fot, sådana äfven flera andra prof från andra delar af atlanten och stilla hafvet. Men der är numera att anse för visst, att de Radiolarier, hvilkasmikroskopiska skeletter på de största djupen utgöra största delen af bottenmassan, icke lefvat der, utan sjunkit ned från hafvet, till och med från dess yta, och, innan de stadnat, med dess strömmar drifvit vida omkring. I ringare mån är detta förhållande antagligt äfven för vissa Polythalamier, ty äfven sådana har man funnit i mängd simmande i hafsytan.

Intill år 1860 voro dessa de enda brukbara underrättelserna om djur af högre och lägre organisation, upphemtade från större djup. Då företogs en ny undersökning af Nord-Atlantens bädd. Den leddes af M'Clintock, och Wallich var med såsom naturforskare. Djuplodningen verkstäldes med stor omsorg. Man fann, såsom förut, bottnens massa bestå af Polythalamier och Radiolarier, men sydost om Island, vid 60° n. b. hade några sjöstjernor, Ophiocoma granulata, hängt sig fast på linan, der hon legat på ett djup af 7,500 fot, och från 4,100 fot medföljde två annelider, Serpula vitrea och Spirorbis nautiloides. Om dessa artbestämningar voro riktiga, skulle, besynnerligt nog, dessa från så stort djup hemtade djur vara litorala arter, d. v. s. eljest hafva sin bostad i hafvets öfra bälten. Men den norska zoologen Sars har granskat dessa uppgifter och visat, att sjöstjernan efter all sannolikhet är Ophiaeantha spinulosa, en art som lefver på djupet, som Torell vid Grönland upphemtade från 1,500 fot, och Goes och Smitt i Kings Bay från 1,200 fots djup, att Wallichs Serpula vitrea förmodligen är

Placostegus politus, en djupvattensart, och han tillägger att Spirorbis nautiloides, en i strandbrädden allmän art, vid Norge blifvit upptagen från 1,800 fots djup.I medlet af 1861 undersökte Milne Edwards d. y. ett stycke af den telegrafkabel, som då under två år varit utlagd mellan Sardinien och Algier. Det var enligt uppgift taget från ett djup af 6,700 till 7,500 fot, och bar med sig tre arter musslor: en fullständigt fastvuxen Ostrea cochlear af två decimaltum, en Pecten opercularis, var. Audouini, en Pecten Testæ, två snäckor: Monodonta limbata och Fusus lamellosus, små koraller af slägtena Caryophyllia och Gorgonia, en Serpula, en art af Bryozoa. Man kan ej undgå att anmärka, äfven här, det oväntade fyndet af t. ex. Pecten opercularis på så stort djup, och att båda de ställen vi här senast omtalat, det ena nära Island, det andra nära Sicilien, ligga inom vulkaniska områden, der ansenliga höjningar och sänkningar af den fasta ytan äro kända eller sannolika.

Sådana voro i korthet de förnämsta uppgifter man egde om lifvet i de stora hafsdjupen, då vår expedition förbereddes och utfördes. Frågans vigt kan ej betviflas. De undersökningar vi i detta afseende skulle företaga voro också af Torell länge och med omsorg förberedda. Redan under sitt vistande på Grönland hade Torell anstält draggningar på 1,500 till 1,700 fots djup, i mynningarne af Omenaks och Upernaviks isfjordar. Dessa fjordar, säger han i sin berättelse, ligga framför den mäktiga inlandsisen, som i dem urskjuter sina ismassor, och bottnen består der af den finas†e lera, stoftet af genom jöklernas rörelser söndermalda bergarter, som alltid i så stor mängd medföres af jökelelfvarne, och äfven finnes på de lösa isstycken, som flyta i fjorden. Den fauna, som upphemtades från dessa djup fann han så rik, att intet aftagande i djurens antal kunde märkas,tillika omvexlande och omfattande de olika klasserna af ryggradslösa djur. Han anmärkte äfven, att vid Omenak och Upernavik funnos två till arterna ganska skiljaktiga faunor på samma djup, och på en botten, som till det yttre knappast företedde någon märkbar olikhet. Men han erfor tillika, att det dittills använda sättet att upptaga djur från hafsbottnen vid så stora djup var förenadt med alltför stora svårigheter, — han nödgades använda två båtar med tio man för att ro fram och taga upp bottenskrapan. Det blef då nödvändigt att gå på annat vis till väga, och Torell ämnade använda en liten och lätt bottenskrapa, vid hvilken två kanonkulor eller andra sänken fästades på det sätt, att de skulle falla af när de nådde bottnen, hvarigenom man finge en mindre tyngd att hala upp. Det var en modifikation af Brookes apparat, der äfven den sänkande tyngden är så fästad, att den faller af när bottnen beröres, och linan, som kan vara så fin, att hundrade famnar ej väga öfver ett skålpund, bär endast en jemten, hvilken, i ändan ihålig, upptar en ringa qvantitet af bottenmassan. Så liten den qvantitet är, som med detta redskap kan upphemtas, gaf den likväl vigtiga upplysningar om tillståndet på oceanens botten, i det den ådagalade, att norra atlantens botten vid omkring 12,000 fots djup, öfver vidsträckta områden består af en fin massa af skal af Rhizopoder. Men att uppfånga större djur med detta redskap, derpå var ej att tänka. M'Clintock sammansatte derföre en annan och större apparat, efterhans fartyg benämnd Bulldog-machinen. Af denna medförde Torell till Tromsöe en hjelplig ritning och Chydenius åtog sig att med biuade af en skicklig smed derstädes, H. Hæggbom, konstruera en dylik. Den blef utförd och var, som vi funno, enförbättring. Dess skopor, som med mycken styrka slogos tillsammans genom verkan af en stark fjäder, voro så stora, att de utslagna betäckte en yta af 20,61 qvadrat decimaltum, och innehöllo 64,07 kubik decimaltum. Linorna, med hvilka maskinen sänktes och upphalades, voro närmast densamma fina, men ju större tyngd de hade att bära, desto tjockare, öfverst ända till en och en half tum. Den var betydligt lättare än den ursprungliga bulldog-maskinen, och kulorna förde den med fart till bottnen, så mycket snarare som under sänkningen vattnet inom kort genomtränger och uppfyller linans alla porer. Då det största djupet nåddes, var allt likväl ej tyngre än att en man förmådde lyfta det med blott handkraft. Men Torell hade äfven sörjt för två vindspel, som kunde fästas i båten. När det först lodades med Brookes apparat och derpå med denna vår Bulldog-maskin, blefvo alltid resultaten i afseende på djupet så i det närmaste öfverensstämmande, att skilnaden kunde förklaras af hafsbottnens olika form på det afstånd som båten alltid tillryggalade medan inan beredde sig till en ny draggning eller förde ombord på fartyget de tunga vattendränkta linorna. Brookes apparat var äfven förfärdigad i Tromsö under Chydenii ledning och några förändringar vidtagna. Dess lina bestod af tre längder af olika tjocklek och af bästa beskaffenhet, dem Torell med omsorg utvaldt, tillsammans nära 10,500 fot. Kulor och bomber för båda apparaterna och för tvenne andra, deraf en liten skrapa, den Torell för säkerhets skuld hade låtit förfärdiga, hade vi genom Herr Stats-Rådet Motzfeldts godhetsfulla bemedling erhållit från förråden i Trondhjem; — och sålunda

var allt väl i ordning förupptagande af djur från de största djup vi kunde hoppas att träffa.

Vi hafva redan i andra kapitlet omtalat de djuplodningar, som den 17 och 18 Maj utfördes på djup af 6,000 till 8,000 fots djup, och som visade att våra apparater voro fullkomligt dugliga, och tillförlitligt angåfvo djupet. Vi längtade nu att ånyo pröfva dem. Den 16 September på 77° 46' n. b., 10° 32' o. l., var vädret temligen gynnande och Chydenius gick med båt från Aeolus på djuplodning. Det var Brookes apparat som först användes. Vid lodning med såväl den ena som den andra redskapen hölls alltid båten med bakstammen mot vinden, hvarigenom man, då apparaten sänktes från aktern, vid en kommande väg, som höjde båten, lättare kunde lämpa sig efter dess verkan, genom att låta linan löpa något hastigare, så att hon ej kom i fara att afslitas. Derigenom vanns äfven att man genom att stryka med årorna, lättare höll båten på ett ställe, så att linan städse lopp ut vertikalt mot vattenytan, än genom rodd, då detta ej så noga kunde afpassas. Två man sutto vid årorna, stundom tre, en man såg till att linan lopp klar från rullarne, medan Chydenius med en man skötte sjelfva nedsänkningen. De första hundrade famnarne måste gå ut helt sakta, emedan i annat fall, om linan fått komma hastigt efter apparaten, någon af hakarne kunnat släppa sitt tag, hvilket deremot var mindre att frukta när hon kom djupare och friktionen af hennes yta mot vattnet redan var i stånd att hålla hakarne slutna och tågen spända. Genom föregående försök både i Tromsö och Spetsbergen hade vi lärt detta, och tillika vunnit vana att iakttaga ögonblicket när apparaten nådde bottnen. Dess tyngd kändes då alltid förminskad, ja roddarne ibåten kunde, sedan de några gånger varit med, genast märka det. Upphalandet af Brookes apparat skedde med händerna af två eller tre man, men till Bulldogs-maskinen användes vindspel.

Bottnen ficks nu med Brookes apparat, första gången, på 3,600 fot, men vid inhalningen sprang linan, så att apparaten med något mera än 100 famnar lina gick förlorad. Nu utlades skrapan med två kulor så fästade att de skulle falla af vid bottnen. Hon kom lyckligt upp, men bottnen var olämplig, småsten och sand, följaktligen fattig på djur, ehuru dock fragmenter af bryozoer medföljde.

En frisk ostnordostvind förde oss nu söderut med sådan fart, att Aeolus den 17 vid middagen var på 76° 43' n. b., 13° 15' o. l. Då vinden något mojnat af och sjön lagt sig, lade Aeolus bi kl. 6 e. m. och Chydenius fick botten på 6,600 fot, med en annan Brookes apparat, men vid inhalningen gick äfven denna förlorad och det inbrytande mörkret medgaf ej att göra flera försök. Vi lågo derföre bi under natten för att ej aflägsna oss från stället och i dagningen den 18 utgick Chydenius ånyo. Det var på 76° 17' 12" n. b., 13°, 53' 54" o. l., och djupet 8400 fot. Bulldog-maskinen kom upp med sina skopor så fyllda, att de ej fullständigt kunnat sluta sig. Torell undersökte genast temperaturen i den fina massa de innehöllo. Den var i midten + 0°,3 C, ungefär en och en half tum från skopans yta + 0°,6 C, och invid skopans yta + 0°,8 C. Temperaturen i hafsytan var samtidigt + 5° och i luften + 0°,6. Upphalningen hade medtagit två och en half timme. Det är sålunda antagligt att temperaturen vid bottnen varit + 0°,3 eller något lägre, och denna iakttagelse är sannolikt pålitligareän någon, som fornt blifvit gjord på så stort djup, ty bestämningarne med Six' thermometer tyckas vara förenade med ej ringa osäkerhet.

På detta ansenliga djup, der temperaturen, nästan oföränderlig, ständigt är nära fryspunkten, der hafvets rörlighet torde röja sig endast i en strömning från polen mot equatorn, der vattnet trycker på hvarje punkt med mera än tvåhundrade atmosferers tyngd, der ljuset är borta, men der vattnets lufthalt och dess sälta äro sannolikt desamma som vid ytan, der fanns, på de få qvadrattum af bottnen som skoporna berörde, ett antal djurarter, så stort och så formrikt som man i allmänhet kunnat vänta äfven på ringare djup och samma slags botten. Det visade sig, att det norra ishafvets botten, der hvarest den är sänkt under hafvets yta nästan lika djupt som Norges högsta fjelltoppar höja sig deröfver, är betäckt af ett fint, för känseln fett sediment af gulbrunaktig eller grå färg, hvilket, utom några få och små stenskärfvor och sandkorn, utgöres af fint fördelade återstoder af mikroskopiska kalkskal af Polytalamier, eller kiseldelar af Radiolarier, Diatoméer eller Spongier. Afskärningen af den upphemtade massan, 64 kubikdecimaltum, visade fem lager af olika mäktighet, från två tum till ett tredjedels, tydligt skilda genom olik färg, måhända ett tecken, att antagligen långvariga skiften aflöst hvarandra i de rörelser och andra förhållanden, som bestämma aflagringens fortgång, och i någon mån kanhända äfven lifvets vilkor. I denna massa lefde Radiolarier och talrika Polytalamier, bland hvilka flera ganska stora och kraftiga former af Globigerina, Biloculina, Dentalina, Nonionina; af Annelider en Spiochætopterus och en Cirratulus; af Crustaceer en Cuma

rubicunda Lilljeborg; enApseudes; af Mollusker en Cylichna; af Holothurier ett fragment af Myriotrochus Rinki Steenstrup, samt en annan närstående form, som synes bilda ett nytt slägte; af Gephyreer en Sipunculus lik S. margaritaceus Sars; slutligen en Spongia, i hvilken funnos tre arter Crustaceer. Professor S. Lovén yttrar i en uppsats, från hvilken vi hemta dessa uppgifter, att dessa djur, som hafva en högnordisk prägel, men af hvilka intet utmärker sig genom någon serdeles framstående egendomlighet, antyda, så vidt man kan dömma af ett så litet antal, att i dessa ishafvets stora djup lefver en fauna, som icke är mycket skiljaktig från den, som bebor samma slags botten på vida ringare djup. Går man deremot, redan vid våra kuster, från femtio eller sextio famnar upp mot stranden, äro regionerna mera omvexlande, äfven på samma slags botten. Vid betraktandet häraf, och när man tillika erinrar sig, att i det södra ishafvet uppträda, på måttliga djup, former af Mollusker och Crustaceer, som förete dels generisk öfverensstämmelse, dels nästan specifisk identitet med nordiska och högnordiska former, föres man till den föreställningen, att i djup af sextio till åttio famnar, och derifrån ned till de största, från hvilka vi hittils känna något djurlif, åtminstone öfverallt, hvarest bottnen är betäckt med det fina slam, som man med ett gemensamt namn plägar kalla lera, der råder, från pol till pol under alla breddgrader, en fauna af enahanda hyfvudkarakter, inom hvilken en del arter, hafva en mycke† stor utbredning. Det skall måhända visa sig, att denna fauna i de båda polernas närhet närmar sig ytan, medan hon, i varmare haf, håller sig djupare, och har öfver sig, vid kusterna, mäktiga regioner af olika, till området vida mera begränsade faunor. Woodward, som haft tillfälle att granskade i Vestindien af Barrett gjorda samlingarna från stora djup, anmärkte, att de hade en högnordisk prägel. Liksom på landet det är alpvegetationen och fjellfaunan som fortlefva i polartrakterna, men der sänka sig till vattenytan, skulle således hafsdjupets fauna vara den, som utbreder sig till polerna och der stiger och närmar sig stranden, medan de talrika djur och vexter, som i varmare trakter bebo låglandet och de ringare höjderna, och de som der befolka hafvets öfversta och föga djupa regioner, långt förr uppnå sin nordliga gräns. Och när man bland de antarktiska hafvens djur igenkänner högnordiska typer, skulle sådant bero derpå, att de äro medlemmar af en gemensam fauna, som i den atlantiska oceanen har sitt från pol till pol mer eller mindre fullständigt sammanhängande område.

Den framgång djuplodningen hade haft väckte hos alla en liflig önskan att fortsätta den. Men vinden blef för hård och dertill gynnsam för seglingen mot söder, vårt vattenförråd var knappt, isynnerhet i händelse motvind skulle uppehålla oss, och Torell beslöt derföre att ställa kursen på Tromsö.

Fartygen hade under lodningen blifvit åtskilda och gjorde sedan hemresan hvart för sig. Spetsbergens kuster hade de sista dagarne småningom sjunkit under horisonten, vi sågo numera endast det villande hafvet, och i mer än en dagbok nedskrefvos några ord af saknad, till farväl från det land, »som blifvit oss så kärt, der vi sett och lärt så mycket, der vi så ofta, under den halfårslånga dagens milda sol, hänryckta beundrat de grönskande låglandens och dalarnes och de spegelklara fjordarnes fridfulla, stilla behag, och fjellens och glaciererna väldiga prakt, der vi så lifligt erfarit det onämnbara attfå nalkas och öfverskrida den kända verldens gräns, att få skåda den jord, der lifvets vilkor äro nära sitt minimum och den döda naturen framstår så mäktig, der ingen menniska ännu föddes, och der nordbon, om han med öppet öga sett sitt eget land, kan i inbillningen skåda hvad detta en gång varit.»

Sedan den 1 September hade vi ej sett solen öfver horisonten vid midnattstid, det var redan mörkt om nätterna, man behöfde lampa vid kompassen och ljus i kajutan. Luften var ständigt mulen, ej en stjerna att se. Det hade äfven blifvit kallt, så att från den 14 till den 18 September temperaturen ej varit öfver fryspunkten, utan stundom en eller två grader derunder, och eld i kaminen behöfdes oftare än förr.

Under hela seglingen till den 18 gjorde vi fortfarande täta observationer på hafvets temperatur. Norr om 78° n. b. vexlade den på sitt egendomliga sätt mellan + 4°,2 C. och + 0°,7. Så var den t. ex. den 15 kl. 5 f. m. + 0°,7, kl. 8 f. m, + 0°,8, kl. 9 f. m. + 0°,6, middagen + 1°, kl. 3 e. m. + 1°,1, kl. 4 e. m. + 1°,6, kl. 5 e. m. + 4° och kl. 6 e. m. + 4°,2, och under denna tid. seglade vi mellan 78° 31' n. b. och 78° 18' samt 9° 11' och 9° 29' o. l. Inom denna gräns berörde således den varma strömmen den kalla eller det af glaciererna afkylda vattnet. Under seglingen vidare från 78° till 76° n. b. höjde sig temperaturen icke öfver + 5° C. och äfven nu förekommo variationer i temperaturen, men likväl mindre. Detsamma var förhållandet äfven under seglingen vidare framåt; till 74° n. b.

hade temperaturen icke stigit öfver + 6°,4 C, till 71° icke öfver + 7° C. och den högsta temperaturen tills vi nådde Tromsö var 7°4 C.Om de fem följande dygnen är icke mycket att säga. Luftens temperatur var mild, stundom varm, och vinden städse gynnande; full storm den 19, men den 20 nästan stillt och den 21 åter stark vind. Höjden af Beeren Eiland passerades under stormen, och som denna var åtföljd af stark tjocka med regn kunde vi än mindre tänka på att göra an denna svårt åtkomliga ö. Fartyget skulle ej kunnat ligga bi, lika litet som vi i båt skulle kunnat hålla sjön, och dessutom kan man så mycket mindre närma sig Beeren Eiland i tjocka, som dess longitud ej är säkert bestämd. Det var till och med stora svårigheter underkastadt att under natten och i sådant väder göra an den norska kusten, men det lyckades likväl, och vid daggryningen den 22 sågo vi oss några mil utanför det vestliga inloppet till Tromsö, genom Qvalsund. Middagstiden voro vi i sundet. Båtar hade redan mött oss, och alla skyndade upp på däck för att, som det hette, åter se européer. Nordenskiöld, Malmgren och Chydenius gingo i land och fröjdade sig åt de herrliga rika gräsmattorna och framför allt åt träden, hvilka, ännu i grönska, företedde en af oss på ett helt år osedd syn. Sedan vi fägnats med bär, färska potäter och mjölk, hyrde vi en liten båt, och snart gick det raskt undan på de vackra, spegellugna, i det herrliga månskenet än mer förtjusande sunden i den ljumma natten, till dess vi vid midnattstid åter satte fötterna på Tromsö's kaj. Vi bultade upp vårt förra värdfolk, som godhetsfullt åtagit sig att äfven vara det nu, blefvo på det mest förekommande sätt emottagne, och försedde med tidningar, den mest välkomna af alla gåfvor.

Sedan Aeolus sakta skridit framåt under kryssning i Qvalsund, utsattes bogseringsbåtarne kl. 8 e.m., strömmenvar en tid till hjelp, och kl. 6 1/2 om morgonen den 23 September låg skonaren på sin förra ankarplats i Tromsö. Magdalena åter hade, sedan hon skildes från honom, styrt mera ostligt i afsigt att komma till Beeren Eiland, dit hon hade ordres att gå. Hon kom utom den sydliga strömmen och dess blåa vatten, den 19 hade hon storm och töcken, och man var ej ens säker, om man hade ön i öster eller vester, ehuru den brytande sjön gaf tillkänna, att man var vid bankarna i hennes närhet. Efter stiltje den 20 blef det åter god vind den 21, om morgonen den 22 sågs ön Sorö nära Hammerfest, den 24 om aftonen gick Magdalena till ankar vid Karlsö, och den 27 September på aftonen var hon i Tromsö.

Bland de första som kommo ombord voro två af de kaptener, som med oss delat fångenskapen i Treurenberg Bay, och med glädje genomlefde vi med dem i minnet förflutna dagars äfventyr.

Fartygen lossades och aflemnades till sina egare, besättningen afmönstrades. Vårt gemensamma arbete var slutadt. Med liflig känsla af tacksamhet till de många, som i Tromsö med välvilja och gästfrihet emottagit oss och med råd och dåd främjat vårt mål, och ej minst till de raska och kraftfulla män vi i ishafvet lärt känna såsom befälhafvare på norska Spetsbergsfartyg, beredde vi oss att lemna Finmarkens vänliga hufvudstad. Ännu en gång samlades vi för att saga ett hjertligt farväl åt Lilliehöök och Kuylenstjerna, som med så mycken duglighet till allas belåtenhet skött sitt ansvarsfulla uppdrag att föra våra fartyg, — och inom få dagar hade vi gått åt skilda håll. Torell med flera återvände öfver Trondhjem och Christiania, Nordenskiöld gick genom Lappland öfver Haparanda till Stockholm, endast Goësoch Malmgren stadnade någon tid i Finmarken för att ytterligare göra samlingar. Det var ingen, som ej med tillfredsställelse såg tillbaka på vårt gemensamma företag, och med god förhoppning framåt, på dess vetenskapliga resultat.

DANSKÖN.

Not 1), pag. 18.

Till hvad ofvan är meddeladt tillägga vi några uppgifter om expeditionens utrustning. Instrumenten för de astronomiska och fysiska arbetena voro: två reflexionscirklar från K. Vetenskaps-Akademien och Lunds Universitets Observatorium; fyra sextanter, af hvilka en lemnades af K. Topografiska korpsen, en af Universitetet i Helsingfors, en af Professor Selander, samt en inköptes; K. Vetenskaps-Akademien lemnade tre förträffliga kronometrar, samt Topografiska korpsen, Universitetet i Helsingfors och Professor M. Agardh hvardera en. Af Grefve B. v. Platen mottog expeditionen två sjöbarometrar och två Six' thermometrar för utrönande af hafsvattnets temperatur på djupet. Tre aneroidbarometrar ställdes äfven till vårt bruk, deraf en af Kapten Tidemand i Norska marinen. Två psykrometer och ett rikt förråd af thermometrar fullbordade den

meteorologiska utrustningen.

Af magnetiska instrument erhöll expeditionen från K. Vetenskaps-Akademien två Lamonts declinationsapparater, från Lunds Universitet ett utmärkt inclinatorium och från Helsingfors ett dylikt. Generalen Frih. Wrede lät dessutom för expeditionen konstruera några nya, serdeles enkla och transportabla magnetiska instrument.

Från det Naturhistoriska Riksmusei Zoologiska afdelning anskaffades en mycket fullständig zoologisk utrustning, af åtta stora kistor med glaskärl af olika storlek, tre cisterner af koppar för större djur, fyra tunnor sprit, linor till nära tre tusen famnars längd, bottenskrapor, håfvar och en mängd andra tillbehör, notar och andra fiskredskap. Med gevär voro deltagarne väl försedde, liksom med allt hvad som fordrades för botaniska och geologiska samlingars bevarande. Apparaterna för djuplodningar äro i det sista kapitlet omtalade.

För isfärderna hade expeditionen fullständiga beklädnader för tio man, sådana som brukats under M'Clintocks sista resa, dertill sofsäckar och "wrap-pers" af tjock, grof filt, tält till tre båtar af tunn bomullsduk, tunna pressenningar, verktyg m. m. Till båtarne hörde tre slädar af ask, dessutom två hundslädar, som hvardera kunde lasta 1500 skålp.

Fartygen, som voro i ganska godt stånd, förstärktes med bogband, tvärbjelkar, ishud m. m., och deras inredning förändrades, så att lastrummet till en stor del gjordes till salong med kojer, arbetsbord m. m. Utom de tvenne engelska båtarne, af hvilka den ena var 22 fot lång, 7 fot bred, 2 1/2 fot djup, den andra 20 fot lång, 6 fot bred. 2 1/2 fot djup, engelskt mått, och den lilla jernbåten, hade fartygen ännu sju andra båtar, för olika ändamål, för draggning, för jagt, för kortare excursioner. landgång m. m.

Hela kostnaden för expeditionen, utom medlemmarnes utgifter för resorna till och från Tromsö, uppgick till R:dr 51.967 och 63 öre, som betäcktes genom

af Kongl. Maj:t beviljade ....R:dr 12,000. —

anslag af Rikets Ständer......................... » 8,000: —

gåfva af H. K. H. Prins Oscar.................... » 4,000: —

» af Frih. S. Adelsvärd .... » 1,000: —

bidrag af expeditionens medlemmar............... » 5,400: —

försäljning af öfverblifna effekter m. m......... » 4,210: 83.

fyllnadsanslag af Rikets Ständer.................. » 17,356: 80.

R:dr 51,967: 63.

*

Not 2), pag. 18.

Vi meddela här ur Keilhaus arbete en närmare skildring af dessa Öfvervintringar.

Första gången var man inalles åtta man, som i September sattes öfver från Hammerfest. Man började genast med hvalrossfångst, och redan samma dag man anländt dödades 18 stycken. Man tillbragte det öfriga af denna månad med att iståndsätta boningshus och packbodar, förfärdiga räfgiller och samla drifved, som sedermera under vintern drogs fram på kälken. Till medio af November var vädret mildt, de rådande vindarne voro syd och vestan, hvilka ofta medförde regn. Någon gång föll under natten regnsnö, som dock gick bort om dagen. I midten af November kom en mängd snö med nordlig vind; derpå regn, som sammanfrös med snön. I slutet af månaden var vinden ostlig med kalla dagar. Numera var ingen dager, utan blott någon gryning, om middagen. Var det klart, kunde denna gryning iakttagas äfven under den mörkaste tiden af vintern.

December började med ostlig vind och köld; derpå kom snö med nordvestlig storm, hvarunder en stark ismur bildades omkring kusten af de på klipporna frysande böljorna. I medio af månaden blef det mildt med sydlig vind

och i julveckan föll regn och snö. Hvalrossfångsten hade hittills varit lycklig; flera hundrade hvalrossar voro ofta samlade i viken öster om Nordhamnen, och i veckan före jul stack man på en dag några och sjutio stycken. Man verkställde fångsten i mån- och norrsken. Efter nyår började denna jagt aftaga, dels emedan ett så stort antal djur blifvit dödade, dels emedan de qvarlefvande tycktes sky stället. En mängd afspäckade kroppar blefvo nedkastade i sjön, men af denna åter vräkta på land, hvarigenom fångsten blef betydligt förminskad. Deremot erhöll man nu en mängd räfvar. I Januari föll mycket snö; vädret var ofta klart och norrsken vanligt; endast en ringa mängd snö blef qvar liggande, ty den bortblåste snart och marken var för det mesta betäckt af isgata.

Februari var kall och klar. Kölden var dock ej strängare än att man kunde arbeta ute. Den 10:de såg man solen för första gången åter; dess skifva syntes knappast hel öfver horizonten. Nu anlände de första foglar, nemligen Hafhästen och Hvitmåsen (Larus hyperboreus). I Mars tilltog kölden, isynnerhet med nordost vind. Hvalrossfångsten upphörde alldeles. Teisten och Eidern infunno sig. April var den kallaste månaden; nordlig och nordostlig vind herskade under klart väder eller rimfrost. Från hafvet uppsteg beständigt imma, och hafvet lade sig rundt omkring ön. I medio af månaden var kölden så sträng och imman från hafvet så besvärlig, att man under en vecka blott för ett ögonblick kunde hålla ut i fria luften. Tre isbjörnar skjötos tätt invid husen. Man hade ej iakttagit dessa djur förrän isen lagt sig.

Maj medförde sydlig vind och mild luft: det snöade några gånger, dock var vädret ofta klart, och den isbelagda marken började tina något. Man samlade frisk Cochlearia och sysselsatte sig med att skjuta och fånga foglar. Isen bröt upp för en häftig vestan.

Under Juni inträffade många solskensdagar, och värmen blef märkbar. Vinden var företrädesvis nordost, som medförde mycken drifis. I medio af månaden började man fånga Alkor, man insamlade mycket dun och saltadeen mängd foglar. Mot slutet af månaden samlades ägg af Alkor, Måsar och Hafhästar. I Juli kom mycken drif-is från nordost, vädret var klart och mildt, och man rodde mellan isen för att skjuta fogel. Dock blef hafvet först i medio af månaden så öppet, att man med båt kunde komma till södra hamnen, der man samlade en mängd ägg. Mycket sällan såg man nu en enstaka hvalross. Ännu hade ej isen aftöat från marken. Den 23:dje anlände fartyget från Hammerfest och afhemtade tre man och en del af fångsten. Denne utgjordes af 677 hvalrossar, omkring 30 blåa räfskinn, något dun och 3 björnhudar. Tre veckor derefter återkom fartyget och afhemtade det återstående af bytet och det öfriga manskapet, som under tiden drifvit torskfiske och nedsaltat 5 till 6 tunnor fisk. Under hela tiden hade ingen af folket varit sjuk, och vintern synes hafva varit af det mildare slaget; åtminstone var den följande långt strängare. Då hade man nästan ända från October till Mars så svårt väder, att man ofta måste blifva inom hus åtta dagar i sender. Hafvet frös redan i medio af November, och då det kort derpå uppbröts af storm, kom en oerhördt stor mängd drifis norrifrån, med hvilken det ett par dagar derefter åter frös samman. Isbjörnarne kommo upp på taket af huset, och man skjöt sju stycken, så godt som från dörren. För öfrigt var fångsten medelmåttig; ty under nordlig vind blir hvalrossen liggande under Spetsbergen, der han bättre finner lä för densamma. I afseende på kölden, så hade man i huset varmt nog, men vistelsen utomhus kunde under de kallaste dagarne knappt uthärdas, ej så mycket i följd af den låga temperaturen i och för sig, som i följd af den pinsamma skärpa luften erhöll genom att stryka öfver hafvet.

*

INNEHÅLL.

FÖRSTA KAPITLET.

ANDRA KAPITLET.

TREDJE KAPITLET.

FJERDE KAPITLET.

FEMTE KAPITLET.

SJETTE KAPITLET.

SJUNDE KAPITLET.

ÅTTONDE KAPITLET

.

NIONDE KAPITLET.

TIONDE KAPITLET

.

ELFTE KAPITLET.

TOLFTE KAPITLET.

TRETTONDE KAPITLET.

FJORTONDE KAPITLET.

FEMTONDE KAPITLET.

SEXTONDE KAPITLET.

SJUTTONDE KAPITLET.

*

ELFTE KAPITLET.

Aeoli färd till Kobbe Bay............................ sid. 295.

TOLFTE KAPITLET.

Wijde Bay.. » 309.

TRETTONDE KAPITLET.

Norsköarne. — Magdalena Bay.......................... » 331.

FJORTONDE KAPITLET.

FEMTONDE KAPITLET.

SEXTONDE KAPITLET.

SJUTTONDE KAPITLET.

*

Stentryck.

Träsnitt.

*

KARTA

öfver

SPETSBERGENKARTA

öfver

SPITSBERGEN.